Bombay University Publications
(Devanāgarī-Pāli Texts, No. 8)

दीघ-निकायो

(पठमो भागो)

(सीलक्खन्धो)

OR

A COLLECTION OF LONG DISCOURSES

(Part I)

(Moralities)

N. K. Bhagwat
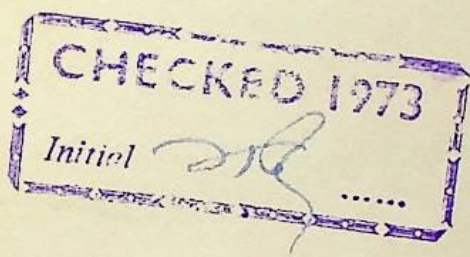
BOMBAY UNIVERSITY PUBLICATIONS

(Devanāgarī-Pāli Texts Series, No. 8)

दीघनिकायो

(पठमो–भागो)

(सीलक्खन्धो)

OR

A Collection of Long Discourses

(PART I)

(MORALITIES)

Published for the First Time in the Devanāgarī

EDITED BY

N. K. BHAGWAT, M.A.

Professor, St. Xavier's College,

EX-FELLOW OF THE BOMBAY UNIVERSITY

FIRST EDITION

BOMBAY

Price Rs. 2-8-

1942

CONTENTS

सुत्त–मातिका (Table of Discourses)

Books for Consultation and Further Study

(1) Dīgha Nikāya, Vol. I. (P. T. S.) edited by Rhys Davids *and* Carpenter; published, London, 1890

(2) The Dīgha Nikāya, Vol. I. (In Burmese Script). Sutta-Seelakkhandha-Zabu Meit Swe Piṭaka Press, published Rangoon, 1912

(3) The Sumaṅgala Vilāsinī, Buddhaghosa's Commentary on the Dīgha Nikāya, Vol. I. (P. T. S.) edited by Rhys Davids and Carpenter—Part I, published, London, 1886

(4) The Dialogues of the Buddha, (Sacred Books of the Buddhists) Vol. I., by T. W. Rhys Davids, published, London, 1899.

(5) A History of Indian Literature. Vol. II — by M. Winternitz. *English Translation* by Mrs. S. Ketkar and Miss H. Kohn, published by the Calcutta University, 1933

(6) A History of Pāli Literature, Vol. I—B. C. Law, published by Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., London, 1933

(7) Dīgha-Nikāya, Vol. I. *Marāṭhī Translation*, by C. V. Rajawade, Baroda College, 1918

(8) Buddhism—History and Literature (American Lectures on the History of Religions)—by T. S. Rhys Davids, published by Putnam's Sons, New York and London, 1896

(9) Buddhist India (The Story of the Nations), by T. W. Rhys Davids, published by T. Fisher Unwin, New York, G. P. Putnam's Sons, 1911

(10) The Dīgha Nikāya (Vol. II), published by the Bombay University, Bombay, 1936

PREFACE

The Dīgha-Nikāya (Vol. I), which is published here in the Devanāgarī, is the 8th Volume in the Series of the Devanāgarī-Pāli Texts Publications of the Bombay University[1]. The aims and objects of this Series have been clearly set forth by the then Vice-Chancellor in his Foreword[2] to the Nidāna-kathā in 1935. The Vol. II of the Dīgha Nikāya has already been published as No.-3 of this Series[3]. The publication of Vol. I of this Nikāya ought to have preceded it, but owing to the necessity of publishing other texts, it had to be delayed so long. Its publication, though belated, will be welcomed because of the importance of this Volume to the Student of Pāli Literature in general, and for a knowledge of the doctrines of Buddhism in relation to Brahmanism in particular.

The Dīgha-Nikāya belongs to the Sutta Piṭaka or the 'Basket of Discourses.' The latter forms the veritable source for understanding the religion of the Buddha and his earliest disciples[4]. The Sutta Piṭaka is characteristic of the *several features* of Buddhistic Literature, like dialogues, narratives, parables, sayings and verses and

---

1 The following books are *so far* published in this Series :— (१) निदानकथा (1935); (२) महावंसो (1936) ; (३) दीघनिकायो (दुतियो परिच्छेदो) (1936); (४) थेरीगाथा (1937); (५) मज्झिम-निकायो (मज्झिमपण्णासकं) (1938) (६) थेरगाथा (1939) ; (७) मिलिन्दपञ्हो (1940).

2 Pāli Texts Series No. 1,—Page IV, paragraphs 2-3.

3 Devanāgarī-Pāli Texts Series No. 3, printed at the Bombay Vaibhava Press, 1936.

4 Winternitz—A History of Indian Literature. Vol. II,—publication of the Calcutta University, 1933.—Page 34.

songs. They are mixed up Prose and Poetry. This Piṭaka or Basket is distinguished from the Vinaya Basket, in which rules and regulations, governing the life of the Saṅgha inside and outside are detailed[1]. The Sutta Piṭaka is primarily concerned with setting forth the essential teachings, beginning with the Seelāni or moralities, then the Samādhi or abstract meditation with its various stages and lastly, the Paññā or noble Insight, which ensures the attainment of Arhatship. The Dīgha Nikāya is *one* of the *five* Nikāyas or Collections.[2] The first *four* of these are compact and cognate in character. The doctrines are not different; but the method of presentation and the mode of discussion show variations. The presentation and the mode are reminiscent of the Itihāsa dialogues of the types met with in the Upanishads and the Mahābhārata.[3] The Suttas or the Discourses are generally in Prose, though diversified by Gāthas or verses. There are some *entire* Verse-Suttas, but even then they have a background *or* sprinkling of Prose.[4] The Sutta Piṭaka, though, thus showing variety in presentation, has one object in view–viz., setting forth the Dhamma of the Buddha.[5]

---

1 Winternitz—History—Page 34.

2 Law—A History of Pāli Literature, Vol. I, published by Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., London, 1933—The five Nikāyas are: दीघ, मज्झिम, संयुत्त, अङ्गुत्तर and खुद्दक.

3 Winternitz—History—Page 34

4 For example: in the दीघनिकायो, महासमय–सुत्त (अनुक मङ्को २० लक्खणसुत्त, (अनुकमङ्को ३०) and आटानाटियसुत्त (अनुकमङ्को ३२).

5 Originally the division of Buddha's Literature seems to be two-fold :— धम्म and विनय. At the time of the First Saṁgīti the महाकस्सप-थेर says धम्मञ्च विनयञ्च सङ्गायेय्याम. Sutta Piṭaka thus corresponds to the धम्म of the Master.

The Dīgha Nikāya means 'A Collection of Longer Discourses,' and thus represents one of the principles of classification of the Suttas. It is the length, caused by elaborate treatment of a doctrine or one or more points thereof, that is the determining factor of Suttas in this Collection. If the Sutta is medium in size and its treatment not prolix, it may be grouped under the Majjhima Nikāya or Medium-size Discourses. This Dīgha Nikāya is divided into *three Books*: (1) The Seelakkhandha, (2) The Mahāvagga and (3) The Pātheya or Pāṭikavagga. These cover in all 34 Suttas.[1] They differ in contents and character, 'but all of which contain earlier and later Strata or Tradition.'[2] All the Suttas in this Collection (Vol. I) are written almost entirely in Prose.[3] They treat ethical questions, especially with Seelāni.[4] These ethical doctrines are set up against the teachings of the Brahmins or other Masters and Teachers.

In the course of treatment or discussion, there is long lists of all kind of occupations, conversations, modes of life and thought of the Brāhmaṇas and ascetics, and a very illustrative picture of the 'entire *religious life and thought*',[5]

---

1 सीलक्खन्धो covers 1-13; महावग्गो embraces 14-23; and पाथेय or पाटिकवग्गो contains 24-34. There is a variety in this Collection and this text can not be regarded as, 'A Literary work which was drawn up as a uniform whole'. (Winternitz. P. 44)

2 Winternitz, refers to P. V. Bapat's article in the Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, VIII, 1926—Vide: 'History of Indian Literature' Vol. II, page 34.

3 There are only five verses in the whole Collection (Vol. I) पिठ्ठा, ११-११२, २५६.

4 In fact in almost every Sutta these Seelāni are somehow or other introduced.

5 Winternitz-History-Page 36. This remark is made in connection with the Brahmajāla Sutta.

social and religious Institutions, asectic practices, speculative theories and views of Non-Buddhistic Sects, and Religious Ideals during the 5 Cen. B. C. of ancient India. In fine, this volume throws a flood of light on the life of ancient India *in all its bearings* (good and bad) and rightly it has been designated as *the Seelakkhandha.* The Mahāvagga, and the Pātheya, on the other hand, are Paurāṇic, legendary, and of the nature of the Avadāna Literature of the Mahāyānists. The whole tenor at once becomes Idealistic, Poetic and Imaginative. In the First Volume we move among men of flesh and blood, with all their foibles and good points, with all their oddities and angularities, with all their vanities and humours and irony and yet replete with generous impulses and points of etiquette, fellow-feeling and comradeship. It is so very realistic. In order to further elaborate this point, we shall briefly indicate the subject-matter of the Discourses in this Volume :—

In the Brahmajāla (Brahma's Net)[1] there are mentioned three Sections of Cūla, Mahā and Majjhima Seelāni or moralities. It further deals with 62 types of heresies, held by different teachers and ascetics then existing[2]. In course of narration, we are introduced

1 About this name Dr. Rhys Davids has to offer the following remark :—

'The Perfect net—the net whose meshes are so fine that no folly of superstition, however subtle, can slip through.' (American Lectures, Buddhism, its History and Literature, Third Edition, Page 30).

2 Dr. Rhys Davids speaks of these as due to the following :-

'It is precisely in these two regions, separated one from the other by a 1000 miles of fertile and civilised plains that we should expect to find the most unfettered thought, the widest discussion from the orthodox Vedantic view, to the most original and daring spaculation.' (American Lectures—Buddhism—Page 34.)

to *two* classes of gods, and the first god, reborn in the Brahmavimāna. All this background was necessary to prove how the Buddhist doctrines keep themselves clear of all these nets and temptations and aim at ethical purity, philosophical simplicity and genuineness of the views on life, with *realisation* (Sacchikiriyā) as their touchstone.

In the Sāmaññaphala Sutta (Fruit of Samaṇa's Life), a picture of the life and thought of the people of India in the days of the Buddha is vividly presented to the reader. The fruit of Samaṇa's life is not to be judged by ordinary, material standard of life, but by the development and expansion of mental powers of man and the wonderful command that the Bhikkhu wields over the powers in this world and beyond. The Buddha thus introduces in his System *dynamic* element, which was lacking in the various views and systems of his contemporaries, especially of the six leading opponents.[1]

In the Ambaṭṭha, Buddha's attitude towards the problem of Caste is clearly noticeable. The Buddha was greatly struck by the young man's want of manners and an air of superciliousness and this Gotama rightly attributed to his useless pride of birth in a high family and a sense of Caste-superiority. The Buddha appreciated that the Brahmin, as a member of a Caste, and a unit in Social Economy, was being fast degenerated, since his birth-right alone could not implement the *worth*, which the Brahmin must necessarily possess. The introduction of the history

---

1 About the *first two* Suttas Dr. Rhys Davids has to offer the following remark :— 'They confirm in every particular the picture we find in the Brāhmaṇas and in the old Upanishads and that *one* at least of the sixty-two views thus condemned seems to be a forecast of the Sāṅkhya.' (American Lectures, Buddhism, its History and Literature, Third Edition, Page 27)

of the Sākya race gives this Sutta a mythological and even historical interest. The Buddha was a believer in Kamma (character) and not in Jāti (birth)—a view repeated in so many places in the Tipiṭaka.[1]

In the Soṇadaṇḍa Sutta, the Buddha's view of a true *Brahmin* is further elaborated. He makes the Brahmin Soṇadaṇḍa admit that anyone, who is possessed of Seela (good life) and Paññā (knowledge), is entitled to be called a Brahmin.[2]

In the Kūṭadanta Sutta, the evils of the Institution of Sacrifice are set forth with a discussion of right and wrong modes of sacrifice. The economic evils of a Sacrifice are herein very well pointed out. Further, sacrifice involves slaughter of mute animals under the name of Religion, and this was its greatest evil. Sacrifice ought not to be forced upon an unwilling nation; it ought to be rather a free concern of both—the king and his subjects for the common good of all. Sacrifice is indicative of the purification of the mind and from this point of view no sacrifice is superior to the development of the Personality by Seela, Samādhi and Paññā. The presentation of this Sutta is peculiar. It is, as it were, a Jātaka tale in all the 5 Parts. The story of the king Mahāvijita is the story of the Past.[3] Dr. Rhys Davids finds this Sutta "deeply imbued with the spirit of subtle irony."[4] Here are found

---

1 Compare: न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो।
कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणो ।।

2 Rājawāde C. V.—Marāṭhī Translation of the Dīgha Nikāya. Vol. I. published in Baroda, 1918.—Page 151

3 Rājawāde C. V.—Marāṭhī Translation—Page 169.

4 Law—History of Pāli Literature, Vol. I—Page 90. It is not Dr. Rhys David's actual quotation.

some hints for a proper governance and maintenance and general advancement of Social Polity.[1]

In the *Mahāli Sutta* the object is to show that the ideal of Gotama's Brahmacariya is not to acquire supernormal powers of Dibbasota or power of hearing and Dibbacakkhu or power of sight, but attainment of Arhatship with the help of the Noble Eightfold Path. The Sutta ought to have stopped there; but curiously enough the Seelāni are tacked on to this. The '*Jāliya episode*' may have had originally an independent existence; further the next Sutta also is Jāliya Dialogue, dealing with the same problem: 'whether the soul and the body are the same?' 'Is the soul distinct from the body?' Dr. Law refers to Dr. Rhys Davids and remarks that the latter is right in pointing out that the Mahāli Sutta must have already included the Jāliya episode.[2]

In the Kassapa-Sīhanāda Sutta, Gotama's views on dire ascetic penances and physical torture are expressed. As sacrifices fell into disrepute, the path of physical torture came into prominence. In the Majjhima Nikāya,[3] Gotama gives an account of his dire penances. He calls them as 'profitless' and 'vulgar.' He calls this path of penance as constituting one extreme–self-torture.[4] He never belittled the importance of Tapas or holy

---

1 कूटदन्त-सुत्त—पिट्ठङ्का १५२–१५४ § १२–१४.

2 Law—History of Pāli Literature. Vol. I.—Page 92.

3 Mūla Paṇṇāsaka, अनुक्कमङ्को ३६, महासच्चक–सुत्तं, पिट्ठङ्को १६१ §१९ Devanāgarī Edition by C. V. Rājawāde and others, published Poona, 1919.

4 महावग्ग, धम्मचक्कप्पवत्तनसुत्तं, Burmese Edition, the Hanthavaddy Press, Rangoon, 1912. The actual Pāli sentence, reads thus:—
' यो चा ' यं अत्तकिलमथानुयोगो दुक्खो अनरियो अनत्थसंहितो' । (Page 11)

vows.[1] But the acquisition of the Life of a Brahmin or a Samaṇa is attainable by the development of Mettā and purification of mind by Paññā (Insight).[2] The title ' Lion-Roar ' is not peculiar to this Sutta. There are Several 'Lion-Roar' Suttas.[3] As Gotama is possessed of Four Confidences (Cattāri Vesārajjāni) he utters a Lion–Roar.[4]

In the Poṭṭhapāda Sutta, the subject treated of is the Cessation of Saññā (consciousness). It is in fact due to Samādhi and this phase is designated as Nirodha-Samāpatti.[5] How does the mind cease to function? Because of the absence of Saññā. The latter was mistaken for soul. All these explanations are given in this Sutta. Grosser Saññā disappears with the advancement of Samādhi and subtler Saññā appears and ultimately a stage in Samādhi is reached wherein there is complete cessation of Saññā and Vedanā.[6] In this Sutta Saññā and Vedanā are both discussed and the object of all this discussion is to show that none of these can be identified with soul. Soul, therefore, cannot exist. Poṭṭhapāda, in accordance with the practice of other Paribbājakas, asked Gotama about the speculative theories of the soul, body, eternal

---

1 They are known as धुतङ्गानि. There are in all तेरस धुतङ्गानि. They are explained in the Visuddhimagga Part I, by Buddhaghosa. Devanāgarī Edition by D. Kosambi, published by Bhāratīya Vidyā Bhavana, Andheri, 1940 पिट्ठङ्का ४०–५६.

2 Rājawāde C. V., Marāṭhī Translation, Page 199.

3 For example :— चूळ-सीहनादसुत्त (मज्झिम ११), महासीहनादसुत्त (मज्झिम १२), उदुम्बरिकसीहनादसुत्त (दीघ २५) and चक्कवत्तिसीहनादसुत्त (दीघ २६) also अङ्गुत्तरनिकाय (नवक-निपात, दुतियो वग्गो) सीहनादवग्ग.

4 मज्झिमनिकाय (मूलपण्णासकं) Devanāgarī Edition, by Rājawāde and others. महा-सीहनादसुत्त, अनुकमङ्को १२, पिट्ठङ्का ५०–६१, § ७.

5 Rājawāde C. V., Marāṭhī Translation, Page 220.

6 Rājawāde C. V.,—Marāṭhī Translation, Pages 220–221.

existence and non-existence of the world, finiteness and infinity of this world, identity or otherwise of body and soul, existence and non-existence after death of the Tathāgata and so forth.[1] But the Buddha did not answer these questions, as they were irrelevant and did not serve any purpose in the attainment of the Nibbāṇa.[2]

In the Subha Sutta, which is almost identical with the Sāmaññaphala Sutta, Seela, Samādhi and Paññā are clearly distinguished.[3] This is a Sutta, which is clearly the work after the Pari-Nibbāṇa of the Buddha. As it is delivered by Ananda, a close disciple and personal attendant (उपट्ठाको) of the Buddha, this can be said to be one of the utterances of Gotama himself.

In the Kevaṭṭa Sutta, like that in the Mahāli Sutta, the aim is to show that Gotama's Brahmacariya was not intended to produce 'wonder-workers,' who indulged in all sorts of Miracles, but served to attain Arhatship. By performing Miracles, a man can attract Crowd to himself, but Gotama's object was not to draw upon the

---

1 पोट्ठपादसुत्तं (९) पिट्ठङ्का २१७–२११ § २४–२७. These are common topics of discussion among the Paribbājakas. Also compare मज्झिम-निकाय—(मज्झिमपण्णासक, चूळमालुंक्य-सुत्तं (६३) पिट्ठङ्को ९५, अग्गिवच्छगोत्त-सुत्तं, (७२) पिट्ठङ्का १५६–१५७ § २. Devanāgarī Edition, published by the University.

2 The Buddha designates them as अब्याकत (unexplained) Cf. मज्झिम-निकाय–मज्झिमपण्णासकं-चूळमालुंक्य–सुत्तं [६३]. Devanāgarī Edition of the University. About this Poṭṭhapāda Sutta Dr. B. C. Law has to offer the following remark :— 'This Sutta contains a list of topics discussed by the Paribbājakas or wandering teachers, which is of great importance as indicating the manner in which they generally paved the way for a science of polity in India'. (—History of Pāli Literature–Vol. I. Page 94).

3 Buddhaghosa's Visuddhimagga is based upon the three topics of सील, समाधि and पञ्ञा.

credulity of men, but to guide them, to teach them, to convince them and *convert them through proper elucidation.*[1] Wonder-workers cannot fool all men all time. The Buddha's disciple could go to different Lokas or worlds and could get access even to the Mahā Brahmā, but he could not get satisfaction regarding the question : "Where do the Elements attain to complete cessation ?" Incidently, the simile of a तीरदस्सी सकुण is very instructive ; also the Swargas (Heavens) as recognised by the Buddhists are herein mentioned.

In the Lohicca Sutta, attempt is made to analyse the psychology of a self-centered mind. Why should we think of others? Acquisition of knowledge is for one's good ; to think of others is to create a new bond of lust. Gotama's own life gives a direct lie to this line of thought.[2] The secret of his life was that with the attainment of Bodhi or full enlightenment, his mind was filled with universal compassion and he resolved upon delivering humanity from suffering. Ethics of teaching requires that after self-exmination, knowledge must be imparted to all without any discrimination, without shutting out anybody. It is to spread truth, to encompass all those,

---

1 The Buddha believed only in the Miracle of conversion by teaching. A wonder-worker can never be happy, if his miracle is *not* appreciated, and no wonder is expressed by the person, upon whom it is worked. He distinguishes three Miracles—one of them being आदेसनापाटिहारिय, (पिढक्को २४४, केवट्टसुत्त).

2 Gotama thought of others. The self-centered character of humanity is admirably set forth in the सुत्तनिपातः खग्गविसाणसुत्त. The original Pāli verse runs thus :—

भजान्ति सेवन्ति च कारणत्था । निक्कारणा दुल्लभा अज्ज मित्ता । अत्तत्थपञ्ञा असुची मनुस्सा ।
एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥

Buddha's ideal is that of the 'Self-less friend of mankind'.

who have ears to listen.[1] In this connection three types of teachers are distinguished.

In the Tevijja Sutta, the whole atmosphere is Brahmanical. The position of the Brahmins in Society, their "Seers" of Mantras, their religious life, and their ideal of associateship with the Brahmā-these are presented in contrast with the Buddha and his ethical teachings. The companionship with the Brahmā was an ideal, which was accepted by the Brahmins on authority or in virtue of tradition. It was not backed up by experience or realisation. Gotama shows the futility of their ideal and the inconsistency of their conception—utter disparity between the life of the Brahmins as led by them and the fundamental essentials of their ideal. Gotama then presented them with the real view of that Ideal—the development of the four Exalted States of Mettā, Karuṇā, Muditā, and Upekkhā,[2] and their consistency with the ideal life of the Brahmin of being free from attachment, enmity and ill-will. This is the attainment of the Ideal of associateship with the Brahmā or Brahmasahavyatā. It is how Gotama was expert in putting new interpretation on time-honoured customs and Ideals.[3] Winternitz discovers here "Refined

---

1 In the महावग्ग, (ब्रह्मयाचनकथा) Gotama, acceding to the request of Mahā Brahmā utters the following verse :

अपारुता तेसं अमतस्स द्वारा
ये सोतवन्तो पमुञ्चन्तु सद्धं ।

2 They are known as ब्रह्मविहारा. In the Visuddhimagga there is one chapter devoted to a discusison of these Noble States. विसुद्धिमग्ग, ब्रह्मविहारनिद्देसो, नवमो परिच्छेदो, पिट्ठङ्का २००–२२१. Kosambi's Devanāgarī Edition.

3 Other examples are :—'Salutation to Six Quarters', 'Sacrificial System', 'Taking bath in Holy Waters,' 'what constitutes Flesh-eating ?' and the like. Gotama has put intelligent interpretations on these customs and topics.

but absolutely inoffensive irony."[1] The dialogues are sparkling and the method argumentative and illustrative. The impervious Institution of Brahmanism, required thorough overhauling to enable it to work with vigour,. and to make it move with changed times and conditions with realistic outlook and this has been admirably done in this Sutta. It is one of the brightest Suttas in this Collection.[2]

With this bare and brief indication of the contents of this Collection of the Dīgha, we shall now turn to the question of the chronology of this Nikāya.

The Dīgha Nikāya belongs to the Sutta Piṭaka which, in turn, is one of the Tipiṭaka or Three Baskets. This division of the Pāli Literature into Three Baskets presupposes another division of the Pāli Canon into two- viz,. the Dhamma and the Vinaya or the Doctrine and the Discipline respectively. To determine the age of Tipiṭaka attempts have been made by various scholars. Dr. Rhys Davids, in his 'Buddhist India', has given a Chronological Table of Buddhist Literature from the Buddha's Time to the time of Asoka.[3] This table proves that the work of the redaction of Pāli Canon commenced from the Parinibbāṇa of the Buddha (i.e. 5 Cen. B.C.) and continued to

---

1 Winternitz--History-Page 37.

2 It may be called the real 'चित्तकथा' and may stand comparison to the Pāyāsi Sutta or the Milinda Pañha.

3 'The story of the Nations '- published by Fisher Unwin & Co. , New York, 1911, page 188. (1) The simple statements of Buddhist Doctrines now found in all the books, (2) Episodes found in two or more of the existing books, (3) The sīlas, the Pārāyaṇa, the Octades, the Pātimokkha. (4) The Dīgha, the Majjhima, Aṅguttara and Saṃyutta Nikāyas. (5) The Sutta Nipāta, the Thera and Therīgāthas, the Udānās, and the Khuddaka Pāṭha. These *five* would serve our purpose well.

the rule of the Emperor Asoka (i. e. 3 Cen. B. C.). During the reign of Asoka *Third* Convocation was held and when the work of the Saṁgīti was over Buddhist Missions were sent to different parts of India and outside. When Ceylon was converted to Buddhism, the Tipiṭaka was complete and was taken there with the Aṭṭhakathas as well.[1] This question of the completion of the Tipiṭaka and the compilation of the Pāli Canon at the Third Saṁgīti has been discussed and examined by Winternitz.[2] With certain 'Reservations' and 'Limitations' he comes to the conclusion that "Our Pāli Tipiṭaka, at least the Vinaya and the Suttapiṭakas, does, on the whole, correspond to the Māgadhī Canon of the Third Century B. C."[3] He cites for his authorities Inscriptions of Emperor Asoka,[4] the remnants of the Stūpa of Bharhut and Sāñchi, and votive inscriptions, in which epithets like Bhāṇaka, Suttantika, Pañcanekāyika, Peṭakin, are met with and from all this evidence, he remarks that, "At some period prior to the 2nd Cen. B. C., probably as early as the time of Asoka or a little later, there was a Buddhist Canon, which, if not entirely identical with our Pāli Canon, resembled it very closely."[5] Dr. B. C. Law, has in trying to fix the Chronology of the Pāli Canonical Texts,

---

1 बहिरनिदानवण्णना–समन्तपासादिका–Devanāgarī Edition by Kosambi published, Poona, 1914. पिट्ठङ्को ४८, 'तेपिटकसङ्गहितं साट्ठकथं सब्बं थेरवादं'.

2 Winternitz, History, Page 12.

3 Winternitz—History, Page 15.

4 One of the celebrated Edict is what is known as the 'Bhabra Edict,' addressed to the Buddhist Saṁgha. Herein are mentioned certain passages which are now traceable to the Pāli Tipiṭaka, now existing. The first passage of अरियवासानि is now traceable to the Saṁgīti Sutta of the Dīgha Nikāya.

5 Winternitz–History, Page 18. In fact, it would be advisable to read pages 13–18 upon which we have here freely drawn.

established the *Upper* and the *Lower Limits*[1]—the *Upper Limit* being shifted on even to the demise of the Buddha (480 B. C.), while the *Lower Limit* being fixed at the last quarter of the 1. Cen. B. C. when the Tipiṭaka was *first* committed to writing in Ceylon during the reign of Vaṭṭagamaṇi Abhaya (29–17 B. C.)[2]

From a general consideration of the Chronology of the Pāli Tipiṭaka, we turn to the Sutta Piṭaka to which the Dīgha Nikāya belongs. The Sutta Piṭaka is made up of Five Nikāyas, of which the last one (the Khuddaka Nikāya) we may leave out of account as it was 'Open' and growing when the other Nikāyas were pretty well completed. The mention of 'Pañcanekāyika' as a distinctive epithet, mentioned in the Sāñchi and Bharhut inscriptions,[3] goes to show that during the middle of the 2nd Cen. B. C. the Nikāyas were already completed and were well-known. Further the term 'Pañcanekāyika' occurs in the Vinaya Cullavagga (chapter II),[4] which is traceable to a period immediately preceding the Asokan

---

1 B. C. Law–History of Pālī Literature, Vol. I, Page 11 and further.

2 Mahāvaṃsa–Devanāgarī Edition published by the University, ३३ परिच्छेदो, पिठङ्का ११४–११५, गाथानुक्कमङ्का २४७१–२४८०.

Dr. B. C. Law has given the results of his study of the chronology of the Pāli Canonical Literature, on page 42 of 'History of Pāli Lit.,' Vol. I.

3 These inscriptions on the monuments belong to the 3rd Cen. B. C. or according to some, to the middle of the 2nd Cen. B. C. These expressions like धम्मकथिक, पेटकी, सुत्तन्तिक, सुत्तन्तिकिनी, पञ्चनेकायिक are used on Buddhist monuments and refer to Buddhist books. They are a conclusive proof that sometime before the date of the inscriptions, there was a Buddhist Literature in North India, where the inscriptions are found—Rhys Davids. 'Buddhist India'–Page 169.

4 Dr. B. C. Law–History of Pāli Literature, Vol. I. Page 28.

age. Thirdly, the division of the Canon into the three Piṭakas and *Five Nikāyas*, is referred to in the Milinda Pañha[1] which is a non-Canonical text, belonging to the First Cen. A. D. We can further say that the Four Nikāyas were completed by the time that the Canon was committed to writing during the reign of king Vaṭṭagamaṇi of Ceylon. The Dīgha and the Majjhima must have been authoritative and original among the collections of Buddha's teachings. These two are further referred to in the Saṁyutta and the Aṅguttara. About the Dīgha Nikāya Dr. Law remarks, "We may then be justified in assigning the whole of the Dīgha Nikāya to a pre-Asokan age, there being no trace of any historical event or development which might have happened after king Asoka."[2] If we cursorily look at our Collection (Vol. I) there is internal evidence pointing to the same conclusion. In the Subha Sutta, mention is made of the Buddha's Parinibbāṇa, while the meeting of King Ajātasattu and Gotama in the Sāmaññaphala Sutta refers to Bimbisāra's death and must have taken place during the last seven years before the Parinibbbāṇa of the Buddha.[3]

On coming to the *presentation* of these Suttas we are struck by so many considerations. In every Sutta, there is one topic dealt with, but its treatment shows difference. There are so many repetitions and these are carried sometimes to extreme. Sometimes paragraphs

---

1 Milinda Pañha-Devanāgarī Edition, edited by Wadekar—published by the University बाहिरकथा-पिट्ठङ्गो २३ § ४२.

The verse reads thus :— ते च तेपिटका भिक्खू पञ्चनेकायिका पि च। चतुनेकायिका चे'व नागसेनं पुरक्खरुं ॥

2 Dr. B. C. Law—History of Pāli Lit. Vol. I.—Page 30.

3 Rājawāde C. V.—*Marāṭhī Translation*—Page 5 (Introduction)

after paragraphs are reproduced with only a change of a word here and there.[1] The second point that readily impresses us is the fondness for categorical enumerations.[2] In an age when oral tradition was the order of the day, these are easily conceivable. Thirdly, we find frequent use of Similes[3] and Parables and some times they have been developed into legends.[4] The similes are replete many a time with a sense of humour,[5] irony and innocent ridicule. Fourthly, there are some of the real dialogues in this Collection.[6] There is liveliness in the discussions and Gotama's wonderful power of meeting the opponent on his own ground and defeating him is noticeable in so many places.[7] His method of teaching was to begin from the simplest talks on charity, good life, evils of sensual pleasures etc. and when the person was sufficiently grounded then to impart to him the principal doctrine of the four noble truths.[8] In this Collection as already remarked we can find a picture of life of the

---

1 Cf. सोणदण्ड, पिट्ठङ्का १२८–१३६ § ४–५ repeated in the कूटदन्तसुत्त–पिट्ठङ्को १५०.

The standardised repetition of सीलानि, समाधि and पञ्ञा in all the Suttas is a good example.

2 Cf. ब्रह्मजालसुत्तं, कूटदन्त-सुत्तं; also तीणि पाटिहारियानि, चत्तारि झानानि, द्वत्तिंस महापुरिसलक्खणानि, द्वासट्ठि-दिट्ठियो, सत्त रतनानि, पञ्च नीवरणानि, and so forth.

3 Vide. Appendix (च.)

4 Cf. the story of महाविजित in the कूटदन्तसुत्त.

5 Cf. जनपदकल्याणी simile, पोट्ठपाद, पिट्ठङ्को २२४ तेविज्ज, पिट्ठङ्को २७४.

6 अम्बट्ठसुत्त, पिट्ठङ्का–१०८–१११; ११५–११६, सोणदण्डसुत्त-पिट्ठङ्का–१३९-१४२, पोट्ठपादसुत्त, पिट्ठङ्का–२१७–२२०, तेविज्ज-सुत्त, पिट्ठङ्का-२७०–२७३.

7 Cf. सामञ्ञफलसुत्तं, सोणदण्ड–सुत्तं, पोट्ठपाद–सुत्तं and तेविज्जसुत्तं.

8 Cf. अम्बट्ठ-सुत्तं-पिट्ठङ्को १२५ § २३ and कूटदन्त-सुत्तं-पिट्ठङ्को १६९ § ३४.

people of Northern India living in 5th and 6th centuries Before Christ ![1]

The *Text* presented here is not a mere reprint of the P. T. S. Edition into the Devanāgarī Characters. No doubt we have regarded it as the basis of our text. In many places, however, the readings in that Edition had to be changed or corrected. P. T. S. readings, however, have been shown in the Footnotes. In *settling the Text*, the Burmese and the Singhalese editions have been consulted in addition to the Sumaṅgala Vilāsinī, covering, Vol. I of the Dīgha Nikāya. The Paragraphs have been changed and new numbering is introduced; the *original numbering* of the *Paragraphs* and Sections of the P. T. S. Edition have been given at the end of each Para in parenthesis. In many cases the *sequence* of the *Paragraphs*

---

1 The following are some of the topics that may be useful in illustrating this remark :-

Religious Life (Brahmacariya) as led by Samaṇas and Brāhmaṇas. Ordinary Life as led by the highest and the lowest. Sectarians, free thinkers and their discussions. The views of the vulgar minds. Arts, crafts and Professions mentioned. Speculative theories and views. Political conditions and Social Economy. Grants to the Brahmins. Brahmanical outlook of Life. Brahmanical Teachers and their following. Brahmanical Institutions, Social Divisions and Vaṃsas. Geographical information,--villages, cities, community—towns, townships, peoples and rivers. State of learning and Literature, with special reference to Brahmanical standard of learning. Agriculture and commerce, Social code of behaviour. Moral standard of life. Position of servants and menials. Games and Pastimes. Beliefs in astrology and astronomical Phenomena. Gotama's Personality and the opinion as entertained by the Brahmins about him. His relations with others, and treatment accorded to all. Buddhist doctrines. Ethical and Psychological problems discussed. Ideas of development of Personality and many others. References to all these can be found out in the Text with the help of the bold-typed Sentences, Words and Indexes,

2

though wrong, has been maintained to facilitate ·reference to that Edition. *Peyyālam* has been more intelligently restored, even at the risk of repetitions. *Repetitions* of the Seelāni, and the relevant Paragraphs to the acquisition of Arhatship, which have been introduced into almost *all* the Suttas of this Collection of Vol. I, have been indicated with appropriate directions. *Enumerations* have been shown so as to be free from ambiguity to enable the Pāli Student to know how to enumerate. *Bold Type* has been more freely used to indicate Subject—matter, Proper Names, Sooth—sayings or important Sentences, conveying the least importance about any special feature of the Buddha and his doctrine, and enumerations with a view to arrive at the required number, Comma (,) has been used on the same lines and under the same conditions, as are mentioned in the First Volume of the Devanāgarī—Pāli Texts Series of the Bombay University. In one important respect, however, the use of inverted commas has been discontinued. In the preceding Volumes, the inverted commas were used to mark the beginning and the closing of direct speech. Since the Milinda pañha, however, the introduction of the direct speech or speaking in the mind has been indicated by a dash (—), while the closing has been characterised by (') before ति. It was found to be more easy to follow and hence is continued in this publication was well. When Buddha's sermon is continued from Paragraph to Paragraph or confined even to a single paragraph or Buddha's words are interspersed in a discussion between two persons, his speech is indicated by double inverted commas ("), while the actual words of other persons are indicated by a single inverted comma ('). The use of Parasavaṇṇa has been continued though variations or lapses in this particular, will also

be noticeable. The correction slip has not been given, as obvious, slips could be easily detected and corrected. Indexes, *one* of Proper Names, and the other, of Subject-matter, words, enumerations, classifications and other peculiarities, have been added to this Collection. In short, the use of Bold Type and Indexes, should greatly facilitate the reading of this Text, both by the Pāli scholar and the layman with a little knowledge of Pāli.

First copy of this Collection in the Devanāgarī was a laborious task, but it was cheerfully undertaken and carried out by one of my Pāli Student, Mr. R. H. Ambesakar, B. A. Though not now connected with Pāli or Pāli Literature, Mr. Ambesakar, out of love for this literature undertook and carried through the work to my satisfaction. My best thanks are due to him for this work. My thanks are also due to the Buddha Society, Bombay for the use of the Burmese edition of the Dīgha Nikāya in its library.

The work of the publication of this Text was entrusted by the University to the management of the Aryabhushana and Dnyanaprakasha Press, Poona. I am thankful to them for having given me satisfaction in the matter of nice type and printing and the intelligent way in which my corrected proofs were attended to and sent to me without undue loss of time. Their work is characterised by despatch, efficiency, carefulness and nice printing.

In conclusion, my thanks are due to the Bombay University for having continued, this literary activity to help the Pāli studies and thereby relieve Pāli Students from the hardships of getting Pāli Texts for study and for having continued entrusting the work of these publications to me. In these days of scarcity of printing paper and increased cost of printing, the University has kindly provided

funds for the publication of this and other texts. Upto now there are published seven Texts as University Pāli Publications and I earnestly hope that with the continuation of this scheme, the University will not merely place into the hands of Pāli students cheap, carefully-edited and nicely-printed Devanāgarī Texts, but also will be undertaking an activity, which will be widely appreciated by Pāli Scholars and Professors not only of this country, but the West as well and thereby materially contributing to the advancement and spread of Indian Culture and Indology.

Sugata Nidhāna, Khar,
15th August, 1942.

N. K. BHAGWAT

दीघ-निकायो

पठमो-भागो

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स ।

[१ ब्रह्मजाल-सुत्तं]

(१)

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा अन्तरा च **राजगहं** अन्तरा च **नाळन्दं** अद्धान-मग्ग-पटिपन्नो होति, महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खु-सतेहि । **सुप्पियो** पि खो **परिब्बाजको** अन्तरा च राजगहं अन्तरा च नाळन्दं अद्धान-मग्ग-पटिपन्नो होति, सद्धिं अन्तेवासिना **ब्रह्मदत्तेन** माणवेन । तत्र सुदं **सुप्पियो** परिब्बाजको अनेकपरियायेन **बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स** अवण्णं भासति, **सङ्घस्स** अवण्णं भासति; सुप्पियस्स पन परिब्बाजकस्स अन्तेवासी **ब्रह्मदत्तो** माणवो अनेक-परियायेन **बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स** वण्णं भासति, **सङ्घस्स** वण्णं भासति । इति ह ते उभो आचरिय'न्तेवासी अञ्ञमञ्ञस्स उजु-विपच्चनीक-वादा भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबद्धा[1] होन्ति भिक्खु-सङ्घञ्च । (1)

२. अथ खो भगवा **अम्बलट्ठिकायं** राजागारके[2] एक-रत्तिं[3] वासं उपगच्छि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन । सुप्पियो पि खो परिब्बाजको अम्बल-ट्ठिकायं राजागारके एक-रत्तिं-वासं उपगच्छि सद्धिं अन्तेवासिना

१ अनुबन्धा. २ राजगारके. ३ एक-रत्ति-वासं.

ब्रह्मदत्तेन माणवेन। तत्र पि सुदं सुप्पियो परिब्बाजको अनेक-परियायेन बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्घस्स अवण्ण भासति; सुप्पियस्स पन परिब्बाजकस्स अन्तेवासी ब्रह्मदत्तो माणवो अनेक–परियायेन बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति। इति ह ते उभो आचरिय'न्तेवासी अञ्ञमञ्ञस्स उजु–विपच्चनीकवादा[1] भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबद्धा होन्ति भिक्खु–सङ्घञ्च। (2)

३. अथ खो सम्बहुलानं भिक्खूनं रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठितानं मण्डल-माले[2] सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अय सङ्खियाँ-धम्मो[3] उदपादि–अच्छरियं आवुसो, अब्भुतं आवुसो। यावञ्चि'दं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सत्तानं नानाधिमुत्तिकता सुप्पटिविदिता। अयं हि सुप्पियो परिब्बाजको अनेकपरियानेन ... पे० .... अवण्णं भासति, सुप्पियस्स पन परिब्बाजकस्स अन्तेवासी ब्रह्मदत्तो माणवो अनेक-परियायेन ... पे० .... वण्णं भासति। इति ह'मे उभो आचरिय'न्तेवासी अञ्ञमञ्ञस्स उजु-विपच्चनीक-वादा भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबद्धा[4] होन्ति भिक्खु-सङ्घञ्चा'ति। (3)

४. अथ खो भगवा तेसं भिक्खूनं इमं सङ्खिया-धम्मं विदित्वा, येन मण्डल-मालो[5] तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि–काय नु' त्थ भिक्खवे, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना सन्निपतिता, का च पन वो अन्तरा[6]-कथा विप्पकता'-

१........ Burmese edition reads उजुविपच्चनीकवादा विहरन्ति; and omits भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो ... पे० ... भिक्खु सङ्घञ्च. २ मण्डल-माळे. ३ सङ्खिय-धम्मो. ४ अनुबन्धा. ५ मण्डलमाळो. ६ अन्तरकथा.

ति ? । एवं वुत्ते ते भिक्खू भगवन्तं एतद'वोचुं–इध भन्ते अम्हाकं रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठितानं मण्डल-माले सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयं सङ्खिया-धम्मो उदपादि–अच्छरियं....पे० (३)... अनुबद्धा होन्ति भिक्खु-सङ्घञ्चा'ति । अयं खो नो भन्ते अन्तरा-कथा विप्पकता, अथ भगवा अनुप्पत्तो' ति । (4)

५. " ममं वा भिक्खवे, परे अवण्णं भासेय्युं, धम्मस्स वा अवण्णं भासेय्युं, सङ्घस्स वा अवण्णं भासेय्युं, तत्र **तुम्हेहि न आघातो न अप्पच्चयो न चेतसो अनभिरद्धि करणीया** । ममं वा भिक्खवे, परे अवण्णं भासेय्युं, धम्मस्स वा अवण्णं भासेय्युं, सङ्घस्स वा अवण्णं भासेय्युं, तत्र चे तुम्हे अस्सथ कुपिता वा अनत्तमना वा, तुम्हं येव'स्स तेन अन्तरायो । ममं वा भिक्खवे, परे अवण्णं भासेय्युं, धम्मस्स वा अवण्णं भासेय्युं, सङ्घस्स वा अवण्णं भासेय्युं, तत्र चे तुम्हे अस्सथ कुपिता वा अनत्तमना वा, अपि नु तुम्हे परेसं सुभासितं दुब्भासितं आजानेय्याथा'ति ? " । 'नो हे ' तं, भन्ते ।'

" ममं वा भिक्खवे, परे अवण्णं भासेय्युं, धम्मस्स वा अवण्णं भासेय्युं, सङ्घस्स वा अवण्णं भासेय्युं, **तत्र तुम्हेहि अभूतं अभूततो निब्बेठेतब्बं**–इति पि एतं अभूतं, इति पि एतं अतच्छं, न' त्थि चे ' तं अम्हेसु, न च पने'तं अम्हेसु संविज्जती'ति । (5)

६. "ममं वा भिक्खवे, परे वण्णं भासेय्युं, धम्मस्स वा वण्णं भासेय्युं, सङ्घस्स वा वण्णं भासेय्युं, तत्र तुम्हे न आनन्दो न सोमनस्सं न चेतसो उब्बिल्लावितत्तं[१] करणीयं । ममं वा भिक्खवे, परे वण्णं

१ उप्पिलावितत्तं.

भासेय्युं, धम्मस्स वा वण्णं भासेय्युं, सङ्घस्स वा वण्णं भासेय्युं, तत्र चे तुम्हे अस्सथ आनन्दिनो सुमना उब्बिल्लावितो[1], तुम्हं येव'स्स तेन अन्तरायो। ममं वा भिक्खवे, परे वण्णं भासेय्युं, धम्मस्स वा वण्णं भासेय्युं, सङ्घस्स वा वण्णं भासेय्युं, तत्र **तुम्हेहि भूतं भूततो पटिजानितब्बं**—इति पे'तं भूतं, इति पे'तं तच्छं, अत्थि चे'तं अम्हेसु, संविज्जति च पने'तं अम्हेसू'ति। (6)

७ " अप्पमत्तकं खो पने ' तं भिक्खवे, ओरमत्तकं सीलमत्तकं येन पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य। कतमञ्च तं भिक्खवे, अप्पमत्तकं ओरमत्तकं सीलमत्तकं येन पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य ? (7)

८ (इ) ' पाणातिपातं पहाय **पाणातिपाता पटिविरतो समणो गोतमो** निहित-दण्डो निहित-सत्थो लज्जी दयापन्नो सब्बपाण-भूत-हितानुकम्पी विरहती'ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य।

(ति) 'अदिन्नादानं पहाय **आदिन्नादाना पटिविरतो समणो गोतमो** दिन्नादायी दिन्न-पाटिकङ्खी, अथे'नेन सुचि-भूतेन अत्तना विहरती'ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य।

(पि) ' अब्रह्मचरियं पहाय **ब्रह्मचारी समणो गोतमो** आरा[2]-चारी पटिविरतो मेथुना गाम-धम्मा ' ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य। (8)

---

१ उप्पिलाविता. २ अनाचारी.

(सो) 'मुसा—वादं पहाय **मुसा-वादा पटिविरतो समणो गोतमो** सच्च-वादी सच्च-सन्धो थेतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्सा'ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य ।

(बु) 'पिसुंणं वाचं पहाय **पिसुणाय वाचाय पटिविरतो समणो गोतमो**—इतो सुत्वा न अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता, सहितानं व अनुप्पादाता, समग्गारामो समग्ग-रतो समग्ग-नन्दी समग्ग करणिं वाचं भासिता'ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वेदय्य ।

(द्धो) 'फरुसं वाँचं पहाय **फरुसाय वाचाय पटिविरतो समणो गोतमो** । या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हदयं-गमा पोरी बहुजन-कन्ता बहुजन-मनापा तथा-रूपिं वाचं भासिता 'ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य ।

(भ) 'सम्फप्पलापं पहाय **सम्फप्पलापा पटिविरतो समणो गोतमो** काल—वादी भूत-वादी अत्थ-वादी धम्म-वादी विनय-वादी निधानवतिं वाचं भासिता, कालेन सापदेसं परियन्तवतिं अत्थ-संहितं'ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य । (९)

(ग) 'बीजगाम-भूतगाम-**समारम्भा पटिविरतो** समणो गोतमो । **एक-भत्तिको** समणो गोतमो रत्तुपरतो । **विकाल-भोजना** पटिविरतो समणो गोतमो । **नच्च-गीत**-वादित-विसूक-दस्सना पटिविरतो समणो

---

१ पिसुणावाचं. २ फरुसा-वाचं.

गोतमो । **माला-गन्ध**-विलेपन-धारण-मण्डन-विभूसनट्ठाना पटिविरतो समणो गोतमो । **उच्चासयन-महासयना** पटिविरतो समणो गोतमो । **जातरूप-रजत**-पटिग्गहणा पटिविरतो समणो गोतमो । **आमक-धञ्ञ**-पटिग्गहणा पटिविरतो समणो गोतमो । **आमक-मंस**-पटिग्गहणा पटि-विरतो समणो गोतमो । **इत्थि-कुमारिक**-पटिग्गहणा पटिविरतो समणो गोतमो । **दासि-दास**-पटिग्गहणा पटिविरतो समणो गोतमो । **अजेळक**-पटिग्गहणा पटिविरतो समणो गोतमो । **कुक्कुट-सूकर**-पटिग्गहणा पटि-विरतो समणो गोतमो । **हत्थि-गवास्स**-वळवा-पटिग्गहणा पटिविरतो समणो गोतमो । **खेत्त-वत्थु**-पटिग्गहणा पटिविरतो समणो गोतमो । **दूतेय्यं[1]-पहिण**-गमनानुयोगा पटिविरतो समणो गोतमो । **कय-विक्कया** पटिविरतो समणो गोतमो । **तुलाकूट-कंसकूट**-मानकूटा पटिविरतो समणो गोतमो । **उक्कोटन—वञ्चन**-निकति-साचि-योगा पटिविरतो समणो गोतमो । **छेदनवध**-बन्धनं[2]—विपरामोस—आलोप—सहसाकारा **पटिविरतो समणो गोतमो** ' ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य ।" (10)

चूळ—सीलं—निट्ठितं ।

(वा) 'यथा व पने'के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धा-देय्यानि भोज-नानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपं बीजगाम-भूतगाम-समारम्भं अनुयुत्ता विहरन्ति**—सेय्यथीदं, मूलबीज खन्धबीजं फळु-बीजं, अग्गबीजं, बीजबीजं एव पञ्चमं—इति वा, इति एवरूपा **बीजगाम-भूतगाम—समारम्भा पटिविरतो समणो गोतमो** ' ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य । (11)

---

१ दूतेय्य-पहीण. २ बन्ध.

(अ) 'यथा वा पने' के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धा-देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपं सन्निधिकार-परिभोगं अनुयुत्ता विहरन्ति**—सेय्यथीदं, अन्न-सन्निधिं पान-सन्निधिं वत्थ-सन्निधिं यान-सन्निधिं सयन-सन्निधिं गन्ध—सन्निधिं आमिस-सन्निधिं—इति वा, इति एवरूपा **सन्निधि-कार-परिभोगा पटिविरतो समणो गोतमो**'ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य। (12)

(र) 'यथा वा पने'के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धा-देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपं विसूकदस्सनं अनुयुत्ता विहरन्ति**—सेय्यथीदं, नच्चं गीतं वादितं पेक्खं अक्खानं पाणिस्सरं वेताळं कुम्भथूणं सोभणकं[1] चण्डालं वंसं धोवनं[2], हत्थि-युद्धं अस्स-युद्धं महिस-युद्धं उसभ-युद्धं अज-युद्धं मेण्डं-युद्धं[3] कुक्कुट-युद्धं वट्टकं-युद्धं[4], दण्ड-युद्धं मुट्ठि-युद्धं निब्बुद्धं उय्योधिकं बलग्गं सेना-व्यूहं अनीक—दस्सनं—इति वा, इति **एवरूपा विसूक-दस्सना पटिविरतो समणो गोतमो**'ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य। (13)

(हं) 'यथा वा पने'के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धा-देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपं जूतप्पमादट्ठाना'नुयोगं अनुयुत्ता विहरन्ति**—सेय्यथीदं, अट्ठपदं दस-पदं आकासं परिहार-पथं सन्तिकं खलिकं[5] घटिकं सलाक-हत्थं अक्खं पङ्गचीरं वङ्ककं मोक्खचिकं चिङ्गुलिकं पत्ताळ्हकं रथकं धनुकं अक्खरिकं मनेसिकं यथा-वज्जं—इति वा,

---

१ सोभनगरकं सोभन-कारकं सोभनकरकं, सोभनगरणं. २ धोपनं. ३ मेण्डक-युद्धं. ४ वद्धक. ५ बलिकं.

इति **एवरूपा जूतप्पमादट्ठाना'नुयोगा पटिविरतो समणो गोतमो** ' ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य । (14)

(स) ' यथा वा पने'के भोन्तो समण—ब्राह्मणा सद्धादेय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपं उच्चासयनमहासयनम'नुयुत्ता विरहन्ति**-सेय्यथीदं, आसन्दिं पल्लङ्कं गोनकं चित्तकं पटिकं पटलिकं तूलिकं विकतिकं उद्द—लोमिं एकन्त—लोमिं कट्टिस्सं कोसेय्यं कुत्तकं हत्थत्थरणं अस्सत्थरणं रथत्थरणं अजिन—प्पवेणिं कदलिमिग-पवर-पच्चत्थरणं स-उत्तर-च्छदं उभतो-लोहितकू'पधानं—इति वा, इति **एवरूपा उच्चासयनमहासयना पटिविरतो समणो गोतमो** ' ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य । (15)

(म्मा) ' यथा वा पने ' के भोन्तो समण—ब्राह्मणा सद्धा—देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपं मण्डनविभूसन-ट्ठाना'नुयोगम'—नुयुत्ता विरहन्ति**—सेय्यथीदं, उच्छादनं परिमद्दनं नहापनं सम्बाहनं आदासं अञ्जनं माला—विलेपनं[1] मुक्ख-चुण्णकं मुखलेपनं हत्थबन्धं सिखा-बन्धं दण्डकं नालिकं खग्गं[2] छत्तं चित्रुपाहनं उण्हीसं मणिं वाल-वीजनिं ओदातानि वत्थानि दीघ-दसानि-इति वा, इति **एवरूपा मण्डन-विभूसन-ट्ठाना'नुयोगा पटिविरतो समणो गोतमो** ' ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य (16)

(सं) ' यथा वा पने ' के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धादेय्यानि भोजनानि भञ्जित्वा ते **एवरूपं तिरच्छान-कथम'नुयुत्ता विहरन्ति**-

---

१ माला-गन्ध-विलेपनं. २ असिं for खग्गं.

सेय्यथीदं, राज–कथं चोर-कथं महामत्त-कथं सेना-कथं भय-कथं युद्ध-कथं अन्न-कथं पान-कथं वत्थ-कथं सयन-कथं माला-कथं गन्ध-कथं ञाति-कथं यान-कथं गाम-कथं निगम-कथं नगर-कथं जनपद-कथं इत्थि-कथं (पुरिस-कथं) सूर-कथं विसिखा-कथं कुम्भट्ठान-कथं पुब्ब-पेत-कथं नानत्त–कथं लोकक्खायिकं समुद्दक्खायिकं इतिभवा'भव–कथं—इति वा, इति **एवरूपाय तिरच्छान-कथाय पटिविरतो समणो गोतमो'** ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य। (17)

(ब्) 'यथा वा पने'के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धादेय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपं विग्गाहिक-कथम'नुयुत्ता** विहरन्ति—सेय्यथीदं, 'न त्वं इमं धम्म–विनयं आजानासि, अहं इमं धम्म–विनयं आजानामि, किं त्वं इमं धम्म–विनयं आजानिस्ससि? मिच्छा–पटिपन्नो त्वम'सि, अहम'स्मि सम्मा-पटिपन्नो,सहितं मे, असहितं ते, पुरे वचनीयं पच्छा अवच, पच्छा वचनीयं पुरे अवच,—अविचिण्णं[1] ते विपरावत्तं,—आरोपितो ते वादो, निग्गहीतो[2]'सि,—चर वादप्पमोक्खाय, निब्बेठेहि वा सचे पहोसी'ति—इति वा, इति **एवरूपाय विग्गाहिक-कथाय पटिविरतो समणो गोतमो'ति**। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य। (18)

(द्धो) 'यथा वा पने'के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धा–देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपं दूतेय्यपहिण–गमना'नुयोगम'–नुयुत्ता** विहरन्ति—सेय्यथीदं, रञ्ञं राज–महामत्तानं खत्तियानं ब्राह्मणानं गहपतिकानं कुमारानं—इध गच्छ, अमुत्रा'गच्छ, इदं हर,

१ अधिचिण्णं, आचिण्णं. २ निग्गहितो त्वं असि.

अमुत्र इदं आहरा'ति–इति वा, इति **एवरूपा दूतेय्य-पहिणं-गम-नानु'योगा पटिविरतो समणो गोतमो'ति** । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य । (19)

(वि) ' यथा वा पने'के भोन्तो समण–ब्राह्मणा सद्धा–देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **कुहका** च होन्ति, **लपका** च नेमित्तिका च निप्पेसिका च लाभेन च लाभं निजिगिंसितारो'–इति वा, इति **एवरूपा कुहनालपना पटिविरतो समणो गोतमो'ति** । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य । (20)

मज्झिम–सीलं निट्ठितं ।

(ज्जा) ' यथा वा पने ' के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धा-देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपाय तिरिच्छान-विज्जाय मिच्छाजीवेन जीविकं कप्पेन्ति**-सेय्यथीदं, अङ्गं निमित्तं उप्पादं सुपिनं लक्खणं मूसिकच्छिन्नं; अग्गि–होमं दब्बि–होमं थुस–होमं कण–होमं तण्डुल-होमं सप्पि–होमं तेल–होमं मुख-होमं लोहित–होमं; अङ्ग–विज्जा वत्थु-विज्जा खेत्त–विज्जा सिव-विज्जा भूत-विज्जा भूरि-विज्जा अहि–विज्जा विस–विज्जा विच्छिक–विज्जा मूसिक–विज्जा सकुण–विज्जा वायस–विज्जा, पक्कज्झानं सरपरित्ताणं मिगचक्कं—इति वा, इति **एवरूपाय तिरच्छानविज्जाय पटिविरतो समणो गोतमो** ' ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य । (21)

(च) ' यथा वा पने'के भोन्तो समण–ब्राह्मणा सद्धा–देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपाय तिरच्छान-विज्जाय मिच्छाजीवेन**

---

१ पहीन. २ निप्फेसिका, निब्बेसिका. ३ omit वा इति. ४ जीवितं throughout this Bhāṇavāra. ५ उप्पातं. ६ खत्त.

जीविकं कप्पेन्ति—सेय्यथीदं, मणि—लक्खणं *दण्ड—लक्खणं वत्थ—लक्खणं असि—लक्खणं उसु—लक्खणं धनु—लक्खणं आयुध[1]लक्खणं इत्थि—लक्खणं पुरिस—लक्खणं कुमार—लक्खणं कुमारि—लक्खणं दास—लक्खणं दासि—लक्खणं हत्थि—लक्खणं अस्स—लक्खणं महिंस—लक्खणं उसभ—लक्खणं गो[2]—लक्खणं अज—लक्खणं मेण्ड—लक्खणं कुक्कुट—लक्खणं वट्टक[3]—लक्खणं गोधा—लक्खणं कण्णिका—लक्खणं कच्छपलक्खणं मिग—लक्खणं—इति वा, इति **एवरूपाय तिरच्छान—विज्जाय पटिविरतो समणो गोतमो**' ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य (22)

(र) 'यथा वा पने' के भोन्तो समण—ब्राह्मणा सद्धा—देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपाय तिरच्छान-विज्जाय मिच्छा—जीवेन जीविकं कप्पेन्ति**—सेय्यथीदं, रञ्ञं निय्यानं भविस्सति, रञ्ञं अनिय्यानं भविस्सति,—अब्भन्तरानं रञ्ञं उपया[4]नं भविस्सति, बाहिरानं रञ्ञं अपयानं भविस्सति,—बाहिरानं रञ्ञं उपयानं भविस्सति, अब्भन्तरानं रञ्ञं अपयानं भविस्सति,—अब्भन्तरानं रञ्ञं जयो भविस्सति, बाहिरानं रञ्ञं पराजयो भविस्सति;—बाहिरानं रञ्ञं जयो भविस्सति, अब्भन्तरानं रञ्ञं पराजयो भविस्सति—इति 'इमस्स जयो भविस्सति, इमस्स पराजयो भविस्सति'—इति वा, इति **एवरूपाय तिरच्छान—विज्जाय मिच्छाजीवा पटिविरतो समणो गोतमो' ति।** इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य। (23)

---

१ आवुध. २ गोण. ३ वद्धक ४ उपायानं, उपय्यानं.

*Burmese edition reads वत्थलक्खणं before दण्डलक्खणं.

(ण) ‘ यथा वा पने’के भोन्तो समण–ब्राह्मणा सद्धा–देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपाय तिरच्छान**–विज्जाय **मिच्छा-जीवेन जीविकं कप्पेन्ति**–सेय्यथीदं, चन्द–ग्गाहो भविस्सति, सुरियं[1]-ग्गाहो भविस्सति, नक्खत्त–ग्गाहो भविस्सति । चन्दिम–सुरियानं पथ–गमनं भविस्सति, चन्दिम–सुरियानं उप्पथ[2]–गमनं भविस्सति । नक्खत्तानं पथ–गमनं भविस्सति, नक्खत्तानं उप्पथ–गमनं भविस्सति । उक्का–पातो भविस्सति । दिसाडाहो भविस्सति । भूमि–चालो भविस्सति । देव–दुन्दुभि[3] भविस्सति । चन्दिम–सुरिय–नक्खत्तानं उग्गमनं ओगमनं[4] संकिलेसं[5] वोदानं भविस्सति । एवं–विपाको चन्द–ग्गाहो भविस्सति, एवं–विपाको सुरिय–ग्गाहो भविस्सति, एवं–विपाको नक्खत्त–ग्गाहो भविस्सति, एवं–विपाको चन्दिम–सुरियानं पथ-गमनं भविस्सति, एवं–विपाको चन्दिम–सुरियानं उप्पथ–गमनं भविस्सति, एवं–विपाको नक्खत्तानं पथ–गमनं भविस्सति, एवं–विपाको नक्खत्तानं उप्पथ–गमनं भविस्सति, एवं–विपाको उक्कापातो भविस्सति, एवं–विपाको दिसा–डाहो भविस्सति, एवं–विपाको भूमि–चालो भविस्सति, एवं–विपाको देव–दुन्दुभि[3] भविस्सति, एवं–विपाकं चन्दिम–सुरियनक्खत्तानं उग्गमनं ओगमनं[4] संकिलेसं[5] वोदानं भविस्सति’–इति वा, इति **एवरूपाय तिरच्छानविज्जाय मिच्छाजीवा पटिविरतो समणो गोतमो**’ति । इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य । (24)

(सं) ‘ यथा वा पने’के भोन्तो समण–ब्राह्मणा सद्धा–देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपाय तिरच्छान–विज्जाय मिच्छाजी-**

१ सूरिय- २ उपथ. ३ दुद्रभि. ४ ओग्गमनं ५ सांकिलेसो.

वेन जीविकं कप्पेन्ति–सेय्यथीदं, सुब्बुट्ठिका[1] भविस्सति, दुब्बुट्ठिका भविस्सति, सुभिक्खं भविस्सति, दुब्भिक्खं भविस्सति, खेमं भविस्सति, भयं भविस्सति, रोगो भविस्सति, आरोग्यं भविस्सति, मुद्दा, गणना, संङ्खानं,[2] कावेय्यं, लोकायतं[3]–इति वा, इति **एवरूपाय तिरच्छान–विज्जाय मिच्छाजीवा पटिविरतो समणो गोतमो'ति**। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य (25)

(प) ' यथा वा पने'के भोन्तो समण–ब्राह्मणा सद्धा–देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपाय तिरच्छान–विज्जाय मिच्छाजीवेन जीविकं कप्पेन्ति**–सेय्यथीदं, आवाहनं विवाहनं संवद्दनं[4] विवद्दनं सङ्किरणं विकिरणं सुभग–करणं दुब्भग–करणं विरुद्ध–गब्भ–करणं जिव्हा–निबन्धनं[5] हनुसंहननं हत्थाभिजप्पनं हनुजप्पनं कण्णजप्पनं आदास–पञ्हं कुमारि–पञ्हं देव–पञ्हं आदिच्चु'पट्ठानं महतु'पट्ठानं अब्भुज्जलनं सिरिव्हायनं[6]–इति वा, इति **एवरूपाय तिरच्छान–विज्जाय मिच्छाजीवा पटिविरतो समणो गोतमो'ति**। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य*। (26)

(न्रो) ' यथा वा पने'के भोन्तो समण–ब्राह्मणा सद्धा–देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा ते **एवरूपाय तिरच्छान–विज्जाय मिच्छाजीवेन जीविकं कप्पेन्ति**–सेय्यथीदं, सन्ति–कम्मं पणिधि–कम्मं भूत–कम्मं भूरि–कम्मं[7] वस्स[8]–कम्मं वोस्स–कम्मं वत्थु–कम्मं वत्थु–परिकम्मं[9]

---

१ सुब्बुट्ठिकं, सुव्यूट्ठिका, सुब्बुट्ठिका, सुवुट्ठिकं, सुवुट्ठिका. २ संघानं. ३ लोकायतनं. ४ संवरणं. विवरणं. ५ निबद्धनं, नित्तद्दनं. ६ सिरव्हायनं, सिरव्हानं. ७ भूति-कम्मं. ८ वय– ९ परिकिरणं.

* Strangely enough P. T. S. Edition (1890) reads this sentence thus :—' इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स **अवण्णं** वदमानो वदेय्य ।

आचमनं नहापनं जुहनं वमनं विरेचनं उद्ध–विरेचनं अधोविरेचनं सीस–विरेचनं कण्ण–तेलं नेत्त–तप्पणं[1] नत्थु–कम्मं अञ्जनं पच्चञ्जनं सालाकियं सल्लकत्तियं दारक–तिकिच्छा मूल–भेसज्जानं अनुप्पदानं, ओसधीनं पटिमोक्खो–इति वा, इति **एवरूपाय तिरच्छान–विज्जाय मिच्छाजीवा पटिविरतो समणो गोतमो**'ति। इति वा हि भिक्खवे, पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य।

' इदं खो तं भिक्खवे, अप्पमत्तकं ओरमत्तकं सीलमत्तकं येन पुथुज्जनो तथागतस्स वण्णं वदमानो वदेय्य "। (27)

महा–सीलं निट्ठितं।

९ " अत्थि भिक्खवे, **अञ्ञे'व धम्मा** गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित–वेदनीया, ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा–भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वदेय्युं।

कतमे च पन ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा ... पे० ... सम्मा वदमाना वदेय्युं ?। (28)

१० " सन्ति भिक्खवे, एके समण–ब्राह्मणा **पुब्बन्तकप्पिका** पुब्बन्ता'नुदिट्ठिनो, पुब्बन्तं आरब्भ अनेकविहितानि अधिवुत्ति[2]–पदानि अभिवदन्ति **अट्ठारसहि[3] वत्थूहि**। ते च भन्तो समण–ब्राह्मणा किमा'गम्म किमा'रब्भ पुब्बन्तकप्पिका पुब्बन्ता'नुदिट्ठिनो पुब्बन्तमा' रब्भ अनेक–विहितानि अधिवुत्ति–पदानि अभिवदन्ति अट्ठारसहि[3] वत्थूहि ?।

(29)

---

१ नेत्तपानं for नेत्ततप्पणं. २ अधिमुत्ति— ३ अट्ठादसहि.

११ "सन्ति भिक्खवे, एके समण-ब्राह्मणा **सस्सतवादा,** सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति **चतूहि वत्थूहि** । ते च भोन्तो समण-ब्राह्मणा किमा'गम्म किमा'रब्भ सस्सत-वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति चतूहि वत्थूहि ? । (30)

(अ) 'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा आतप्पम'न्वाय पधानम'न्वाय अनुयोगम'न्वाय अप्पमादम'न्वाय सम्मा-मनसिकारम'न्वाय तथारूपं चेतो-समाधिं फुसति, यथा समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपकिलेसे[1] **अनेक-विहितं पुब्बे-निवासं** अनुस्सरति-सेय्यथीदं, एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसतिं पि जातियो तिंसं पि जातियो चत्तारीसं पि जातियो पञ्ञासं पि जातियो जाति सतं पि, जाति-सहस्सं पि, जाति-सत-सहस्सं पि, अनेकानि पि जाति-सतानि, अनेकानि पि जाति-सहस्सानि, अनेकानि पि जाति-सत-सहस्सानि-' अमुत्रा'सिं एवं-नामो एवं-गोत्तो एवं-वण्णो एवं-आहारो एवं-सुख-दुक्ख-पटि-संवेदी एवं आयु-परियन्तो । सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं । तत्रा'पा'सिं एवं-नामो एवं-गोत्तो एवं-वण्णो एवं-आहारो एवं-सुख-दुक्ख-पटिसंवेदी एवं आयुपरियन्तो । सो ततो चुतो इधू'पपन्नो[3]'ति ' । इति साकारं स-उद्देसं अनेक-विहितं पुब्बे-निवासं अनुस्सरति । सो एवमा'ह-' सस्सतो अत्ता च लोको च वञ्झो[4] कूटट्ठो एसिकट्ठायी ठितो । ते च सत्ता सन्धावन्ति संसरन्ति चवन्ति उप-

---

१ P. T. S. Edition omits the words : परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपकिलेसे २ वीसं पि. ३ इध उप्पन्नो throughout this section. ४ वंझो वञ्झो.

पज्ञन्ति, अत्थि त्वे'व **सस्सति–समं'ति** । तं किस्स हेतु ? । अहं हि आतप्पम'न्वाय पधानम'न्वाय अनुयोगम'न्वाय अप्पमादम'न्वाय सम्मा-मनसिकारम'न्वाय तथारूपं चेतो–समाधिं फुसामि यथा समाहिते चित्ते .... पे० .... अनेक–विहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि–सेय्यथीदं, एकं पि जातिं .... पे० .... अनेक–विहितं पुब्बे–निवासं अनुस्सरामि । इमिना प'हं एतं जानामि–यथा सस्सतो अत्ता च .... पे० ... अत्थि त्वे'व सस्सति–समं'ति ।

इदं भिक्खवे, **पठमं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एकच्चे समण–ब्राह्मणा सस्सत–वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति । (31)

(ब) ' दुतिये च भोन्तो समण–ब्राह्मणा किमा'गम्म किमा'रब्भ सस्सत–वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति ? ।

इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा आतप्पम'न्वाय .... पे०........चेतो–समाधिं फुसति यथा समाहिते चित्ते....पे०... **अनेक विहितं पुब्बे–निवासं अनुस्सरति**–सेय्यथीदं, एकं पि संवट्ट-विवट्टं, द्वे पि संवट्ट–विवट्टानि, तीणि पि संवट्ट–विवट्टानि, चत्तारि पि संवट्ट–विवट्टानि, पञ्च पि संवट्ट–विवट्टानि, दस पि संवट्ट–विवट्टानि–'अमुत्रा'सिं एवं–नामो एवं–गोत्तो एवं–वण्णो एवं–आहारो एवं सुख–दुक्ख–पटिसंवेदी एवं आयुपरियन्तो। सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं। तत्रा'पा'सिं एवं–नामो...पे०—आयु–परियन्तो । सो ततो चुतो इधू'पपन्नो'ति । इति साकारं स–उद्देसं अनेक–विहितं पुब्बे–निवासं अनुस्सरति । सो एवमा'ह–' सस्सतो अत्ता च .... पे० ....अत्थि त्वे'व सस्सति–सम । तं

किस्स हेतु ?। अहं हि आतप्पम' न्वाय.... पे०....तथा—रूपं चेतो—समाधिं फुसामि, यथा समाहिते चित्ते ...पे०... अनेक—विहितं पुब्बे निवासं अनुस्सरामि—सेय्यथीदं एकं पि संवट्ट—विवट्टं....पे० ... दस पि संवट्ट—विवट्टानि—अमुत्रा'सिं एवं—नामो ...पे० ... इधू'पपन्नो' ति । इति साकारं स—उद्देसं अनेक—विहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि। इमिना प'हं एतं जानामि—यथा सस्सतो अत्ता ... पे० ... अत्थि त्वे'व सस्सति— समं'ति ।

इद भिक्खवे, **दुतियं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एके समण—ब्राह्मणा सस्सत—वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति । (32)

(क) 'ततिये च भोन्तो समण—ब्राह्मणा किमा'गम्म किमा'रब्भ सस्सत—वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति ?।

इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा आतप्पम'न्वाय ... पे० ...**पुब्बे—निवासं** अनुस्सरति—सेय्यथीदं, दस पि संवट्ट—विवट्टानि, वीसतिं पि संवट्ट—विवट्टानि, तिंसं पि संवट्ट—विवट्टानि, चत्तारीसं पि संवट्ट—विवट्टानि—' अमुत्रा'सिं एवं—नामो ... पे० ... एवं आयु—परियन्तो। सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं। तत्रा'पा'सिं एवं—नामो ...पे० ... एवं आयु—परियन्तो । सो ततो चुतो इधू'पपन्नो' 'ति । इति साकारं स—उद्देसं पुब्बे—निवासं अनुस्सरति । सो एवमा'ह—सस्सतो अत्ता च ...पे०... अत्थि त्वे'व सस्सति—समं । तं किस्स हेतु ?। अहं हि आतप्पम'न्वाय... पे० ... निवासं अनुस्सरामि—सेय्यथीदं, दस पि संवट्ट—विवट्टानि...पे० चत्तारीसं पि संवट्ट—विवट्टानि । अमुत्रा'सिं एवं—नामो...पे०...इधू'पपन्नो'ति। इति साकारं स—उद्देसं

अनेक-विहितं पुब्बे-निवासं अनुस्सरामि। इमिना प'हं एतं जानामि- यथा सस्सतो अत्ता च...पे०...अत्थि त्वे'व सस्सति-समं'ति।

इदं भिक्खवे, **ततियं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एके समण-ब्राम्हणा सस्सत-वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति। (33)

(ड) 'चतुत्थे च भोन्तो समण-ब्राम्हणा किमा'गम्म किमा'रब्भ सस्सत-वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति ?।

इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राम्हणो वा **तक्की होति वीमंसी।** सो तक्क-परियाहतं वीमंसा'नुचरितं सयं-पटिभानं एवमा'ह-'सस्सतो अत्ता च लोको च वञ्झो कूटट्ठो एसिकट्ठायी ठितो। ते च सत्ता सन्धा-वन्ति संसरन्ति चवन्ति उपपज्जन्ति। अत्थि त्वे'व सस्सति-समं'ति।

इदं भिक्खवे, **चतुत्थं ठानं** यमा'गम्म यमा'-रब्भ एके समण-ब्राह्मणा सस्सत-वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति। (34)

१२ "इमे खो ते भिक्खवे, समण-ब्राम्हणा सस्सतवादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति चतूहि वत्थूहि। ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राम्हणा वा सस्सत-वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति, सब्बे ते इमेहे'व **चतूहि वत्थूहि**, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा।** (35)

१३ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति-इमे दिट्ठिट्ठाना एवं-गहिता एवं-परामट्ठा एवं-गतिका भविस्सन्ति, एवं-अभिसम्पराया'ति। तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो[1] च'स्स पच्चत्तं येव[2] निब्बुति विदिता,

१ एवं अपरामसतो २ add : येव.

वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा-भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो**। (36)

१४ "इमे खो ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डितवेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा-भुच्च वण्णं सम्मा वद-माना वदेय्युं"। (37)

पठम-भाणवारं।

(२)

१ "सन्ति भिक्खवे, एके समण-ब्राह्मणा **एकच्च-सस्सतिका एकच्च-असस्सतिका,** एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञोपन्ति **चतूहि वत्थूहि**। ते च भोन्तो समण-ब्राह्मणा किमा'गम्म किमा'रब्भ एकच्च सस्सतिका एकच्च असस्सतिका एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति चतूहि वत्थूहि? ।(1)

अ (न) 'होति खो सो भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन अयं लोको संवट्टति । संवट्टमाने लोके येभुय्येन सत्ता **आभस्सरा संवत्तनिका**[1] होन्ति। ते तत्थ होन्ति **मनोमया पीति-भक्खा** सयं[2]-पभा अन्तलिक्ख-चरा सुभट्ठायिनो, चिरं[3] दीघं अद्धानं तिट्ठन्ति। (2)

(मो) 'होति खो सो भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन अयं लोको विवट्टति। विवट्टमाने लोके **सुञ्ञं ब्रह्म-**

---

१ संवट्टनिका २ सय'म्पभा ३ P. T. S. Edition reads चीरं throughout

विमानं पातुभवति । **अथ'ञ्ञतरो सत्तो** आयुक्खया वा पुञ्ञक्खया वा आभस्सरकाया चवित्वा सुञ्ञं ब्रह्म-विमानं उपपज्जति । सो तत्थ होति **मनोमयो पीति-भक्खो** सयं-पभो अन्तलिक्ख-चरो सुभट्ठायी, चिरं दीघं अद्धानं तिट्ठति । (3)

(त) 'तस्स तत्थ एककस्स[1] दीघ-रत्तं निब्बुसितत्ता[2] अनभिरति परितस्सना उप्पज्जति—अहो वत **अञ्ञे पि सत्ता** इत्थत्तं आगच्छेय्युं'ति । अथ अञ्ञतरे पि सत्ता आयुक्खया वा पुञ्ञक्खया वा आभस्सर-काया चवित्वा ब्रह्म-विमानं उपपज्जन्ति, तस्स सत्तस्स सहब्यतं । ते पि तत्थ होन्ति **मनोमया पीति-भक्खा** सयं-पभा अन्तलिक्खचरा सुभट्ठायिनो, चिरं दीघं अद्धानं तिट्ठन्ति । (4)

(स) 'तत्र भिक्खवे, यो सो सत्तो पठमं उपपन्नो तस्स एवं होति—अहम'स्मि ब्रह्मा महा-ब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्ञदत्थु-दसो वसवत्ती **इस्सरो** कत्ता निम्माता[3] सेट्ठो सञ्जिता[4] वसी **पिता भूत-भव्यानं** । मया इमे सत्ता निम्मिता । तं किस्स हेतु ? । ममं हि पुब्बे एतद'होसि—अहो वत अञ्ञे पि सत्ता इत्थत्तं आगच्छेय्युं'ति । **इति ममं च मनो-पणिधि,** इमे च सत्ता इत्थत्तं आगता'ति । ये पि ते सत्ता पच्छा उपपन्ना तेसं पि एवं होति—अयं खो भवं ब्रह्मा महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्ञदत्थु-दसो वसवत्ती इस्सरो कत्ता निम्माता[3] सेट्ठो सञ्जिता[4] वसी पिता भूत-भव्यानं । इमिना मयं भोता ब्रह्मुना निम्मिता । तं किस्स हेतु ? । इमं हि मयं अद्दसाम इध पठमं उपपन्नं, मयं पन अम्हा पच्छा उपपन्ना'ति । (5)

---

१ एकस्स २ निवुसितत्ता ३ निम्मिता ४ सजिता

(भ) 'तत्र भिक्खवे, यो सो सत्तो पठमं उपपन्नो, सो दीघायुकतरो च होति वण्णवन्तरो च महेसक्खतरो च। ये पन ते सत्ता पच्छा उपपन्ना, ते अप्पायुकतरा च होन्ति दुब्बण्णतरा च अप्पेसक्खतरा च। ठानं खो पने'तं भिक्खवे, विज्जति यं अञ्ञतरो सत्तो तम्हा काया चवित्वा इत्थत्तं आगच्छति। इत्थत्तं आगतो समानो अगारस्मा अनगारियं पब्बजति। अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो आतप्पम'न्वाय ...पे०.... [१.११ (अ) पिट्ठङ्को १५] समाहिते चित्ते तं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, ततो परं ना'नुस्सरति। सो एवमा'ह—यो खो सो भवं ब्रम्हा महा—ब्रम्हा अभिभू .... पे० .... पिता भूत—भव्यानं, येन मयं भोता ब्रम्हुना निम्मिता, सो निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणाम—धम्मो सस्सति—समं तथे'व ठस्सति। ये पन मयं अहुम्ह तेन भोता ब्रम्हुना निम्मिता, ते मयं अनिच्चा अधुवा अप्पायुका चवन—धम्मा इत्थत्तं आगता'ति।

इदं, भिक्खवे, **पठमं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एके समण—ब्राम्हणा एकच्च—सस्सतिका एकच्च असस्सतिका एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति। (6)

ब (ग) "दुतिये च भोन्तो समण—ब्राम्हणा किमा'गम्म किमा'रब्भ एकच्च—सस्सतिका एकच्च—असस्सतिका एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति?।

'सन्ति, भिक्खवे, **खिड्डा—पदोसिका** नाम **देवा**। ते अतिवेलं हस्स—खिड्डा—रति—धम्म—समापन्ना विहरन्ति। तेसं अतिवेलं हस्स-खिड्डा रति—धम्मसमापन्नानं विहरतं सति मुस्सति; सतिया सम्मोसा ते देवा तम्हा काया चवन्ति। (7)

१ पदूसिका २ मोस्सति, ३ सम्मुस्सति सति.

(व) 'ठानं खो पने'तं भिक्खवे, विज्जति यं अञ्ञतरो सत्तो तम्हा काया चवित्वा इत्थत्तं आगच्छति। इत्थत्तं आगतो समानो अगारस्मा अनगारियं पब्बजति। अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो समानो आतप्पम'न्वाय.... पे०.... यथा समाहिते चित्ते तं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, ततो परं ना'नुस्सरति। (८)

(तो) 'सो एवमा'ह—ये खो ते भोन्तो देवा न खिड्डापदोसिका[1] ते न अतिवेलं हस्स–खिड्डा–रति धम्मसमापन्ना विहरन्ति। तेसं न अतिवेलं हस्स–खिड्डा–रति–धम्मसमापन्नानं विहरतं सति न सम्मुसति, सतिया असम्मोसा ते देवा तम्हा काया न चवन्ति, निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणाम–धम्मा सस्सति–समं तथे'व ठस्सन्ति। ये पन मयं अहुम्ह खिड्डा–पदोसिका ते मयं अतिवेलं हस्स–खिड्डा–रति–धम्म–समापन्ना विहरिम्ह। तेसं नो अतिवेलं हस्स–खिड्डा–रति–धम्म–समापन्नानं विहरतं सति सम्मुसति, सतियाँ सम्मोसा[2] एवं मयं तम्हा काया चुता, अनिच्चा अधुवा अप्पायुका चवन–धम्मा इत्थत्तं आगता'ति।

इदं भिक्खवे, **दुतियं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एके समण–ब्राह्मणा एकच्च–सस्सतिका एकच्च–असस्सतिका एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति। (9)

क (अ) "ततिये च भोन्तो समण–ब्राह्मणा किमा'गम्म ...पे०.... लोकञ्च पञ्ञापेन्ति ?।

'सन्ति, भिक्खवे, **मनो–पदोसिका नाम देवा**। ते अतिवेलं अञ्ञमञ्ञं उपनिज्झायन्ति। ते अतिवेलं अञ्ञमञ्ञं उपनिज्झायन्ता

१ –पदूसिका २ सम्मुस्सति सति

अञ्ञमञ्ञम्हि[1] चित्तानि पदूसेन्ति । ते अञ्ञमञ्ञम्हि पदुट्ठ–चित्ता किलन्त–काया किलन्त–चित्ता । ते देवा तम्हा काया चवन्ति । (10)

(र) ‘ठानं खो पने’तं भिक्खवे, विज्जति, यं अञ्ञतरो सत्तो तम्हा काया चवित्वा इत्थत्तं आगच्छति । इत्थत्तं आगतो समानो अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो समानो आतप्पम’न्वाय ...पे० यथा समाहिते चित्ते तं पुब्बे–निवासं अनुस्सरति, ततो परं ना’नुस्सरति । (11)

(ह) ‘सो एव’माह—ये खो ते भोन्तो देवा न मनो–पदोसिका ते न अतिवेलं अञ्ञमञ्ञं उपनिज्झायन्ति । ते न अतिवेलं अञ्ञ-मञ्ञं उपनिज्झायन्ता अञ्ञमञ्ञम्हि चित्तानि न’प्पदूसेन्ति । ते अञ्ञमञ्ञम्हि[1] अपदुट्ठ–चित्ता अकिलन्त–काया अकिलन्त–चित्ता । ते देवा तम्हा काया न चवन्ति, निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणाम–धम्मा सस्सति–समं तथे’व ठस्सन्ति । ये पन मयं अहुम्हा मनो–पदोसिका ते मयं अतिवेलं अञ्ञमञ्ञं उपनिज्झायिम्हि[2] । ते मयं अतिवेलं अञ्ञमञ्ञं उपनिज्झायन्ता अञ्ञमञ्ञम्हि[1] चित्तानि पदूसिम्ह । ते मयं अञ्ञमञ्ञम्हि[1] पदुट्ठ–चित्ता किलन्तकाया किलन्त–चित्ता । एवं मयं तम्हा काया चुता, अनिच्चा अधुवा अप्पायुका चवन–धम्मा इत्थत्तं आगता’ति ।

इदं भिक्खवे, **ततियं ठानं** यमा’गम्म यमा’रब्भ एके समण–ब्राह्मणा एकच्च–सस्सतिका एकच्च–असस्सतिका एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति । (12)

---

१ अञ्ञं-अञ्ञं   २ उपनिज्झायिम्हा

ड (तो) "चतुत्थे च भोन्तो समण–ब्राह्मणा किमा'गम्म ... पे० ... लोकञ्च पञ्ञापेन्ति ?।

'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा **तक्की होति वीमंसी**। सो तक्क–परियाहतं वीमंसा'नुचरितं सयं पटिभानं एवमा'ह–यं खो इदं वुच्चति चक्खुं' ति पि, सोतं'ति पि, घानं'ति पि, जिव्हा 'ति पि, कायो' ति पि, **अयं अत्ता** अनिच्चो अधुवो असस्सतो विपरिणाम–धम्मो। यञ्च खो इदं वुच्चति **चित्तं**'ति वा **मनो**' ति वा **विञ्ञाणं**' ति वा, **अयं अत्ता** निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणाम–धम्मो सस्सति–समं तथे'व ठस्सती ' ति।

इदं भिक्खवे, **चतुत्थं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एके समण–ब्राह्मणा एकच्च–सस्सतिका एकच्च–असस्सतिका एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति। (13)

२ "इमे खो ते भिक्खवे, समण–ब्राह्मणा एकच्च–सस्सतिका एकच्च–असस्सतिका एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति चतूहि वत्थूहि। ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राम्हणा वा एकच्च–सस्सतिका एकच्च–असस्सतिका ... पे० ... लोकञ्च पञ्ञापेन्ति, सब्बे ते इमेहे' व **चतूहि** वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा**। (14)

३ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति–इमे दिट्ठिट्ठाना एवं–गहिता एवं–परामट्ठा एवं–गतिका भविस्सन्ति एवम'भिसम्पराया'ति। तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता,

वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा-भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो,** भिक्खवे, **तथागतो** ।

इमे खो ते, भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित–वेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा–भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वेदय्युं" । (15)

४ "सन्ति भिक्खवे, एके समण–ब्राह्मणा **अन्तानन्तिका अन्ता-नन्तं लोकस्स पञ्ञापेन्ति चतूहि वत्थूहि** । ते च भोन्तो समण–ब्राम्हणा किमा'गम्म किमा'रब्भ अन्तानन्तिका अन्तानन्तं लोकस्स पञ्ञापेन्ति चतूहि वत्थूहि ? । (16)

(अ) 'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राम्हणो वा आतप्पम'न्वाय....पे०....समाहिते चित्ते **अन्तसञ्ञी लोकस्मिं विहरति** । सो एवमा'ह— **अन्तवा अयं लोको परिवटुमो** । तं किस्स हेतु ? । अहं हि आतप्पम'न्वाय... पे० ... चेतो–समाधिं फुसामि यथा समाहिते चित्ते अन्त–सञ्ञी लोकस्मिं विहरामि । इमिनापा'हं[1] एतं जानामि–यथा अन्तवा अयं लोको परिवटुमो'ति ।

इद, भिक्खवे, **पठमं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एके समण–ब्राम्हणा अन्तानन्तिका अन्तानन्तं लोकस्स पञ्ञापेन्ति । (17)

(ब) "दुतिये च भोन्तो समण–ब्राम्हणा किमा'गम्म किमा' रब्भ...पे०...पञ्ञापेन्ति ? ।

---

१ इमिनामा'हं

'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राम्हणो वा आतप्पम'न्वाय पधानम'न्वाय अनुयोगम'न्वाय अप्पमादम'न्वाय सम्मा—मनसिकारम'-न्वाय तथा-रूपं चेतो—समाधिं फुसति यथा समाहिते चित्ते **अनन्तसञ्ञी** लोकस्मिं विहरति। सो एवमा'ह—**अनन्तो अयं लोको अपरियन्तो**। ये ते समण—ब्राम्हणा एवमा'हंसु—अन्तवा अयं लोको परिवटुमो'ति **तेसं मुसा**। अनन्तो अयं लोको अपरियन्तो। तं किस्स हेतु?। अहं हि आतप्पम'न्वाय ...पे०... तथा—रूपं चेतो—समाधिं फुसामि यथा समाहिते चित्ते अनन्तसञ्ञी लोकस्मिं विहरामि। इमिना पा'हं एतं जानामि—यथा अनन्तो अयं लोको अपरियन्तो'ति।

इदं भिक्खवे **दुतियं ठानं** यमा'गम्म...पे०...पञ्ञापेन्ति।

(18)

(क) "ततिये च भोन्तो समण—ब्राम्हणा ...पे०...पञ्ञापेन्ति?।

'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राम्हणो वा आतप्पम'न्वाय पधानम'न्वाय ...पे०... समाहिते चित्ते **उद्धं—अधो अन्त—सञ्ञी लोकस्मिं विहरति, तिरियं अनन्त—सञ्ञी**। सो एवमा'ह— **अन्तवा** च अयं लोको **अनन्तो** च। ये ते समण—ब्राम्हणा एवमा'हंसु—**अन्तवा अयं लोको परिवटुमो'**ति, तेसं मुसा। ये पि ते समण—ब्राम्हणा एवमा'हंसु—**अनन्तो** अयं लोको अपरि-यन्तो'ति, **तेसं पि मुसा। अन्तवा च अयं लोको अनन्तो** च। तं किस्स हेतु?। अहं हि आतप्पम'न्वाय...पे०...तथारूपं चेतो—समाधिं फुसामि यथा समाहिते चित्ते **उद्धं—अधो अन्त—सञ्ञी** लोकस्मिं विहरामि, **तिरियं अनन्त—सञ्ञी**। इमिना पा'हं एतं जानामि, यथा **अन्तवा** च अयं लोको **अनन्तो** चा'ति।

इदं भिक्खवे, **ततियं ठानं** यं...पे०... पञ्ञापेन्ति। (19)

(ड) "चतुत्थे च भोन्तो समण-ब्राम्हणा ...पे०... पञ्ञापेन्ति?।

'इध, भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा **तक्की** होति **वीमंसी**। सो तक्क—परियाहतं वीमंसा'नुचरितं सयं—पटिभानं एवमा'ह—ने' वा'यं लोको अन्तवा न पना'नन्तो। ये ते समण—ब्राह्मणा एवमा'हंसुः—अन्तवा अयं लोको परिवटुमो' ति तेसं मुसा। ये पि ते समण—ब्राह्मणा एवमा'हंसु—अनन्तो अयं लोको अपरियन्तो' ति तेसं पि मुसा। ये पि ते समण—ब्राह्मणा एवमा'हंसु—अन्तवा च अयं लोको अनन्तो चा'ति तेसं पि मुसा। ने'वा'यं लोको अन्तवा न पना'नन्तो' ति।

इदं भिक्खवे, **चतुत्थं ठानं** ... पे० ... पञ्ञापेन्ति"। (20)

५ "इमे खो ते भिक्खवे, समण—ब्राह्मणा अन्ता'नन्तिका अन्ता'नन्तं लोकस्स पञ्ञापेन्ति **चतूहि वत्थूहि**। ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा अन्ता'नन्तिका अन्ता'नन्तं लोकस्स पञ्ञापेन्ति, सब्बे ते इमेहे' व चतूहि वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा**। (21)

६ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति—इमे दिट्ठिट्ठाना एवं—गहिता एवं—परामट्ठा एवं—गतिका भविस्सन्ति, एवम'भिसम्पराया'ति। तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता, वेदनानं

समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा-भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो** ।

इमे खो ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित-वेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा-भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वदेय्युं ।" (22)

७ "सन्ति भिक्खवे, एके समण-ब्राह्मणा **अमराविक्खेपिका** तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठा समाना वाचा-विक्खेपं आपज्जन्ति अमरा-विक्खेपं, **चतूहि वत्थूहि** । ते च भोन्तो समण-ब्राह्मणा किमा'गम्म किमा'रब्भ अमरा-विक्खेपिका तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठा समाना वाचा-विक्खेपं आपज्जन्ति अमरा-विक्खेपं चतूहि वत्थूहि ? । (23)

(अ) 'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा इदं **कुसलं'ति** यथा-भूतं नप्पजानाति । इदं **अकुसलं'ति** यथाभूतं नप्पजानाति । तस्स एवं होति—अहं खो इदं कुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानामि, इदं अकुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानामि । अहञ्चे'व खो पन इदं कुसलं'ति यथा-भूतं अप्पजानन्तो[१], इदं अकुसलं'ति यथा-भूतं अप्पजानन्तो, इदं कुसलं'ति वा व्याकरेय्यं, इदं अकुसलं'ति वा व्याकरेय्यं । [२]तत्थ मे अस्स छन्दो वा रागो वा दोसो वा पटिघो वा । यत्थ मे अस्स छन्दो वा रागो वा दोसो वा पटिघो वा[२] तं **मम'स्स मुसा** । यं मम'स्स मुसा, सो मम'स्स विघातो । यो मम'स्स विघातो, सो मम'स्स अन्तरायो'ति । इति सो **मुसा-वाद-भया**

१ नप्पजानन्तो. २-२ omit acc. to Burmese Edition.

मुसा-वाद-परिजेगुच्छा[1] ने'वि'दं कुसलं'ति व्याकरोति, न पन इदं अकुसलं'ति व्याकरोति। तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठो समानो वाचा-विक्खेपं आपज्जति अमरा-विक्खेपं-एवं[2] पि मे नो। तथा' ति पि मे नो। अञ्ञथा'ति पि मे नो। नो'ति पि मे नो। नो नो' ति पि मे नो' ति।

इदं भिक्खवे, **पठमं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एके समण-ब्राह्मणा अमरा-विक्खेपिका तत्थ पञ्हं पुट्ठा समाना वाचा-विक्खेपं आपज्जन्ति अमरा-विक्खेपं। (24)

(ब) "दुतिये च भोन्तो...पे०... अमराविक्खेपं ?।

'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राम्हणो वा इदं कुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानाति, इदं अकुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानाति। तस्स एवं होति--अहं खो इदं कुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानामि, इदं अकुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानामि। अह'ञ्चे'व खो पन इदं कुसलं'ति यथा-भूतं अप्पजानन्तो, इदं अकुसलं'ति यथा-भूतं अप्पजानन्तो, इदं कुसलं'ति वा व्याकरेय्यं, इदं अकुसलं'ति वा व्याकरेय्यं। [3]तत्थ मे अस्स छन्दो वा रागो वा दोसो वा पटिघो वा। यत्थ मे अस्स छन्दो वा रागो वा दोसो वा पटिघो वा[3], तं **मम'स्स उपादानं**। यं मम'स्स उपादानं, सो मम'स्स विघातो। यो मम'स्स विघातो, सो मम'स्स अन्तरायो' ति। इति सो **उपादान-भया** उपादान-परिजेगुच्छा[1] ने'वि'दं कुसलं'ति व्याकरोति, न पन इदं अकुसलं'ति व्याकरोति। तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठो समानो वाचा-विक्खेपं आपज्जति अमरा-विक्खेपं-एवं पि मे नो। तथा'ति पि मे नो। अञ्ञथा' ति पि मे नो। नो'ति पि मे नो। नो नो' ति पि मे नो' ति।

---

१ परिजिकुच्छा, परिजिगुच्छाने'व. २ एवं'ति. ३-३ Retain acc. to Burmese Edition.

इदं, भिक्खवे, **दुतियं ठानं** यमा'गम्म...पे० ... अमरा-विक्खेपं। (25)

(क) "ततिये च भोन्तो समण-ब्राम्हणा...पे०...अमरा-विक्खेपं ?।

'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो ब्राम्हणो वा इदं कुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानाति, इदं अकुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानाति। तस्स एवं होति-अहं खो इदं कुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानामि, इदं अकुसलं'ति यथा-भूतं नप्पजानामि। अहञ्चे'व खो पन इदं कुसलं'ति यथा-भूतं अप्पजानन्तो, इदं अकुसलं'ति यथा-भूतं अप्पजानन्तो, इदं **कुसलं'ति वा व्याकरेय्यं, इदं अकुसलं'ति वा व्याकरेय्यं**। सन्ति हि खो पन समण-ब्राम्हणा पण्डिता निपुणा कतपरप्पवादा वाल-वेधि-रूपा वोभिन्दन्ता मञ्ञे चरन्ति पञ्ञागतेन दिट्ठि-गतानि। ते मं तत्थ समनुयुञ्जेय्युं समनुगाहेय्युं समनुभासेय्युं। ये मं तत्थ समनुयुञ्जेय्युं समनुगाहेय्युं समनुभासेय्युं, **तेसा'हं न सम्पायेय्यं**। येसा'हं न सम्पायेय्यं, सो मम'स्स विघातो। यो मम'स्स विघातो, सो मम'स्स अन्तरायो'ति। इति सो **अनुयोग-भया** अनुयोग-परिजेगुच्छा ने'वि'दं कुसलं'ति व्याकरोति, न पनि'दं अकुसलं'ति व्याकरोति। तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठो समानो वाचा-विक्खेपं आपज्जति अमरा-विक्खेपं-एवं पि मे नो। तथा'ति पि मे नो। अञ्ञथा'ति पि मे नो। नो'ति पि मे नो। नो नो 'ति पि मे नो।

इदं भिक्खवे, **ततियं ठानं** यमा'गम्म ...पे० ... अमरा-विक्खेपं। (26)

[ङ] "चतुत्थे च भोन्तो समण–ब्राह्मणा किमा'गम्म ... पे० ... अमरा–विक्खेपं ?।

' इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा **मन्दो** होति **मोमूहो**। सो मन्दत्ता मोमूहत्ता तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठो समानो वाचा–विक्खेपं आपज्जति अमरा–विक्खेपं। **अत्थि परो लोको**' ति इति चे मं पुच्छसि–अत्थि परो लोको' ति इति चे मे अस्स, अत्थि परो लोको' ति इति ते नं व्याकरेय्यं। एवं'ति पि मे नो। तथा'ति पि मे नो। अञ्ञथा'ति पि मे नो। नो' ति पि मे नो। नो नो'ति पि मे नो। **न'त्थि परो लोको**'ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ... पे० ... नो नो' ति पि मे नो। **अत्थि च न'त्थि च परो लोको**' ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ... पे० ..., नो नो' ति पि मे नो। **ने'व'त्थि न न'त्थि परो लोको**'ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ...पे० ... नो नो' ति पि मे नो। **अत्थि सत्ता ओपपातिका**' ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ... पे० ..., **न'त्थि सत्ता ओपपातिका**' ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स .. पे० .. , **अत्थि च न'त्थि च सत्ता ओपपातिका**'ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ... पे० ..., **ने'व'त्थि न न'त्थि सत्ता ओपपातिका**'ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स... पे० ..., **अत्थि सुकत–दुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको**'ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ... पे० ..., **न'त्थि सुकतदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको**'ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ... पे० ..., **अत्थि च न'त्थि च सुकतदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको**'ति

इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ... पे० ..., **ने'व अत्थि न न'त्थि सुकतदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको'**ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... मे अस्स ... पे० ... नो नो' ति पि मे नो। **होति तथागतो परं मरणा'**ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... इति चे मे अस्स .... पे० ...., **न होति तथागतो परं मरणा'**ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... इति चे मे अस्स .... पे० ...., **होति च न होति च तथागतो परं मरणा'**ति इति चे मं पुच्छसि .... पे० .... इति चे मे अस्स .... पे० ...., **ने' व होति न न होति तथागतो परं मरणा'**ति इति चे मं पुच्छसि 'ने' व होति न न होति तथागतो परं मरणा 'ति इति चे मे अस्स, 'ने' व होति न न होति तथागतो परं मरणा'ति इति ते नं व्याकेरय्य । एवं'ति पि मे नो। तथा'ति पि मे नो। अञ्ञथा'ति पि मे नो। नो'ति पि मे नो। नो नो 'ति पि मे नो'ति ।

.... ० ....

इदं, भिक्खवे, **चतुत्थं ठानं** यमा'गम्म .... पे० .... अमरा-विक्खेपं। (27)

.... ० ....

८ " इमे खो ते भिक्खवे, **समण-ब्राह्मणा अमरा-विक्खे-पिका** तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठा समाना वाचा-विक्खेपं आपज्जन्ति अमरा-विक्खेपं **चतूहि वत्थूहि**। येहि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा अमरा-विक्खेपिका तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठा समाना वाचा-विक्खेपं आपज्जन्ति अमरा-विक्खेपं, सब्बे ते इमेहे'व **चतूहि** वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा**। (28)

९ " तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति–इमे दिट्ठिट्ठाना एवं–गहिता एवं–परामट्ठा एवं–गतिका भविस्सन्ति, एवं–अभिसम्पराया'ति। तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजानन्तं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा–भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो**।

इमे खो ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित–वेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छि–कत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा–भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वदेय्युं "। (29)

१० " सन्ति भिक्खवे, एके समण–ब्राह्मणा **अधिच्च–समुप्पन्निका, अधिच्च–समुप्पन्नं अत्तानञ्च लोकञ्च** पञ्ञापेन्ति, **द्वीहि वत्थूहि** । ते च भोन्तो समण–ब्राम्हणा किमा' गम्म किमा' रब्भ अधिच्च–समुप्पन्निका, अधिच्च–समुप्पन्नं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञा-पेन्ति [१]। (30)

(अ) ' सन्ति भिक्खवे, **असञ्ञ–सत्ता** नाम देवा। **सञ्ञु'प्पादा** च पन ते देवा तम्हा काया चवन्ति। ठानं खो पने'तं भिक्खवे, विज्जति, यं अञ्ञतरो सत्तो तम्हा काया चवित्वा इत्थत्तं आगच्छति। इत्थत्तं आगतो समानो अगारस्मा अनगारियं पब्बजति। अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो समानो आतप्पम' न्वाय.... पे०... समाहिते चित्ते सञ्ञु'प्पादं अनुस्सरति, ततो परं ना'नुस्सरति। सो एवमा'ह–

१ समुप्पत्तिका

अधिच्च-समुप्पन्नो अत्ता च लोको च । तं किस्स हेतु ? । अहं हि **पुब्बे** ना'होसिं, सो'म्हि **एतरहि** अहुत्वा सत्तत्ताय[1] परिणतो[2]'ति ।

इदं, भिक्खवे, **पठमं ठानं** यमा'गम्म यमा'रब्भ एके समण-ब्राम्हणा अधिच्च-समुप्पन्निका अधिच्च-समुप्पन्नं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति । (31)

(ब) "दुतिये च भोन्तो समण-ब्राम्हणा किमा'गम्म किमा'रब्भ अधिच्च-समुप्पन्निका अधिच्च-समुप्पन्नं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति ? ।

'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राम्हणो वा **तक्की होति वीमंसी** । सो तक्क-परियाहतं वीमंसा'नुचरितं सयं-पटिभानं एवमा'ह-अधिच्च-समुप्पन्नो अत्ता च लोको चा'ति ।

इदं, भिक्खवे, **दुतियं ठानं**...पे०...पञ्ञापेन्ति । (32)

११ "इमे खो ते भिक्खवे, समण-ब्राम्हणा अधिच्च-समुप्पन्निका अधिच्च-समुप्पन्नं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति **द्वीहि वत्थूहि** । ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राम्हणा वा अधिच्च-समुप्पन्निका अधिच्च-समुप्पन्नं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति, सब्बे ते इमेहे'व द्वीहि वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा** । (33)

१२ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति-इमे दिट्ठिट्ठाना एवं-गहिता एवं-परामट्ठा एवं-गतिका भविस्सन्ति, एवं-अभिसम्पराया'ति । तञ्च तथागतो पजानाति , ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च

१ सन्तत्ताय, सन्तताय   २ परिनतो, परिणातो

पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा-भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो, भिक्खवे, तथागतो ।**

इमे खो ते, भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डितवेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छि-कत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा-भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वदेय्युं "। (34)

१३ "इमे खो ते भिक्खवे, समण-ब्राम्हणा **पुब्बन्तकप्पिका पुब्बन्ता'नुदिट्ठिनो** पुब्बन्तमा'रब्भ अनेकविहितानि अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति, **अट्ठारसहि वत्थूहि** । ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राम्हणा वा पुब्बन्त-कप्पिका पुब्बन्ता'नुदिट्ठिनो पुब्बन्तमा' रब्भ अनेक-विहितानि अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति, सब्बे ते इमेहे'व अट्ठारसहि वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतेरन, **न'त्थि इतो बहिद्धा** । (35)

१४ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति-इमे **दिट्ठिट्ठाना** एवं- गहिता एवं-परामट्ठा एवं-गतिका भविस्सन्ति, एवं-अभिसम्प-राया'ति । तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं एव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा-भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो ।**

इमे खो ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित-वेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा

---

१ अधिमुत्ति-पदानि, अधिमुत्त-पदानि

सच्छिकत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा-भुच्चं वण्णं सम्मा वद-
-माना वेदय्युं । " (36)

१५ " सन्ति भिक्खवे, एके समण-ब्राम्हणा **अपरन्तकप्पिका अपरन्ता'नुदिट्ठिनो**, अपरन्तमा'रब्भ अनेकविहितानि अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति, **चतु-चत्तारीसाय** वत्थूहि । ते च भोन्तो समण-ब्राम्हणा किमा' गम्म किमा'रब्भ अपरन्त-कप्पिका अपरन्ता'नुदिट्ठिनो अपरन्तमा'रब्भ अनेक-विहितानि अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति चतु-चत्तारीसाय वत्थहि ? । (37)

१६ "सन्ति भिक्खवे, एके समण-ब्राह्मणा **उद्धमा' घातनिका सञ्ञी-वादा** उद्धमा'घातना[1] सञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति **सोळसहि वत्थूहि** । ते च भोन्तो समण-ब्राह्मणा किमा'गम्म किमा'रब्भ उद्ध-मा'घातनिका सञ्ञी-वादा उद्धं आघातना सञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति सोळसहि वत्थूहि ? ।

रूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा सञ्ञी'ति नं पञ्ञापेन्ति । अरूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा सञ्ञी ' ति नं पञ्ञापेन्ति । रूपी च अरूपी च अत्ता होति ... पे०... ... ने'व रूपी ना'रूपी च अत्ता होति ... पे० ... अन्तवा अत्ता होति ...पे० ... अनन्तवा अत्ता होति....पे०....अन्तवा च अनन्तवा च अत्ता होति ...पे०... ... ने'व'न्तवा ना'नन्तवा[2] अत्ता होति ... पे० ... एकत्त-सञ्ञी अत्ता होति ... पे० ...नानत्त-सञ्ञी अत्ता होति... पे० ...परित्त-सञ्ञी अत्ता होति ...पे० ...अप्पमाण-सञ्ञी अत्ता होति ...पे०...

---

१ उद्धमा'घातनं throughout this connection. २ ने'व'न्तवा च ना'नन्तवा च

एकन्त-सुखी अत्ता होति ... पे० ... एकन्त-दुक्खी अत्ता होति .... पे० .... सुख-दुक्खी अत्ता होति.... पे० .... अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो परं मरणा सञ्ञी' ति नं पञ्ञापेन्ति ।* (38)

१७ "इमे खो ते भिक्खवे, समण-ब्राह्मणा उद्धं-आघातनिका सञ्ञी-वादा उद्धमा'घतना सञ्ञि अत्तानं पञ्ञोपन्ति **सोळसहि** वत्थूहि । ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा उद्धं-आघातनिका सञ्ञी-वादा उद्धमा'घातना सञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति सब्बे ते इमेहे'व सोळसहि वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा** । (39)

१८ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति-इमे दिट्ठिट्ठाना एवं-गहिता एवं-परामट्ठा एवं-गतिका भविस्सन्ति, एवम'भिसम्पराया'ति । तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं एव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा-भूतं विदित्वा अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो ।

इमे खो ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डितवेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छि-कत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा-भुच्चं वण्णं सम्मा वद-माना वदेय्युं" । (40)

दुतिय-भाणवारं ।

---

* On counting each, the number works up to **sixteen.**

३

१ " सन्ति भिक्खवे, एके समण–ब्राह्मणा **उद्धं आघातनिका[1] असञ्ञी–वादा** उद्धं आघातना[2] असञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्तिं, अट्ठहि वत्थूहि। ते च भोन्तो समण–ब्राह्मणा किमा'गम्म किमार'ब्भ उद्धं आघातनिका असञ्ञीवादा उद्धं आघातना[3] असञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति अट्ठहि वत्थूहि ?। (1)

' **रूपी अत्ता होति** अरोगो परं मरणा असञ्ञी'ति नं पञ्ञापेन्ति। अरूपी अत्ता होति पे०...., रूपी च अरूपी च अत्ता होति .... पे० ...., ने'व रूपी ना'रूपी अत्ता होति .... पे० ...., अन्तवा अत्ता होति ...., पे० .... अनन्तवा अत्ता होति ....पे०...., अन्तवा च अनन्तवा च अत्ता होति .... पे० ...., ने'व'न्तवा ना' नन्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा असञ्ञी'ति नं पञ्ञापेन्ति।* (2)

२ " इमे खो ते भिक्खवे, समण–ब्राम्हणा उद्धं–आघातनिका असञ्ञीवादा उद्धं आघातना असञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति अट्ठहि वत्थूहि। ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राम्हणा वा उद्धं आघातनिका असञ्ञी–वादा उद्धमा'घातना असञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति, सब्बे ते इमेहे'व अट्ठहि वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा**। (3)

३ " तयिदं, भिक्खवे, तथागतो पजानाति–इमे दिट्ठिट्ठाना एवं–गहिता एवं–परामट्ठा एवं–गतिका भविस्सन्ति, एवम'भिसम्पराया'ति। तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं

१ आघतनिका २ आघतनां ३ आघातनं *This works up to *Eight*.

न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं एव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा–भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो** ।

इमे खो ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित–वेदनीया ये तथागतो सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा–भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वदेय्युं । (4)

४ " सन्ति, भिक्खवे, एके समण–ब्राम्हणा **उद्धं–आघात–निका ने'व सञ्ञी–ना'सञ्ञी–वादा,** उद्धं आघातना ने'व सञ्ञि ना'सञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति, **अट्ठहि वत्थूहि** । ते च भोन्तो समण–ब्राम्हणा किमा'गम्म किमा'रब्भ उद्धं–आघातनिका ने'व–सञ्ञी–ना'सञ्ञी–वादा उद्धं आघातना ने'व सञ्ञि ना'सञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति अट्ठहि वत्थूहि ? । (5)

' **रूपी अत्ता होति** अरोगो परं मरणा ने'व सञ्ञी ना' सञ्ञी'ति नं पञ्ञापेन्ति । अरूपी अत्ता होति ...पे०..., रूपी च अरूपी च अत्ता होति ...पे०..., ने'व रूपी ना'रूपी अत्ता होति .... पे० ...., अन्तवा अत्ता होति ... पे० ... अनन्तवा अत्ता होति .... पे० ...., अन्तवा च अनन्तवा च अत्ता होति ...पे० ..., ने'व'न्तवा ना'न'न्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा ने'व सञ्ञी ना'सञ्ञी'ति नं पञ्ञापेन्ति ।* (6)

५ " इमे खो ते भिक्खवे, समण ब्राम्हणा उद्धं–आघातनिका ने'व सञ्ञी–ना'सञ्ञी–वादा उद्धं आघातना ने'व सञ्ञि ना'सञ्ञि

* This works up to *Eight*.

अत्तानं पञ्ञापेन्ति अट्ठहि वत्थूहि । ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा उद्धं आघातनिका ने'व-सञ्ञी-ना'सञ्ञी-वादा उद्धं आघातनिका ने'व सञ्ञि ना'सञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति, सब्बे ते इमेहे'व **अट्ठहि वत्थूहि,** एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा** । (7)

६ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति-इमे दिट्ठिट्ठाना एवं-गहिता एवं-परामट्ठा एवं-गतिका भविस्सन्ति, एवम'भिसम्पराया'ति । तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा-भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो** ।

'इमे खो ते ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित-वेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छि-कत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा-भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वदेय्युं ।" (8)

७ "सन्ति भिक्खवे, एके समण-ब्राह्मणा उच्छेद-वादा, **सत्तो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति, सत्तहि वत्थूहि** । ते च भोन्तो समण-ब्राह्मणा किमा'गम्म कि मा'रब्भ उच्छेद-वादा सत्तो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति **सत्तहि वत्थूहि** ? । (9)

(अ) 'इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवं-वादी होति एवं-दिट्ठी-यतो खो भो अयं अत्ता रूपी चातु-महा-भूतिको[१]

---

१ चातुं-महा-भूतिको

माता–पेत्तिक–सम्भवो, कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति परं मरणा, एत्तावता खो भो अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती'ति । इत्थे'के **सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञोपेन्ति** । (10)

(ब) 'तं अञ्ञो एवमा'ह—अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं त्वं वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि । नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो भो **अञ्ञो अत्ता दिब्बो रूपी कामावचरो** कबळिं[1]–कारा'हार–भक्खो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तं अहं जानामि पस्सामि । सो खो भो अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति परं मरणा, एत्तावता खो भो अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती'ति । इत्थे'के **सतो सत्तस्स** उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति । (11)

(क) 'तं अञ्ञो एवमा'ह—अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं तं वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि । नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो भो **अञ्ञो अत्ता दिब्बो रूपी मनामयो सब्बङ्ग–पच्चङ्गी अहीनि'न्द्रियो** । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तं अहं जानामि पस्सामि । सो खो भो अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो भो अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती'ति । इत्थे'के **सतो सत्तस्स** उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति । (12)

(ड) 'तं अञ्ञो एवमा'ह—अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं त्वं वदेसि, ने'सो नत्थी'ति वदामि । न च खो भो अयं अत्ता एत्तावता

---

१ कबळी–कारा'हार–भक्खो.

सम्मा समुच्छिन्नो होति। अत्थि खो भो **अञ्ञो अत्ता सब्बसो रूप-सञ्ञानं समतिक्कमा** पटिघ-सञ्ञानं अत्थं-गमा नानत्त-सञ्ञानं अमनसि-कारा अनन्तो ओकासो' ति **आकासानञ्चायतनूपगो**। तं त्वं न जानासि न पस्ससि। तं अहं जानामि पस्सामि। सो खो भो अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति परं मरणा, एत्तावता खो भो अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती'ति। इत्थे'के **सतो सत्तस्स** उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति। (13)

(इ) 'तं अञ्ञो एवमा'ह—अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं तं वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि। नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति। अत्थि खो भो **अञ्ञो अत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म** अनन्तं विञ्ञाणं'ति **विञ्ञाणञ्चायतनूपगो**। तं त्वं न जानासि न पस्ससि। तं अहं जानामि पस्सामि। सो खो भो अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति परं मरणा, एत्तावता खो भो अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती'ति। इत्थे'के **सतो सत्तस्स** उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति। (14)

(फ) 'तं अञ्ञो एवमा'ह— अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं त्वं-वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि। नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति। अत्थि खो भो **अञ्ञो अत्ता सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म** न'त्थि किञ्ची'ति **आकिञ्चञ्ञायतनूपगो**। तं त्वं न जानासि न पस्ससि। तं अहं जानामि पस्सामि। सो खो भो अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति परं मरणा, एत्तावता खो भो अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती'ति। इत्थे'के **सतो सत्तस्स** उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति। (15)

(ग) 'तं अञ्ञो एवमा'ह—अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं त्वं वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि। नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति। अत्थि खो भो **अञ्ञो अत्ता सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म** सन्तं एतं पणीतं एतं'ति **ने'व—सञ्ञा—ना'सञ्ञायतनूपगो**। तं त्वं न जानासि न पस्ससि। तं अहं जानामि पस्सामि। सो खो भो अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो भो अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती'ति। इत्थे'के **सतो सत्तस्स** उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति। (16)

८ "इमे खो ते भिक्खवे, समण—ब्राह्मणा उच्छेद—वादा सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति, **सत्तहि वत्थूहि**। ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा उच्छेद—वादा सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्ञापेन्ति, सब्बे ते इमेहे'व **सत्तहि वत्थूहि,** एतेसं वा अञ्ञतरेन, **नत्थि इतो बहिद्धा**। (17)

९ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति—इमे दिट्ठिट्ठाना एवं—गहिता एवं—परामट्ठा एवं—गतिका भविस्सन्ति, एवं—अभिसम्प-राया'ति। तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा—भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो**।

इमे खो ते भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित—वेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा

सच्छि-कत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स यथा-भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वदेय्युं ” । (18)

१० “ सन्ति भिक्खवे, एके समण-ब्राह्मणा **दिट्ठ-धम्म-निब्बाण-वादा सतो सत्तस्स परम-दिट्ठ-धम्म-निब्बाणं पञ्ञापेन्ति, पञ्चहि वत्थूहि** । ते च भोन्तो समण-ब्राह्मणा किमा' गम्म किमा ' रब्भ दिट्ठ-धम्म-निब्बाण-वादा सतो सत्तस्स दिट्ठ-धम्म-निब्बाणं पञ्ञापेन्ति, **पञ्चहि वत्थूहि ?** । (19)

(अ) ‘ इध भिक्खवे, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवं-वादी होति एवं-दिट्ठी-यतो खो भो अय अत्ता पञ्चहि काम-गुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेति, एत्तावत्ता खो भो अयं अत्ता परम-दिट्ठ-धम्म-निब्बाणं पत्तो होती'ति । इत्थे'के **सतो सत्तस्स परम-दिट्ठ-धम्म-निब्बाणं पञ्ञापेन्ति** । (20)

(ब) ‘ तं अञ्ञो एवमा'ह-अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं त्वं वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि । नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता परम-दिट्ठ-धम्म-निब्बाणप्पत्तो होति । तं किस्स हेतु ? । **कामा** हि भो **अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा**, तेसं विपरिणाम'ञ्ञथा-भावा उप्पज्जन्ति सोक-परिदेव-दुक्ख-दोमनस्सु'पायासा । यतो खो भो अयं अत्ता विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीति-सुखं **पठमज्झानं**[२] उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो भो अयं अत्ता परमदिट्ठ-धम्म-निब्बाणं पत्तो होती'ति । इत्थे'के सतो सत्तस्स परम-दिट्ठ-धम्म-निब्बाणं पञ्ञोपेन्ति । (21)

---

१ निब्बाणं पत्तो. Throughout this context २ पठमं झानं.

(क) 'तं अञ्ञो एवमा'ह—अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं त्वं वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि। नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता परम—दिट्ठ—धम्म—निब्बाणप्पत्तो होति। तं किस्स हेतु? । यदे'व तत्थ वितक्कितं विचारितं एतेन एनं ओळारिकं अक्खायति। यतो खो भो अयं अत्ता वितक्क-विचारानं वूपसमा[1] अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदि—भावं अवितक्क अविचारं समाधिज पीति—सुखं **दुतियं-ज्झानं**[2] उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो भो अयं अत्ता परम—दिट्ठ-धम्म—निब्बाणं पत्तो होती'ति। इत्थे'के .... पे० .... पञ्ञापेन्ति। (22)

(ड) 'तं अञ्ञो एवमा'ह—अत्थि खो भो एसो, अत्ता यं त्वं वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि। नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता परम—दिट्ठ—धम्म—निब्बाणप्पत्तो होति। तं किस्स हेतु? । यदे'व तत्थ पीतिगतं चेतसो उब्बिल्लावितत्तं[3] एतेन एतं ओळारिकं अक्खा-यति। यतो खो भो अयं अत्ता पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखञ्च कायेन पटिसंवेदेति, यं तं अरिया आचिक्खन्ति—उपेक्खको सतिमा सुख—विहारी'ति **ततियंज्झानं**[4] उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो भो अयं अत्ता परम—दिट्ठ—धम्म—निब्बाणं पत्तो होती'ति। इत्थे'के .... पे० .... पञ्ञोपन्ति। (23)

(ड) 'तं अञ्ञो एवमा'ह—अत्थि खो भो एसो अत्ता, यं त्वं वदेसि, ने'सो न'त्थी'ति वदामि। नो च खो भो अयं अत्ता एत्तावता परम—दिट्ठ—धम्म—निब्बाणप्पत्तो होति। तं किस्स हेतु? । यदे'व

---

१ वुपसमा २ दुतियं ज्ञानं ३ उप्पिलावितत्तं ४ ततियं ज्ञानं

तत्थ सुखंपीति[1] चेतसो आभोगो एतेन एनं ओळारिकं अक्खायति। यतो खो भो अय अत्ता सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बे'व सोमनस्स–दोमनस्सानं अत्थंगमा अदुक्खं असुखं उपेक्खा–सति–पारिसुद्धिं **चतुत्थज्झानं**[2] उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो भो अयं अत्ता परम–दिट्ठ–धम्म–निब्बाणं पत्तो होती'ति । इत्थे'के .... पे० .... पञ्ञापेन्ति । (24)

११ " इमे खो ते भिक्खवे, समण–ब्राम्हणा दिट्ठ–धम्म–निब्बाण-वादा सतो सत्तस्स परम–दिट्ठ–धम्म–निब्बाणं पञ्ञापेन्ति, **पञ्चहि वत्थूहि** । ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा दिट्ठ–धम्म–निब्बाण–वादा सतो सत्तस्स परम–दिट्ठ–धम्म–निब्बाणं पञ्ञापेन्ति, सब्बे ते इमेहे'व **पञ्चहि वत्थूहि**, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा** । (25)

१२ " तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति–इमे दिट्ठिट्ठाना एवं–गहिता एवं–परामट्ठा एवं–गतिका भविस्सन्ति, एवम'भिसम्पराया' ति। तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा–भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो** ।

इमे खो त, भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा .... पे० .... सम्मा वद-माना वदेय्युं " । (26)

१३ " इमे खो ते भिक्खवे, समण–ब्राह्मणा अपरन्तकप्पिका अपरन्ता'नुदिट्ठिनो. अपरन्तं आरम्भ अनेक–विहितानि अधिवुत्ति–

---

१ सुखं इति instead of सुखपीति २ चतुत्थं ज्ञानं

पदानि अभिवदन्ति, **चतु–चत्तारिसाय–वत्थूहि** । ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा अपरन्तकप्पिका अपरन्ता'नुदिट्ठिनो अपरन्तं आरब्भ अनेक–विहितानि अधिवुत्ति–पदानि अभिवदन्ति सब्बे ते इमेहे'व चतु–चत्तारीसाय वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा** । (27)

१४ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति–इमे दिट्ठिट्ठाना एवं–गहिता एवं–परामट्ठा एवं–गतिका भविस्सन्ति एवं–अभिसम्पराया' ति । तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा–भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो** ।

इमे खो ते, भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित–वेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति येहि तथागतस्स यथा–भुच्चं वण्णं सम्मा वदमाना वदेय्युं" । (28)

१५ "इमे खो ते भिक्खवे, समण–ब्राह्मणा **पुब्बन्त–कप्पिका च अपरन्त–कप्पिका च पुब्बन्ता' परन्त–कप्पिका च पुबन्ता' परन्ता' नुदिट्ठिनो** पुब्बन्ता'परन्तं आरब्भ अनेक–विहितानि अधिवुत्ति–पदानि अभिवदन्ति, **द्वासट्ठिया वत्थूहि** । ये हि केचि भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा पुब्बन्त–कप्पिका च अपरन्त–कप्पिका च पुब्बन्ता' परन्त–कप्पिका च पुब्बन्ता' परन्ता' नुदिट्ठिनो पुब्बन्ता'परन्तं आरब्भ अनेक–विहितानि अधिवुत्ति–पदानि अभिव-

दन्ति, सब्बे ते इमेहे' व **द्वा-सट्ठिया** वत्थूहि, एतेसं वा अञ्ञतरेन, **न'त्थि इतो बहिद्धा** (29)

१६ "तयिदं भिक्खवे, तथागतो पजानाति—इमे दिट्ठिट्ठाना एवं-गहिता एवं-परामट्ठा एवं-गतिका भविस्सन्ति, एवं-अभिसम्पराया'ति। तञ्च तथागतो पजानाति, ततो च उत्तरितरं पजानाति, तञ्च पजाननं न परामसति, अपरामसतो च'स्स पच्चत्तं येव निब्बुति विदिता, वेदनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा-भूतं विदित्वा **अनुपादा विमुत्तो भिक्खवे, तथागतो**।

इमे खो ते, भिक्खवे, धम्मा गम्भीरा दुद्दसा दुरनुबोधा सन्ता पणीता अतक्कावचरा निपुणा पण्डित-वेदनीया ये तथागतो सयं अभिञ्ञा सच्छि-कत्वा पवेदेति, येहि तथागतस्स **यथा-भुच्चं वण्णं** सम्मा वदमाना वदेय्युं"। (30)

१७ (न) "तत्र, भिक्खवे, ये ते समण-ब्राह्मणा **सस्सत-वादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति, चतूहि वत्थूहि,** तद'पि तेसं भवतं समण-ब्राह्मणानं अजानतं अपस्सतं वेदयितं तण्हा-गतानं परितस्सित-विप्फन्दितमे'व। (32)*

(मो) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण-ब्राह्मणा **एकच्च-सस्सतिका एकच्च-असस्सतिका** एकच्चं सस्सतं एकच्चं असस्सतं

---

*To this Paragraph the P. T. S. Edition (1890) gives *32* as the serial number, whereas it ought to be *31*. We have *retained* the mistake in numbering Paragraphs, as our object is *merely* to give references to the edition of the P. T. S. for facility in referring to that Edition. [Ed.]

अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञोपन्ति, **चतूहि वत्थूहि,** तद'पि तेसं भवतं समण—ब्राह्मणानं अजानतं अपस्सतं वेदयितं तण्हा—गतानं परितस्सित—विप्फन्दितमे'व । (33)

(त) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा **अन्ता'नन्तिका अन्ता'नन्तं लोकस्स पञ्ञोपन्ति, चतूहि वत्थूहि,** तद'पि तेसं भवतं .... पे० .... विप्फन्दितमे'व । (34)

(स्स) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा **अमरा-विक्खेपिका** तत्थ तत्थ पञ्हं पुट्ठा समाना वाचाविक्खेपं आपज्जन्ति अमरा—विक्खेपं, **चतूहि वत्थूहि,** तद'पि तेसं भवतं समण—ब्राह्मणानं अजानतं अपस्सतं वेदयितं तण्हा—गतानं परितस्सित—विप्फन्दितमे'व । (35)

(भ) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा **अधिच्चसमुप्पन्निका अधिच्च-समुप्पन्नं अत्तानञ्च लोकञ्च** पञ्ञापेन्ति, **द्वीहि वत्थूहि,** तद'पि तेसं .... पे० .... विप्फन्दितमे'व । (36)

(ग) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा **पुब्बन्त—कप्पिका पुब्बन्ता'नुदिट्ठिनो** पुब्बन्तमा'रब्भ अनेक—विहितानि अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति, **अट्ठारसहि** वत्थूहि, तद'पि तेसं.... पे०........ विप्फन्दितमे'व । (37)

१८ (व) "तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा **उद्धं—आघातनिका सञ्ञीवादा** उद्धं आघातना सञ्ञि अत्तानं पञ्ञोपन्ति, **सोळसहि वत्थूहि,** तद'पि तेसं....पे०....विप्फन्दितमे'व । (38)

(तो) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा उद्धं—आघातनिका **असञ्ञीवादा** उद्धं आघातना असञ्ञि अत्तानं पञ्ञापेन्ति, **अट्ठहि वत्थूहि,** तद'पि तेसं .... पे०.... विप्फन्दितमे'व । (39)

(अ) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समणब्राह्मणा **उद्धं-आघातनिका ने'व-सञ्ञी ना'सञ्ञी-वादा** उद्धं आघातना ने'व-सञ्ञि ना'सञ्ञि अत्तानं पञ्ञोपन्ति, **अट्ठहि वत्थूहि**, तद'पि तेसं....पे०....विप्फन्दितमे'व । (40)

(र) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण-ब्राह्मणा **उच्छेद-वादा सतो सत्तस्स उच्छेदं** विनासं विभवं पञ्ञोपन्ति, **सत्तहि वत्थूहि**, तद'पि तेसं....पे०....विप्फन्दितमे'व । (41)

(ह) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण-ब्राह्मणा **परम-दिट्ठ-धम्म-निब्बाण-वादा** सतो सत्तस्स परम-दिट्ठ-धम्म-निब्बाणं पञ्ञापेन्ति, **पञ्चहि वत्थूहि**, तद'पि तेसं....पे०....विप्फन्दितमे'व । (42)

(तो) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण-ब्राह्मणा **अपरन्त-कप्पिका अपरन्ता'नुदिट्ठिनो** अपरन्तमा'रब्भ अनेक-विहितानि अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति, **चतु-चत्तारीसाय वत्थूहि**, तद'पि तेसं .... पे०....विप्फन्दितमे'व । (43)

१९ " तत्र, भिक्खवे, ये ते समण-ब्राह्मणा **पुब्बन्त-कप्पिका च अपरन्त-कप्पिका च पुब्बन्ता'परन्त-कप्पिका** च पुब्बन्ता'-परन्ता'नुदिट्ठिनो पुब्बन्ता'परन्तमा'रब्भ अनेक-विहितं अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति, **द्वासट्ठिया वत्थूहि**, तद'पि तेसं .... पे०.... विप्फन्दितमे'व । (44)

२० "(अ) तत्र, भिक्खवे, ये ते समण-ब्राह्मणा **सस्सतवादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च** पञ्ञापेन्ति, **चतूहि वत्थूहि**, तद'पि **फस्स-पच्चया** (45) ....

(आ) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा **एकच्च सस्सतिका** एकच्च असस्सतिका .... पे० .... **चतूहि वत्थूहि**, तद'पि फस्स—पच्चया। (46)

(इ) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा अन्तानन्तिका .... पे० .... **चतूहि वत्थूहि**, तद'पि फस्स—पच्चया। (47)

(ई) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा अमरा-विक्खेपिका .... पे० .... **चतूहि वत्थूहि**, तद'पि फस्स—पच्चया। (48)

(उ) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा अधिच्चसमुप्पन्निका .... पे० .... **द्वीहि वत्थूहि**, तद'पि फस्स—पच्चया। (49)

(ऊ) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा पुब्बन्तकप्पिका .... पे० .... अट्ठारसहि वत्थूहि, तद'पि फस्स—पच्चया। (50)

(क) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा उद्धं-आघातनिका सञ्ञी-वादा .... पे० .... **सोळसहि वत्थूहि**, तद'पि फस्स—पच्चया। (51)

(ख) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा उद्धं आघातनिका असञ्ञीवादा .... पे० .... अट्ठहि वत्थूहि, तद'पि फस्सपच्चया। (52)

(ग) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते सपण—ब्राह्मणा उद्धं—आघातनिका ने'व—सञ्ञी ना'सञ्ञी—वादा .... पे० .... अट्ठहि वत्थूहि, तद'पि फस्स—पच्चया। (53)

(घ) 'तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा उच्छेद—वादा .... पे० .... **सत्तहि वत्थूहि**, तद'पि फस्स—पच्चया। (54)

(च) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा परम—दिट्ठ—धम्म—निब्बाणवादा....पे० ....**पञ्चहि वत्थूहि,** तद'पि फस्स—पच्चया। (55)

(छ) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा अपरन्त-कप्पिका ....पे०....**चतुचत्तारीसाय—वत्थूहि,** तद'पि फस्स-पच्चया। (56)

(ज) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा पुब्बन्तकप्पिका च अपरन्तकपिका च .... पे ०....**छासट्ठिया वत्थूहि,** तद'पि फस्स-पच्चया। (57)

२१ (अ) " तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा सस्सतवादा ....पे० .... चतूहि वत्थूहि, ते वत **अञ्ञत्र फस्सा** पटिसंवेदिस्सन्ती'ति ने'तं ठानं विज्जति। (58)

(आ) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा एकच्च सस्सतिका एकच्च असस्सतिका....पे० .... चतूहि वत्थूहि, ते वत.... ....पे०.... विज्जति। (59)

(इ) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा अन्ता'नन्तिका ....पे०....चतूहि वत्थूहि, ते वत.... पे०....विज्जति। (60)

(ई) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा अमरा—विक्खेपिका ....पे०....चतूहि वत्थूहि, ते वत....पे०....विज्जति। (61)

(उ) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा अधिच्चसमुप्पन्निका ....पे०....द्वीहि वत्थूहि, ते वत....पे०....विज्जति। (62)

(ऊ) ' तत्र, भिक्खवे ये ते समण—ब्राह्मणा पुब्बन्तकप्पिका पुब्बन्ता'नुदिट्ठिनो.... पे० .... **अट्ठारसहि वत्थूहि,** ते वत .... पे०....विज्जति। (63)

(क) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा उद्धं आघातनिका सञ्ञीवादा .... पे० .... सोळसहि वत्थूहि, ते वत .... पे० .... विज्जति । (64)

(ख) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा उद्धं आघातनिका असञ्ञीवादा .... पे० .... अट्ठहि वत्थूहि, ते वत .... पे० .... विज्जति । (65)

(ग) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा उद्धं आघातनिका ने'व—सञ्ञी ना'सञ्ञीवादा.... पे०....अट्ठहि वत्थूहि,ते वत.... पे०.... विज्जति । (66)

(घ) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा उच्छेदवादा.... पे० ....सत्तहि वत्थूहि, ते वत.... पे०.... विज्जति । (67)

(च) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा परम—दिट्ठ—धम्म-निब्बाण—वादा .... पे० .... पञ्चहि वत्थूहि, ते वत .... पे० .... विज्जति । (68)

(छ) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा अपरन्तकप्पिका अपरन्तानु'दिट्ठिनो .... पे० .... **चतुचत्ताळीसाय वत्थूहि,** ते वत .... पे०.... विज्जति (69)

(ज) ' तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा पुब्बन्तकप्पिका च अपरन्तकप्पिका च .... पे० .... **द्वासट्ठिया वत्थूहि,** ते वत .... पे० .... विज्जति । (70)

२२ " तत्र, भिक्खवे, ये ते समण—ब्राह्मणा सस्सतवादा सस्सतं अत्तानञ्च लोकञ्च पञ्ञापेन्ति चतूहि वत्थूहि; ये पि ते समण—ब्राह्मणा

एकच्च–सस्सतिका एकच्च–असस्सतिका ....पे०....; ये पि ते समण–ब्राह्मणा अन्ता'नन्तिका....पे०....; ये पि ते समण–ब्राह्मणा अमरा–विक्खेपिका....पे०....; ये पि ते समण–ब्राह्मणा अधिच्च–समुप्पन्निका....पे०...; ये पि ते समण–ब्राह्मणा पुब्बन्त–कप्पिका ...पे०...; ये पि ते समण–ब्राह्मणा उद्धं आघातनिका सञ्ञी–वादा ...पे०...; ये पि ते समण–ब्राह्मणा उद्धं आघातनिका असञ्ञी–वादा...पे०...;ये पि ते समण–ब्राह्मणा उद्धं आघातनिका ने'व–सञ्ञी ना'सञ्ञी–वादा...पे०....;ये पि ते समण–ब्राह्मणा उच्छेद–वादा...पे०...; ये पि ते समण–ब्राह्मणा दिट्ठ–धम्म–निब्बाण–वादा ...पे०...; ये पि ते समण–ब्राह्मणा पुब्बन्त–कप्पिका...पे०...; ये पि ते समण–ब्राह्मणा अपरन्त–कप्पिका...पे०...; ये पि ते समण–ब्राह्मणा पुब्बन्त–कप्पिका च अपरन्त–कप्पिका च पुब्बन्ता'परन्त–कप्पिका पुब्बन्ता'परन्ता'नुदिट्ठिनो पुब्बन्ता'परन्तमा'रब्भ अनेक–विहितानि अधिवुत्ति–पदानि अभिवदन्ति द्वा–**सट्ठिया** वत्थूहि, सब्बे ते **छहि फस्सायतनेहि फुस्स फुस्स पटिसंवेदेन्ति**। तेसं वेदना–पच्चया तण्हा, तण्हा–पच्चया उपादानं, उपादान–पच्चया भवो, भव-पच्चया जाति, जाति–पच्चया जरा–मरणं सोक–परिदेव–दुक्ख–दोमनस्सु'पायासा सम्भवन्ति। यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु छन्नं फस्सा-यतनानं समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथा–भूतं पजानाति, अयं इमेहि सब्बेहे'व उत्तरितरं पजानाति।(71)

२३ "ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा पुब्बन्त–कप्पिका वा अपरन्त–कप्पिका वा पुब्बन्ता'परन्त–कप्पिका वा

पुब्बन्ता'परन्ता'नुदिट्ठिनो पुब्बन्ता'परन्तमा'रब्भ अनेक-विहितानि अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति, सब्बे ते इमेहे'व **द्वा-सट्ठिया वत्थूहि अन्तो-जालि-कता,** एत्थ सिता' व उम्मुज्जमाना उम्मुज्जन्ति; **एत्थ परियापन्ना अन्तो-जालि-कता'** व उम्मुज्जमाना उम्मुज्जन्ति।

'सेय्यथा पि भिक्खवे, दक्खो केवट्टो वा केवट्ट'न्तेवासी वा सुखुमच्छिकेन[1] जालेन परित्तं उदक-दहं ओत्थरेय्य। तस्स एवम'स्स—ये खो केचि इमस्मिं उदक-दहे ओळारिका पाणा, सब्बे ते अन्तो-जालि-कता, एत्थ सिता' व उम्मुज्जमाना उम्मुज्जन्ति, एत्थ परियापन्ना अन्तो-जालि-कता' व उम्मुज्जमाना उम्मुज्जन्ती'ति। एवमे'व खो भिक्खवे, ये हि केचि समणा वा ब्राह्मणा वा पुब्बन्त-कप्पिका वा अपरन्त-कप्पिका वा पुब्बन्ता'परन्त-कप्पिका वा पुब्बन्ता'परन्ता'नुदिट्ठिनो पुब्बन्ता'परन्तमा'रब्भ अनेक-विहितानि अधिवुत्ति-पदानि अभिवदन्ति, सब्बे ते इमेहे'व द्वा-सट्ठिया वत्थूहि अन्तो-जालि-कता, एत्थ सिता' व उम्मुज्जमाना उम्मुज्जन्ति, एत्थ परियापन्ना अन्तो-जालि-कता' व उम्मुज्जमाना उम्मुज्जन्ति। (72)

२४ "**उच्छिन्न-भव-नेत्तिको, भिक्खवे, तथागतस्स कायो तिट्ठति।** याव'स्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खिन्ति देव-मनुस्सा। कायस्स भेदा उद्धं जीवित-परियादाना न दक्खिन्ति देव-मनुस्सा।

'सेय्यथा पि, भिक्खवे, अम्ब-पिण्डिया वण्टच्छिन्नाय यानि कानिचि अम्बानि वण्टपटिबद्धानि[2] सब्बानि तानि तद'न्वयानि भवन्ति, एवमे'व खो भिक्खवे, उच्छिन्न-भव-नेत्तिको तथा-

---

१ सुखमाच्छिद्दकेन. २. वण्टूपनिबन्धनानि.

गतस्स कायो तिट्ठति। याव'स्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खिन्ति देव-मनुस्सा। कायस्स भेदा उद्धं जीवित-परियादाना न दक्खिन्ति देव-मनुस्सा'ति"। (73)

२५ एवं वुत्ते **आयस्मा आनन्दो** भगवन्तं एतद'वोच-अच्छरियं भन्ते, अब्भुतं भन्ते। **को नामो अयं, भन्ते, धम्म-परियायो'ति?**।

"तस्माति'ह त्वं आनन्द, इमं **धम्म-परियायं अत्थ-जालं'ति** पि नं धारेहि, **धम्म-जालं'ति** पि नं धारेहि, **ब्रह्मजालं'ति** पि नं धारेहि, **दिट्ठिजालं'ति** पि नं धारेहि, **अनुत्तरो संगाम-विजयो'ति** पि नं धारेही'ति"।

इदम'वोच भगवा। अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभिनन्दुं'-ति। इमस्मिं च पन **वेय्याकरणस्मिं** भञ्ञमाने दससहस्सी[1] लोक-धातु अकम्पित्था'ति। (74)

ब्रह्म-जाल-सुत्तं निट्ठितं (पठमं)

[२ सामञ्ञ-फल-सुत्तं]

१ एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा **राजगहे** विहरति **जीवकस्स कोमारभच्चस्स**[2] **अम्ब-वने**, महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं अड्ढ-तेळसेहि[3] भिक्खु-सतेहि। तेन खो पन समयेन **राजा मागधो अजात-सत्तु वेदेहि-पुत्तो** तदहु'**पोसथे पन्नरसे** कोमुदिया चातुमासिनिया पुण्णाय पुण्णमाय रत्तिया राजा'मच्च-परिवुतो उपरि-पासाद-वर-गतो निसिन्नो होति। अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो तदहु'पोसथे **उदानं उदानेसि**-रमणीया वत भो दोसिना रत्ति,

---

१ only सहस्सी लोकधातु. २ कोमारभज्जस्स, ० भाण्डस्स ३ तेळसेहि throughout this Sutta

अभिरूपा वत भो दोसिना रत्ति, दस्सनीया वत भो दोसिना रत्ति, पासादिका वत भो दोसिना रत्ति, लक्खञ्ञा वत भो दोसिना रत्ति। कं नु ख'ज्जं[1] समणं वा ब्राह्मणं वा पयिरुपासेय्याम, यं नो पयिरुपासतो चित्तं पसीदेय्या'ति? । (1)

२ एवं वुत्ते अञ्ञतरो राजा'मच्चो राजानं मागधं अजातसत्तुं वेदेहि–पुत्तं एतद'वोच–अयं देव, **पूरणो कस्सपो** सङ्घी चे'व गणी च गणा'चरियो च ञातो यसस्सी तित्थकरो साधु–सम्मतो बहु–जनस्स रत्तञ्ञू चिर–पब्बजितो अद्धगतो वयो अनुप्पत्तो। तं देवो पूरणं कस्सपं पयिरुपासतु, अप्पे'व नाम देवस्स पूरणं कस्सपं पयिरुपासतो चित्तं पसीदेय्या'ति। एवं वुत्ते राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि–पुत्तो तुण्ही अहोसि। (2)

३ अञ्ञतरो पि खो राजा'मच्चो राजानं मागधं अजातसत्तुं वेदेहि–पुत्तं एतद'वोच–अयं देव, **मक्खलि–गोसालो** सङ्घी चे'व गणी ....पे०....वयो अनुप्पत्तो। तं देवो मक्खलि–गोसालं पयिरुपासतु, अप्पे'व नाम देवस्स मक्खलिं गोसालं पयिरुपासतो चित्तं पसीदेय्या'ति। एवं वुत्ते राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि–पुत्तो तुण्ही अहोसि। (3)

४ अञ्ञतरो पि खो राजा'मच्चो .... पे० .... एत'दवोच–अयं देव, **अजितो केस–कम्बलो** सङ्घी चे'व गणी च .... पे०.... वयो अनुप्पत्तो। तं देवो अजितं केस–कम्बलं पयिरुपासतु, अप्पे'व नाम देवस्स अजितं केस–कम्बलं पयिरुपासतो चित्तं पसीदेय्या'ति। एवं वुत्ते राजा ....पे० .... तुण्ही अहोसि। (4)

---

[1] स्वज्ज; किं नु खज्ज; खन्नु खज्ज.

५ अञ्ञतरो पि खो राजा'मच्चो.... पे०....एत'दवोच—अयं देव, **पकुधो कच्चायनो** सङ्घी चे'व गणी च .... पे० ....वयो अनुप्पत्तो। तं देवो पकुधं कच्चायनं पयिरुपासतु, अप्पे' व नाम देवस्स पकुधं कच्चायनं पयिरुपासतो चित्तं पसीदेय्या'ति। एवं वुत्ते राजा .... पे०....तुण्ही अहोसि। (5)

६ अञ्ञतरो पि खो राजा'मच्चो .... पे० .... एतद'वोच—अयं देव, **सञ्जयो बेलट्ठि[1]—पुत्तो** सङ्घी चे'व गणी च.... पे०....वयो अनुप्पत्तो। तं देवो सञ्जयं बेलट्ठि —पुत्तं पयिरुपासतु, अप्पे'व नाम देवस्स सञ्जयं बेलट्ठि—पुत्तं पयिरुपासतो चित्त पसीदेय्या'ति। एवं वुत्ते राजा.... पे० तुण्ही अहोसि। (6)

७ अञ्ञतरो पि खो राजा'मच्चो....पे०....एतद'वोच—अयं देव, **निगण्ठो नात[2]—पुत्तो** सङ्घी चे'व गणी च ....पे०.... वयो अनुपत्तो। तं देवो निगण्ठं नात—पुत्तं पयिरुपासतु, अप्पे'व नाम देवस्स निगण्ठं नात—पुत्तं पयिरुपासतो चित्तं पसीदेय्या'ति। एवं वुत्ते राजा.... पे० .... तुण्ही अहोसि। (7)

८ तेन खो पन समयेन जीवको कोमारभच्चो रञ्ञो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहि—पुत्तस्स अविदूरे तुण्ही—भूतो निसिन्नो होति। अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि—पुत्तो जीवकं कोमारभच्चं एतद'वोच——त्वं पन सम्म जीवक, किं तुण्ही'ति?।

'अयं देव, **भगवा** अरहं सम्मा—सम्बुद्धो अम्हाकं **अम्ब—वने** विहरति, महता भिक्खु—सङ्घेन सद्धिं अड्ढतेलसेहि भिक्खु—सतेहि।

---

१ बेलट्ठपुत्तो throughout २ नाथ, नात, नाठ.

तं खो पन भगवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्ति—सद्दो अब्भुग्गतो—इति पि सो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो विज्जा—चरण—सम्पन्नो सुगतो लोक—विदू अनुत्तरो पुरिस—दम्म—सारथि, सत्था देव—मनुस्सानं बुद्धो भगवा'ति। तं देवो भगवन्तं पयिरुपासतु, अप्पे'व नाम देवस्स भगवन्तं पयिरुपासतो चित्तं पसीदेय्या'ति'।

'तेन हि सम्म जीवक, हत्थि—यानानि कप्पापेही'ति'। (8)

९ 'एवं देवा'ति खो जीवको कोमारभच्चो रञ्ञो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहि—पुत्तस्स पटिस्सुत्वा पञ्च—मत्तानि हत्थिनिका—सतानि कप्पापेत्वा, रञ्ञो च आरोहणीयं नागं, रञ्ञो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहि—पुत्तस्स पटिवेदेसि—कप्पितानि खो ते देव, हत्थि—यानानि, यस्स दानि कालं मञ्ञसी'ति। अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि—पुत्तो पञ्चसु हत्थिनिका—सतेसु पच्चेका इत्थियो आरोपेत्वा आरोहणीयं नागं अभिरूहित्वा, उक्कासु धारियमानासु राजगहम्हा निय्यासि महच्च राजानु'भावेन; येन जीवकस्स कोमारभच्चस्स अम्ब—वनं तेन पायासि। (9)

१० अथ खो रञ्ञो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहि—पुत्तस्स अविदूरे अम्ब—वनस्स अहुदे'व भयं, अहु छम्भितत्तं, अहु लोमहंसो। अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि—पुत्तो भीतो संविग्गो लोम—हट्ठ—जातो जीवकं कोमारभच्चं एतद'वोच—कच्चि मं सम्म जीवक, न वञ्चेसि? कच्चि मं सम्म जीवक, न पलम्भेसि? कच्चि मं सम्म जीवक, न पच्चत्थिकानं देसि?। कथं हि नाम ताव **महतो भिक्खु—सङ्घस्स**

अड्ढ-तेळसानं भिक्खु-सतानं ने'व खिपित-सद्दो भविस्सति, न उक्कासित-सद्दो, न निग्घोसो'ति ?' ।

'मा भायि महा-राज, न तं देव वञ्चेमि, न तं देव पलम्भामि, न तं देव पच्चत्थिकानं देमि । अभिक्कम महाराज, अभिक्कम महा-राज, एते मण्डल-माळे दीपा झायन्ती'ति' । (10)

११ अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो यावतिका नागस्स भूमि नागेन गन्त्वा, नागा पच्चोरोहित्वा पत्तिको'व येन मण्डल-माळस्स द्वारं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा जीवकं कोमारभच्चं एतद'वोच-कहं पन सम्म जीवक, भगवा'ति ?' ।

' एसो महाराज भगवा, एसो महाराज भगवा, मज्झिमं थम्भं निस्साय पुरत्था'भिमुखो निसिन्नो पुरक्खतो भिक्खु-सङ्घस्सा'ति' । (11)

१२ अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा एकम'न्तं अट्ठासि । एकम'न्तं ठितो खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो तुण्ही-भूतं तुण्ही-भूतं भिक्खु-सङ्घं अनुविलोकेत्वा रहदमि'व विप्पसन्नं उदानं उदानेसि-इमिना मे उपसमेन उदायि-भद्दो* कुमारो समन्नागतो होतु, येने'तरहि उपसमेन भिक्खु-सङ्घो समन्नागतो'ति' ।

"आगमा खो त्वं महा-राज, यथा-पेमं'ति " ।

---

* Burmese edition reads उदयभद्दो. throughout

'पियो मे भन्ते, उदायि–भद्दो कुमारो। इमिना मे भन्ते, उपसमेन उदायि–भद्दो कुमारो समन्नागतो होतु, येने'तरहि उपसमेन भिक्खु–सङ्घो समन्नागतो'ति'। (12)

१३ अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि–पुत्तो भगवन्तं अभिवादेत्वा भिक्खु–सङ्घस्स अञ्जलिं पणामेत्वा[1] एकम'न्तं निसीदि, एकम'न्तं निसिन्नो खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि–पुत्तो भगवन्तं एतद'वोच–पुच्छेय्याम'हं भन्ते, भगवन्तं किञ्चिदे'व देसं,[2] लेसमत्तं, सचे मे भगवा ओकासं करोति पञ्हस्स वेय्याकरणाया'ति'।

"पुच्छ महा–राज, यदा'कङ्खसी'ति"। (13)

१४ 'यथा नु खो इमानि भन्ते, पुथु–सिप्पा'यतनानि–सेय्यथीदं, हत्था'रोहा अस्सा'रोहा रथिका धनुग्गहा चेलका चलका पिण्ड–दाविका[3] उग्गा राज–पुत्ता पक्खन्दिनो महा–नागा सूरा चम्म–योधिनो दासकपुत्ता[4] आळारिका कप्पका नहापका सुदा माला–कारा रजका[5] पेस–कारा नळ–कारा कुम्भ–कारा गणका मुद्दिका यानि वा पन'–ञ्ञानि पि एवं–गतानि[6] पुथु–सिप्पायतनानि'– ते दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सिप्प–फलं उपजीवन्ति। ते तेन अत्तानं सुखेन्ति पीणेन्ति, माता–पितरो सुखेन्ति पीणेन्ति, पुत्त–दारं सुखेन्ति पीणेन्ति, मित्ता'–मच्चे सुखेन्ति पीणेन्ति, समण–ब्राह्मणेसु उद्धग्गिकं दक्खिणं पतिट्ठापेन्ति, सोवग्गिकं सुख–विपाकं सग्गसंवत्तनिकं। सक्का नु खो भन्ते,

---

१ अञ्जलिं पनामेत्वा. २ किञ्चिदे'व देस–लेस–मत्तं, किञ्चिदे'व लेस-मत्तं, किञ्चिदे'व देसं, किञ्चिदे'व एवं सेस-मत्तं. ३ पिण्ड-दायिका. ४ दसिक-, दासक-पुत्तका. ५ रजकारा. ६–गतिकानि.

एवमे'वं दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पञ्ञापेतुं'ति ?'। (14)

१५ "अभिजानासि नो त्वं महा-राज, इमं पञ्हं अञ्ञे समण-ब्राह्मणे पुच्छित्थो'ति[1] ?"।

'अभिजानाम'हं भन्ते, इमं पञ्हं अञ्ञे समण-ब्राह्मणे पुच्छिता'ति'।

"यथा-कथं[2] पन ते महा-राज, व्याकंसु[3] ? सचे ते अगरु, भासस्सू'ति"।

'न खो मे भन्ते, गरु यत्थ'स्स भगवा निसिन्नो, भगवन्त[4]-रूपो चा'ति'।

"तेन हि महाराज, भासस्सू'ति"। (15)

१६ 'एकमि'दाहं भन्ते, समयं येन **पूरणो कस्सपो** तेनु'पसङ्कमिं। उपसङ्कमित्वा पूरणेन कस्सपेन सद्धिं सम्मोदिं। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिं। एकम'न्तं निसिन्नो खो अहं भन्ते, पूरणं कस्सपं एतद'वोच—यथा नु खो इमानि भो कस्सप, पुथु-सिप्पायतनानि—सेय्यथीदं—हत्थारोहा .... पे० (§१४) ....सग्ग-संवत्तनिकं। सक्का नु खो भो कस्सप, एवमे'वं दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञफलं पञ्ञापेतुं'ति ?। (16)

१७ 'एवं वुत्ते भन्ते, पूरणकस्सपो मं एतद'वोच—करतो खो महा-राज, कारयतो, छिन्दतो छेदापयतो, पचतो[5] पाचयतो[6], सोचयतो

१ पुच्छित्था'ति, पुच्छिता' ति पुच्छित्ता'ति, २ यथा-कतं. ३ ब्याकरिंसु'ति. ४ भगवन्त-रूपः वा'ति. ५ पच्चतो. ६ पचापयतो.

सोचापयतो, किलमयतो किलमापयतो, फन्दतो फन्दापयतो, पाणं अतिपातापयतो[1], अदिन्नं आदियतो, सन्धिं छिन्दतो, निल्लोपं[2] हरतो, एकागारिकं करोतो, परिपन्थे तिट्ठतो, परदारं गच्छतो, मुसा भणतो, **करोतो न करीयति पापं**। खुर-परियन्तेन चे पि चक्केन यो इमिस्सा पठविया पाणे एक-मंस-खलं एक-मंस-पुञ्जं करेय्य, **न'त्थि ततो निदानं पापं,** न'त्थि पापस्स आगमो। दक्खिणञ्चे पि **गङ्गातीरं** आगच्छेय्य[3] हनन्तो घातेन्तो छिन्दन्तो छेदापेन्तो पचन्तो पाचेन्तो न'त्थि ततो निदानं पापं, न'त्थि पापस्स आगमो। उत्तरञ्चे पि गङ्गातीरं गच्छेय्य ददन्तो दापेन्तो यजन्तो यजापेन्तो, **न'त्थि ततो निदानं पुञ्ञं,** न'त्थि पुञ्ञस्स आगमो। **दानेन दमेन संयमेन सच्चवज्जेन न'त्थि पुञ्ञं, न'त्थि पुञ्ञस्स आगमो'**ति।

१८ 'इत्थं खो मे भन्ते, पूरणो कस्सपो सन्दिट्ठिकं सामञ्ञफलं पुट्ठो समानो **अकिरियं** व्याकासि। सेय्यथापि भन्ते, अम्बं वा पुट्ठो लबुजं व्याकरेय्य, लबुजं वा पुट्ठो अम्बं व्याकरेय्य, एवमे'व खो भन्ते, पूरणो कस्सपो सन्दिट्ठकं सामञ्ञफलं पुट्ठो समानो **अकिरियं** व्याकासि। तस्स मय्हं भन्ते, एतद'होसि—कथं हि नाम मादिसो समणं वा ब्राह्मणं वा विजिते वसन्तं अपसादेतब्बं मञ्ञेय्या'ति ?। सो खो अहं भन्ते, पूरणस्स कस्सपस्स भासितं ने'व अभिनन्दिं न पटिक्कोसिं[4], अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा अनत्तमनो अनत्तमनवाचं अनिच्छारेत्वा तमे'व वाचं अनुगण्हन्तो अनिक्कुज्जन्तो[5] उट्ठाया'सना पक्कामिं। (17)*

---

१ पाणं अतिमापयतो २ निलोपं ३ गच्छेय्य. ४ नप्पटिकोसिं. throughout this context. ५ अनिक्कुजेन्तो, throughout this context.

*P. T. S. Edition (1890 A. D.) omits next number 18 and begins with No. 19.

१९ 'एकमिदा'हं भन्ते, समयं येन मक्खलि गोसालो तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा मक्खलिना गोसालेन सद्धिं सम्मोदिं। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्त निसीदिं। एकम'न्तं निसिन्नो खो अहं भन्ते, मक्खलिं गोसालं एतद'वोचं—यथा नु खो इमानि, भो गोसाल, पुथु-सिप्पायतनानि, सेय्यथीदं, हत्था'रोहा .... पे० (§१४).... सग्गसंवत्तनिकं। सक्का नु खो भो गोसाल, एवमे'व दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञफलं पञ्ञापेतुं'ति ?। (19)

२० 'एवं वुत्ते भन्ते, मक्खलि-गोसालो मं एतद'वोच—न'त्थि महाराज, हेतु,न'त्थि पच्चयो **सत्तानं संकिलेसाय। अहेतु—अपच्चया सत्ता संकिलिस्सन्ति**। न'त्थि हेतु, न'त्थि पच्चयो **सत्तानं विसुद्धिया**। अहेतु—अपच्चया सत्ता विसुज्झन्ति। न'त्थि अत्तकारे, न'त्थि परकारे, न'त्थि पुरिसकारे, न'त्थि बलं, न'त्थि विरियं, न'त्थि पुरिस-थामो, न'त्थि पुरिस-परक्कमो। सब्बे सत्ता सब्बे पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा अवसा अबला[1] अविरिया नियति-संगति-भाव-परिणता छस्वेवा'भिजातीसु[2] सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ति। **चुद्दस खो पनि'मानि** योनि-पमुख-सत-सहस्सानि सट्ठिञ्च सतानि, छ च सतानि, पञ्च च कम्मुनो सतानि, पञ्च च कम्मानि, तीणि च कम्मानि, कम्मे च अड्ढ-कम्मे च, द्वट्ठि पटिपदा, द्वट्ठन्तर कप्पा, छळाभिजातियो, अट्ठ पुरिस-भूमियो, एकून-पञ्ञास आजीवक-सते, एकून-पञ्ञास परिब्बाजक-सते, एकून-पञ्ञास नागावास सते, वीसे इंद्रिय-सते, तिंसे निरिय-सते, छत्तिंस रजोधातुयो, सत्त सञ्ञी-गब्भा, सत्त असञ्ञी गब्भा, सत्त निगण्ठि-गब्भा, सत्त देवा, सत्त मानुसा, सत्त पेसाचा[3], सत्त सरा, सत्त[4] पटुवा,

१ अफला· २ छस्से'वा भिजातिसु· ३ पिसाचा ४ सत्त मुद्दा सत्त समुद्दा सत्त पमुटा सत्त पमुट-सतानि; सत्त समुद्दा सत्त पमुटा सत्त पमुट-सतानि (सब्बुट); सत्त पमुवुचा-सतानि·

सत्त पटुवा—सतानि,* सत्त पपाता, सत्त पपात—सतानि, सत्त सुपिना, सत्त सुपिन—सतानि, चुल्लासीति महा—कप्पुनो सत—सहस्सानि; यानि बाले च पण्डिते च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्स'न्तं करिस्सन्ति। तत्थ न'त्थि—इमिना'हं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा अपरिपक्कं वा कम्मं परिपाचेस्सामि[1], परिपक्कं वा कम्मं फुस्स फुस्स व्यन्ति—करिस्सामी'ति हे'वं न'त्थि। दोण—मिते सुख—दुक्खे परियन्त—कते[2] संसारे, न'त्थि हायन-वड्ढने, न'त्थि उक्कंसा'वकंसे। सेय्यथा पि नाम सुत्त—गुळे खित्ते निब्बेठियमानमे'व[3] पलेति[4], एवमे'व बाले च पण्डिते च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्स'न्तं करिस्सन्ती'ति।(20)

२१ 'इत्थं खो मे भन्ते, मक्खलि—गोसालो सन्दिट्ठिकं सामञ्ञफलं पुट्ठो समानो **संसारसुद्धिं** व्याकासि। सेय्यथा पि भन्ते, अम्बं वा पुट्ठो लबुजं व्याकरेय्य.... पे०.... **संसारसुद्धिं** व्याकासि। तस्स मय्हं भन्ते, एतद'होसि—कथं हि नाम मादिसो समणं वा ब्राह्मणं वा विजिते वसन्तं अपसादेतब्बं मञ्ञेय्या'ति? । सो खो अहं भन्ते, मक्खलिस्स गोसालस्स भासितं ने'व अभिनन्दिं न पटिक्कोसिं, अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा अनत्तमनो अनत्तमनवाचं अनिच्छारेत्वा तमे'व वाचं अनुगण्हन्तो अनिक्कुज्जन्तो उट्ठाया'सना पक्कामिं। (21)

२२ 'एकमिदा'हं भन्ते, समयं येन **अजितो केसकम्बली**[5] तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा अजितेन केसकम्बलिना सद्धिं सम्मोदिं। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिं। एकम'न्तं

---

१ परिपाचिस्सामि. २ कटे. ३ निब्बेधियमानं, नब्बद्धियमानं. ४ फलेति. ५ —कम्बलो, —कम्मलो.

*Vide: Note No. 4 on page 64.

निसिन्नो खो अहं भन्ते, अजितं केस-कम्बलिं एतद'वोचं——यथा नु खो इमानि भो अजित, पुथु–सिप्पायतनानि, सेय्यथीदं, हत्था'रोहा.... पे० (§ १४).... सग्गसंवत्तनिकं। सक्का नु खो भो अजित, एवमे'व दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पञ्ञापेतुं'ति ?। (22)

२३ 'एवं वुत्ते भन्ते, अजितो केस-कम्बली मं एतद'वोच—— न'त्थि महाराज, दिन्नं न'त्थि यिट्ठं न'त्थि हुतं, न'त्थि सुकट-दुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, न'त्थि अयं लोको, न'त्थि परो लोको, न'त्थि माता, न'त्थि पिता, न'त्थि सत्ता ओपपातिका, न'त्थि लोके समण–ब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमञ्च लोकं परञ्च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ति। **चातुम्महाभूतिको अयं पुरिसो** यदा कालं करोति, **पठवी** पठवी–कायं अनुपेति अनुपगच्छति, **आपो** आपो–कायं अनुपेति अनुपगच्छति, **तेजो** तेजो-कायं अनुपेति अनुपगच्छति, **वायो** वायो-कायं अनुपेति अनुपगच्छति, **आकासं** इन्द्रियानि सङ्कमन्ति। आसन्दि-पञ्चमा पुरिसा मतं आदाय गच्छन्ति, याव'ळाहना पदानि पञ्ञापेन्ति, कापोतकानि अट्ठीनि भवन्ति भस्सन्ता–हुतियो[1]। दत्तु–पञ्ञत्तं यदिदं दानं, तेसं तुच्छं मुसा विलापो, ये केचि **अत्थिक-वादं** वदन्ति। बाले च पण्डिते च कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति, न होन्ति परं मरणा'ति। (23)

२४ 'इत्थं खो मे भन्ते, **अजितो केस–कम्बली** सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ–फलं पुट्ठो समानो **उच्छेदवादं** व्याकासि। सेय्यथा पि भन्ते, अम्बं वा पुट्ठो लबुजं व्याकरेय्य.... पे०.... **उच्छेद–वादं**

---

१ भस्सन्तावुतियो, भस्समन्ताहुतियो.

ब्याकासि । तस्स मय्हं भन्ते, एतद'होसि—कथं हि नाम मादिसो समणं वा ब्राह्मणं वा विजिते वसन्तं अपसादेतब्बं मञ्ञेय्या'ति ? । सो खो अहं भन्ते, अजितस्स केस-कम्बलिस्स[1] भासितं ने'व अभिनन्दिं न पटिक्कोसिं, अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा अनत्तमनो अनत्तमनवाचं अनिच्छारेत्वा तमे'व वाचं अनुगण्हन्तो अनिक्कुज्जन्तो उट्ठाया'सना पक्कामिं । (24)

२५ ' एकमिदा'हं भन्ते, समयं येन **पकुधो कच्चायनो** तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा पकुधेन कच्चायेन सद्धिं सम्मोदिं । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिं । एकम'न्तं निसिन्नो खो अहं भन्ते, पकुधं कच्चायनं एतद'वोचं—यथा नु खो इमानि भो कच्चायन, पुथुसिप्पायतनानि, सेय्यथीदं, हत्था'रोहा .... पे० .... (§ १४) समासवत्तनिकं । सक्का नु भो कच्चायन, एवमे'व दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञफलं पञ्ञापेतुं'ति ? । (25)

२६ ' एवं वुत्ते भन्ते, पकुधो कच्चायनो मं एतद'वोच—**सत्ति'मे** महाराज, **काया अकटा अकट—विधा अनिम्मिता** अनिम्मापिता* वञ्झा कूटट्ठा एसिकट्ठायिट्ठिता। ते न इञ्जन्ति न विपरिणमन्ति[2] न अञ्ञमञ्ञं व्याबाधेन्ति[3] ना'लं अञ्ञमञ्ञस्स सुखाय वा दुक्खाय वा सुख—दुक्खाय वा । **कतमे सत्त**? । पठवी—कायो आपो—कायो तेजो—कायो वायो—कायो सुखे दुक्खे जीव—सत्तमे । इमे सत्त—काया अकटा अकट—विधा अनिम्मिता अनिम्मापिता* वञ्झा कूटट्ठा एसिकट्ठायिट्ठिता । ते न इञ्जन्ति न विपरिणमन्ति[2] न अञ्ञमञ्ञं व्याबाधेन्ति[3] ना'लं अञ्ञम-

---

१ °कम्बलस्स २ विपरिनामेन्ति ३ व्यापादेन्ति * अनिम्माता

ञ्ञस्स सुखाय वा दुक्खाय वा सुख-दुक्खाय वा । तत्थ न'त्थि हन्ता वा घातेता वा सोता वा सावेता वा विञ्ञाता वा विञ्ञापेता वा । यो पि तिण्हेन सत्थेन सीसं छिन्दति, न कोचि किञ्चि जीविता वोरोपेति, सत्तन्नं येवं[1] कायानम'न्तरेन सत्थंविवरं[2] अनुपतती'ति[3] । (26)

२७ ' इत्थं खो मे भन्ते, पकुधो कच्चायनो सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुट्ठो समानो **अञ्ञेन अञ्ञं** व्याकासि । सेय्यथा पि भन्ते, अम्बं वा पुट्ठो लबुजं व्याकरेय्य....पे० **अञ्ञेन अञ्ञं** व्याकासि । तस्स मय्हं भन्ते, एतद'होसि —कथं हि नाम मादिसो समणं* वा ब्राह्मणं* वा विजिते वसन्तं अपसादेतब्बं मञ्ञेय्या' ति ? । सो खो अहं भन्ते, पकुधस्स कच्चायनस्स भासितं ने'व अभिनन्दिं न पटिक्कोसिं अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा अनत्तमनो अनत्तमनवाचं अनिच्छारेत्वा तमे'व वाचं अनुगण्हन्तो अनिक्कुज्जन्तो उट्ठाया'सना पक्कामिं । (27)

२८ ' एकमिदा'हं भन्ते, समयं येन **निगण्ठो नातपुत्तो**[4] तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा निगण्ठेन नातपुत्तेन सद्धिं सम्मोदिं । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिं । एकम'न्तं निसिन्नो खो अहं भन्ते, निगण्ठं नात-पुत्तं एतद'वोचं—यथा नु खो इमानि भो अग्गिवेस्सन, पुथुसिप्पायतनानि, सेय्यथीदं, हत्था'रोहा ....पे०.... (§ १४) सम्मासंवत्तनिकं । सक्का नु खो भो अग्गिवेस्सन, एवमे'व दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पञ्ञापेतुं'ति ? । (28)

२९ ' एवं वुत्ते भन्ते, निगण्ठो नातपुत्तो मं एतद'वोच—इध महाराज, निगण्ठो **चातु-याम-संवर-संवुतो** होति । कथञ्च महाराज,

---

१ त्वे'व २ सत्तं विवरं ३ अनुपतन्ती'ति ४ नाट- नाथ-

* P. I. S. (1890) reads- समणा वा ब्राह्मणा वा

निगण्ठो चातु-याम-संवर—संवुतो होति ?। इध महाराज, निगण्ठो सब्ब-वारी-वारितो च होति, सब्ब-वारी-युतो[1] च, सब्ब-वारी-धुतो च, सब्ब-वारी-पुट्ठो[2] च। एवं खो महाराज, निगण्ठो चातु-याम-संवर-संवुतो होति। यतो खो महाराज, निगण्ठो एवं चातु-याम-संवर—संवुतो होति, अयं वुच्चति महाराज, निगण्ठो गतत्तो च यतत्तो च ठितत्तो चा'ति। (29)

३० 'इत्थं खो मे भन्ते, निगण्ठो-नात-पुत्तो सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुट्ठो समानो **चातु—याम—संवरं** व्याकासि। सेय्यथा पि भन्ते, अम्बं वा पुट्ठो लबुजं व्याकरेय्य....पे०....**चातु-याम-संवरं** व्याकासि। तस्स मय्हं भन्ते, एतद'होसि—कथं हि नाम मादिसो समणं वा ब्राह्मणं वा विजिते वसन्तं अपसादेतब्बं मञ्ञेय्या'ति ?। सो खो अहं भन्ते, निगण्ठस्स नात-पुत्तस्स भासितं ने'व अभिनन्दिं न पटिक्कोसिं, अन-भिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा अनत्तमनो अनत्तमन-वाचं अनिच्छारेत्वा तमे'व वाचं अनुगण्हन्तो अनिक्कुज्जन्तो उट्ठाया'सना पक्कामिं। (30)

३१ 'एकमिदा'हं भन्ते, समयं येन **सञ्जयो बेलट्ठि-पुत्तो** तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा सञ्जयेन बेलट्ठि—पुत्तेन सद्धिं सम्मोदिं। सम्मो-दनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिं। एकम'न्तं निसिन्नो खो अहं भन्ते, सञ्जयं बेलट्ठि-पुत्तं एतद'वोचं—यथा नु खो इमानि भो सञ्जय, पुथुसिप्पायतनानि, सेय्यथीदं, हत्था'रोहा....पे०....[§ १४]....सग्गसंवत्तनिकं। सक्का नु खो भो सञ्जय, एवमे'व दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ फलं पञ्ञापेतुं'ति ? (31)

३२ 'एवं वुत्ते भन्ते, सञ्जयो बेलट्ठि-पुत्तो मं एतद'वोच—

---

१ यत्तो, युत्तो २ पुट्ठो पुटो फुटो फुट्ठो

(न) **अत्थि परो लोको'ति**? इति चे तं पुच्छसि, 'अत्थि परो लोको' ति इति चे मे अस्स, 'अत्थि परो लोको 'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं। एवं पि मे नो। तथा'ति पि मे नो। अञ्ञथा'ति पि मे नो। नो'ति पि मे नो। नो नो'ति पि मे नो।

(मो) **न'त्थि परो लोको'ति**? इति चे तं पुच्छसि, 'न'त्थि .... पे० ....लोको'ति इति चे मे अस्स, 'न'त्थि परो लोको'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं। एवं पि मे नो .... पे० .... नो नो'ति पि मे नो।

(त) **अ'त्थि च न'त्थि च परो लोको'ति**? इति चे तं पुच्छसि, 'अत्थि च न'त्थि....पे०....परो लोको'ति इति चे मे अस्स, 'अत्थि च न'त्थि च परो लोको'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं। एवं पि मे नो.... पे०.... नो नो'ति पि मे नो।

(स्स) **ने'व'त्थि न न'त्थि परो लोको'ति**? इति चे तं पुच्छसि, 'ने'वत्थि न न'त्थि.... पे०....परो लोको'ति इति चे मे अस्स, 'ने'व'त्थि न: न'त्थि परो लोको'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं। एवं पि मे नो.... पे०.... नो नो'ति पि मे नो।

(भ) **अत्थि सत्ता ओपपातिका'ति? इति** चे तं पुच्छसि, 'अत्थि सत्ता ओपपातिका'ति इति चे मे अस्स, 'अत्थि सत्ता ओपपातिका'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं। एवं पि मे नो.... पे०....नो नो'ति पि मे नो।

(ग) **न'त्थि सत्ता ओपपातिका'ति**? इति चे तं पुच्छसि, 'न'त्थि सत्ता ओपपातिका'ति इति चे मे अस्स, 'न'त्थि सत्ता

---

१ मं पुच्छसि for तं पुच्छसि throughout this paragraph.

ओपपातिका'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं । एवं पि मे नो.... पे०.... नो नो'ति पि मे नो ।

(व) '**अत्थि च न'त्थि च सत्ता ओपपातिका'ति?** इति चे तं पुच्छसि, 'अत्थि च न'त्थि च सत्ता ओपपातिका'ति इति चे मे अस्स, 'अत्थि च न'त्थि च सत्ता ओपपातिका'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं । एवं पि मे नो.... पे०.... नो नो'ति पि मे नो ।

(तो) '**ने'व'त्थि न न'त्थि सत्ता ओपपातिका'ति?** इति चे तं पुच्छसि, 'ने'व'त्थि न.... पे०.... ओपपातिका'ति इति चे मे अस्स, ने'व'त्थि न न'त्थि सत्ता ओपपातिका'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं । एवं पि मे नो ....पे० .... नो नो' ति पि मे नो ।

(अ) '**अत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको'ति?** इति चे तं पुच्छसि, 'अत्थि.... पे० .... विपाको'ति इति चे मे अस्स, 'अत्थि सुकट .... पे० .... विपाको'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं । एवं पि मे नो .... पे० .... नो नो'ति पि मे नो ।

(र) '**न'त्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको'ति?** इति चे तं पुच्छसि, 'न'त्थि .... पे० .... विपाको'ति इति चे मे अस्स, 'न'त्थि सुकट .... पे०.... विपाको'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं । एवं पि मे नो .... पे० .... नो नो'ति पि मे नो ।

(ह) '**अत्थि च न'त्थि च सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको' ति?** इति चे तं पुच्छसि, 'अत्थि च .... पे०.... विपाको'ति इति चे मे अस्स, 'अत्थि च न'त्थि च सुकट .... पे० .... विपाको'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं। एवं पि मे नो .... पे० .... नो नो'ति पि मे नो ।

(तो) **' नेंव'त्थि न न'त्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको 'ति ?** इति चे तं पुच्छसि, 'ने 'वत्थि .... पे० .... विपाको' ति इति चे मे अस्स, 'ने 'व'त्थि न न'त्थि सुकट .... पे० .... विपाको'ति इति ते नं ब्याकरेय्य । एवं पि मे नो .... पे० .... नो नो' ति पि मे नो ।

(स) **' होति तथागतो परं मरणा '** ति, इति चे तं पुच्छसि, ' होति तथागतो परं मरणा'ति इति चे मे अस्स, ' होति तथागतो परं मरणा'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं । एवं पि मे नो .... पे० .... नो नो'ति पि मे नो ।

(म्मा) **' न होति तथागतो परं मरणा 'ति ?** इति चे तं पुच्छसि, ' न होति तथागतो परं मरणा'ति इति चे मे अस्स, ' न होति तथागतो परं मरणा'ति: इति ते नं ब्याकरेय्यं । एवं पि मे नो .... पे० .... नो नो' ति पि मे नो ।

(सं) **'होति च न होति च तथागतो परं मरणा'ति ?** इति चे तं पुच्छसि, ' होति च न होति च तथागतो परं मरणा'ति इति चे मे अस्स, ' होति च न होति .... पे० .... परं मरणा'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं । एवं पि मे नो .... पे० .... नो नो'ति पि मे नो ।

(बु) **'ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा'ति ?** इति चे मं* पुच्छसि, 'ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा'ति इति चे

* Here the P. T. S. Edition (1890) curiously enough takes the readig ' मं ' whereas it has accepted ' तं ' at the beginning of this paragraph. We have accepted ' तं ' throughout.

मे अस्स, 'ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा'ति इति ते नं ब्याकरेय्यं। एवं पि मे नो। तथा'ति पि मे नो। अञ्ञथा'ति पि मे नो। नो'ति पि मे नो। नो नो'ति पि मे नो'ति। (32)

३३ 'इत्थं खो मे भन्ते, सञ्जयो बेलट्ठि-पुत्तो सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुट्ठो समानो **विक्खेपं** ब्याकासि। सेय्यथा पि, भन्ते, अम्बं वा पुट्ठो लबुजं ब्याकरेय्य .... पे० ... **विक्खेपं** ब्याकासि। तस्स मय्हं भन्ते, एतद'होसि—**अयं च इमेसं समण-ब्राह्मणानं सब्ब-बालो सब्ब-मूळ्हो**। कथं हि नाम सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुट्ठो समानो विक्खेपं ब्याकरिस्सती'ति? । तस्स मय्हं भन्ते एतद'होसि—कथं हि नाम मादिसो समणं वा ब्राम्हणं वा विजिते वसन्तं अपसादेतब्बं मञ्ञेय्या'ति? । सो खो अहं भन्ते, सञ्जयस्स बेलट्ठि-पुत्तस्स भासितं ने'व अभिनन्दिं न पटिक्कोसिं, अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा अनत्तमनो अनत्तमन-वाचं अनिच्छारेत्वा तमे'व वाचं अनुगण्हन्तो अनिक्कुज्जन्तो उट्ठाया'सना पक्कामिं। (33)

३४ 'सो'हं भन्ते, भगवन्तं पि पुच्छामि—यथा नु खो इमानि भन्ते, पुथु-सिप्पायतनानि, सेय्यथीदं, हत्था'रोहा .... पे० ....(§ १४) सम्गसंवत्तनिकं। सक्का नु खो मे भन्ते एवमे'व दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पञ्ञापेतुं'ति"?

"सक्का नु खो महाराज, तेन हि महा-राज, तं येवे'त्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा तं ब्याकरेय्यासि। (34)

३५ "तं किं मञ्ञसि महाराज? इध ते अस्स **पुरिसो दासो कम्मकरो** पुब्बुट्ठायी पच्छा-निपाती किं-कार-पटिस्सावी मनाप-चारी

पियवादी मुखुल्लोकको[1]। तस्स एवम'स्स—**अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, पुञ्ञानं गति पुञ्ञानं विपाको। अयं हि राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो मनुस्सो, अहं पि मनुस्सो।** अयं हि राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो पञ्चहि काम-गुणेहि समप्पितो समङ्गी-भूतो परिचारेति, **देवो मञ्ञे, अहं पन' म्हि'स्स दासो कम्म-करो** ....पे०.... मुखल्लोकको[1]। सो वत अस्सा'हं पुञ्ञानि करेय्यं। यन्नूना'हं केस—मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं'ति। सो अपरेन समयेन केस—मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्य।

३६ "सो एवं पब्बजितो सामानो कायेन संवुतो विहरेय्य, वाचाय संवुतो विहरेय्य, मनसा संवुतो विहरेय्य घासच्छादन—परमताय सन्तुट्ठो अभिरतो पविवेके। तं चे ते पुरिसा एवमा'रोचेय्युं—यग्घे देव, जानेय्यासि, यो ते पुरिसो दासो कम्मकरो....पे०.... मुखुल्लोकको, सो देव, केस—मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो। सो एवं पब्बजितो समानो कायेन संवुतो विहरति, वाचाय संवुतो विहरति, मनसा संवुतो विहरति,घासच्छादन—परमताय सन्तुट्ठो अभिरतो पविवेके'ति। अपि नु त्वं एवं वदेय्यासि—एतु मे भो सो पुरिसो, पुनदे'व होतु दासो कम्म-करो पुब्बुट्ठायी पच्छा-निपाती किं-कार-पटिस्सावी मनापचारी पिय-वादी मुखुल्लोकको'ति" ?।

---

१ °उल्लोकिको

३७ 'नो हे' तं भन्ते। अथ खो नं मयमे'व अभिवादेय्याम पि, पच्चुट्ठेय्याम पि, आसनेन पि निमन्तेय्याम, अभिनिमन्तेय्याम पि नं चीवर-पिण्डपात-सेनासन-गिलानपच्चय-भेसज्ज-परिक्खारेहि। **धम्मिकं पि'स्स रक्खा-वरण-गुत्तिं संविदहेय्यामा'ति'।**

"तं किं मञ्ञसि, महाराज? यदि एवं सन्ते होति वा **सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ- फलं**, नो वा ति?"।

'अद्धा खो भन्ते, एवं सन्ते होति सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं'ति'।

"इदं खो ते महाराज, मया **पठमं** दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञफलं पञ्ञत्तं'ति"। (36)

३८ 'सक्का पन भन्ते, अञ्ञं पि एवमे'व दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पञ्ञापेतुं'ति?'।

"सक्का महा-राज। तेन हि महाराज, तं एवे'त्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि। तं किं मञ्ञसि महाराज? इध ते अस्स पुरिसो **कस्सको गहपतिको** कार-कारको रासि-वड्ढको। तस्स एवम'स्स-अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो*। अयं हि राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो मनुस्सो, अहं पि मनुस्सो। अयं हि राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेति, देवो मञ्ञे, अहं पन'म्हि'स्स कस्सको गहपतिको कार-कारको रासि-वड्ढको। सो वत अस्सा'हं पुञ्ञानि करेय्यं। यन्नू'ना'हं केस-मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं'ति। सो अपरेन समयेन अप्पं वा भोग-क्खन्धं

---

* Burmese edition *repeats* after this पुञ्ञानं गति, पुञ्ञानं विपाको

पहाय महन्तं वा भोग–क्खन्धं पहाय, अप्पं वा ञाति–परिवट्टं पहाय, महन्तं वा ञातिपरिवट्टं पहाय केस–मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्य ।

३९ " सो एवं पब्बजितो समानो कायेन संवुतो विहरेय्य वाचाय संवुतो विहरेय्य मनसा संवुतो विहरेय्य घासच्छादन–परमताय संतुट्ठो अभिरतो पविवेके। तं चे ते पुरिसा एवमा'रोचेय्युं–यग्घे देव, जानेय्यासि, यो ते पुरिसो कस्सको गहपतिको कार–कारको रासि–वड्ढको, सो देव, केस–मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो । सो एवं पब्बजितो समानो कायेन संवुतो विहरति वाचाय संवुतो विहरति मनसा संवुतो विहरति घासच्छादन–परमताय संतुट्ठो अभिरतो पविवेके'ति । अपि नु त्वं एवं वदेय्यासि–एतु मे भो सो पुरिसो, पुनदे'व होतु कस्सको गहपतिको कार-कारको रासि–वड्ढको'ति ? । " (37)

४० ' नो हे'तं भन्ते । अथ खो नं मयमे'व अभिवादेय्याम पि पच्चुट्ठेय्याम पि आसनेन पि निमन्तेय्याम अभिनिमन्तेय्याम पि नं चीवर–पिण्डपात–सेनासन–गिलान–पच्चय–भेसज्ज–परिक्खारेहि । धम्मिकं'पि'स्स रक्खा–वरण–गुत्तिं संविदेहय्यामा'ति '।

" तं किं मञ्ञसि महा–राज, यदि एवं सन्ते होति वा सदिट्ठिकं सामञ्ञ–फलं, नो वा ति ? " ।

' अद्धा खो मं भन्ते, एवं सन्ते होति सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ–फलं'ति' ।

" इदं खो ते महा–राज दुतियं दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ–फलं पञ्ञत्तं'ति " । (38)

४१ 'सक्का पन भन्ते, अञ्ञं'पि दिट्ठे'व धम्मे सन्दिट्ठिकं सामञ्ञफलं पञ्ञापेतुं इमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ–फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्चा'ति ?'।

"सक्का महा–राज, तेन हि महा–राज, सुणोहि साधुकं मनसिकरोहि भासिस्सामी'ति"।

'एवं भन्ते' ति खो राजा मागधो अजात–सत्तु वेदेहि–पुत्तो भगवतो पच्चस्सोसि। भगवा एतद'वोच— (39)

४२ "इध महा–राज, तथागतो लोके उप्पज्जति, अरहं सम्मा–सम्बुद्धो विज्जा–चरण–सम्पन्नो सुगतो लोक–विदू अनुत्तरो पुरिस–दम्म[1]–सारथि सत्था देव–मनुस्सानं बुद्धो भगवा। सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेव–मनुस्सं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति। सो धम्मं देसेति आदि–कल्याणं मज्झे–कल्याणं परियोसान–कल्याणं सा'त्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति। (40)

४३ "तं धम्मं सुणाति गहपति वा गहपति–पुत्तो वा अञ्ञतरस्मिं वा कुले पच्चाजातो[2]। सो तं धम्मं सुत्वा तथागते सद्धं पटिलभति। सो तेन सद्धा–पटिलाभेन समन्नागतो इति पटिसञ्चिक्खति— **सम्बाधो घरावासो रजो[3]–पथो, अब्भोकासो पब्बज्जा**। न इदं[4] सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्त–परिपुण्णं एकन्त–परिसुद्धं **सङ्ख–लिखितं ब्रह्मचरियं** चरितुं। यन्नू'ना'हं केस–मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि

---

१ P. T. S. reads धम्मसारथि २ पच्छाजातो, पच्छातो ३ राजपथो ४ नयिदं

वत्थानि अच्छादेत्वा अगरस्मा अनगारियं पब्बज्जेय्यं'ति । सो अप-
रेन समयेन अप्पं वा भोग-क्खन्धं पहाय महन्तं वा भोग-क्खन्धं पहाय,
अप्पं वा ञाति–परिवट्टं पहाय महन्तं वा ञाति–परिवट्टं पहाय, केस-
मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं
पब्बजति । (41)

४४ "सो एवं पब्बजितो समानो **पातिमोक्ख–संवर–संवुतो**
विहरति आचार–गोचर–सम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भय–दस्सावी
समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; काय–कम्म–वची–कम्मेन समन्नागतो
कुसलेन; परिसुद्धा'जीवो सील-सम्पन्नो इन्द्रियेसु गुत्त–द्वारो सति–
सम्पजञ्ञेन समन्नागतो सन्तुट्ठो । (42)

४५ "कथञ्च महाराज, भिक्खु **सील–सम्पन्नो** होति ? । (इ) इध
महा-राज, भिक्खु **पाणातिपातं पहाय** पाणातिपाता पटिविरतो होति-
निहित-दण्डो निहित-सत्थो लज्जी दया'पन्नो सब्ब-पाण-भूत-हिता'नु-
कम्पी विहरति । इदम्पि'स्स होति सीलस्मिं* । (43)

४६ "यथा वा पने'के भोन्तो समण–ब्राह्मणा सद्धा–देय्यानि भोज-
नानि भुञ्जित्वा ते एवरूपाय तिरच्छान–विज्जाय मिच्छाजीवेन जीविकं

---

१ add भोजने मत्तञ्ञू after गुत्त-द्वारो

* Then follows a repetition of paragraphs From ८ (ति) to ८ (प) *both inclusive, covering* Pages *4–13* of the ब्रह्मजालसुत्त. The following changes should be observed:—

1. Begin *each* Para as इध महाराज, भिक्खु then *repeat the whole*.
2. The concluding sentence of each para. should be इद'म्पि 'स्स होति सीलस्मिं instead of इति वा हि भिक्खवे ...पे० .. वदेय्य ।

कप्पेन्ति— सेय्यथीदं, सन्ति-कम्मं पणिधि-कम्मं भूत-कम्मं भूरि-कम्मं (भूतिकम्मं[1]) वस्स-कम्मं वोस्स कम्मं वत्थु-कम्मं वत्थु-परिकम्मं* आचमनं नहापनं जुहनं वमनं विरेचनं उद्ध-विरेचनं अधो-विरेचनं सीस-विरेचनं कण्ण-तेलं नेत्त-तप्पणं नत्थु-कम्मं अञ्जनं पच्चञ्जनं सालाकियं सल्लकत्तियं दारक-तिकिच्छा मूल-भेसज्जानं अनुप्पादानं, ओसधीनं पटिमोक्खो-इति वा, इति एवरूपाय तिरच्छान-विज्जाय मिच्छाजीवा पटिविरतो होति । इदम्पि'स्स होति सीलस्मिं । (44-62)

४७ "स[2] खो सो महा-राज, भिक्खु एवं सील-सम्पन्नो न कुतोचि भयं समनुपस्सति, यदि'दं सील-संवरतो । सेय्यथा पि महा-राज, खत्तियो मुद्धा'वसित्तो[3] निहित[4]-पच्चामित्तो न कुतोचि भयं समनुपस्सति, यदि'दं पच्चत्थिकतो, एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु एवं सील-सम्पन्नो न कुतोचि भयं समनुपस्सति, यदि'दं सील-संवरतो । सो इमिना अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो अज्झत्तं अनवज्ज-सुखं पटिसंवेदेति । एवं खो महाराज, भिक्खु **सील-सम्पन्नो** होति[5]। (63)

४८ " कथञ्च महाराज, भिक्खु **इन्द्रियेसु गुत्त-द्वारो** होति? । इध महा-राज, भिक्खु **चक्खुना रूपं दिस्वा** न निमित्तग्गाही होति ना'नुव्यञ्जनग्गाही[6] । यत्वा'धिकरणं एनं **चक्खुन्द्रियं** असंवुतं विहरन्तं अभिज्झा-दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं[7] तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । **सोतेन सद्दं सुत्वा** ...पे०...सोतिन्द्रिये संवरं आपज्जति । **घानेन**

---

१ भूत- २ अथ खो सो महाराज, ३ मुद्धाभिसित्तो. ४ निहत- ५ Burmese. Edition here inserts महा-सीलं, महा-सीलं निट्ठितं; ६. न अनु° ना'नु° ना' नुब्यञ्ज° ७. अन्वासवेय्युं *वत्थुपटिकिरणं for वत्थुपरिकम्मं

गन्धं घायित्वा...पे०...घानिन्द्रिये संवरं आपज्जति। **जिव्हाय रसं सायित्वा**...पे०... जिव्हिन्द्रिये संवरं आपज्जति। **कायेन फोट्ठब्बं**[1] **फुसित्वा**... पे०... कायिन्द्रिये संवरं आपज्जति। **मनसा धम्मं विञ्ञाय** न निमित्तग्गाही होति, नानुब्यञ्जनग्गाही। यत्वा'धिकरणं एनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झा-दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रिय, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति। सो इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्नागतो अज्झत्त अब्यासेक-सुखं[2] पटिसंवेदेति। एवं खो महाराज, भिक्खु **इन्द्रियेसु गुत्त-द्वारो** होति। (64)

४९ "कथञ्च महा-राज, भिक्खु **सति-सम्पजञ्ञेन समन्नागतो** होति?। इध महा-राज, भिक्खु अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजान-कारी होति, आलोकिते विलोकिते सम्पजान-कारी होति, सम्मिञ्जिते पसारिते सम्पजान-कारी होति, संघाटि-पत्त-चीवर-धारणे सम्पजान-कारी होति, असिते पीते खायिते सायिते सम्पजान-कारी होति, उच्चार-पस्साव-कम्मे सम्पजान-कारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्ही-भावे[3] सम्पजान-कारी होति। एवं खो महा-राज, भिक्खु **सति-सम्पजञ्ञेन समन्नागतो** होति। (65)

५० "कथञ्च महा-राज, भिक्खु **सन्तुट्ठो होती**?। इध महा-राज, भिक्खु सन्तुट्ठो होति काय-परिहारिकेन चीवरेन, कुच्छि-परिहारिकेन पिण्ड-पातेन, सो येन येने'व पक्कमति समादाये'व पक्कमति। सेय्यथा पि महा-राज, पक्खी सकुणो येन येने'व डेति, सपत्त-भारो'व

१. पोट्ठब्बं, फोटब्बं २. अब्यासेकं सुखं ३. °भावेन.

डेति, एवमे'व महाराज, भिक्खु सन्तुट्ठो होति काय—परिहारिकेन चीव-
रेन, कुच्छि—परिहारिकेन पिण्ड-पातेन । सो येन येने'व पक्कमति
समादाये'व पक्कमति । एवं खो महा-राज, भिक्खु संतुट्ठो होति। (66)

५१ "सो इमिना च अरियेन सील-क्खन्धेन समन्नागतो, इमिना च
अरियेन इन्द्रिय-संवरेन समन्नागतो, इमिना च अरियेन सति सम्पज-
ञ्ञेन समन्नागतो, इमाय च अरियाय सन्तुट्ठिया समन्नागतो, विवित्तं
सेनासनं भजति, अरञ्ञं रुक्ख-मूलं पब्बतं कन्दरं गिरि-गुहं सुसानं
वन-पत्थं[1] अब्भोकासं पलाल—पुञ्जं । सो पच्छाभत्तं पिण्डपात—पटिक्कन्तो
निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं
उपट्ठपेत्वा । (67)

५२ "सो **अभिज्झं** लोके पहाय विगता' भिज्झेन चेतसा विहरति,
अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति । **ब्यापाद—पदोसं** पहाय अब्यापन्न—
चित्तो विहरति सब्ब—पाण—भूत—हिता'नुकम्पी, ब्यापाद—पदोसा[2] चित्त
परिसोधेति । **थीन-मिद्धं** पहाय विगत-थीन—मिद्धो विहरति आलोक-
सञ्ञी सतो सम्पजानो, थीन-मिद्धा चित्तं परिसोधेति । **उद्धच्च—कुक्कुच्चं**
पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्त—चित्तो, उद्धच्च—कुक्कुच्चा
चित्तं परिसोधेति । **विचिकिच्छं** पहाय तिण्ण—विचिकिच्छो विहरति
अकथंकथी कुसलेसु धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति । (68)

५३ "सेय्यथा पि, महा-राज, **पुरिसो इणं आदाय** कम्मन्ते
पयोजेय्य, तस्स ते कम्मन्ता समिज्झेय्युं, सो यानि च पोराणानि इण-
मूलानि तानि च ब्यन्तिकरेय्य, सिया च'स्स उत्तरिं अवसिट्ठं दारा'

---

१ वन-सण्ठं, वनसण्हं २ ब्यापाद- (always)

भरणाय । तस्स एवम'स्स—अहं खो पुब्बे इणं आदाय कम्मन्ते पयोजेसिं[1], तस्स मे ते[2] कम्मन्ता समिज्झिसु, सो'हं यानि च पोराणानि इण-मूलानि तानि च ब्यन्ति-अकासिं, अत्थि च मे उत्तरिं अवसिट्ठं दारा'भरणाया'ति । सो ततो-निदानं लभेथ पामुज्जं[3] अधिगच्छे[4] सोमनस्सं । (69)

५४ "सेय्यथा पि महा-राज, पुरिसो **आबाधिको** अस्स दुक्खितो बाळ्ह-गिलानो भत्तञ्च'स्स नच्छादेय्य, न च'स्स काये बल-मत्ता । सो अपरेन समयेन तम्हा आबाधा मुच्चेय्य, भत्तञ्च'स्स छादेय्य, सिया च'स्स काये बल-मत्ता । तस्स एवम'स्स–अहं खो पुब्बे आबाधिको अहोसिं, दुक्खितो बाळ्ह-गिलानो, भत्तञ्च मे नच्छादेसि, न च मे ऑसि[5] काये बलमत्ता, सो'म्हि एतरहि तम्हा आबाधा मुत्तो, भत्तञ्च मे छादेति[6], अत्थि च काये बलमत्ता' ति । सो ततो–निदानं लभेथ पामुज्जं अधि-गच्छे सोमनस्सं । (70)

५५ " सेय्यथा पि महा-राज, पुरिसो बन्धनागारे बद्धो अस्स । सो अपरेन समयेन तम्हा बन्धना मुच्चेय्य सोत्थिना अब्ययेन, न च'स्स कि'ञ्चि भोगानं वयो । तस्स एवम'स्स—अहं खो पुब्बे बन्ध-ना'गारे[7] बद्धो अहोसिं, सो'म्हि एतरहि तम्हा बन्धना मुत्तो सोत्थिना अब्ययेन, न'त्थि च मे कि'ञ्चि भोगानं वयो'ति । सो ततो–निदानं लभेथ पामुज्जं अधिगच्छे सोमनस्सं । (71)

५६ " सेय्यथा पि महा–राज, पुरिसो दासो अस्स अनत्ताधीनो[8] पराधीनो न येन–कामं–गमो । सो अपरेन समयेन तम्हा दासब्या

१ पयोजेमि २ तेन for ते ३ पामोज्जं ४ अधिगच्छेय्य ५ न च'स्स मे काये
६ नच्छोदासि, अच्छदेति, च्छादेसि ७ बन्धना'गारा ८ अनत्ता-धिनो (always)

मुच्चेय्य अत्ताधीनो अपराधीनो भुंजिस्सो येन-कामं-गमो। तस्स एवम'स्स-अहं खो पुब्बे दासो अहोसिं अनत्ताधीनो पराधीनो, न येन-कामं-गमो, सो'म्हि एतरहि तम्हा दासब्या मुत्तो अत्ताधीनो अपराधीनो भुजिस्सो येन-कामं-गमो'ति। सो ततो-निदानं लभेथ पामुज्जं अधिगच्छे सोमनस्सं। (72)

५७ " सेय्यथा पि महा-राज, पुरिसो सधनो सभोगो कन्तारद्धानमग्गं पटिपज्जेय्य दुब्भिक्खं सप्पटिभयं। सो अपरेन समयेन तं कन्तारं नित्थरेय्य, सोत्थिना गामन्तं अनुपापुणेय्य खेमं अप्पटिभयं। तस्स एवम'स्स-अहं खो पुब्बे सधनो सभोगो कन्तारद्धानमग्गं पटिपज्जिं दुब्भिक्खं सप्पटिभयं, सो'म्हि एतरहि तं कन्तारं नित्थिण्णो, सोत्थिना गामन्तं अनुप्पत्तो खेमं अप्पटिभयं'ति। सो ततो-निदानं लभेथ पामुज्जं अधिगच्छे सोमनस्सं। (73)

५८ " एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु यथा इणं यथा रोगं यथा बन्धना'गारं यथा दासब्यं यथा कन्तारद्धानमग्गं इमे **पञ्च नीवरणे** अप्पहीने अत्तनि समनुपस्सति। सेय्यथा पि महा-राज, आनण्यं, यथा आरोग्यं, यथा बन्धना मोक्खं, यथा भुजिस्सं, यथा खेमन्त-भूमिं, एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु इमे पञ्च नीवरणे पहीने अत्तनि समनुपस्सति। (74)

५९ " तस्सि'मे पञ्च नीवरणे पहीने अत्तनि समनुपस्सतो पामुज्जं जायति, पमुदितस्स पीति जायति, पीति-मनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्ध-कायो सुखं वेदेति, सुखिनो चित्तं समाधियति। सो विविच्चे'व

---

१ भूजिस्सो, २ कन्तारं अद्धान-मग्गं ३ तिण्णो, नित्थन्नो, निद्विन्नो ४ एवं इमे पञ्च नीवरणे अप्पहिने. ५ पामोज्जं.

कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीति-सुखं पठमंज्झानं[1] उपसम्पज्ज विहरति । सो इममे'व कायं विवेकजेन पीति-सुखेन अभिसन्देति[2] परिसन्देति[3] परिपूरेति परिप्फ-रति, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स विवेकजेन पीति-सुखेन अप्फुटं[4] होति । (75)

६० " सेय्यथा पि महा-राज, दक्खो नहापको वा नहापक'न्तेवासी वा कंस-थाले नहानिय-चुण्णानि आकिरित्वा उदकेन परिप्फोसकं[5] परिप्फोसकं सन्नेय्य, सा'स्सं[6] नहानिय-पिण्डि स्नेहा'नुगता स्नेह-परेता सन्तर-बाहिरा फुटा[7] सिनेहेन, न च पग्घरणी, एवमे'व खो महाराज, भिक्खु इममे'व कायं विवेकजेन पीति-सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स विवेकजेन पीति-सुखेन अप्फुटं होति ।

' इदम्पि खो महा-राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुरिमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ-फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च । (76)

६१ " पुन च परं महा-राज, भिक्खु वितक्क-विचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदि-भावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीति-सुखं दुतियंज्झानं[8] उपसम्पज्ज विहरति । सो इममे'व कायं समाधिजेन पीति-सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परि-प्फरति, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स समाधिजेन पीति-सुखेन अप्फुटं होति । (77)

---

१ पठमं ज्ञानं. २ अभिसन्नेति ३ परिसन्नेति ४ अब्बुटं (always) ५ परिप्पोसकं ६ सा'यं ७ फुता, फुट्ठा, पुट्ठा. ८ दुतियं ज्ञानं.

६२ "सेय्यथा पि महा-राज, उदक-रहदो[1] उब्भिदोदको[2], तस्स ने'व'स्स पुरत्थिमाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न पच्छिमाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न उत्तराय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न दक्खिणाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, देवो च कालेन[3] कालं सम्मा धारं अनुपवेच्छेय्य[4]। अथ खो तम्हा[5] उदक-रहदा सीत-वारि-धारा[6] उब्भिज्जित्वा तमे'व उदक-रहदं सीतेन वारिना अभिसन्देय्य परिसन्देय्य परिपूरेय्य परिप्फरेय्य, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो उदक-रहदस्स सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स, एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु इममे'व काय समाधिजेन पीति-सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स समाधिजेन पीति-सुखेन अप्फुटं होति।

'इदम्पि खो महा-राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुरिमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ-फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च। (78)

६३ "पुन च परं महा-राज, भिक्खु पीतिया च विरागा च उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो, सुखञ्च कायेन पटिसंवेदेति यं तं अरिया आचिक्खन्ति-उपेक्खको सतिमा सुख-विहारी'ति, ततियज्झानं[7] उपसम्पज्ज विहरति। सो इममे'व कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स निप्पीतिकेन सुखेन अप्फुटं होति। (79)

६४ "सेय्यथा पि महा-राज, उप्पलिनियं वा पदुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा अप्पे'कच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि

---

१ add कम्भीरो; गम्भीरो २ उब्भितोदको and put the दक्खिणाय second. ३ न कालेन. ४ अनुपवच्छेय्य. ५ तम्हा च ६ सीता वारि-धारा सीता धारी-धारा. ७ ततियं झानं

वा **उदके जातानि** उदके संवड्ढानि[1] उदका'नुग्गतानि[2] अन्तो-निमुग्ग-पोसीनि[3], तानि याव च'ग्गा[4] याव च मूला सीतेन वारिना अभिसन्नानि परिसन्नानि परिपूरानि परिप्फुट्ठानि[5], ना'स्स किञ्चि सब्बावतं उप्पलानं वा पदुमानं वा पुण्डरीकानं वा सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स, एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु इममे'व कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स निप्पीतिकेन सुखेन अप्फुटं होति।

'इदम्पि खो महा-राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुरिमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ-फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च। (80)

६५ "पुन च परं महा-राज, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बे'व सोमनस्स-दोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खं असुखं उपेक्खासति-परिसुद्धिं **चतुत्थंज्झानं**[6] उपसम्पज्ज विहरति। सो इममे'व कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरित्वा निसिन्नो होति, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति। (81)

६६ "सेय्यथा पि महा-राज, पुरिसो ओदातेन वत्थेन स-सीसं पारुपित्वा निसिन्नो अस्स, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स ओदातेन वत्थेन अप्फुटं अस्स, एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु इममे'व कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरित्वा निसिन्नो होति, ना'स्स किञ्चि सब्बावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति।

---

१ संवुद्धानि; संवड्ढानि २ उदका अनुग्गतानि ३ °पोसिनि ४ यवग्गा, यावामग्गा ५ परिप्फुटानि. ६ चतुत्थं ज्ञानं

'इदम्पि खो महा-राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुरिमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ-फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीत-तरञ्च। (82)

६७ "पुन च परं महाराज, भिक्खु सो[1] एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदु-भूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते[2] ञाण-दस्सनाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो एवं पजानाति-अयं खो मे कायो रूपी चातुम्महा-भूतिको माता-पेत्तिक-सम्भवो ओदन-कुम्मासु'पचयो[3] अनिच्चु'च्छादन-परिमद्दन-भेदन-विद्धंसन-धम्मो, इदञ्च पन मे विञ्ञाणं एत्थ सितं एत्थ पटिबद्धं'ति। (83)

६८ "सेय्यथा पि महा-राज, मणि वेळुरियो सुभो जातिमा अट्ठंसो सुपरिकम्म-कतो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो सब्बा'कार-सम्पन्नो। तत्र सुत्तं आवुतं नीलं वा पीतं वा लोहितं वा ओदातं वा पण्डु-सुत्तं वा। तमे'व चक्खुमा पुरिसो हत्थे करित्वा पच्चवेक्खेय्य-अयं खो मणि वेळुरियो सुभो जातिमा अट्ठंसो सुपरिकम्म-कतो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो सब्बा'कार-सम्पन्नो। तत्रि'दं सुत्तं आवुतं नीलं वा पीतं वा लोहितं वा ओदातं वा पण्डु-सुत्तं वा'ति। एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु एवं समाहिते चित्ते ....पे०.... आनेञ्जप्पत्ते ञाण-दस्सनाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो एवं पजानाति-अयं खो मे कायो रूपी चातुम्महा-भूतिको माता-पेत्तिक-सम्भवो ओदन-कुम्मासु'पचयो अनिच्चुदान-परिमद्दन-भेदन-विद्धंसन-धम्मो, इदञ्च पन मे विञ्ञाणं एत्थ सितं एत्थ पटिबद्धं'ति।

---

१ P. T. S. omits पुन च परं महा-राज भिक्खु and retains only सो

२. आनञ्ज° ३ °ऊपचयो

'इदम्पि खो महा—राज सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ—फलं पुरिमेहि सन्दि-ट्ठिकेहि सामञ्ञ—फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च । (84)

६९ " सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **मनो-मयं कायं** अभिनिम्मिनाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति । सो इमम्हा काया अञ्ञं कायं अभिनिम्मिनाति रूपिं मनोमयं सब्बङ्ग—पच्चङ्गिं अहीनिन्द्रियं[1] । (85)

७० " (अ) सेय्यथा पि महा—राज, पुरिसो मुञ्जम्हा इसीकं पवाहेय्य[2] । तस्स एवम'स्स—अयं मुञ्जो, अयं इसीका, अञ्ञो मुञ्जो, अञ्ञाइसीका, मुञ्जम्हा त्वे'व इसीका पवाळ्हा ' ति । (ब) सेय्यथा पि पन महा—राज, पुरिसो असिकोसिया पवाहेय्य । तस्स एवमस्स—अयं असि, अयं कोसि, अञ्ञो असि, अञ्ञो कोसि, कोसिया त्वे'व असि पवाळ्हो'ति । (क) सेय्यथा पि पन महा—राज, पुरिसो अहिं करण्डा उद्धरेय्य । तस्स एवम'स्स— अयं अहि, अयं करण्डो, अञ्ञो अहि, अञ्ञो करण्डो, करण्डा त्वे'व अहि उब्भतो ' ति । एवमे'व खो महा—राज, भिक्खु समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्ज-प्पत्ते मनोमयं कायं अभिनिम्मिनाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्ना-मेति । सो इमम्हा काया अञ्ञं कायं अभिनिम्मिनाति रूपिं मनोमयं सब्बङ्ग—पच्चङ्गिं अहीनिन्द्रियं ।

'इदम्पि खो महा—राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ—फलं पुरिमेहि सन्दि-ट्ठिकेहि सामञ्ञ-फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च । (86)

७१ " सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **इद्धि—विधाय चित्तं अभिनीहरति** अभिनिन्नामेति । सो अनेक—विहितं

---

१ अहिन्द्रियं, अभिनिन्द्रियं । २ पब्बाळ्हेय्य.

इद्धि-विधं पच्चनुभोति-एको पि हुत्वा बहुधा होति, बहुधा पि हुत्वा एको होति, आविभावं तिरो-भावं तिरो-कुड्डं तिरो-पाकारं तिरो-पब्बत्तं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथा पि आकासे, पठविया पि उम्मुज्ज[1]-निम्मुज्जं करोति, सेय्यथा पि उदके, उदके पि अभिज्जमानो[2] गच्छति, सेय्यथा पि पठवियं, आकासे पि पल्लङ्केन कमति[3], सेय्यथा पि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्दिम-सुरिये एवं महिद्धिके एवं महानुभावे पाणिना परिमसति[4] परिमज्जति, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेति[5]। (87)

७२ (अ) "सेय्यथा पि महा-राज, दक्खो कुम्भ-कारो वा कुम्भकार'न्तेवासी वा सुपरिकम्मकताय मत्तिकाय यं यदे'व **भाजन-विकतिं** आकङ्खेय्य तं तदे'व करेय्य अभिनिप्फादेय्य। (ब) सेय्यथा पि पन महा-राज, दक्खो दन्त-कारो वा दन्तकार'न्तेवासी वा सुपरिकम्म-कतस्मिं दन्तस्मिं यं यदे'व **दन्त-विकतिं** आकङ्खेय्य तं तदे'व करेय्य अभिनिप्फादेय्य। (क) सेय्यथा पि पन महा-राज, दक्खो सुवण्ण-कारो वा सुवण्णकार'न्तेवासी वा सुपरिकम्मकतस्मिं सुवण्णस्मिं यं यदे'व **सुवण्णविकतिं** आकङ्खेय्य तं तदे'व करेय्य अभिनिप्फादेय्य। एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते इद्धि-विधाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो अनेक-विहितं इद्धि-विधं पच्चनुभोति-एको पि हुत्वा बहुधा होति .... पे० .... इमे पि चन्दिम-सुरिये एवं महिद्धिके एवं महानुभावे पाणिना परिमसति[4] परिमज्जति, याव ब्रम्हलोका पि कायेन वसं वत्तेति[5]।

'इदम्पि खो महा-राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुरिमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ-फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च। (88)

---

१ उम्मुज्जं; उम्मुज्जु २ अभिज्झमनो, असज्जमानो ३. संकमति ४ परामसति ५ कायेन व संवत्तेति

७३ " सो एवं समाहिते चित्ते ....पे०.... आनेञ्जप्पत्ते **दिब्बाय सोत-धातुया चित्तं अभिनीहरति** अभिनिन्नामेति। सो दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्त-मानुसिकाय[1] उभो सद्दे सुणाति, दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च। (८९)

७४ " सेय्यथा पि महा-राज, पुरिसो अद्धान-मग्ग-पटिपन्नो, सो सुणेय्य भेरि-सद्दं पि मुतिङ्ग-सद्दं[2] पि सङ्ख-पणव-देण्डिम[3]-सद्दम्पि। तस्स एवम'स्स-भेरि-सद्दो इति पि, मुतिङ्ग-सद्दो इति पि सङ्ख-पणव-देण्डिम-सद्दो इति पि, एवमे'व खो महाराज, भिक्खु एवं समाहिते चित्ते ....पे० .... आनेञ्जप्पत्ते दिब्बाय सोत-धातुया चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो दिब्बाय सोत-धातुया विसुद्धाय अतिक्कन्त-मानुसिकाय उभो सद्दे सुणाति, दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च।

' इदम्पि खो महा-राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं पुरिमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ-फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च। (९०)

७५ " सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **चेतो-परियञाणाय चित्तं अभिनीहरति** अभिनिन्नामेति। सो पर-सत्तानं पर-पुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति-स-रागं वा चित्तं स-रागं चित्तं'ति पजानाति। वीत-रागं वा चित्तं वीत-रागं चित्तं'ति पजानाति।

स-दोसं वा चित्तं स-दोसं चित्तं'ति पजानाति।
वीत-दोसं वा चित्तं वीत-दोसं चित्तं'ति पजानाति।
स-मोहं वा चित्तं स-मोहं चित्तं'ति पजानाति।

१ —मानुसकाय २ मुदिङ्ग मुदङ्ग° and मुदङ्ग° ३. दिन्दिम-

वीत—मोहं वा चित्तं वीत—मोहं चित्तं'ति पजानाति।
संखित्तं वा चित्तं संखित्तं चित्तं'ति पजानाति।
विक्खित्तं वा चित्तं विक्खित्तं चित्तं'ति पजानाति।
महग्गतं वा चित्तं महग्गत्तं चित्तं'ति पजानाति।
अमहग्गतं वा चित्तं अमहग्गतं चित्तं'ति पजानाति।
स—उत्तरं वा चित्तं स—उत्तरं चित्तं'ति पजानाति।
अनुत्तरं वा चित्तं अनुत्तरं चित्तं'ति पजानाति।
समाहितं वा चित्तं समाहितं चित्तं'ति पजानाति।
असमाहितं वा चित्तं असमाहितं चित्तं'ति पजानाति।
विमुत्तं वा चित्तं विमुत्तं चित्तं'ति पजानाति।
अविमुत्तं वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं'ति पजानाति॥ (91)

७६ 'सेय्यथा पि महा—राज, इत्थी वा पुरिसो दहरो वा युवा मण्डन—जातिको[1] आदासे वा परिसुद्धे परियादाते, अच्छे वा उदक—पत्ते सकं मुख—निमित्तं पच्चवेक्खमानो सकणिकं वा सकणिकं'ति जानेय्य, अकणिकं वा अकणिकं'ति जानेय्य, एवमे'व खो महा—राज, भिक्खु एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते चेतो—परियञा-णाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो पर—सत्तानं पर—पुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति—स—रागं वा चित्तं स—रागं चित्तं'ति पजानाति। वीतरागं ... पे० .... अविमुत्तं वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं'ति पजानाति।

'इदम्पि खो महा—राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ—फलं पुरिमेहि सन्दि-ट्ठिकेहि सामञ्ञ—फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च। (92)

१ —जाति, मण्डनक—

७७ " सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **पुब्बे-निवासा'नुस्सति-ञाणाय चित्तं अभिनीहरति** अभिनिन्नामेति। सो अनेक-विहितं पुब्बे-निवासं अनुस्सरति-सेय्यथीदं, एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसतिम्पि जातियो तिंसम्पि जातियो चत्तरीसम्पि जातियो पञ्ञासम्पि जातियो जाति-सतम्पि जाति-सहस्सम्पि जाति-सत-सहस्सम्पि अनेके पि संवट्ट-कप्पे अनेके पि विवट्ट-कप्पे अनेके पि संवट्ट-विवट्ट-कप्पे-अमुत्रासिं एवं-नामो एवं-गोत्तो एवं-वण्णो एवं-आहारो एवं-सुखदुक्ख-पटिसंवेदी एवमा'यु-परियन्तो । सो ततो चुतो अमुत्र उपपादिं । तत्रा'-पा'सिं एवं-नामो एवं-गोत्तो एवं-वण्णो एवं-आहारो एवं-सुख-दुक्ख-पटिसंवेदी एवमा'यु-परियन्तो । सो ततो चुतो इधूपपन्नो'ति, इति साकारं स-उद्देसं अनेक-विहितं पुब्बे-निवासं अनुस्सरति । (93)

७८ " सेय्यथा पि महा-राज, पुरिसो सकम्हा गामा अञ्ञं गामं गच्छेय्य, तम्हा पि गामा अञ्ञं गामं गच्छेय्य, तम्हा पि गामा सकं येव गामं पच्चागच्छेय्य । तस्स एवम'स्स-अहं खो सकम्हा गामा अमुं गामं आगच्छिं,[1] तत्र[2] एवं अट्ठासिं, एवं निसीदिं, एवं अभासिं, एवं तुण्ही अहोसिं, तम्हा पि गामा अमुं गामं आगच्छिं, तत्रा'पि एवं अट्ठासिं, एवं निसीदिं, एवं अभासिं, एवं तुण्ही अहोसिं, सो'म्हि तम्हा गामा सकं येव गामं पच्चागतो'ति । एवमे'व खो महा-राज, भिक्खु एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते पुब्बे-निवासा'नुस्स'तिञाणाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति । सो अनेक-विहितं पुब्बे निवासं

१. आगच्छि २. तत्रापि.

अनुस्सरति—सेय्यथीदं, एकम्पि जातिं .... पे० .... साकारं स—उद्देसं अनेक—विहितं पुब्बे—निवासं अनुस्सरति ।

'इदम्पि खो महा—राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ—फलं पुरिमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ—फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च । (94)

७९ " सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० ....आनेञ्जप्पत्ते **सत्तानं चूतू'पपात-ञाणाय चित्तं अभिनीहरति** अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त—मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्ज-माने, हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे सुगते दुग्गते यथा—कम्मूपगे सत्ते पजानाति—इमे वत भोन्तो सत्ता **काय—दुच्चरितेन** समन्नागता **वची—दुच्चरितेन** समन्नागता **मनो—दुच्चरितेन** समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छा—दिट्ठिका मिच्छा-दिट्ठि-कम्म-समादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो सत्ता **काय—सुचरितेन** समन्नागता **वची—सुचरितेन** समन्नागता **मनो-सुचरितेन** समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मा-दिट्ठि-कम्म-समादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना'ति ।इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन—अतिक्कन्त-मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने, हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे सुगते दुग्गते यथा'कम्मूपगे सत्ते पजानाति । (95)

८० " सेय्यथा पि महा—राज, मज्झे सिङ्घाटके पासादो[1], तत्थ चक्खुमा पुरिसो ठितो पस्सेय्य मनुस्से गेहं पविसन्ते पि निक्खमन्ते पि रथियाय पि वीथि सञ्चरन्ते पि मज्झे पि सिङ्घाटके निसिन्ने । तस्स

---

१ पासादे.

एवम'स्स—एते मनुस्सा गेहं पविसन्ति एते निक्खमन्ति एते रथियाय वीथि सञ्चरन्ति एते मज्झे सिङ्घाटके निसिन्ना'ति, एवमे'व खो महा—राज, भिक्खु एवं समाहिते चित्ते... पे०... आनेञ्जप्पत्ते सत्तानं चूतू'पपात—ञाणाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त—मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उप-पज्जमाने, हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे सुगते दुग्गते यथा—कम्मू'पगे सत्ते पजानाति——इमे वत.... पे० .... सग्गं लोकं उपपन्ना। इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त—मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने, हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे सुगते दुग्गते यथा—कम्मू'-पगे सत्ते पजानाति।

'इदम्पि खो महाराज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ—फलं पुरिमेहि सन्दि-ट्ठिकेहि सामञ्ञफलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च। (96)

८१ "सो एवं समाहिते चित्ते.... पे० ...आनेञ्जप्पत्ते **आसवानं खय—ञाणायं चित्तं अभिनीहरति** अभिनिन्नामेति। सो—इदं दुक्खं'-ति, यथा—भूतं पजानाति, अयं दुक्ख—समुदयो'ति, यथा—भूतं पजा-नाति, अयं दुक्ख—निरोधो'ति, यथा—भूतं पजानाति, अयं दुक्ख—निरोध—गामिनी पटिपदा'ति, यथा—भूतं पजानाति, इमे आसवा'ति, यथा—भूतं पजानाति, अयं आसव—समुदयो'ति, यथा—भूतं पजानाति, अयं आसव—निरोधो'ति, यथा—भूतं पजानाति, अयं आसव—निरोध—गामिनी—पटिपदा'ति, यथा—भूतं पजानाति। तस्स एवं जानतो[1] एवं पस्सतो **कामासवा** पि चित्तं विमुच्चति, **भवासवा** पि चित्तं विमुच्चति,

[1] पजानतो-

अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति, **विमुत्तस्मिं विमुत्तं,**[1] इति ञाणं होति—खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति। (97)

८२ " सेय्यथा पि महा—राज, पब्बत—संखेपे उदक—रहदो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो, तत्थ चक्खुमा पुरिसो तीरे ठितो पस्सेय्य सिप्पि—सम्बुकं[2] पि सक्खर—कठलं[3] पि मच्छ—गुम्बं[4] पि चरन्तं पि तिट्ठन्तं पि। तस्स एवम'स्स—अयं खो उदको—रहदो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो, तत्रि'मे सिप्पि—सम्बुका पि सक्खर—कठला पि मच्छ—गुम्बा पि चरन्ति पि तिट्ठन्ति पी'ति। एवमे'व खो महा—राज, भिक्खु समाहिते चित्ते.... पे० ... आनेञ्जप्पत्ते आसवानं खय—ञाणाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो इमं दुक्खं'ति यथा—भूतं पजानाति.... पे०....ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति।

' इदं खो महा—राज, सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ—फलं पुरिमेहि सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ—फलेहि अभिक्कन्ततरञ्च पणीततरञ्च। इमम्हा[5] महा—राज, सन्दिट्ठिकेहि सामञ्ञ—फलेहि अञ्ञं सन्दिट्ठिकं सामञ्ञ-फलं उत्तरितरं वा पणीततरं वा न'त्थी'ति।" (98)

८३ एवं वुत्ते राजा मागधो अजात—सत्तु वेदेहि—पुत्तो भगवन्तं एतद'वोच—अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते[7], सेय्यथा पि भन्ते, निक्कुज्जितं[6] वा उक्कुज्जेय्य पटिच्छन्नं वा विवरेय्य मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य—चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्ती'ति, एवमे'व भगवता अनेक—परियायेन धम्मो पकासितो। सो

---

१ विमुत्त'म्हि'ति. २ सिप्पिक— ३— कठालं,—कथलं. ४. °कुम्भं. ५ इमस्सा च. ६ निकुज्जितं ७ भन्ते भगवता.

अहं भन्ते, भगवन्तं सरणं गच्छामि, धम्मञ्च, भिक्खु-सङ्घञ्च; उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं । अच्चयो मं भन्ते, अच्चगमा यथाबालं यथा-मूळ्हं यथा-अकुसलं, सो'हं पितरं धम्मिकं धम्म-राजानं इस्सरियस्स कारणा जीविता वोरोपेसिं । तस्स मे भन्ते, भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिगण्हातु आयतिं संवराया'ति । (99)

८४ "तग्घ त्वं महा-राज, अच्चयो अच्चगमा यथा-बालं यथा-मूळ्हं यथा-अकुसलं, यं त्वं पितरं धम्मिकं धम्म-राजानं जीविता वोरोपेसि । यतो च खो त्वं महा-राज, अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथा-धम्मं पटिकरोसि, तं ते मयं पटिगण्हाम । वुद्धि हे'सा महा-राज, अरियस्स विनये, यो अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथा-धम्मं पटिकरोति, आयतिं संवरं आपज्जती'ति" । (100)

८५ एवं वुत्ते राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो भगवन्तं एतद'वोच-हन्द च दानि मयं भन्ते गच्छाम, बहु-किच्चा मयं बहु-करणीया'ति ।

"यस्स दानि त्वं महा-राज, कालं मञ्ञसी'ति" ।

अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-पुत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । (101)

८६ अथ खो भगवा अचिर-पक्कन्तस्स रञ्ञो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहि-पुत्तस्स भिक्खू आमन्ते'सि— खता'यं भिक्खवे, राजा,

२. अजातसत्तु-वेदेहि-पुत्तस्स

उपहता'यं भिक्खवे, राजा । सचा'यं भिक्खवे, राजा पितरं धम्मिकं धम्म-राजानं जीविता न वोरोपेस्सथ, इमस्मिं येव आसने[1] विरजं वीत-मलं धम्म-चक्खुं उप्पज्जिस्सथा'ति" ।

८७. इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं'ति । (102)

सामञ्ञ-फल-सुत्तं निट्ठितं (दुतियं)

[३ अम्बट्ठ-सुत्तं]

(१)

१ एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा **कोसलेसु** चारिकं चरमानो महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं पञ्च-मत्तेहि भिक्खु-सतेहि येन **इच्छा-नङ्गलं**[2] नाम कोसलानं **ब्राह्मण-गामो** तद'वसरि । तत्र सुदं भगवा **इच्छानङ्गले** विहरति **इच्छानङ्गल-वन-सण्डे** । तेन खो पन समयेन ब्राम्हणो पोक्खरसाति[3] **उक्कट्ठं** अज्झावसति **सत्तुस्सदं** सतिणकट्ठोदकं सधञ्ञं राज-भोग्गं[4] रञ्ञा पसेनदिना कोसलेन दिन्नं राज-दायं[5] **ब्रह्म-देय्यं** । (1)

२ अस्सोसि खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति—समणो खलु भो गोतमो सक्य-पुत्तो सक्य-कुला पब्बजितो कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं पञ्च-मत्तेहि भिक्खु-सतेहि इच्छानङ्गल अनु-प्पत्तो, इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गल-वन-सण्डे । तं खो पन

---

१. आयतने; आसतेन. २ P. T. S. accepts-नङ्कल throughout. ३ P. T. S. accepts पोक्खरसादि throughout. ४- भोग्यं ५- दायादं

भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो **कित्तिसद्दो** अब्भुग्गतो—इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ....पे० .... [सामञ्ञफलसुत्तं– § ४२, पिट्ठङ्को ७७] परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति। साधु खो पन तथा—रूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति। (2)

३ तेन खो पन समयेन ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स **अम्बट्ठो नाम माणवो[1] अन्तेवासी** होति, अज्झायको मन्तधरो तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्टु—केटुभानं साक्खरप्पभेदानं[2] इतिहास—पञ्चमानं पदको वेय्याकरणो लोकायत—महापुरिस-लक्खणेसु अनवयो, अनुञ्ञात—पटिञ्ञातो **सके आचरियके तेविज्जके पावचने**—यं अहं जानामि, तं त्वं जानासि, यं त्वं जानासि तम' हं जानामी'ति। (3)

४ अथ खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति अम्बट्ठं माणवं आमन्तेसि—अयं तात अम्बट्ठ, समणो गोतमो सक्य-पुत्तो सक्य-कुला पब्बजितो कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं पञ्च-मत्तेहि भिक्खु-सतेहि इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो, इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गल-वन-सण्डे। तं खो पन भवन्तं[3] गोतमं एवं कल्याणो कित्ति-सद्दो अब्भुग्गतो—इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो.... पे०(§ २).... ब्रह्मचरियं पकासेति। साधु खो पन तथा-रूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति। एहि त्वं तात अम्बट्ठ, येन समणो गोतमो तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं जानाहि, यदि वा तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सद्दो अब्भुग्गतो यदि वा नो तथा, यदि वा सो भवं गोतमो तादिसो यदि वा न तादिसो। तथा मयं तं भवन्तं गोतमं वेदिस्सामा'ति। (4)

१. मानवो throughout २ सक्खर—पभेदानं ३ भगवन्तं frequently.

५ 'यथा—कथं पना'हं भो, तं भवन्तं गोतमं जानिस्सामि, यदि वा तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सद्दो अब्भुग्गतो यदि वा नो तथा, यदि वा सो भवं गोतमो तादिसो यदि वा न तादिसो'ति ? ।

६ '**आगतानि** खो तात अम्बट्ठ, **अम्हाकं मन्तेसु द्वत्तिंस महापुरिस—लक्खणानि** येहि समन्नागतस्स महापुरिसस्स **द्वे गतियो** भवन्ति अनञ्ञा । सचे **अगारं अज्झावसति** राजा होति चक्कवत्ति धम्मिको धम्म—राजा चातुरन्तो विजितावी जनपदथावरियप्पत्तो सत्त-रतन—समन्नागतो । तस्सि'मानि **सत्त रतनानि** भवन्ति—सेय्यथीदं, चक्करतनं, हत्थि-रतनं, अस्स-रतनं, मणि-रतनं, इत्थि-रतनं, गहपति-रतनं, परिणायक-रतनं एव सत्तमं । परो—सहस्सं खो पन'स्स पुत्ता भवन्ति सूरा वीरङ्ग—रूपा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पठविं सागर-परियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसति । सचे खो पन **अगारस्मा अनगारियं पब्बजति, अरहं** होति **सम्मा-सम्बुद्धो लोके विवट्टच्छदो** । अहं खो पन तात अम्बट्ठ, **मन्तानं दाता,त्वं मन्तानं पटिग्गहेता**'ति । (5)

७ 'एवं भो'ति खो अम्बट्ठो माणवो ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स पटिस्सुत्वा, उट्ठाया'सना ब्राह्मणं पोक्खरसातिं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा **वळवारथं** आरुय्ह सम्बहुलेहि माणवकेहि सद्धिं येन इच्छा-नङ्गल—वन—सण्डो तेन पायासि । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको' व आरामं पाविसि । (6)

८ तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू अब्भोकासे चङ्कमन्ति। अथ खो अम्बट्ठो माणवो येन ते भिक्खू तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा

ते भिक्खू एतद'वोच—कहं नु खो भो, एतरहि सो भवं गोतमो विहरति?। तं हि मयं भवन्तं गोतमं दस्सनाय इधू'पसङ्कन्ता'ति । (7)

९ अथ खो तेसं भिक्खूनं एतद'होसि—अय खो अम्बट्ठो माणवो अभिञ्ञात—कोलञ्ञो चे'व अभिञ्ञातस्स च ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स अन्तेवासी । अगरु खो पन भगवतो एवरूपेहि कुल—पुत्तेहि सद्धिं कथा—सल्लापो होती'ति । ते अम्बट्ठं माणवं एतद'वोचुं—एसो अम्बट्ठ, विहारो संवुत—द्वारो, तेन अप्प—सद्दो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अग्गळं आकोटेहि । विवरिस्सति ते भगवा द्वारं'ति । (8)

१० अथ खो अम्बट्ठो माणवो येन सो विहारो संवुत—द्वारो, तेन अप्पसद्दो उपसङ्कमित्वा अतरमानो अलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अग्गळं आकोटेसि । विवरि भगवा द्वारं । पाविसि अम्बट्ठो माणवो । माणवका पि पविसित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अम्बट्ठो पन माणवो चङ्कमन्तो पि निसिन्नेन भगवता कंञ्चि[1] कंञ्चि कथं साराणीयं वीतिसारेति, ठितो पि निसिन्नेन भगवता कंञ्चि कंञ्चि कथं साराणीयं वीतिसारेति । (9)

११ अथ खो भगवा अम्बट्ठं माणवं एतद'वोच—एवं नु खो[2] ते अम्बट्ठ, ब्राह्मणेहि वुद्धेहि महल्लकेहि आचरिय—पाचरियेहि सद्धिं कथा—सल्लापो होति, यथा[3]यिदं चरं तिट्ठं निसिन्नेन मया कंञ्चि कंञ्चि कथं साराणीयं वीतिसारेसी'ति ?।

---

१ किञ्चि किञ्चि. २ omit खो ३ यथ—यिदं.

' नो हि'दं भो गोतम । **गच्छन्तो** वा हि भो गोतम, गच्छन्तेन ब्राह्मणो ब्राह्मणेन सद्धिं सल्लपितुं अरहति, **ठितो** वा हि भो गोतम, ठितेन ब्राह्मणो ब्राह्मणेन सद्धिं सल्लपितुं अरहति, **निसिन्नो** वा हि भो गोतम, निसिन्नेन ब्राह्मणो ब्राह्मणेन सद्धिं सल्लपितुं अरहति, **सयानो** वा हि भो गोतम, सयानेन ब्राह्मणो ब्राह्मणेन सद्धिं सल्लपितुं अरहति । ये च खो ते भो गोतम, मुण्डका समणका इब्भा[1] किण्हा[2] बन्धुपादा'पच्चा तेहि पि मे सद्धिं एवं कथा–सल्लापो होति, यथरिव भोता गोतमेना'ति । (10)

१२ '**अत्थिकवतो**[3] खो पन ते अम्बट्ठ, इधा'गमनं अहोसि, याये'व खो पन'त्थाय आगच्छेय्याथ[4] तं एव अत्थं साधुकं मनसिकरेय्याथ[5] । **अवुसितवा** येव खो पन भो **अम्बट्ठो माणवो वुसित–मानी**,[6] किं अञ्ञत्र अवुसितत्ता'ति । (11)

१३ अथ खो अम्बट्ठो माणवो भगवता अवुसित–वादेन वुच्चमानो कुपितो अनत्तमनो, भगवन्तं येव खुंसेन्तो[7] भगवन्तं एव वम्भेन्तो[8] भगवन्तं एव उपवदमानो–समणो च मे भो गोतमो पापिको[9] भविस्सती'ति भगवन्तं एतद'वोच–**चण्डा भो गोतम, सक्य–जाति, फरुसा भो गोतम, सक्य–जाति, लहुसा भो गोतम,** सक्य–जाति, **रभसा**[10] भो गोतम, सक्य–जाति । इब्भा सन्ता इब्भा समाना **न ब्राह्मणे सक्करोन्ति** न ब्राह्मणे गरुकरोन्ति न ब्राह्मणे मानेन्ति न ब्राह्मणे पूजेन्ति न ब्राह्मणे अपचायन्ति । **तयिदं** भो गोतम, **नच्छन्नं तयिदं**

---

१ इम्भा. २ किन्हा; कण्हा. ३ Burmese edition reads अत्थि भवतो for अत्थिकवतो. ४ आगच्छेय्याथो. ५ मनसिकरेय्याथो. ६ वुसितवा–मानी, वुसितवातमानि, वुसितवतमानी. ७ खुंसन्तो. ८ वम्भन्तो. ९ पापितो for पापिको. १० रहसा, भस्सा

नप्पटिरूपं यदि'मे सक्या इब्भा सन्ता इब्भा समाना न ब्राह्मणे सक्करोन्ति न ब्राह्मणे गरुकरोन्ति न ब्राह्मणे मानेन्ति न ब्राह्मणे पूजेन्ति न ब्राह्मणे अपचायन्ती'ति'। इति 'ह अम्बट्ठो माणवो इदं **पठमं सक्केसु इब्भ–वादं** निपातेसि। (12)

१४ " किं पन ते अम्बट्ठ, सक्या अपरद्धुं'ति ?" ।

' एकं इदा'हं भो गोतम, समयं आचरियस्स ब्राह्मणस्स पोक्खर-सातिस्स केनचिदे'व करणीयेन **कपिल–वत्थुं** अगमासिं, येन सक्यानं **सन्थागारं**[1] तेनु'पसङ्कमिं। तेन खो पन समयेन सम्बहुला सक्या चे'व सक्य-कुमारा च सन्थागारे उच्चेसु आसनेसु निसिन्ना होन्ति अञ्ञमञ्ञं अङ्गुलि–पतोदकेन[2] सञ्जग्घन्ता संकीळन्ता, अञ्ञदत्थु ममं येव मञ्ञे व अनोजग्घन्ता[3], **न मं कोचि आसनेन पि निमन्तेसि**। तयिदं भो गोतम, नच्छन्नं, तयिदं नप्पटिरूपं यदि'मे सक्या इब्भा सन्ता इब्भा समाना न ब्राह्मणे सक्करोन्ति न ब्राह्मणे गरुकरोन्ति न ब्राह्मणे मानेन्ति न ब्राह्मणे पूजेन्ति न ब्राह्मणे अपचायन्ती'ति'। इति'ह अम्बट्ठो माणवो इदं **दुतियं सक्केसु इब्भ–वादं** निपातेसि। (13)

१५ " **लटुकिका[4] पि खो अम्बट्ठ, सकुणिका सके कुलावके कामलापिनी होति**। सकं खो पने'तं अम्बट्ठ, सक्यानं यदि'दं कपिल–वत्थुं, न अरहति[5] यस्मा अम्बट्ठो इमाय अप्पमत्ताय[6] अभिसज्जितुं'ति" (14)

१६ **' चत्तारो ' मे भो गोतम, वण्णा,–खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा**। इमेसं हि भो गोतम, **चतुन्नं वण्णानं तयो वण्णा**

१ सन्धागारं. २ – पतोदकेहि. ३ अनुजग्घन्ता ४ लटुकिका; लेटुकिका, लटुकाकिका. ५ अरहता. ६ अप्पत्ताय.

खत्तिया च वेस्सा च सुद्दा च; अञ्ञदत्थु ब्राह्मणस्से'व परि-चारका सम्पज्जन्ति । तयिदं भो गोतम, नच्छन्नं, तयिदं नप्पटिरूपं यदि'मे सक्या इब्भा सन्ता इब्भा समाना न ब्राह्मणे सक्करोन्ति न ब्राह्मणे गरुकरोन्ति न ब्राह्मणे मानेन्ति न ब्राह्मणे पूजेन्ति न ब्राह्मणे अपचायन्ती'ति । इति ह अम्बट्ठो माणवो इदं **ततियं सक्केसु इब्भ—वादं** निपातेसि । (15)

१७ अथ खो भगवा एतदहोसि—अतिबाळ्हं खो अयं अम्बट्ठो माणवो सक्केसु[1] इब्भ—वादेन निम्मादेति[2] । यन्नूना'हं गोत्तं पुच्छेय्यं'ति । अथ खो भगवा अम्बट्ठं माणवं एतद'वोच—कथं—गोत्तो'सि अम्बट्ठा'ति ?" ।

'**कण्हायनो**' हं अस्मि भो गोतमा'ति' ।

"**पोराणं** खो पन ते अम्बट्ठ, मातापेत्तिकं नाम—गोत्तं अनुस्सरतो[3] अय्य—पुत्ता सक्या भवन्ति, दासि—पुत्तो त्वं असि सक्यानं । **सक्या खो पन'म्बट्ठ, राजानं ओक्काकं पितामहं दहन्ति**[4] । भूत—पुब्बं अम्बट्ठ, राजा ओक्काको या सा महेसी पिया मनापा तस्सा पुत्तस्स रज्जं परिणामेतुकामो जेट्ठ—कुमारे रट्ठस्मा पब्बाजेसि, **ओक्कामुखं**[5] **करण्डुं**[6] **हत्थिनीयं सीनिपुरं**[7] । ते रट्ठस्मा पब्बाजिता यत्थ हिमवन्त—पस्से पोक्खरणिया तीरे महा साक—सण्डो[8] तत्थ वासं कप्पेसुं । ते **जाति—सम्भेद—भया सकाहि भगिनीहि सद्धिं संवासं कप्पेसुं** । अथ खो अम्बट्ठ, राजा ओक्काको अमच्चे पारिसज्जे आमन्तेसि—कहं नु खो भो, एतरहि कुमारा सम्मन्ती'ति ? । अत्थि देव हिमवन्त—पस्से पोक्ख-

१ सक्येसु २ निम्माद्देति, निम्पादेति, निपातेसि. ३ अनुस्सारतो. ४ दिस्सन्ति. ५ उक्कामुखं ६ करकण्डं. ७ हत्थिनिसियासीनिपुरं हत्थिनियासीनीपुरं, हत्थिनियासिनिपुरं, हत्थिनिकासि-निमूरं. ८ साकवन—सण्डो

रणिया तीरे महा साक–सण्डो तत्थे'तरहि कुमारा सम्मन्ति । ते जाति–सम्भेद–भया सकाहि भगिनीहि सद्धिं संवासं कप्पेन्ती'ति ।

" अथ खो अम्बट्ठ, राजा ओक्काको उदानं उदानेसि–**सक्या वत भो कुमारा, परम–सक्या वत भो कुमारा**'ति ' ।

"तदग्गे खो पनं[1] अम्बट्ठ, सक्या पञ्ञायन्ति । **सो' व सक्यानं[2] पुब्ब–पुरिसो** । रञ्ञो खो पन अम्बट्ठ, ओक्काकस्स **दिसा नामं[3] दासी अहोसि । सा कंण्हं[4] जनेसि** । जातो कण्हो पच्चाभासि[5]–**धोपेथं[6] मं अम्म, नहापेथ मं अम्म, इमस्मा मं अम्म, असुचिस्मा परिमोचेथं[7], अत्थाय वो भविस्सामी'ति । यथा खो पन अम्बट्ठ, एतरहि मनुस्सा पिसाचे[8] पिसाचा'ति** सञ्जानन्ति, एवमे'व खो अम्बट्ठ, **तेन समयेन मनुस्सा पिसाचे पि कण्हा'ति सञ्जानन्ति** । ते एवं अहंसु–अयं सञ्जातो पच्चाभासि[9] । **कण्हो जातो, पिसाचो जातो'ति** । तंदग्गे[10] **खो पन अम्बट्ठ, कण्हायना** पञ्ञायन्ति । **सो च कण्हायनानं पुब्ब–पुरिसो** । इति खो ते अम्बट्ठ, पोराणं मातापेत्तिकं नाम-गोत्तं अनुस्सरतो अय्य-पुत्ता सक्या भवन्ति, **दासि-पुत्तो** त्वम'सि सक्यानं'ति" । (16)

१८ एवं वुत्ते ते माणवका भगवन्तं एतद'वोचुं–मा भवं गोतम, अम्बट्ठं माणवं अतिबाळ्हं **दासि-पुत्त-वादेन** निम्मादेसि, **सुजातो च भो गोतम, अम्बट्ठो माणवो, कुल–पुत्तो** च अम्बट्ठो माणवो, **बहुस्सुतो च** अम्बट्ठो माणवो, **कल्याण–वाकरणो** च अम्बट्ठो माणवो,

१ पन (always.). २ B. reads सो च नेसं ३ नामसा. ४ add नाम. ५ पच्चभासि; पच्चाकासि. ६ पोसेथ, धोवथ. ७ परिमोच. ८ पिसाचे दिस्वा. ९ पच्चयाभासि, पच्चाकासि १० एतदग्गे.

पण्डितो च अम्बट्ठो माणवो, पहोति च अम्बट्ठो माणवो भोता गोतमेन सद्धिं अस्मिं वचने पटिमन्तेतुं'ति। (17)

१९ अथ खो भगवा ते माणवके एतद'वोच—सचे खो तुम्हाकं माणवकानं एवं होति—**दुज्जातो** च अम्बट्ठो माणवो, **अकुल-पुत्तो**[1] च अम्बट्ठो माणवो, **अप्पस्सुतो** च अम्बट्ठो माणवो, **अकल्याण-वाकरणो** च अम्बट्ठो माणवो, **दुप्पञ्ञो** च अम्बट्ठो माणवो, **न** च **पहोति** अम्बट्ठो माणवो समणेन गोतमेन सद्धिं अस्मिं वचने **पटिमन्तेतुं**'ति,— तिट्ठतु अम्बट्ठो माणवो; तुम्हे मया सद्धिं अस्मिं वचने मन्तव्हो[2]। सचे पन तुम्हाकं माणवकानं एवं होति—सुजातो च अम्बट्ठो माणवो, कुल—पुत्तो च अम्बट्ठो माणवो, बहुस्सुतो च अम्बट्ठो माणवो, कल्याण—वाकरणो च अम्बट्ठो माणवो, पण्डितो च अम्बट्ठो माणवो, पहोति च अम्बट्ठो माणवो समणेन गोतमेन सद्धिं वचने पटिमन्तेतुं'ति, तिट्ठथ[3] तुम्हे। अम्बट्ठो माणवो मया सद्धिं मन्तेतू[4]'ति।" (18)

२० 'सुजातो च भो गोतम, अम्बट्ठो माणवो .... पे० ....अस्मिं वचने पटिमन्तेतुं। **तुण्ही मयं भविस्साम**। अम्बट्ठो माणवो भोता गोतमेन सद्धिं अस्मिं वचने पटिमन्तेतू'ति'। (19)

२१ अथ खो भगवा अम्बट्ठं माणवं एतद'वोच—अयं खो पन ते अम्बट्ठ, सहधम्मिको पञ्हो आगच्छति, **अकामा व्याकातब्बो**। सचे न व्याकरिस्ससि, अञ्ञेन वा अञ्ञं पटिचरिस्ससि, तुण्ही वा भविस्ससि, पक्कमिस्ससि वा, **एत्थे'व ते सत्तधा मुद्धा फलिस्सति**। तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ? किं'ति ते सुतं ब्राह्मणानं वुद्धानं महल्लकानं आच-

१ अकुसल- २ मन्तव्हो, मन्तभे, मन्तम्हो omit अस्मिं वचने, ३ तिट्ठपेथ ४ पटिमन्तेतू'ति

रिय-पाचरियानं भासमानानं-कुतो पभुतिका कण्हायना, को च कण्हायनानं पुब्ब-पुरिसो'ति ?"।

२२ एवं वुत्ते अम्बट्ठो माणवो तुण्ही अहोसि। दुतियं पि खो भगवा अम्बट्ठं माणवं एतद'वोच-तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ ? कि'न्ति ते सुतं ब्राह्मणानं वुद्धानं महल्लकानं .... पे० .... को च कण्हायनानं पुब्ब-पुरिसो ति ?'। दुतियं पि खो अम्बट्ठो माणवो तुण्ही अहोसि। अथ खो भगवा अम्बट्ठं माणवं एतद'वोच-व्याकरोहि इदानि अम्बट्ठ, न दानि ते तुण्ही-भावस्स कालो। यो खो अम्बट्ठ, तथागतेन याव-ततियकं सह-धम्मिकं पञ्हं पुट्ठो न व्याकरोति, एत्थेव'स्स सत्तधा मुद्धा फलिस्सती'ति।" (20)

२३ तेन खो पन समयेन वजिरपाणी यक्खो महन्तं अयो-कूटं आदाय आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं अम्बट्ठस्स माणवस्स उपरि वेहासट्ठितो[1] होति-सचा'यं अम्बट्ठो माणवो भगवता याव-ततियकं सहधम्मिकं पञ्हं पुट्ठो न व्याकरिस्सति, एत्थे'व'स्स सत्तधा मुद्धं फालेस्सामी'ति। तं खो पन वजिरपाणिं यक्खं भगवा चे'व पस्सति अम्बट्ठो च माणवो। अथ खो अम्बट्ठो माणवो तं दिस्वा भीतो संविग्गो लोम-हट्ठ-जातो भगवन्तं येव ताणं गवेसी, भगवन्तं येव लेणं गवेसी, भगवन्तं येव सरणं गवेसी, उपनिसीदित्वा भगवन्तं एतद'वोच-किं एतं भवं गोतमो आह ?। पुन भवं गोतमो ब्रूमेतू'[2]ति।

२४ "तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ ? किं'ति ते सुतं ब्राह्मणानं वुद्धानं महल्लकानं आचरिय-पाचरियानं भासमानानं, कुतो-पभुतिका कण्हा-यना, को च कण्हायनानं पुब्ब-पुरिसो'ति ?"।

१ वेहासे थितो. २ ब्रवितु'ति.

'एवमे'व मे[1] भो गोतम, सुतं यथे'व भवं गोतमो आह, ततो–पभुतिका कण्हायना, सो च कण्हायनानं पुब्ब–पुरिसो'ति'। (21)

२५ एवं वुत्ते माणवका उन्नादिनो उच्चा–सद्दा महा–सद्दा अहेसुं–दुज्जातो किर भो, अम्बट्ठो माणवो, अकुल–पुत्तो किर भो, अम्बट्ठो माणवो, दासि–पुत्तो किर भो, अम्बट्ठो माणवो सक्यानं, अय्य–पुत्ता किर भो, अम्बट्ठस्स माणवस्स सक्या भवन्ति। **धम्म–वादिं येव किर मयं समणं गोतमं अपसादेतब्बं**[2] अमञ्ञिम्हा'ति। (22)

२६ अथ खो भगवतो एतद'होसि–अतिबाळ्हं खो इमे माणवका अम्बट्ठं माणवं दासि–पुत्त–वादेन निम्मादेन्ति। यन्नूना'हं परिमोचेय्यं'ति। अथ खो भगवा ते माणवके एतद'वोच– मा खो तुम्हे माणवका अम्बट्ठं माणवं अतिबाळ्हं दासि–पुत्त–वादेन निम्मादेथ। **उळारो सो कण्हो इसि अहोसि**। सो दक्खिणं जनपदं गन्त्वा, **ब्रह्मे मन्ते** अधियित्वा राजानं ओक्काकं[3] उपसङ्कमित्वा खुद्दरूपिं[4] धीतरं याचि। तस्स राजा ओक्काको–को ने'व रे'[5] मयं दासि–पुत्तो समानो खुद्दरूपिं धीतरं याचती'ति कुपितो अनत्तमनो खुरप्पं सन्नय्हिं[6]। सो तं खुरप्पं ने' व असक्खि मुञ्चितुं नो पटिसंहरितुं। अथ खो माणवका अमच्चा पारिसज्जा कण्हं इसिं उपसङ्कमित्वा एतद'वोचुं—

'सोत्थि भदन्ते, होतु रञ्ञो, सोत्थिं भदन्ते होतु रञ्ञो'ति'।

'सोत्थि भविस्सति रञ्ञो अपि च राजा यदि अधो खुरप्पं मुञ्चिस्सति, यावता रञ्ञो विजितं एत्तावता पठविं उद्रीयिस्सती'ति'।

'सोत्थि भदन्ते, होतु रञ्ञो, सोत्थि जनपदस्सा'ति'।

---

१ omit मे. २ अपसारेतब्बं ३ add. उपसङ्कमि ४ मुद्दरूपिं, मुद्दरूपं, मद्दरुपि. ५ को नेवं रे अयं ६ मय्हं. ७ सन्नहि.

'सोत्थि भविस्सति रञ्ञो सोत्थि जनपदस्स, अपि च राजा यदि उद्धं खुरप्पं मुञ्चिस्सति, यावता रञ्ञो विजितं एत्तावता सत्त वस्सानि देवो न वस्सिस्सती'ति'।

'सोत्थि भदन्ते, होतु रञ्ञो, सोत्थि जनपदस्स, देवो च वस्सतू'ति।'

'सोत्थि भविस्सति रञ्ञो, सोत्थि जनपदस्स, देवो च वस्सिस्सति, अपि च राजा जेट्ठ-कुमारे खुरप्पं पतिट्ठापेतु, सोत्थि कुमारो पल्लोमो भविस्सती'ति'।

अथ खो माणवका अमच्चा ओक्काकस्स आरोचेसुं—

'ओक्काको जेट्ठ-कुमारे खुरप्पं पतिट्ठापेतु, सोत्थि कुमारो पल्लोमो भविस्सती'ति'। अथ खो राजा ओक्काको जेट्ठकुमारे खुरप्पं पतिट्ठापेसि, सोत्थि कुमारो पल्लोमो सम्भवि।

अथ खो तस्स राजा ओक्काको भीतो[1] ब्रह्मदण्डेन तज्जितो खुद्दरूपिं धीतरं अदासि।

'मा खो तुम्हे माणवका अम्बट्ठं माणवं अतिबाळ्हं दासि-पुत्त-वादेन निम्मादेथ। उळारो सो कण्हो इसि अहोसी'ति"। (23)

२७ अथ खो भगवा अम्बट्ठं माणवं आमन्तेसि—"तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ? इध खत्तिय—कुमारो ब्राह्मण—कञ्ञाय सद्धिं संवासं कप्पेय्य। तेसं संवासम'न्वाय पुत्तो जायेथ। यो सो खत्तिय—कुमारेन ब्राह्मण—कञ्ञाय पुत्तो उप्पन्नो, अपि नु सो लभेथ ब्राह्मणेसु आसनं वा उदकं वा'ति?"।

१ add संविग्गो लोम--हट्ठ-जातो.

'लभेथ, भो गोतम।'

"अपि नु नं ब्राह्मणा भोजेय्युं सद्धे वा थालिपाके वा यञ्ञे वा पाहुणे वा'ति?"।

'भोजेय्युं भो गोतम।'

"अपि नु नं ब्राह्मणा मन्ते वाचेय्युं वा नो वा'ति?"।

'वाचेय्युं, भो गोतम।'

"अपि नु'स्स इत्थीसु आवटं वा अस्स अनावटं वा'ति?"।

'अनावटं हि'स्स भो गोतम।'

"अपि नु नं खत्तिया खत्तिया' भिसेकेन अभिसिञ्चेय्युं'ति?"।

'नो हे'तं भो गोतम।'

"तं किस्स हेतु?।"

'**मातितो हि भो गोतम, अनु[1]पन्नो'ति।**' (24)

२८ "तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ? इध ब्राह्मण-कुमारो खत्तिय-कञ्ञाय सद्धिं संवासं कप्पेय्य। तेसं संवासं अन्वाय पुत्तो जायेथ। यो सो ब्राह्मण-कुमारेन खत्तिय-कञ्ञाय पुत्तो उप्पन्नो, अपि नु सो लभेथ ब्राह्मणेसु आसनं वा उदकं वा' ति?"।

'लभेथ भो गोतम।'

"अपि नु नं ब्राह्मणा भोजेय्युं सद्धे वा थालिपाके वा यञ्ञे वा पाहुणे वा' ति"?।

'भोजेय्युं, भो गोतम।'

---

१ अनुप्पन्ना, अनुपसम्पन्नो.

" अपि नु नं ब्राह्मणा मन्ते वाचेय्युं वा नो वा' ति ? " ।

' वाचेय्युं भो गोतम । '

" अपि नु'स्स इत्थीसु आवटं वा अस्स अनावटं वा'ति ? " ।

' अनावटं हि'स्स भो गोतम । '

" अपि नु नं खत्तिया खत्तिया ' भिसेकेन अभिसिञ्चेय्युं'ति ? " ।

' नो हे'तं भो गोतम' ।

" तं किस्स हेतु ? " ।

' पितितो हि भो गोतम, अनुप्पन्नो'ति' । (25)

२९"इति खो अम्बट्ठ, इत्थिया वा इत्थिं करित्वा पुरिसेन वा पुरिसं करित्वा खत्तिया' व सेट्ठा, हीना ब्राह्मणा । तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ ? इध ब्राम्हणा ब्राह्मणं किस्मिंचिदे'व पकरणे खुर–मुण्डं करित्वा अस्स–पुटेन वधित्वा रट्ठा वा नगरा वा पब्बाजेय्युं । अपि नु सो लभेथ ब्राह्मणेसु आसनं वा उदकं वा'ति ? " ।

' नो हि'दं भो गोतम । '

" अपि नु नं ब्राह्मणा भोजेय्युं सद्धे वा थालिपाके वा यञ्ञे वा पाहुणे वा'ति ? " ।

' नो हि'दं भो गोतम । '

" अपि नु नं ब्राह्मणा मन्ते वाचेय्युं वा नो वा'ति ? " ।

' नो हि'दं भो गोतम । '

" अपि नु'स्स इत्थीसु आवटं वा अस्स अनावटं वा'ति ? "

' आवटं हि'स्स भो गोतम । ' (26)

---

१ किस्मिञ्चिदे'व, कि स्मीचिदे'व २ भस्स–पुटेन

३० "तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ? इध खत्तिया खत्तियं किस्मि-ञ्चिदे'व पकरणे खुरमुण्डं करित्वा अस्स[1]-पुटेन वधित्वा रट्ठा वा नगरा वा पब्बाजेय्युं। अपि नु सो लभेथ ब्राह्मणेसु आसनं वा उदकं वा'ति?।"

'लभेथ भो गोतम।'

"अपि नु नं ब्राह्मणा भोजेय्युं सद्धे वा थालिपाके वा यञ्ञे वा पाहुणे वा'ति?"।

'भोजेय्युं भो गोतम।'

"अपि नु नं ब्राह्मणा मन्ते वाचेय्युं वा नो वा'ति?"

'वाचेय्युं भो गोतम।'

"अपि नु'स्स इत्थीसु आवटं वा अस्स अनावटं वा'ति?"

'**अनावटं हि'स्स भो गोतम।**'

"एत्तावता खो अम्बट्ठ, खत्तियां परम-निहीनतं पत्तो होति यदे'व नं खत्तिया खुर-मुण्डं करित्वा अस्स-पुटेन वधित्वा रट्ठा वा नगरा वा पब्बाजेन्ति। **इति खो अम्बट्ठ, यदा पि खत्तियो परम-निहीनतं पत्तो होति, तदा पि खत्तिया' व सेट्ठा, हीना ब्राह्मणा।** (27)

३१ "**ब्रह्मुना** पि एसा अम्बट्ठ, **सनं-कुमारेण** गाथा भासिता—

खत्तियो सेट्ठो जने तस्मिं ये[2] गोत्त-पटिसारिनो।
विज्जाचरण-सम्पन्नो सो सेट्ठो देव-मानुसे'ति॥

"**सा** खो पने'सा अम्बट्ठ ब्रह्मुना सनं-कुमारेन **गाथा सुगीता** न **दुग्गीता, सुभासिता** न **दुब्भासिता, अत्थसंहिता** नो[3] अनत्थ-संहिता **अनुमता मया पि**[4]। अहं पि अम्बट्ठ, एवं वदामि—

१. भस्स-पुटेन २. यो ३. नो. ४. omit पि

खत्तियो सेट्ठो जने तस्मिं ये गोत्त-पटिसारिनो ।
विज्जाचरण–सम्पन्नो सो सेट्ठो देव–मानुसे' ति ॥" (28)

भाणवारं पठमं ।

(२)

१ 'कतमं पन तं भो गोतम, **चरणं**, कतमा[1] **सा विज्जा**'ति ?'।

"न खो अम्बट्ठ, अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय जाति-वादो वा वुच्चति, गोत्त-वादो वा वुच्चति, मान-वादो वा वुच्चति—अरहसि वा मं त्वं न वा मं त्वं अरहसी'ति। यत्थ खो अम्बट्ठ, आवाहो वा होति विवाहो वा होति आवाह-विवाहो वा होति, एत्थे'तं वुच्चति जाति-वादो इति पि, गोत्त-वादो इति पि, मान-वादो इति पि—अरहसि वा मं त्वं न वा मं त्वं अरहसी'ति। ये हि केचि अम्बट्ठ, **जाति-वाद-विनिबन्धा** वा **गोत्त-वाद-विनिबन्धा** वा **मान-वाद-विनिबन्धा** वा **आवाह-विवाह-विनिबन्धा** वा[2], **आरका ते अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय**। पहाय खो अम्बट्ठ, जाति-वाद-विनिबन्धञ्च गोत्त-वाद-विनिबन्धञ्च मान-वाद-विनिबन्धञ्च आवाह-विवाह-विनिबन्धञ्च अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय सच्छि-किरिया होती'ति।" (1)

२ 'कतमं पन तं भो गोतम, चरणं, कतमा सा विज्जा ति ?'।

"इध अम्बट्ठ, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो.... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञफलसुत्तं, पिट्ठङ्का ७७–७९, § ४२–४७, *both inclusive*. Substitute अम्बट्ठ for

१. add च पन २. omit these वा's

महाराज] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति। एव खो अम्बट्ठ, भिक्खु सील-सम्पन्नो होति[२]।'

३ "कथञ्च अम्बट्ठ, भिक्खु इन्द्रियेसु, गुत्तद्वारो होति?। इध अम्बट्ठ, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा ....पे०.... [Expand as is given in the सामञ्ञफल-सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९-८६, § ४८-६५ *both inclusive.* Substitute अम्बट्ठ for महाराज] तस्स इमे पञ्च-नीवरणे पहीने ....पे०.... सुखिनो चित्तं समाधियति। सो विविच्चे'-व कामेहि ....पे०.... **पठमज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति। इद'म्पि'स्स होति चरणस्मिं ....पे०.... **दुतिय-ज्झानं** ....पे०.... **ततिय-ज्झानं** ....पे०.... **चतुत्थ-ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति[३]। इदम्पि'स्स होति चरणस्मिं। **इदम्पि खो तं अम्बट्ठ, चरणं।**

४ "पुन च परं अम्बट्ठ, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते ....पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **ञाणदस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। इदम्पि 'स्स होति विज्जाय। सो एवं पजानाति ....पे०.... [Expand as is given in the सामञ्ञफलसुत्तं, पिट्ठङ्का ८७-९५, § ६७-८१ *both inclusive.* Substitute अम्बट्ठ for महाराज] खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति। इद'म्पि'स्स होति **विज्जाय। अयं खो सा अम्बट्ठ, विज्जा।**

---

१ P. T. S. Edition covers Pages 62 to 70; and Paragraphs from 40 to 63 (both inclusive).

२ P. T. S. Edition covers Pages 70 to 75; and Paragraphs from 64 to 81 (both inclusive).

३ P. T. S. Edition covers Pages 76 to 84; and Paragraphs from 83 to 97 (both inclusive).

५ " अयं वुच्चति अम्बट्ठ, भिक्खु विज्जा-सम्पन्नो इति पि, चरण-सम्पन्नो इति पि, **विज्जा-चरण-सम्पन्नो इति पि**। इमाय च अम्बट्ठ, विज्जा-चरण-सम्पदाय अञ्ञा विज्जा-सम्पदा चरण-सम्पदा उत्तरितरा वा पणीततरा वा न'त्थि। (2)

६ " इमाय खो अम्बट्ठ, अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय **चत्तारि अपाय-मुखानि** भवन्ति। **कतमानि चत्तारि**? इध अम्बट्ठ, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा इमं येव अनुत्तरं विज्जा-चरण-सम्पदं अनभिसम्भुणमानो खारि[1]-विविधं आदाय अरञ्ञे[2] वनम'ज्झोगाहति-**पवत्त-फल-भोजनो** भविस्सामी'ति। सो अञ्ञदत्थु विज्जा-चरण-सम्पन्नस्से'व परिचारको[3] सम्पज्जति। इमाय खो अम्बट्ठ, अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय इदं **पठमं अपाय-मुखं** भवति।

' पुन च परं अम्बट्ठ, इधे'कच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा इम'ञ्च अनुत्तरं विज्जा-चरण-सम्पदं अनभिसम्भुणमानो, पवत्तफल-भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो, कुद्दाल-पिटकं[4] आदाय अरञ्ञे[2] वनम'ज्झोगाहति-**कन्दमूलफल-भोजनो** भविस्सामी'ति। सो अञ्ञदत्थु विज्जा-चरण-सम्पन्नस्से'व परिचारको सम्पज्जति। इमाय खो अम्बट्ठ, अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय इदं **दुतियं अपाय-मुखं** भवति।

' पुन च परं अम्बट्ठ, इधे'कच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा इमं चे'व अनुत्तरं विज्जा-चरण-सम्पदं अनभिसम्भुणमानो, पवत्तफल-भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो, कन्दमूलफल-भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो,

---

१. खातं विविधं.; खारिविधं २. अरञ्ञायतनं for अरञ्ञे वनं. ३. परिवारको (throughout) ४. कुद्दाल-पीठकं

गाम–सामन्तं वा निगम–सामन्तं वा अग्यागारं करित्वा **अग्गिं परि-चरन्तो अच्छति** । सो अञ्ञदत्थु विज्जा–चरण–सम्पन्नस्से'व परि-चारको सम्पज्जति । इमाय खो अम्बट्ठ, अनुत्तराय विज्जा–चरण–सम्प-दाय इदं **ततियं अपाय–मुखं** भवति ।

'पुन च परं अम्बट्ठ, इधे' कच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा इमञ्चे'व अनुत्तरं विज्जा–चरण–सम्पदं अनभिसम्भुणमानो, पवत्तफल–भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो, कन्दमूलफल–भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो, अग्गिपरिचरियञ्च अनभिसम्भुणमानो, **चातुम्महापथे चतुद्वारं अगारं करित्वा** अच्छति–यो इमाहि चतूहि दिसाहि आगमिस्सति समणो वा ब्राह्मणो वा तम'हं यथा–सत्तिं[2] यथा–बलं[3] पटिपूजेस्सामी'ति । सो अञ्ञदत्थु विज्जा–चरण–सम्पन्नस्से'व परिचारको सम्पज्जति । इमाय खो अम्बट्ठ, अनुत्तराय विज्जा–चरण–सम्पदाय इदं **चतुत्थं अपाय–मुखं** भवति ।

'इमाय खो अम्बट्ठ, अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय **इमानि चत्तारि अपाय-मुखानि** भवन्ति । (3)

७. "तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ, अपि नु त्वं इमाय अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय सन्दिस्ससि साचरियको'ति ?" ।

'नो हि'दं भो गोतम । को चा' हं भो गोतम, साचरियको, का च अनुत्तरा विज्जा-चरण-सम्पदा ? । आरको'हं[4] भो गोतम, अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय साचरियको'ति ।'

---

१. अग्यागारं २. यथासत्थिं. ३. यथाफलं. ४. आरका'हं.

" तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ, अपि नु त्वं इम'ञ्चे'व अनुत्तरं विज्जा-चरण-सम्पदं अनभिसम्भुणमानो खारि-विविधं आदाय अरञ्ञे वनम'ज्झोगाहसि,-साचरियको पवत्तफल-भोजनो भविस्सामा'ति ? "।

' नो हि'दं भो गोतम ।'

" तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ, अपि नु त्वं इम'ञ्चे'व अनुत्तरं विज्जा-चरण-सम्पदं अनभिसम्भुणमानो पवत्तफल-भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो कुद्दाल-पिटकं आदाय अरञ्ञे वनम'ज्झोगाहसि,-साचरियको कन्दमूलफल-भोजनो भविस्सामा'ति ? " ।

' नो हि'दं भो गोतम ।'

" तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ, अपि नु त्वं इमं चे'व अनुत्तरं विज्जा-चरण-सम्पदं अनभिसम्भुणमानो, पवत्तफल-भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो, कन्दमूलफल-भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो, गाम-सामन्तं वा निगम-सामन्तं वा अग्यागारं करित्वा अग्गिं परिचरन्तो अच्छसि साचरियको'ति ? " ।

' नो हि'दं भो गोतम ।'

" तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ, अपि नु त्वं इमञ्चे'व अनुत्तरं विज्जा-चरण-सम्पदं अनभिसम्भुणमानो, पवत्तफल-भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो, कन्दमूलफल-भोजनतञ्च अनभिसम्भुणमानो, अग्गि-परिचरियञ्च अनभिसम्भुणमानो, चातुम्महापथे चतुद्वारं अगारं करित्वा अच्छसि साचरियको-यो इमाहि चतूहि दिसाहि आगमिस्सति समणो वा ब्राह्मणो वा तं मयं यथा-सत्तिं यथा-बलं :पटिपूजेस्सा-मा'ति ? " ।

'नो हि'दं भो गोतम।' (4)

८ "इति खो अम्बट्ठ, इमाय चे'व त्वं अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय परिहीनको[1] साचरियको, ये चि'मे अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय चत्तारि अपाय-मुखानि भवन्ति ततो चा'सि परिहीनो साचरियको, भासिता खो पन ते एसा अम्बट्ठ, आचरियेन ब्राह्मणेन पोक्खरसातिना वाचा—के च मुण्डका[2] समणका इब्भा किण्हा[3] बन्धु-पदा'पच्चा, का च तेविज्जानं ब्राह्मणानं साकच्छा'ति अत्तना आपायिको[4] पि अपरिपूरमानो। पस्स'म्बट्ठ, याव अपरद्धञ्च ते इदं आचरियस्स ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स। (5)

९ "ब्राह्मणो खो पन'म्बट्ठ, पोक्खरसाति रञ्ञो पसेनदिस्स कोसलस्स दत्तिकं भुञ्जति। तस्स राजा पसेनदि कोसलो सम्मुखी-भावं पि न ददाति। यदा पि तेन मन्तेति तिरो दुस्सन्तेन मन्तेति। यस्स खो पन'म्बट्ठ, धम्मिकं पयतं[5] भिक्खं पटिगण्हेय्य, कथं तस्स राजा पसेनदि कोसलो सम्मुखी-भावं पि न ददेय्य ?। पस्स'म्बट्ठ, याव अपरद्ध'ञ्च ते इदं आचरियस्स ब्राह्मणस्स पोक्खर-सातिस्स। (6)

१० "तं किं मञ्ञसि अबम्ट्ठ, इध राजा पसेनदि कोसलो हत्थि-गीवाय वा निसिन्नो अस्सपिट्ठे वा निसिन्नो रथू'पत्थरे वा ठितो उग्गेहि वा राजञ्ञेहि वा कञ्चिदे'व मन्तनं मन्तेय। सो तम्हा पदेसा अपक्कम्म एकमं'न्ते तिट्ठेय्य, अथ आगच्छेय्य सुद्दो वा सुद्द-दासो वा। सो तस्मिं पदेसे ठितो तदे'व मन्तनं मन्तेय्य—एवं पि राजा पसेनदि कोसलो अभासि। अपि नु सो राजा-भणितं वा भणति, राज-

---

१. परिहीनो. २. मुन्दका, मुद्धका, मुद्दका ३. किण्हं, कण्हा ४. अपायिको. ५ पयातं

मन्तनं वा मन्तेति, तावता सो अस्स राजा वा राज–मत्तो वा ति ?"।

'नो हि'दं भो गोतम।' (7)

११ "एवमे'व खो त्वं अम्बट्ठ,– ये ते अहेसुं **ब्राह्मणानं पुब्बका इसयो मन्तानं कत्तारो** मन्तानं पवत्तारो येसमि'दं एतरहि ब्राह्मणा **पोराणं मन्तं–पदं[1] गीतं पवुत्तं** समिहितं तद'नुगायन्ति तद'नुभासन्ति भासितं अनुभासन्ति वाचितं अनुवाचेन्ति–सेय्यथीदं, **अट्ठको वामको वामदेवो वेस्सामित्तो यमतग्गि[2] अङ्गिरसो भारद्वाजो वासेट्ठो कस्सपो भगु**–, त्या'हं मन्ते अधियामि साचरियको 'ति तावता त्वं भविस्ससि इसि वा इसित्ताय वा पटिपन्नो ति, ने'तं ठानं विज्जति।(8)

१२ "तं किं मञ्ञसि अम्बट्ठ, किं'ति ते सुतं ब्राह्मणानं वुद्धानं महल्लकानं आचरिय–पाचरियानं भासमानानं ?। ये ते अहेसुं ब्राह्मणानं पुब्बका इसयो मन्तानं कत्तारो ....पे॰.... भगु–एवं सु ते सुनहाता[3] सुविलित्ता कप्पित–केस–मस्सू आमुत्त–मालाभरणा[4] ओदात–वत्थ–वसना पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गी–भूता परिचारेन्ति, सेय्यथा पि त्वं एतरहि साचरियको' ति ?।"

'नो हि'दं' भो गोतम।' (9)

१३ "एवं[5] सु ते सालीनं ओदनं (सुचिमंसूपसेचनं) विचित–काळकं अनेकसूपं अनेकब्यञ्जनं परिभुञ्जन्ति, सेय्यथा पि त्वं एतरहि साचरियको'ति ?"।

'नो हि'दं भो गोतम।'

---

१ मन्तं. for मन्तपदं २ यमदग्गी ३ न्हाता ४ मणिकुण्डलाभरणा; अमुत्त-माला.
५ Burmese Edition inserts पे॰ for किं'ति ते सुतं ... पे॰ ... भगु

"एवं[1] सु ते वेठक–नत–पस्साहि नारीहि परिचारेन्ति, सेय्यथा पि त्वं एतरहि साचरियको'ति' ?"।

'नो हि'दं भो गोतम।'

"एवं सु ते कुत्त–वालेहि वळवा–रथेहि दीघाहि पतोद–लट्ठीहि[2] वाहने वितुदेन्ता विचरन्ति[3], सेय्यथा पि त्वं एतरहि साचरियको'ति ?"।

'नो हि'दं भो गोतम।'

"एवं सु ते उक्किण्ण–परिखासु[4] ओक्खित्त–पलिघासु नगरूपकारिकासु दीघासि–बद्धेहि[5] पुरिसेहि रक्खापेन्ति, सेय्यथा पि त्वं एतरहि साचरियको'ति ?"।

'नो हि'दं भो गोतम।'

"इति खो अम्बट्ठ, ने'व त्वं इसि न पन इसित्ताय पटिपन्नो साचरियको। यस्स खो पन अम्बट्ठ, मयि कङ्खा वा विमति वा, सो मं पञ्हेन, अहं वेय्याकरणेन सोभिस्सामी[6]'ति।" (10)

१४ अथ खो भगवा विहारा निक्खम्म चङ्कमं अब्भुट्ठासि। अम्बट्ठो पि माणवो विहारा निक्खम्म चङ्कमं अब्भुट्ठासि। अथ खो अम्बट्ठो माणवो भगवन्तं चङ्कमन्तं अनुचङ्कममानो भगवतो काये **द्वत्तिंस महापुरिस–लक्खणानि** सम्मन्नेसि। अद्दसा खो अम्बट्ठो माणवो भगवतो काये द्वत्तिंस महा–पुरिस–लक्खणानि, येभुय्येन

---

१ Burmese Edition inserts पे० for किं'ति ते सुतं ...पे० ... भगु. २. पतोदयट्ठीहि— ३ विपरियायन्ति ४ उत्तिण्ण–परिक्खासु ५ दीघासिवुधेहि ६. सेविस्सामी'ति, सोस्सामी'ति, सोलद्धिस्सामी'ति.

ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महा-पुरिस-लक्खणेसु कङ्खति विचिकिच्छति ना'धिमुच्चति न सम्पसीदति, कोसोहिते च वत्थ-गुय्हे, पहूत-जिव्हताय च। (11)

१५ अथ खो भगवतो एतद'होसि-पस्सति खो मे अयं अम्बट्ठो माणवो द्वत्तिंस महापुरिस-लक्खणानि, येभुय्येन ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिस-लक्खणेसु कङ्खति विचिकिच्छति ना'धिमुच्चति न सम्पसीदति, कोसोहिते च वत्थ-गुय्हे, पहूत-जिव्हताय चा'ति ।

अथ खो भगवा तथारूपं इद्धा'भिसङ्खारं अभिसङ्खासि यथा अद्दस अम्बट्ठो माणवो भगवतो कोसोहितं वत्थ-गुय्हं । अथ खो भगवा जिव्हं निन्नामेत्वा उभो पि कण्ण-सोतानि अनुमसि पटिमसि, उभो पि नासिक-सोतानि अनुमसि पटिमसि, केवल'म्पि नलाटमण्डलं जिव्हाय छादेसि[1] ।

अथ खो अम्बट्ठस्स माणवस्स एतद'होसि—समन्नागतो खो समणो गोतमो द्वत्तिंस महा-पुरिस-लक्खणेहि परिपुण्णेहि नो अपरिपुण्णेही'ति । भगवन्तं एतद'वोच-हन्द च दानि मयं भो गोतम, गच्छाम, बहु-किच्चा मयं बहुकरणीया'ति । '

" यस्स दानि त्वं अम्बट्ठ, कालं मञ्ञसी'ति" ।

अथ खो अम्बट्ठो माणवो वळवा-रथं आरुय्ह पक्कामि । (12)

१६ तेन खो पन समयेन ब्राह्मणो पोक्खरसाति उक्कट्ठाय निक्खमित्वा महता ब्राह्मण-गणेन सद्धिं सके आरामे निसिन्नो होति अम्बट्ठं येव माणवं पटिमानेन्तो । अथ खो अम्बट्ठो माणवो येन सको

१ पटिच्छादेसि.

आरामो तेन पायासि । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको' व येन ब्राह्मणो पोक्खरसाति तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ब्राह्मणं पोक्खरसातिं अभिवादेत्वा एकम'न्तं निसीदि । एकम'न्तं निसिन्नं खो अम्बट्ठं माणवं ब्राह्मणो पोक्खरसाति एतद'वोचः—
(13)

'कच्चि तात अम्बट्ठ, अद्दस तं भवन्तं गोतमं'ति ? ।'

'अद्दसाम खो मयं भो, तं भवन्तं गोतमं'ति ।

'कच्चि तात अम्बट्ठ, तं भवन्तं गोतमं तथा—सन्तं येव सद्दो अब्भुग्गतो, नो अञ्ञथा ? । कच्चि पन सो भवं गोतमो तादिसो, नो अञ्ञादिसो'ति ? ।

'तथा—सन्तं येव भो, तं भवन्तं गोतमं तथा सद्दो अब्भुग्गतो, नो अञ्ञथा । तादिसो'व भो, सो भवं गोतमो, नो अञ्ञादिसो । समन्नागतो च भो, सो भवं गोतमो द्वत्तिंस—महापुरिस—लक्खणेहि परिपुण्णेहि नो अपरिपुण्णेही'ति ' ।

'अहु पन ते तात अम्बट्ठ, समणेन गोतमेन सद्धिं कोचिदे'व कथासल्लापो'ति ? ' ।

'अहु खो मे भो, समणेन गोतमेन सद्धिं कोचिदे'व कथासल्लापो'ति' ।

'यथा—कथं पन ते तात अम्बट्ठ, अहु समणेन गोतमेन सद्धिं कोचिदे'व—कथा—सल्लापो'ति ? ' ।

अथ खो अम्बट्ठो माणवो यावतको अहोसि भगवता सद्धिं कथा—सल्लापो तं सब्बं ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स आरोचेसि । (14)

१७ एवं वुत्ते ब्राह्मणो पोक्खरसाति अम्बट्ठं माणवं एतद'वोच— **अहो वत रे अम्हाकं पण्डितक, अहो वत रे अम्हाकं बहुस्सुतक, अहो वत रे अम्हाकं तेविज्जक।** एवरूपेन किर भो, पुरिसो अत्थ-चरकेन[1] कायस्स भेदां परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य। यदे'व खो त्वं अम्बट्ठ, तं भवन्तं गोतमं एवं आसज्ज[2] अवचासि, अथ खो सो भवं गोतमो अम्हेहि पि एवं उपनीय्य[3] अवच। अहो वत रे अम्हाकं पण्डितक, अहो वत रे अम्हाकं बहुस्सुतक, अहो वत रे अम्हाकं तेविज्जक। एवरूपेन किर भो पुरिसो अत्थचरकेन कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्या'ति।'

सो कुपितो अनत्तमनो अम्बट्ठं माणवं पदसा येव पवत्तेसि, **इच्छति च तावदे'व भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमितुं** । (15)

१८ अथ खो ते ब्राह्मणा ब्राह्मणं पोक्खरसातिं एतद'वोचुं— अतिविकालो खो भो, अज्ज समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं, स्वे दानि भवं पोक्खरसाति समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति।'

अथ खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा[4] यानेसु आरोपेत्वा उक्कासु धारियमानासु उक्कट्ठाय निय्यासि, येन इच्छानङ्गल-वन-सण्डो तेन पायासि। यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा, याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको' व येन भगवा तेनु'पसङ्कमि। उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा, एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्त निसिन्नो खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति भगवन्तं एतद'वोचः— (16)

---

१ अत्थ–चरणेन. २. आसज्ज आसज्ज ३. उपनेय्य उपनेय्य ४ पटियादेत्वा.

१९ ‘ आगमा नु खो इध भो गोतम, अम्हाकं अन्तेवासी अम्बट्ठो माणवो’ति ? ’ ।

“ आगमा खो ते इध ब्राह्मण, अन्तेवासी अम्बट्ठो माणवो’ति । ”

‘ अहु पन ते भो गोतम, अम्बट्ठेन माणवेन सद्धिं कोचि कथा–सल्लापो’ति ?’ ।

“ अहु खो मे ब्राह्मण, अम्बट्ठेन माणवेन सद्धिं कोचिदे’व कथा–सल्लापो’ति । ”

‘ यथा–कथं पन ते भो गोतम, अहु अम्बट्ठेन माणवेन सद्धिं कोचिदे’व कथा–सल्लापो’ति ? ’।

अथ खो भगवा यावतिको अहोसि अम्बट्ठेन माणवेन सद्धिं कथा–सल्लापो तं सब्बं ब्राह्मणस्स पोक्खर–सातिस्स आरोचेसि ।

एवं वुत्ते ब्राह्मणो पोक्खरसाति भगवन्तं एतद’वोच—बालो भो गोतम, अम्बट्ठो माणवो । खमतु भवं गोतमो अम्बट्ठस्स माणवस्सा’ति । ’

“ सुखी होतु ब्राह्मण, अम्बट्ठो माणवो’ति । ” (17)

२० अथ खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति भगवतो काये द्वत्तिंस महापुरिस–लक्खणानि सम्मन्नेसि । अद्दसा खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति भगवतो काये द्वत्तिंस महा–पुरिस–लक्खणानि, येभुय्येन ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिस–लक्खणेसु कङ्खति विचिकिच्छति ना’धिमुच्चति न सम्पसीदति, कोसोहिते च वत्थ–गुय्हे, पहूत–जिव्हताय च ।(18)

२१ अथ खो भगवतो एतद’होसि–पस्सति खो मे अयं ब्राह्मणो पोक्खरसाति द्वत्तिंस महापुरिस–लक्खणानि, येभुय्येन ठपेत्वा द्वे ।

द्वीसु महापुरिसलक्खणेसु कङ्खति विचिकिच्छति ना'धिमुच्चति न सम्पसीदति, कोसोहिते च वत्थ–गुय्हे, पहूत–जिव्हताय चा'ति।'

अथ खो भगवा तथारूपं इद्धा'भिसङ्खारं अभिसङ्खासि यथा अद्दस ब्राह्मणो पोक्खरसाति भगवतो कोसोहितं वत्थ–गुय्हं। अथ खो भगवा जिव्हं निन्नामेत्वा उभो पि कण्ण–सोतानि अनुमसि पटिमसि, उभो पि नासिक–सोतानि अनुमसि पटिमसि, केवलम्पि नलाट–मण्डलं जिव्हाय छादेसि।

अथ खो ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स एतद'होसि–**समन्नागतो** भो, समणो गोतमो **द्वत्तिंस महापुरिसलक्खणेहि परिपुण्णेहि नो अपरिपुण्णेही'**ति। भगवन्तं एतद'वोच–अधिवासेतु मे भवं गोतमो अज्जतनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु–सङ्घेना'ति'। अधिवासेसि भगवा तुण्ही–भावेन। (19)

२२ अथ खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति भगवतो अधिवासनं विदित्वा भगवतो कालं आरोचेसि–कालो भो गोतम, निट्ठितं भत्तं'ति। अथ खो भगवा पुब्बण्ह–समयं निवासेत्वा पत्त–चीवरं आदाय सद्धिं भिक्खु–सङ्घेन येन ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स परिवेसना[१] तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति भगवन्तं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि, माणवका च भिक्खु–सङ्घं। अथ खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति भगवन्तं भुत्taviं ओनीत-पत्त–पाणिं अञ्ञतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकम'न्तं निसीदि। (20)

१. निवेसनं

२३ एकमन्तं निसिन्नस्स खो ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स भगवा **अनुपुब्बिकथं**[1] कथेसि—सेय्यथीदं, दानकथं सीलकथं सग्गकथं, कामानं आदीनवं ओकारं संकिलेसं; नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि। यदा भगवा अञ्ञासि ब्राह्मणं पोक्खरसातिं कल्ल–चित्तं मुदु–चित्तं विनीवरण–चित्तं उदग्ग–चित्तं पसन्न–चित्तं, अथ[2] या **बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्म–देसना** तं पकासेसि—दुक्खं, समुदयं, निरोधं, मग्गं। सेय्यथा पि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाळकं सम्मदे'व रजनं पटिग्गण्हेय्य[3], एवमे'व ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स तस्मिं येव आसने विरजं वीतमलं धम्म–चक्खुं उदपादि—**यं किञ्चि समुदय–धम्मं सब्बं तं निरोध–धम्मं'ति।**" (21)

२४ अथ खो ब्राह्मणो पोक्खरसाति दिट्ठ–धम्मो पत्त–धम्मो विदित–धम्मो परियोगाळ्ह–धम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगत–कथंकथो वेसारज्जप्पत्तो अपरपच्चयो सत्थु सासने भगवन्तं एतद'वोच—'अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम। सेय्यथा पि भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेल–पज्जोतं धारेय्य—चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्ती'ति, एवमे'व भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो। एसा'हं खो भो गोतम, सपुत्तो सभरियो सपरिसो सामच्चो भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि, धम्मञ्च, भिक्खुसङ्घञ्च। उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं। यथा च भवं गोतमो उक्कट्ठायं अञ्ञानि उपासककुलानि उपसङ्कमति, एवमे'व भवं गोतमो पोक्खरसातिकुलं उपसङ्कमतु। तत्थ ये ते माणवका वा माणविका वा

१ आनुपुब्बि– २ अथ खो ३ पटिगण्हेय्य.

भगवन्तं गोतमं अभिवादेस्सन्ति वा पच्चुट्ठिस्सन्ति वा आसनं वा उदकं वा दस्सन्ति चित्तं वा पसादेस्सन्ति, तेसं तं भविस्सति दीघ-रत्तं हिताय सुखाया'ति ।

" कल्याणं वुच्चति ब्राह्मणा'ति" । (22) ।

अम्बट्ठ-सुत्तं निट्ठितं (ततियं)

[४. सोणदण्ड-सुत्तं]

१ एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा **अङ्गेसु** चारिकं चरमानो महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं पञ्च-मत्तेहि भिक्खु-सतेहि येन **चम्पा** तद'-वसरि । तत्र सुदं भगवा चम्पायं विहरति **गग्गराय पोक्खरणिया तीरे** । तेन खो पन समयेन **सोणदण्डो** ब्राह्मणो चम्पं अज्झावसति, **सत्तुस्सदं** सतिणकट्ठोदकं सधञ्ञं राज[1]-भोग्गं **रञ्ञा मागधेन** सेनियेन **बिम्बिसारेन** दिन्नं राज[2]-दायं **ब्रह्म-देय्यं** (1)

२ अस्सोसुं खो **चम्पेय्यका ब्राह्मण-गहपतिका,**-समणो खलु भो गोतमो सक्य-पुत्तो सक्य-कुला पब्बजितो अङ्गेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं पञ्च-मत्तेहि भिक्खु-सतेहि चम्पं अनुप्पत्तो, चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणिया तीरे । तं खो पन भगवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो-इति पि सो भगवा अरहं.... पे०.... [सामञ्ञफलसुत्तं-पिट्ठङ्को ७७ § ४२,] ब्रह्मचरियं पकासेति। साधु खो पन तथा-रूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति। अथ खो चम्पेय्यका ब्राह्मण- गहपतिका चम्पायं निक्खमित्वा सङ्घा सङ्घी[3] गणी-भूता येन गग्गरा पोक्खरणी तेनु'पसङ्कमन्ति । (2)

३ तेन खो पन समयेन सोणदण्डो ब्राह्मणो उपरि-पासादे **दिवा-सेय्यं** उपगतो होति । अद्दसा खो सोणदण्डो ब्राह्मणो चम्पे-

१ राजभोग्यं २ राजदायादं ३ सङ्घसङ्घी.

य्यके ब्राह्मण—गहपतिके चम्पाय निक्खमित्वा सङ्घा सङ्घी गणी—भूते येन गग्गरा पोक्खरणी तेनु'पसङ्कमन्ते। दिस्वा खत्तं[1] आमन्तेसि— किन्नु खो भो खत्ते, चम्पेय्यका ब्राह्मण—गहपतिका चम्पाय निक्खमित्वा सङ्घा—सङ्घी गणी—भूता येन गग्गरा पोक्खरणी तेनु'पसङ्कमन्ती'ति ?।

'अत्थि[2] समणो गोतमो सक्य—पुत्तो सक्य—कुला पब्बजितो अङ्गेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु—सङ्घेन सद्धिं पञ्च—मत्तेहि भिक्खु—सतेहि चम्पं अनुप्पत्तो, चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणिया तीरे। तं खो पन भगवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो—इति पि सो भगवा.... पे०(§ २)....सत्था देव—मनुस्सानं बुद्धो भगवा'ति। तमे'ते भवन्तं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमन्ती'ति।'

'तेन हि भो खत्ते, येन चम्पेय्यका ब्राह्मण—गहपतिका तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा चम्पेय्यके ब्राह्मण—गहपतिके एवं वदेहि[3]—सोणदण्डो ब्राह्मणो एवमा'ह—आगमेन्तु किर भवन्तो, सोणदण्डो पि ब्राह्मणो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति।

'एवं भो'ति खो सो खत्ता सोणदण्डस्स ब्राह्मणस्स पटिस्सुत्वा येन चम्पेय्यका ब्राह्मण—गहपतिका तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा चम्पेय्यके ब्राह्मण—गहपतिके एतद'वोच—

'सोणदण्डो भो ब्राह्मणो, एवमा'ह—आगमेन्तु किर भवन्तो, सोणदण्डो पि ब्राह्मणो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति'।

(3)

....

१ खत्तं; खेत्तं २ अत्थि खो भो for mere अत्थि. ३ वदेसि.

४ तेन खो पन समयेन **नाना-वेरज्जकानं** ब्राह्मणानं पञ्चमत्तानि ब्राह्मण-सतानि चम्पायं पटिवसन्ति **केनचिदे'व करणीयेन।** अस्सोसुं भो ते ब्राह्मणा,—सोणदण्डो किर ब्राह्मणो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति। अथ खो ते ब्राह्मणा येन सोणदण्डो ब्राह्मणो तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा सोणदण्डं ब्राह्मणं एतद'-वोचुं—

'सच्चं किर भवं सोणदण्डो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति ?'।

'एवं खो मे भो, होति—अहं'पि समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सामी'ति।'

(न) 'मा भवं सोणदण्डो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमि, न अरहति भवं सोणदण्डो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं। सचे भवं सोणदण्डो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सति, **भोतो सोणदण्डस्स यसो हायिस्सति, समणस्स गोतमस्स यसो अभिवड्ढिस्सति।** यं पि भोतो सोणदण्डस्स यसो हायिस्सति समणस्स गोतमस्स यसो अभिवड्ढिस्सति, इमिना प'ङ्गेन न अरहति भवं सोणदण्डो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं, समणो त्वे'व गोतमो अरहति भवन्तं सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं।

(मो) 'भवं हि **सोणदण्डो उभतो सुजातो मातितो च पितितो च संसुद्ध-गहणिको** याव सत्तमा पितामह[1]-युगा अक्खित्तो **अनुपक्कुट्ठो[2] जाति-वादेन।** यं पि भवं सोणदण्डो उभतो सुजातो....

---

१ पितामहा— २ अनुपकुट्ठिओ, अनुपकुट्ठो.

पे०....अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जाति–वादेन, इमिना प'ङ्गेन न अरहति भवं सोणदण्डो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं, समणो त्वे'व गोतमो अरहति भवन्तं सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(त) 'भवं हि सोणदण्डो **अड्ढो महद्धनो महाभोगो** । यं पि भवं सोणदण्डो अड्ढो महद्धनो महाभोगो, इमिना प'ङ्गेन न अरहति भवं सोणदण्डो.... पे०....सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(स) 'भवं हि सोणदण्डो **अज्झायको मन्तधरो तिण्णं वेदानं पारगू** सनिघण्टुकेटुभानं साक्खर–प्पभेदानं इतिहास–पञ्चमानं पदको वेय्याकरणो लोकायत–महापुरिस–लक्खणेसु अनवयो । यं पि भवं सोणदण्डो अज्झायको.... पे० .... अनवयो, इमिना प'ङ्गेन.... पे०.... सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(भ) 'भवं हि सोणदण्डो **अभिरूपो दस्सनीयो** पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो ब्रह्म–वण्णी ब्रह्म–वच्चसी[1] अक्खुद्दा'वकासो दस्सनाय । यं पि भवं सोणदण्डो अभिरूपो.... पे०.... दस्सनाय, इमिना प'ङ्गेन.... पे०.... सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(ग) 'भवं हि सोणदण्डो **सीलवा वुद्ध–सीली वुद्ध–सीलेन समन्नागतो** । यं पि भवं सोणदण्डो सीलवा .... पे०.... सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं । ....

(व) 'भवं हि सोणदण्डो **कल्याण–वाचो कल्याण-वाक्करणो** पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेळगलाय[2] अत्थस्स विञ्ञा-

१ वच्छसी. २ अनेलगलाय, अनेलगळाय.

पनिया । यं पि भवं सोणदण्डो कल्याणवाचो .... पे० .... सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(तो) 'भवं हि सोणदण्डो **बहुन्नं** (v. l. बहूनं) **आचरिय-पाचरियो** तीणि **माणवक-सतानि मन्ते वाचेति**, बहू खो पन नाना-दिसा नाना-जनपदा माणवका आगच्छन्ति भोतो सोणदण्डस्स सन्तिके मन्तत्थिका मन्ते अधियितुकामा । यं पि भवं सोणदण्डो बहुन्नं.... पे०.... सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(अ) 'भवं हि सोणदण्डो **जिण्णो वुद्धो** महल्लको अद्धगतो वयो अनुप्पत्तो, **समणो गोतमो तरुणो** चे'व **तरुण-परिब्बाजको** च । यं पि भवं सोणदण्डो **जिण्णो** ....पे० .... सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(र) 'भवं हि सोणदण्डो **रञ्ञो मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स सक्कतो गरुकतो** मानितो[2] पूजितो अपचितो । यं पि भवं सोणदण्डो **रञ्ञो मागधस्स**.... पे०....सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(ह) 'भवं हि सोणदण्डो **ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स सक्कतो गरुकतो** मानितो पूजितो अपचितो । यं पि भवं सोणदण्डो ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स .... पे० .... सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(तो) 'भवं हि सोणदण्डो चम्पं अज्झावसति **सत्तुस्सदं सतिण-कट्ठोदकं** सधञ्ञं राज-भोग्गं रञ्ञा मागधेन सेनियेन बिम्बिसारेन

१- पब्बजितो. २ माणितो.

दिन्नं राज-दायं ब्रह्म-देय्यं। य पि भवं सोणदण्डो चम्पं अज्झावसति सत्तुस्सदं सतिण-कट्ठोदकं सधञ्ञं राज-भोग्गं, रञ्ञा मागधेन सेनियेन बिम्बिसारेन दिन्नं राज-दायं ब्रह्म-देय्यं, इमिना प'ङ्गेन न अरहति भवं सोणदण्डो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं, समणो त्वे'व गोतमो अरहति भवन्तं **सोणदण्डं दस्सनाय उपसङ्कमितुं**'ति। (4)

५ *एवं वुत्ते सोणदण्डो ब्राह्मणो ते ब्राह्मणे एतद'वोच—

(न) 'तेन हि भो, **मम पि सुणाथ**, यथा **मयमे'व अरहाम तं भवन्तं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं, न त्वे'व अरहति सो भवं गोतमो अम्हाकं दस्सनाय उपसङ्कमितुं**। समणो खलु भो, गोतमो उभतो सुजातो मातितो च पितितो च संसुद्ध-गहणिको याव सत्तमा पितामह-युगा अक्खित्तो अनुप्पक्कुट्ठो जाति-वादेन। यं पि भो, समणो गोतमो उभतो सुजातो.... पे०....जाति-वादेन, इमिना प'ङ्गेन **न** अरहति सो भवं गोतमो अम्हाकं दस्सनाय उपसङ्कमितुं, अथ खो मयमे'व अरहाम तं भवन्तं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं।

(मो) 'समणो खलु भो, गोतमो महन्तं ञाति-सङ्घं ओहाय पब्बजितो। यं पि भो, समणो गोतमो महन्तं ञातिसङ्घं ओहाय पब्बजितो, इमिना प'ङ्गेन **न अरहति**.... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं।

(त) 'समणो खलु भो, गोतमो पहूतं **हिरञ्ञ-सुवण्णं ओहाय पब्बजितो** भूमिगतञ्च वेहासट्ठञ्च। यं पि भो, समणो गोतमो

१– दायादं.

*P. T. S. Edition (1890) omits para (*5*) and begins with para No. *6*.

पहूतं हिरञ्ञसुवण्णं ओहाय .... पे० .... इमिना प'ङ्गेन न अरहति ....पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(स्स) 'समणो खलु भो, गोतमो **दहरो' व समानो युवा सुसु काळ-केसो भद्रेन योब्बनेन समन्नागतो** पठमेन वयसा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो । यं पि भो, समणो गोतमो दहरो'व समानो ....पे०....इमिना प'ङ्गेन.... पे०.... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितु ।

(भ) 'समणो खलु भो, गोतमो **अकामकानं माता-पितुन्नं अस्सु-मुखानं रुदन्तानं केस-मस्सुं ओहारेत्वा** कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा **अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो** । यं पि भो, समणो गोतमो अकामकानं मातापितुन्नं .... पे० .... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(ग) 'समणो खलु भो, गोतमो **अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको** परमाय वण्ण-पोक्खरताय समन्नागतो ब्रम्हवण्णी ब्रह्म-वच्छसी अक्खुद्दा'वकासो दस्सनाय । यं पि भो, समणो गोतमो अभिरूपो .... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(व) 'समणो खलु भो, गोतमो **सीलवा अरिय-सीली** कुसल-सीली कुसल-सीलेन समन्नागतो । यं पि भो, समणो गोतमो सीलवा .... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(तो) 'समणो खलु भो, गोतमो **कल्याण-वाचो कल्याण-वाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो** विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया । यं पि भो, समणो गोतमो कल्याणवाचो .... पे० ... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(अ) ' समणो खलु भो, गोतमो **बहुन्नं** (v. l. बहूनं) **आचरिय-पाचरियो** । यं पि भो, समणो गोतमो बहुन्नं आचरियपाचरियो ....पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(र) ' समणो खलु भो, गोतमो **खीण—काम—रागो विगतचा-पल्लो** । यं पि भो, समणो गोतमो खीणकामरागो ....पे० .... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(ह) ' समणो खलु भो, गोतमो **कम्म—वादी किरियवादी अपाप—पुरेक्खारो ब्रह्मञ्ञाय पजाय** । यं पि भो, समणो गोतमो कम्मवादी .... पे० .... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(तो) ' समणो खलु भो, गोतमो **उच्चाकुला** पब्बजितो असम्भि-न्नखत्तियकुला । यं पि भो, समणो गोतमो उच्चाकुला पब्बजितो .... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(स) ' समणो खलु भो, गोतमो **अड्ढ—कुला पब्बजितो** महद्धना महा—भोगा । यं पि भो, समणो गोतमो अड्ढ—कुला पब्बजितो .... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(म्मा) ' समणं खलु भो, गोतमं **तिरो रट्ठा तिरो जनपदा पञ्हं पुच्छितुं** (v. l. **संपुच्छितुं**) **आगच्छन्ति** । यं पि भो, समणं **गोतमं** तिरोरट्ठा .... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(सं) ' समणं खलु भो, गोतमं **अनेकानि देवता—सहस्सानि पाणेहि सरणं गतानि** । यं पि भो, समणं गोतमं अनेकानि देवता-सहस्सानि .... पे० .... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(बु) ' समणं खलु भो गोतमं **एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो**—इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जा-चरण-सम्पन्नो सुगतो लोक-विदू अनुत्तरो पुरिस-दम्म-सारथि सत्था देव-मनुस्सानं बुद्धो भगवा'ति । यं पि भो, समणं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो .... पे० ....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(द्ध) ' समणो खलु भो, गोतमो **द्वत्तिंस महापुरिसलक्खणेहि समन्नागतो** । यं पि भो, समणो गोतमो द्वत्तिंस .... पे० .... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(स्स) ' समणो खलु भो, गोतमो **एहिसागतं-वादी सखिलो** सम्मोदको अब्भाकुटिको उत्तानमुखो पुब्ब-भासी । यं पि भो, समणो गोतमो एहिसागतवादी .... पे० .... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(बु) ' समणो खलु भो, गोतमो **चतुन्नं परिसानं सक्कतो गरुकतो** मानितो पूजितो अपचितो । यं पि भो, समणो गोतमो चतुन्नं परिसानं सक्कतो .... पे० .... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(द्धं) ' [2]समणे खलु भो, गोतमे[2] बहू देवा मनुस्सा च अभिप्पसन्ना । यं पि भो समणे गोतमे **बहू देवा मनुस्सा च** .... पे० .... गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(स) 'समणो खलु भो, गोतमो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, **न तस्मिं गामे वा निगमे वा अमनुस्सा मनुस्से विहेठेन्ति**। यं पि भो, समणो गोतमो यस्मिं.... पे० ....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं।

(र) 'समणो खलु भो, गोतमो सङ्घी गणी गणा'चरियो पुथु-तित्थकरानं अग्गम'क्खायति । यथा खो पन भो, एतेसं समण-ब्राह्म-

१. एहिस्वागतवादी. २-२ समणो खलु भो गोतमो.

णानं यथा वा तथा वा यसो समुदागच्छति, **न हि एवं समणस्स गोतमस्स यसो समुदागतो** । अथ खो अनुत्तराय विज्जा-चरण-सम्पदाय समणस्स गोतमस्स यसो समुदागतो । यं पि भो, समणो गोतमो सङ्घी.... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(णं) 'समणं खलु भो, गोतमं **राजा मागधो सेनियो बिम्बि-सारो** सपुत्तो सभरियो सपरिसो सामच्चो पाणेहि **सरणं गतो** । यं पि भो, समणं गोतमं राजा मागधो.... पे०....गोतमं दस्सनाय उप-सङ्कमितुं ।

(ग) 'समणं खलु भो, गोतमं **राजा पसेनदि कोसलो** सपुत्तो सभरियो सपरिसो सामच्चो पाणेहि **सरणं गतो** । यं पि भो, समणं गोतमं राजा पसेनदि .... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(च्छा) 'समणं खलु भो, गोतमं **ब्राह्मणो पोक्खरसाति** सपुत्तो सभरियो सपरिसो सामच्चो पाणेहि **सरणं गतो** । यं पि भो, समणं गोतमं ब्राह्मणो पोक्खरसाति.... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(मि) 'समणो खलु भो, **गोतमो** रञ्ञो **मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स सक्कतो गरुकतो** मानितो पूजितो अपचितो । यं पि भो, समणो गोतमो रञ्ञो मागधस्स.... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(घ) 'समणो खलु भो, **गोतमो रञ्ञो पसेनदिस्स कोसलस्स सक्कतो** गरुकतो मानितो पूजितो अपचितो । यं पि भो, समणो गोतमो **रञ्ञो पसेनदिस्स**.... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

(म्मं) समणो खलु भो, गोतमो ब्राह्मणस्स **पोक्खरसातिस्स सक्कतो** गरुकतो मानितो पूजितो अपचितो। यं पि भो, समणो गोतमो ब्राह्मणस्स पोक्खरसातिस्स.... पे०....गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं।

(स) 'समणो खलु भो, गोतमो **चम्पं अनुप्पत्तो** चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणिया तीरे। ये खो पन भो, केचि समणा वा ब्राह्मणा वा अम्हाकं गामक्खेत्तं आगच्छन्ति, **अतिथी नो ते होन्ति। अतिथी खो पन'म्हेहि सक्कातब्बा गरुकातब्बा मानेतब्बा पूजेतब्बा अपचेतब्बा।** यं पि भो, समणो गोतमो चम्पं अनुप्पत्तो चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणिया तीरे, **अतिथ'म्हाकं समणो गोतमो**। अतिथि खो पन'म्हेहि सक्कातब्बो गरुकातब्बो मानेतब्बो पूजेतब्बो अपचेतब्बो। इमिना प'ङ्गेन न अरहति सो भवं गोतमो अम्हाकं दस्सनाय उपसङ्कमितुं, अथ खो मयमे'व अरहाम तं भवन्तं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं। एत्तके खो अहं भो, तस्स भोतो गोतमस्स वण्णे परियापुणामि, नो च खो सो भवं गोतमो एत्तक-वण्णो, **अपरिमाण-वण्णो हि सो भवं गोतमो'ति।**' (6)

६ एवं वुत्ते ते ब्राह्मणा सोणदण्डं ब्राह्मणं एतद'वोचुं—यथा खो भवं सोणदण्डो समणस्स गोतमस्स वण्णे भासति, इतो चे पि सो भवं गोतमो योजन-सते विहरति, अलमे'व सद्धेन कुल-पुत्तेन दस्सनाय उपसङ्कमितुं अपि **पुटंसेना'पि**[1]। तेन हि भो, सब्बे'व मयं समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सामा'ति।

---

[1] पुटोसेना'पि.

अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो महता ब्राह्मण–गणेन सद्धिं येनं गग्गरा पोक्खरणी तेनु'पसङ्कमि । (7)

७ अथ खो सोणदण्डस्स ब्राह्मणस्स तिरो–वन–सण्ड–गतस्स एवं चेतसा परिवितक्को उदपादि– अहं चे'व खो पन समणं गोतमं पञ्हं पुच्छेय्यं, तत्र चे मं समणो गोतमो एवं वदेय्य–न खो एस ब्राह्मण, पञ्हो **एवं पुच्छितब्बो,** एवं नामे'स ब्राह्मण, पञ्हो पुच्छितब्बो' ति । तेन मं अयं परिसा परिभवेय्य–बालो सोणदण्डो ब्राह्मणो अब्यत्तो; ना'सक्खि समणं गोतमं **योनिसो पञ्हं पुच्छितुं'ति** । यं खो पना'यं परिसा परिभवेय्य **यसो** पि तस्स हायेथ । यस्स खो पन यसो हायेथ **भोगा** पि तस्स हायेय्यु । **यसो–लद्धा खो पन'म्हाकं भोगा** । ममं चे'व खो पन समणो गोतमो पञ्हं पुच्छेय्य, तस्स चा'हं पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं न आराधेय्यं[1] । तत्र चे मं समणो गोतमो एवं वदेय्य–**न** खो एस ब्राह्मण, पञ्हो **एवं ब्याकातब्बो,** एवं नामे'स ब्राह्मण, पञ्हो ब्याकातब्बो'ति । तेन मं अयं परिसा परिभवेय्य–बालो सोणदण्डो ब्राम्हणो अब्यत्तो; ना'सक्खि समणस्स गोतमस्स **पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेतुं[2]'ति** । यं खो पना'यं परिसा परिभवेय्य यसो पि तस्स हायेथ । यस्स खो पन यसो हायेथ भोगा पि तस्स हायेय्युं । यसो–लद्धा खो पन'म्हाकं भोगा । अहं चे'व खो पन एवं समीप–गतो समानो **अदिस्वा'व समणं गोतमं निवत्तेय्यं,** तेन मं अयं परिसा परिभवेय्य–बालो सोणदण्डो ब्राह्मणो अब्यत्तो **मानत्थद्धो भीतो** च, नो विसहति[3] समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं । कथं हि नाम एवं समीप-

१ आरद्धेय्यं, आधेय्यं, आरोधेय्यं. २ आरोधेतुं ३ विसाहि.

गतो समानो अदिस्वा समणं गोतमं निवत्तिस्सती'ति ? । यं खो पना'यं परिसा परिभवेय्य यसो पि तस्स हायेथ । यस्स खो पन यसो हायेथ भोगा पि तस्स हायेय्युं। यसो—लद्धा खो पन'म्हाकं भोगा'ति । (8)

८ अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदि । चम्पेय्यका पि खो ब्राह्मण-गहपतिका अप्पेकच्चे भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे येन भगवा तेन'ञ्जलिं पणामेत्वा[1] एकम'न्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे **नाम-गोत्तं सावेत्वा** एकम'न्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे तुण्ही—भूता एकम'न्तं निसीदिंसु । (9)

९ तत्र पि सुदं सोणदण्डो ब्राह्मणो एतदे'व बहुलम'नुवितक्केन्तो निसिन्नो होति—अहं चे'व खो पन समणं गोतमं पञ्हं पुच्छेय्यं ....पे०....(§७) पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेतुं'ति । यं खो पना'यं परिसा परिभवेय्य यसो पि तस्स हायेथ । यस्स पन यसो हायेथ भोगा पि तस्स हायेय्युं। यसो-लद्धा खो पन'म्हाकं भोगा । अहो वत मं समणो गोतमो **सके आचरियके तेविज्जके पञ्हं पुच्छेय्य[2]** । अद्धा वत'स्साहं चित्तं आराधेय्यं पञ्हस्स वेय्याकरणेना'ति । (10)

१० अथ खो भगवतो सोणदण्डस्स ब्राह्मणस्स चेतसा चेतो—परिवितक्कम'ञ्ञाय एतद'होसि—**विहञ्ञति खो अयं सोणदण्डो**

---

१ पनामेत्वा. २ पुच्छेय्या'ति ।

ब्राह्मणो सकेन चित्तेन। यन्नूना'हं सोणदण्डं ब्राह्मणं सके आचरियके[1] तेविज्जके पञ्हं पुच्छेय्यं'ति।

अथ खो भगवा सोणदण्डं ब्राह्मणं एतद'वोच—**कतिहि** पन ब्राह्मण, **अङ्गेहि समन्नागतं ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेन्ति, 'ब्राह्मणो 'स्मी'ति च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेय्या'ति ?**। (11)

११ अथ खो सोणदण्डस्स ब्राह्मणस्स एतद'होसि—यं वत नो अहोसि इच्छितं, यं आकङ्खितं, यं अधिप्पेतं, यं अभिपत्थितं,—अहो वत मं समणो गोतमो सके आचरियके तेविज्जके पञ्हं पुच्छेय्य, अद्धा वत'स्सा'हं चित्तं आराधेय्यं पञ्हस्स वेय्याकरणेना'ति—तत्र मं समणो गोतमो सके आचरियके तेविज्जके पञ्हं पुच्छति। अद्धा वत'स्सा'हं चित्तं आराधेस्सामि पञ्हस्स वेय्याकरणेना'ति। (12)

१२ अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो अब्भुन्नामेत्वा कायं अनुविलोकेत्वा परिसं भगवन्तं एतद'वोच—**पञ्चहि** भो गोतम, **अङ्गेहि** समन्नागतं ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेन्ति, 'ब्राह्मणो' स्मी'ति च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेय्य। **कतमेहि पञ्चहि** ?

(अ) 'इध भो गोतम, ब्राह्मणो **उभतो सुजातो** होति मातितो च पितितो च संसुद्धगहणिको याव सत्तमा पिता—मह—युगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जाति—वादेन।

(ब) '**अज्झायको होति मन्त—धरो** तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्टु—केटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहास—पञ्चमानं पदको वेय्याकरणो लोकायत—महापुरिस—लक्खणेसु अनवयो।

---

१ आचयके

(क) ' **अभिरूपो होति दस्सनीयो** पासादिको परमाय वण्ण-पोक्खरताय समन्नागतो ब्रह्म-वण्णी ब्रह्म-वच्चसी[१] अक्खुद्दावकासो दस्सनाय ।

(ड) ' **सीलवा** होति वुद्ध-सीली वुद्ध-सीलेन समन्नागतो ।

(इ) पण्डितो च होति मेधावी पठमो वा दुतियो वा सुजं पग्ग-ण्हन्तानं ।

' इमेहि खो भो गोतम, पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतं ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेन्ति, ' ब्राह्मणो ' स्मी'ति च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेय्या'ति' । (13)

१२ " इमेसं पन ब्राह्मण, पञ्चन्नं अङ्गानं सक्का एकं अङ्गं ठपयित्वा **चतूहि अङ्गेहि समन्नागतं** ब्राह्मणं पञ्ञापेतुं, ' ब्राह्मणो'स्मी'ति च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेया'ति ? " ।

' सक्का भो गोतभा इमेसं हि भो गोतम, पञ्चन्नं अङ्गानं **वण्णं** ठपयाम । **किं हि वण्णो करिस्सति** ? । यतो खो भो, ब्राह्मणो (अ) उभतो सुजातो होति मातितो च पितितो च संसुद्धगहणिको याव सत्तमा पितामह-युगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जाति-वादेन । (ब) अज्झायको च होति मन्त-धरो तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्ट-केटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहास-पञ्चमानं पदको वेय्या-करणो लोकायत-महापुरिस लक्खणेसु अनवयो । (क) सीलवा च होति वुद्ध-सीली वुद्ध-सीलेन समन्नागतो । (ड) पण्डितो च होति मेधावी पठमो वा दुतियो वा सुजं पग्गण्हन्तानं-इमेहि **खो भो**

१- वच्छासि

गोतम, चतूह'ङ्गेहि समन्नागतं ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेन्ति, 'ब्राह्मणो'स्मी'ति च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेय्या'ति'। (14)

१४ " इमेसं पन ब्राह्मण, चतुन्नं अङ्गानं सक्का एकं अङ्गं ठपयित्वा **तीहि अङ्गेहि समन्नागतं** ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेतुं, 'ब्राह्मणो'स्मी' ति च वदमानो सम्मा वेदय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेया'ति ? "।

'सक्का भो गोतम, इमेसं हि भो गोतम चतुन्नं अङ्गानं **मन्ते** ठपयाम । **किं हि मन्ता करिस्सन्ति** ? । यतो खो भो ब्राह्मणो (अ) उभतो सुजातो होति मातितो च पितितो च संसुद्ध–गहणिको याव सत्तमा पितामह–युगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जाति–वादेन । (ब) सीलवा च होति वुद्ध-सीली वुद्ध-सीलेन समन्नागतो (क) पण्डितो च होति मेधावी पठमो वा दुतियो वा सुजं पग्गण्हन्तानं–इमेहि खो भो गोतम, **तीह'ङ्गेहि समन्नागतं** ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेन्ति, 'ब्राह्मणो'स्मी' ति' च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेय्या'ति'। (15)

१५ " इमेसं पन ब्राह्मण, तिण्णं अङ्गानं सक्का एकं अङ्गं ठपयित्वा **द्वीह'ङ्गेहि समन्नागतं** ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेतुं, 'ब्राह्मणो'स्मी'ति'च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसावादं आपज्जेय्या'ति ? "।

'सक्का भो गोतम, इमेसं हि भो गोतम, तिण्णं अङ्गानं **जातिं** ठपयाम । **किं हि जाति करिस्सति ?** । यतो खो भो गोतम, ब्राह्मणो (अ) सीलवा च होति वुद्ध-सीली वुद्ध-सीलेन समन्नागतो । (ब) पण्डितो च होति मेधावी पठमो वा दुतियो वा सुजं पग्गण्हन्तानं–

इमेहि खो भो गोतम, **द्वीह'ङ्गेहि समन्नागतं** ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेन्ति, 'ब्राह्मणो'स्मी'ति च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेय्या'ति'। (16)

१६ एवं वुत्ते ते ब्राह्मणा सोणदण्डं ब्राह्मणं एतद'वोचुं—मा भवं सोणदण्डो एवं अवच, मा भवं सोणदण्डो एवं अवच। अपवदते'व भवं सोणदण्डो **वण्णं**, अपवदति **मन्ते**, अपवदति **जातिं**। एकंसेन भवं सोणदण्डो समणस्से'व गोतमस्स वादं अनुपक्खन्दती'ति'। (17)

१७ अथ खो भगवा ते ब्राह्मणे एतद'वोच—सचे खो तुम्हाकं ब्राह्मणानं एवं होति—अप्पसुतो च सोणदण्डो ब्राह्मणो, अकल्याण—वाक्करणो च सोणदण्डो ब्राह्मणो, दुप्पञ्ञो च सोणदण्डो ब्राह्मणो, न च पहोति सोणदण्डो ब्राह्मणो समणेन गोतमेन सद्धिं अस्मिं वचने पटि-मन्तेतुं'ति, **तिट्ठतु सोणदण्डो ब्राह्मणो, तुम्हे मया सद्धिं मन्तव्हो अस्मिं वचने**। सचे पन तुम्हाकं ब्राह्मणानं एवं होति—बहुस्सुतो च सोणदण्डो ब्राह्मणो, कल्याण—वाक्करणो च सोणदण्डो ब्राह्मणो, पण्डितो च सोणदण्डो ब्राह्मणो, पहोति च सोणदण्डो ब्राह्मणो समणेन गोतमेन सद्धिं अस्मिं वचने पटिमन्तेतुं'ति, **तिट्ठथ तुम्हे, सोणदण्डो ब्राह्मणो मया सद्धिं मन्तेतू**'ति। (18)

१८ एवं वुत्ते सोणदण्डो ब्राह्मणो भगवन्तं एत'दवोच—तिट्ठतु भवं गोतमो, तुण्ही भवं गोतमो होतु, अहमे'व तेसं सह धम्मेन पटिवचनं करिस्सामी'ति।

अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो ते ब्राह्मणे एतद'वोच—मा भवन्तो एवं अवचुत्थ, मा भवन्तो एवं अवचुत्थ—अपवदते'व भवं सोणदण्डो

वण्णं अपवदति.... पे० ....(§ १६) गोतमस्स वादं अनुपक्खन्दती'-ति। ना'हं भो अपवदामि वण्णं वा मन्ते वा जातिं वा'ति।(19)

१९ तेन खो पन समयेन सोणदण्डस्स ब्राह्मणस्स **भागिनेय्यो अङ्कको नाम माणवको** तस्सं परिसायं निसिन्नो होति। अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो ते ब्राह्मणे एतद'वोच—पस्सन्ति नो भोन्तो इमं अङ्गकं माणवकं अम्हाकं भागिनेय्यं'ति ?'।

'एवं भो।'

'अङ्गको खो भो, माणवको अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको पर-माय वण्ण—पोक्खरताय समन्नागतो ब्रह्म—वण्णी ब्रम्हवच्चसी अक्खुद्दा'वकासो दस्सनाय। ना'स्स इमिस्सं परिसायं **समसमो अत्थि वण्णेन, ठपेत्वा समणं गोतमं**। अङ्गको खो भो, माणवको अज्झायको मन्त—धरो तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्टु—केटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहास—पञ्चमानं पदको वेय्याकरणो लोकायत—महापुरिस—लक्खणेसु अनवयो। अहम'स्स मन्ते वाचेता। अङ्गको खो भो, माणवको उभतो सुजातो मातितो च पितितो च संसुद्ध—गहणिको याव सत्तमा पिता-मह—युगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जाति—वादेन। अहम'स्स माता—पितरो जानामि। अङ्गको खो भो, माणवको **पाणं पि हनेय्य, अदिन्न'म्पि आदियेय्य, परदार'म्पि गच्छेय्य, मुसा पि भणेय्य, मज्ज'म्पि पिवेय्य। एत्थ दानि भो, किं वण्णो करिस्सति, किं मन्ता, किं जाति ?**। यतो खो भो, ब्राह्मणो सीलवा च होति वुद्ध—सीली वुद्ध—सीलेन समन्नागतो, पण्डितो च होति मेधावी पठमो वा दुतियो वा सुजं पग्गण्हन्तानं, इमेहि खो भो, **द्वीह'ङ्गेहि समन्नागतं**

ब्राह्मणा ब्राह्मणं पञ्ञपेन्ति, 'ब्राह्मणो' स्मी'ति च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा-वादं आपज्जेय्या'ति' । (20)

२० "इमेसं पन ब्राह्मण, द्विन्नं अङ्गानं सक्का **एकं अङ्गं ठपयित्वा एकेन अङ्गेन** समन्नागतं ब्राह्मणं पञ्ञपेतुं, 'ब्राह्मणो'स्मी'ति च वदमानो सम्मा वदेय्य, न च पन मुसा—वादं आपज्जेया'ति ?" ।

'नो हि'दं भो गोतम, **सील-परिधोता हि भो गोतम, पञ्ञा, पञ्ञा-परिधोतं सीलं। यत्थ सीलं, तत्थ पञ्ञा; यत्थ पञ्ञा तत्थ सीलं**। सीलवतो पञ्ञा, पञ्ञावतो सीलं, सील—पञ्ञानञ्च पन लोकस्मिं अग्गम'क्खायति । सेय्यथा पि भो गोतम, हत्थेन वा हत्थं धोवेय्य[1], पादेन वा पादं धोवेय्य[1], एवमे'व खो भो गोतम, सील—परिधोता पञ्ञा, पञ्ञा—परिधोतं सीलं । यत्थ सीलं तत्थ पञ्ञा, यत्थ पञ्ञा तत्थ सीलं । सीलवतो पञ्ञा, पञ्ञावतो सीलं, **सीलपञ्ञानञ्च पन लोकस्मिं अग्गम'क्खायती'ति'** । (21)

२१ "एवमे'तं ब्राह्मण, एवमे'तं ब्राह्मण । **सील—परिधोता हि ब्राह्मण, पञ्ञा,** पञ्ञा—परिधोतं सीलं। यत्थ सीलं तत्थ पञ्ञा, यत्थ पञ्ञा तत्थ सीलं। सीलवतो पञ्ञा, पञ्ञावतो सीलं, सील—पञ्ञानञ्च पन लोकस्मिं अग्गम'क्खायति । **कतमं पन तं ब्राह्मण, सीलं, कतमा सा पञ्ञा'ति ?** "। 'एतक्क—परमा' व मयं भो गोतम, एतस्मिं अत्थे । साधु वत भवन्तं येव भो, गोतमं पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो'ति । ' (22)

२२ "तेन हि ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी'ति । "

---

१. धोपेय्य.

'एवं भो' ति खो सोणदण्डो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि। भगवा एतद'वोच—

"इध ब्राह्मण, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो.... पे०.... [*Expand* as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७–७९ § ४२–४७ *both inclusive.* Substitute ब्राह्मण for महाराज] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति। एवं खो ब्राह्मण, भिक्खु सील–सम्पन्नो होति[१]। इदं पि खो तं ब्राह्मण, **सीलं**।

२३ "कथञ्च ब्राह्मण, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति?। इध ब्राह्मण, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९–८६ § ४८–६५ *both inclusive.* Substitute ब्राह्मण for महाराज] तस्स इमे पञ्च नीवरणे पहीने .... पे० .... सुखिनो चित्त समाधियति। सो विविच्चे'व कामेहि .... पे० .... **पठम–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति। .... पे० .... **दुतिय–ज्झानं** ....पे० .... **ततिय–ज्झानं** .... पे० .... **चतुत्थ–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति[२]। इदं **पि'स्स होति पञ्ञाय। अयं खो सा ब्राह्मण, पञ्ञा।**

२४ "पुन च परं ब्राह्मण, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **ञाणदस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो एवं पजानाति .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञफल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ८७–९५ § ६७–८१ *both*

१. P. T. S. Edition covers Pages 62 to 70; and Paragraphs from 40 to 63 (both inclusive)

२. P. T. S. Edition covers Pages 70 to 75; and Paragraphs from 64 to 81 (both inclusive)

inclusive. Substitute ब्राह्मण for महाराज] खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति[१] । इदं पि'स्स होति **पञ्ञाय** । अयं खो सा ब्राह्मण, पञ्ञा'ति । (23)

२५ एवं वुत्ते सोणदण्डो ब्राह्मणो भगवन्तं एतद'वोच—अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम । सेय्यथा पि भो गोतम, ... पे० .... [अम्बट्ठसुत्तं §२४, पिट्ठङ्को १२५] पाणुपेतं सरणं गतं । अधिवासेतु च मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना'ति । अधिवासेसि भगवा तुण्ही—भावेन । अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि—कालो भो गोतम, निट्ठितं भत्तं'ति । अथ खो भगवा पुब्बण्ह—समयं निवासेत्वा पत्तचीवरं आदाय सद्धिं भिक्खुसङ्घेन येन सोणदण्डस्स ब्राह्मणस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमि । उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो बुद्ध—पमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन .... पे० .... (पिट्ठङ्को १२४, § २२) सम्पवारेसि । अथ खो सोणदण्डो ब्राह्मणो भगवन्तं भुत्ाविं ओनीतपत्तपाणिं अञ्ञतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकम'न्तं निसीदि । एकम'न्तं निसिन्नो खो सोणदण्डो ब्राह्मणो भगवन्तं एतद'वोच— (24-25)

२६ 'अहञ्चे'व खो पन भो गोतम, परिस—गतो समानो आसना वुट्ठहित्वा भगवन्तं गोतमं अभिवादेय्यं, तेन मं सा परिसा परिभवेय्य । यं खो पन सा परिसा परिभवेय्य यसो पि तस्स हायेथ । यस्स खो

१. P. T. S. Edition covers Pages 76 to 84; and Paragraphs from 83 to 97 (both inclusive)

पन यसो हायेथ भोगा पि तस्स हायेय्युं । यसो–लद्धा खो पन'म्हाकं भोगा । अहञ्चे'व खो पन भो गोतम, परिस–गतो समानो अञ्जलिं पग्गण्हेय्यं, आसना मे तं भवं गोतमो **पच्चुट्ठानं** धारेतु । अहञ्चे'व खो पन भो गोतम, परिस–गतो समानो वेठनं ओमुञ्चेय्यं, सिरसा मे तं भवं गोतमो **अभिवादनं** धारेतु । अहञ्चे'व खो पन भो गोतम, यान–गतो समानो याना पच्चोरोहित्वा भगवन्तं गोतमं अभिवादेय्यं, तेन मं सा परिसा परिभवेय्य । यं खो पन सा परिसा परिभवेय्य, यसो पि तस्स हायेथ, यस्स खो पन यसो हायेथ भोगा पि तस्स हायेय्युं । यसो–लद्धा खो पन'म्हाकं भोगा । अहञ्चे'व खो पनं भो गोतम, यान-गतो समानो पतोदलट्ठिं अब्भुन्नमेय्यं, **याना** मे तं भवं गोतमो **पच्चोरोहनं** धारेतु । अहञ्चे'व खो पन भो गोतम, यान-गतो समानो हत्थं अपनामेय्यं, **सिरसा** मे तं भवं गोतमो **अभिवादनं** धारेतू'ति । ' (26)

२७ अथ खो भगवा सोणदण्डं ब्राह्मणं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठाया'सना पक्कामी'ति । (27)

सोणदण्ड–सुत्तं निट्ठितं (चतुत्थं)

[५ कूटदन्त–सुत्तं]

१ एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा **मगधेसु*** चारिकं चरमानो महता भिक्खु–सङ्घेन सद्धिं पञ्च–मत्तेहि भिक्खु–सतेहि येन **खाणुमतं**[1] नाम मगधानं **ब्राह्मण–गामो** तद'वसरि । तत्र सुदं भगवा खाणुमते विहरति **अम्बलट्ठिकायं** । तेन खो पन समयेन **कूटदन्तो** ब्राह्मणो खाणुमतं अज्झावसति सत्तुस्सदं सतिणकट्ठोदकं सधञ्ञं राज–भोग्गं **रञ्ञा मागधेन** सेनियेन **बिम्बिसारेन** दिन्नं राज–दायं **ब्रह्म-देय्यं** ।

---

१ खानुमत (P. T. S.) * मागधेसु (throughout)

तेन खो पन समयेन कूटदन्तस्स ब्राह्मणस्स **महा-यञ्ञो उपक्खतो**[1] होति, सत्त च **उसभ-सतानि**, सत्त च **वच्छतर**-सतानि, सत्त च **वच्छतरी**-सतानि, सत्त च **अज**-सतानि, सत्त च **उरब्भ**-सतानि **थूणूपनीतानि होन्ति यञ्ञत्थाय** । (1)

२ अस्सोसुं खो खाणुमतका **ब्राह्मण-गहपतिका**,-समणो खलु भो गोतमो सक्य-पुत्तो सक्य-कुला पब्बजितो मगधेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं पञ्च-मत्तेहि भिक्खु-सतेहि खाणुमतं अनुप्पत्तो खाणुमते विहरति अम्बलट्ठिकायं । तं खो पन भगवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो— इति पि सो भगवा .... पे० .... [सामञ्ञफलसुत्तं, पिट्ठङ्को ७७, § ४२] ब्रह्मचरियं पकासेति । साधु खो पन तथा-रूपानं अरहतं दस्सनं होती'-ति । अथ खो खाणुमतका ब्राह्मण-गहपतिका खाणुमता निक्खमित्वा सङ्घा सङ्घी[2] गणी-भूता येन अम्बलट्ठिका तेनु'पसङ्कमन्ति । (2)

३ तेन खो पन समयेन कूटदन्तो ब्राह्मणो उपरि-पासादे **दिवा-सेय्यं** उपगतो होति । अद्दसा खो कूटदन्तो ब्राह्मणो खाणुमतके ब्राह्मण-गहपतिके खाणुमता निक्खमित्वा सङ्घा-सङ्घी[2] गणी-भूते येन अम्बलट्ठिका तेनु'पसङ्कमन्ते । दिस्वा खत्तं आमन्तेसि-किं नु खो भो खत्ते, खाणुमतका ब्राह्मण-गहपतिका खाणुमता .... पे० .... येन अम्बलट्ठिका तेनु'पसङ्कमन्ती'ति ? ।

'अत्थि खो भो, समणो गोतमो सक्य-पुत्तो सक्यकुला पब्बजितो .... पे० .... (§ २) सत्था देव-मनुस्सानं बुद्धो भगवा'ति । तमे'ते भगवन्तं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमन्ती'ति ' । (3)

१ उपकट्ठो, उपक्खटो २. सङ्घ-सङ्घी

४ अथ खो कूटदन्तस्स ब्राह्मणस्स एतद'होसि– सुतं खो पन मे तं–समणो गोतमो **तिविध–यञ्ञ–सम्पदं सोळस–परिक्खारं जानाती'ति** । न खो पना'हं जानामि तिविध–यञ्ञ–सम्पदं सोळस–परिक्खारं । **इच्छामि चा'हं महा–यञ्ञं यजितुं** । यन्नूना'हं समणं गोतमं उपसङ्कमित्वा तिविधं यञ्ञ–सम्पदं सोळस–परिक्खारं पुच्छेय्यं'ति ।

अथ खो कूटदन्तो ब्राह्मणो तं खत्तं आमन्तेसि–तेन हि भो खत्ते, येन खाणुमतका ब्राह्मण–गहपतिका तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा खाणु-मतके ब्राह्मण–गहपतिके एवं वदेहि–कूटदन्तो भो, ब्राह्मणो एवमा'ह–आगमेन्तु किर भवन्तो । कूटदन्तो पि ब्राह्मणो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति ।

'एवं भो'ति खो सो खत्ता कूटदन्तस्स ब्राह्मणस्स पटिस्सुत्वा येन खाणुमतका ब्राह्मण–गहपतिका तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा खाणुमतके ब्राह्मण–गहपतिके एतद'वोच–कूटदन्तो भो, ब्राह्मणो एवमा'ह–आगमेन्तु किर भवन्तो । कूटदन्तो पि ब्राह्मणो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्क-मिस्सती'ति । (4)

५ तेन खो पन समयेन अनेकानि ब्राह्मण–सतानि खाणुमते पटि-वसन्ति–कूटदन्तस्स ब्राह्मणस्स महा–यञ्ञं अनुभविस्सामा'ति । अस्सोसुं खो ते ब्राह्मणा–कूटदन्तो किर ब्राह्मणो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति । अथ खो ते ब्राह्मणा येन कूटदन्तो ब्राह्मणो तेनु'-पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा कूटदन्तं ब्राह्मणं एतद'वोचुं—

'सच्चं किर भवं कूटदन्तो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति ? । '

'एवं खो मे भो, होति, अहं'पि समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सामी'ति । ' (5)

६ 'मा भवं कूटदन्तो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमि, [Repeat सोणदण्डसुत्तं § ४ (न) to (तो) पिट्ठङ्का १२८–१३१ .... *Read* कूटदन्तो instead of सोणदण्डो, खाणुमत instead of चम्पा *and* bring out other relevant changes] कूटदन्तं दस्सनाय उपसङ्कमितुं'ति । (6)

७ एवं वुत्ते कूटदन्तो ब्राह्मणो ते ब्राह्मणे एतद'वोच—तेन हि भो मम पि सुणाथ, यथा मयमे'व अरहाम तं भवन्तं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं, न त्वे'व अरहति सो भवं गोतमो अम्हाकं दस्सनाय उपसङ्कमितुं [Repeat सोणदण्डसुत्तं § ५ (न) – (स) पिट्ठङ्का १३१–१३६ *Read* खाणुमत instead of चम्पा, अम्बलट्ठिका instead of गग्गराय पोक्खरणी and bring out other relevant changes] एत्तके खो अहं भो, तस्स भोतो गोतमस्स वण्णे परियापुणामि, नो च खो सो भवं गोतमो एत्तक—वण्णो, अपरिमाण—वण्णो हि सो भवं गोतमो'ति । (7)

८ एवं वुत्ते ते ब्राह्मणा कूटदन्तं ब्राह्मणं एतद'वोचुं—यथा खो भवं कूटदन्तो समणस्स गोतमस्स वण्णे भासति, इतो चे पि सो भवं गोतमो योजन—सते विहरति अलमे'व सद्धेन कुल—पुत्तेन दस्सनाय उपसङ्क-

मितुं अपि **पुटंसेनां'पि**[1]। तेन हि भो, सब्बे' व समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सामा'ति ।

९ अथ खो कूटदन्तो ब्राह्मणो महता ब्राह्मण—गणेन सद्धिं येन **अम्बलट्ठिका** येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदि । खाणुमतका पि खो ब्राह्मण—गहपतिका अप्पे'कच्चे भगवन्तं अभिवादेत्वा एकम'न्तं निसीदिंसु, अप्पे'कच्चे भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिंसु, अप्पे'कच्चे येन भगवा तेन'ञ्जलिं पणामेत्वा एकम'न्तं निसीदिंसु, अप्पे'कच्चे नाम—गोत्तं सावेत्वा एकम'न्तं निसीदिंसु, अप्पे'कच्चे तुण्ही—भूता एकम'न्तं निसीदिंसु ।(8) एकम'न्तं निसिन्नो खो कूटदन्तो ब्राह्मणो भगवन्तं एतद'वोच—

१० ' सुतं मे भो गोतम,—समणो गोतमो **तिविध—यञ्ञ—सम्पदं**[2] **सोळस—परिक्खारं जानाती**'ति । न खो पना'हं जानामि तिविध—यञ्ञ—सम्पदं[2] सोळस—परिक्खारं । इच्छामि चा'हं **महा—यञ्ञं यजितुं** । साधु मे भवं गोतमो तिविध—यञ्ञ—सम्पदं[2] सोळस—परिक्खारं देसेतू'ति' ।

" तेन हि ब्राह्मण, सुणोहि, साधुकं मनसि—करोहि, भासिस्सामी'ति " ।

' एवं भो ' ति खो कूटदन्तो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद'वोच— (9)

---

१ पुटोसेना'पि· २ तिविधं यञ्ञसम्पदं

११ " भूत-पुब्बं ब्राह्मण, राजा **महा-विजितो** नाम अहोसि अड्ढो महद्धनो महा-भोगो पहूत-जातरूप-रजतो पहूत-वित्तू'पकरणो पहूत-धन-धञ्ञो परिपुण्णकोस-कोट्ठागारो । अथ खो ब्राह्मण, रञ्ञो महा-विजितस्स रहो-गतस्स पटिसल्लीनस्स[१] एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि-**अधिगता खो मे विपुला मानुसका भोगा,** महन्तं पठवि-मण्डलं अभिविजिय अज्झावसामि । यन्नूना'हं महा-यञ्ञं यजेय्यं-यं मम'स्स दीघ-रत्तं हिताय सुखाया'ति । अथ खो ब्राह्मण, राजा महा-विजितो पुरोहितं[२] ब्राह्मणं आमन्तापेत्वा[३] एतद'वोच-इध मय्हं ब्राह्मण, रहो-गतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि-अधिगतो मे विपुला मानुसका भोगा .... पे० .... सुखाया'ति । इच्छाम'हं ब्राह्मण, महा-यञ्ञं यजितुं । अनुसासतु मं भवं यं मम'स्स दीघ-रत्तं हिताय सुखाया'ति । (10)

१२ " एवं वुत्ते ब्राह्मण, पुरोहितो ब्राह्मणो राजानं महाविजितं एतद'वोच—भोतो खो रञ्ञो **जनपदो सकण्टको[४] स-उपपीळो,[५]** गाम-घाता पि दिस्सन्ति [निगम-घाता पि दिस्सन्ति] नगर-घाता पि दिस्सन्ति पन्थ-दुहना पि दिस्सन्ति । भव'ञ्चे[६] खो पन राजा एवं सकण्टके जनपदे स-उपपीळे बलिमु'द्धरेय्य, अकिच्च-कारी अस्स तेन भवं राजा । सिया खो पन भोतो रञ्ञो एवम'स्स-अहमे'तं दस्सु-खीलं[७] वधेन वा बन्धनेन[८] वा जानियाँ[९] वा गरहाय वा पब्बाजनाय वा समूहनिस्सामी'ति । न खो पने'तस्स दस्सु-खीलस्स एवं सम्मा समुग्घातो होति । **ये ते हता'वसेसका भविस्सन्ति, ते पच्छा रञ्ञो जनपदं विहे-**

---

१ पतिसल्लीनो २ पोरोहितं, परोहितं ३ आमन्तेत्वा ४ सकण्ठको ५ उप्पिलो ६ भवं चे' व खो, भवं खो ७ दसस्सु खीलं ८ बन्धेन ९ जानियाय

ठेस्सन्ति। अपि च खो इदं संविधानं आगम्म एवमे'तस्स दस्सु-खीलस्स सम्मा सम्मुग्घातो होति। तेन हि भवं राजा ये भोतो रञ्ञो जनपदे उस्सहन्ति **कसि-गोरक्खे** तेसं भवं राजा बीजभत्तं अनुप्पादेतु[2], ये भोतो रञ्ञो जनपदे उस्सहन्ति **वणिज्जाय** तेसं भवं राजा पाभतं अनुप्पादेतु, ये भोतो रञ्ञो जनपदे उस्सहन्ति **राज-पोरिसे** तेसं भवं राजा भत्त-वेतनं पकप्पेतु। ते च मनुस्सा स-कम्म-पसुता रञ्ञो जनपदं न विहेठेस्सन्ति, महा च रञ्ञो रासिको भविस्सति, खेमट्ठिता जनपदा अकण्टका अनुपपीळा, **मनुस्सा च मुदा मोदमाना उरे पुत्ते नच्चेन्ता अपारुत-घरा मञ्ञे विहरिस्सन्ती'ति।**

१३ "'एवं भो' ति खो ब्राह्मण, राजा महा-विजितो पुरोहितस्स ब्राह्मणस्स पटिस्सुत्वा, ये रञ्ञो जनपदे उस्सहिंसु **कसि-गोरक्खे** तेसं भवं राजा महाविजितो बीज-भत्तं अनुप्पादेसि[3]। ये रञ्ञो जनपदे उस्सहिंसु वणिज्जाय तेसं राजा महा-विजितो पाभतं अनुप्पादेसि। ये रञ्ञो जनपदे उस्सहिंसु राज-पोरिसे, तेसं राजा महा-विजितो भत्त-वेतनं पकप्पेसि। ते च मनुस्सा सकम्म-पसुता रञ्ञो जनपदं न विहेठेसुं, महा च रञ्ञो रासिको अहोसि, खेमट्ठिता जनपदा अकण्टका अनुपपीळा, मनुस्सा च मुदा मोदमाना उरे पुत्ते नच्चेन्ता अपारुत-घरा मञ्ञे विहरिंसु। (11)

....१४...."अथ खो ब्राह्मण, राजा महा-विजितो पुरोहितं ब्राह्मणं आमन्तापेत्वा एतद'वोच-समूहतो खो मे भो, दस्सु-खीलो, भोतो संविधान'मागम्म महा च मे रासिको, खेमट्ठिता जनपदा अकण्टका अनुपपीळा

---

१ विहेठिस्सन्ति २ अनुप्पदेतु. ३ अनुप्पदेसि, अनुप्पदासि

मनुस्सा च मुदा मोदमाना उरे पुत्ते नच्चेन्ता अपारुत-घरा मञ्ञे विहरिंसु । इच्छाम'हं ब्राह्मण, महा-यञ्ञं यजितुं । अनुसासतु मं भवं यं मम'स्स दीघरत्तं हिताय सुखाया'ति ।

" 'तेन हि भवं राजा ये भोतो रञ्ञो जनपदे **खत्तिया अनुयुत्ता**[1] **नेगमा** चे'व **जानपदा** च ते भवं राजा आमन्तयतं-इच्छाम'हं भो, महा-यञ्ञं यजितुं, अनुजानन्तु मे भोन्तो यं मम'स्स दीघरत्तं हिताय सुखाया'ति । ये भोतो रञ्ञो जनपदे **अमच्चा पारिसज्जा** नेगमा चे'व जानपदा च ते .... पे० .... सुखाया'ति । ये भोतो .... पे० .... **ब्राह्मण-महासाला** नेगमा चे'व जानपदा च ते .... पे० .... सुखाया'ति । ये भोतो .... पे० .... **गहपति नेचयिका**[2] नेगमा चे'व जानपदा च, ते भवं राजा आमन्तयतं-इच्छाम'हं भो, महा-यञ्ञं यजितुं, अनुजानन्तु मे भवन्तो यं मम'स्स दीघरत्तं हिताय सुखाया'ति ।

" 'एवं भो' ति खो ब्राह्मण, राजा महाविजितो पुरोहितस्स ब्राह्मणस्स पटिस्सुत्वा ये रञ्ञो जनपदे खत्तिया अनुयुत्ता, नेगमा चे'व जनपदा च, ते राजा महा-विजितो आमन्तेसि-इच्छाम'हं भो, महा-यञ्ञं यजितुं, अनुजानन्तु मे भवन्तो यं मम'स्स दीघ-रत्तं हिताय सुखाया'ति । **'यजतं भवं राजा यञ्ञं, यञ्ञ-कालो महाराजा'ति ।**

" ये रञ्ञो जनपदे अमच्चा पारिसज्जा नेगमा चे'व जानपदा च, ... पे० .... ब्राह्मण-महासाला नेगमा चे' व जानपदा च, ... पे० .... गहपति-नेचयिका नेगमा चे ' व जानपदा च, ते राजा महा-विजितो आमन्तेसि-इच्छाम'हं भो, महायञ्ञं यजितुं, अनुजानन्तु मे भवन्तो

१ अनुयन्ता २ नोमयिका, नेवयिका, वेनयिका

यं मम'स्स दीघरत्तं हिताय सुखाया'ति । 'यजतं भवं राजा यञ्ञं, यञ्ञकालो महाराजा'ति' ।

"इति 'मे **चत्तारो अनुमति-पक्खा तस्से'व यञ्ञस्स परिक्खारा भवन्ति ।** (12)

१५ "**राजा महा-विजितो अट्ठङ्गेहि समन्नागतो**-(न) **उभतो सुजातो मातितो च पितितो** च संसुद्ध-गहणिको याव सत्तमा पितामह-युगा अक्खितो अनुपक्कुट्ठो जाति-वादेन । (**मो**) **अभिरूपो दस्सनीय्यो पासादिको** परमाय वण्ण-पोक्खरताय समन्नागतो ब्रह्म-वण्णी ब्रह्म-वच्चंसी अक्खुद्दा'वकासो दस्सनाय । (त) **अड्ढो महद्धनो महाभोगो** पहूत-जातरूप-रजतो पहूत-वित्तू'-पकरणो पहूत-धन-धञ्ञो परिपुण्ण-कोस-कोट्ठागारो (स्स) **बलवा चतुरङ्गिनिया सेनाय समन्नागतो** अस्संवाय ओवाद-पतिकरायं पतपंति मञ्ञे पच्चत्थिके यससा । (भ) **सद्धो दायको दान-पति** अनावट-द्वारो समण-ब्राह्मण-कपणिद्धिक-वनिब्बक-याचकानं ओपान-भूतो पुञ्ञानि करोति । (ग) **बहुस्सुतो तस्स तस्से'व सुत-जातस्स।** (व) तस्स तस्से'व खो पन भासितस्स अत्थं जानाति-अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो'ति । (**तो**) पण्डितो वियत्तो मेधावी पटिबलो अतीता'नागत-पच्चुप्पन्ने अत्थे चिन्तेतुं । राजा महा-विजितो इमेहि अट्ठङ्गेहि समन्नागतो । **इति इमानि पि अट्ठङ्गानि तस्से'व यञ्ञस्स परिक्खारा भवन्ति ।** (13)

१- वड्ढी;-वच्छसि २ अस्सतस्स, अस्स वा ३ परिकाय, परिकराय, पटिकराय. ४ पनपति, सदनति; सहति पति ५ मन्तेतुं

१६ " पुरोहितो ब्राह्मणो **चतुह'ङ्गेहि समन्नागतो**–(अ) **उभतो सुजातो मातितो च पितितो च** संसुद्ध–गहणिको याव सत्तमा पितामह–युगा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जाति–वादेन । (र) **अज्झायको मन्त–धरो** तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्टु–केटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहास–पञ्चमानं पदको वेय्याकरणो लोकायत–महापुरिस–लक्खणेसु अनवयो । (ह) **सीलवा बुद्ध–सीली** वुद्ध–सीलेन समन्नागतो । **(तो) पण्डितो वियत्तो** मेधावी पठमो वा दुतियो वा सुजं पग्गण्हन्तानं । पुरोहितो ब्राह्मणो इमेहि चतुह'ङ्गेहि समन्नागतो । **इति इमानि पि चतुरङ्गानि तस्से'व यञ्ञस्स परिक्खारा भवन्ति** । (14)

१७ " अथ खो ब्राह्मण, पुरोहितो ब्राह्मणो रञ्ञो महा–विजितस्स पुब्बे' व यञ्ञा **तिस्सो विधा** देसेसि–(स) सिया खो पन भोतो रञ्ञो महा–यञ्ञं **यिट्ठु–कामस्स** कोचिदे'व विप्पटिसारो–महा वत मे **भोगक्खन्धो विगच्छिस्सती'ति** । सो भोता रञ्ञा **विप्पटिसारो न करणीयो** ।(स्मा) सिया खो पन भोतो रञ्ञो महा–यञ्ञं **यजमानस्स** कोचिदे'व विप्पटिसारो–महा वत मे **भोगक्खन्धो विगच्छती'ति** । सो भोता रञ्ञा **विप्पटिसारो न करणीयो** । (सं) सिया खो पन भोतो रञ्ञो महा–यञ्ञं **यिट्ठस्स** कोचिदे'व विप्पटिसारो–महा वत मे **भोगक्खन्धो विगतो'** ति । सो भोता रञ्ञा **विप्पटिसारो न करणीयो'ति** ।

" इमा खो ब्राह्मण, पुरोहितो ब्राह्मणो **रञ्ञो महा–विजितस्स पुब्बे' व यञ्ञा तिस्सो विधा देसेसि** । (15)

१८ " अथ खो ब्राह्मण, पुरोहितो ब्राह्मणो रञ्ञो महाविजितस्स पुब्बे' व यञ्ञा **दसहा'कारेहि** पटिग्गाहकेसु विप्पटिसारं पटिविनेसि[1]–

---

१ पटिविनोदेतुं.

आगमिस्सन्ति खो भोतो यञ्ञं **पाणातिपातिनो** पि **पाणातिपाता पटिविरता** पि। ये तत्थ पाणातिपातिनो तेसं येव तेन, ये तत्थ पाणातिपाता पटिविरता ते आरब्भ यजतं भवं[1], मोदतं भवं, चित्तमे'व भवं अन्तरं पसादेतु। आगमिस्सन्ति खो भोतो यञ्ञं **अदिन्ना'दायिनो** पि **अदिन्ना'दाना पटिविरता** पि .... पे० .... पसादेतुं[2]। **कामेसु मिच्छाचारिनो** पि **कामेसु मिच्छाचारा पटिविरता** पि .... पे० ... पसादेतुं[2]। **मुसा—वादिनो** पि **मुसा—वादा पटिविरता** पि .... पे० .... पसादेतुं[2]। **पिसुण—वाचिनो** पि **पिसुणाय—वाचाय पटिविरता** पि .... पे० .... पसादेतुं[2]। **फरुस—वाचिनो** पि **फरुसाय वाचाय पटिविरता** पि .... पे० .... पसादेतुं[2]। **सम्फप्पलापिनो** पि, **सम्फप्पलापा पटिविरता** पि .... पे० .... पसादेतुं[2]। **अभिज्झालुनो** पि **अनभिज्झालुनो** पि .... पे० .... पसादेतुं[2]। **व्यापन्न—चित्ता** पि **अव्यापन्न—चित्ता** पि .... पे० .... पसोदतुं[2]। **मिच्छा—दिट्ठिका** पि **सम्मा—दिट्ठिका** पि। ये तत्थ मिच्छा—दिट्ठिका तेसं येव तेन, ये तत्थ सम्मा—दिट्ठिका ते आरब्भ यजतं भवं, मोदतं भवं, चित्तमे'व भवं अन्तरं पासादेतू'ति। इमेहि खो ब्राह्मण, पुरोहितो ब्राह्मणो रञ्ञो महा—विजितस्स पुब्बे' व यञ्ञा **दसहा'कारेहि पटिग्गाहकेसु विप्पटिसारं पटिविनेसि**[3]। (16)

१९ " अथ खो ब्राह्मण, पुरोहितो ब्राह्मणो रञ्ञो महा—विजितस्स महा—यञ्ञं यजमानस्स **सोळसेहि आकारेहि चित्तं सन्दस्सेसि** समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि। (न) सिया खो पन भोतो रञ्ञो

---

१ Add after यजतं भवं always सज्जतं भवं २ Repeat with relevant changes. ३ पटिविनोदेसि

महा–यञ्ञं यजमानस्स कोचिदे'व वत्ता,–राजा खो महा–विजितो महा–यञ्ञं यजति, नो च ख्व'स्स आमन्तिता **खत्तिया अनुयुत्ता** नेगमा चे'व जानपदा च। अथ च पन भवं राजा एवरूपं महा–यञ्ञं यजती'ति। एवम्पि भोतो रञ्ञो वत्ता धम्मंतो[1] न'त्थि। भोतो खो पन रञ्ञो आमन्तिता खत्तिया अनुयुत्ता नेगमा चे'व जानपदा च, इमिना च पे'तं भवं राजा जानातु–यजतं भवं, मोदतं भवं, चित्तमे'व भवं अन्तरं पसादेतु (मो) सिया खो पन भोतो रञ्ञो महा–यञ्ञं यजमानस्स कोचिदे'व वत्ता,–राजा खो महा–विजितो महा–यञ्ञं यजति, नो च ख्वस्स[2] आमन्तिता **अमच्चा पारिसज्जा** नेगमा चे'व जानपदा च .... पे० .... अन्तरं पसादेतु। (त) सिया.... पे० .... **ब्राह्मण–महासाला** नेगमा चे'व जानपदा च .... पे० .... अन्तरं पसादेतु। (स्स) सिया .... पे० .... **गहपति–नेचयिका** नेगमा चे'व जानपदा च .... पे० .... अन्तरं पसादेतु। (भ) 'सिया खो पन भोतो रञ्ञो महा–यञ्ञं यजमानस्स कोचिदे'व वत्ता,–राजा खो महा–विजितो महा–यञ्ञं यजति, **नो च खो उभतो सुजातो** मातितो च पितितो च .... पे० .... जाति–वादेन। अथ च पन भवं राजा एवरूपं महा–यञ्ञं यजती'ति। एवम्पि खो भोतो रञ्ञो वत्ता धम्मंतो[1] न'त्थि। भवं खो पन राजा उभतो सुजातो .... पे० .... जातिवादेन, इमिना पे'तं भवं राजा जानातु–यजतं भवं, मोदतं भवं, चित्तमे'व भवं अन्तरं पासादेतु। (ग) सिया खो पन भोतो रञ्ञो महा–यञ्ञं यजमानस्स कोचिद'व वत्ता–राजा खो महा–विजितो, महा–यञ्ञं यजति, **नो च खो अभिरूपो दस्सनीयो**.... पे० ....

---

१ धम्मता २ खो तस्स ३ भवं तं, भवन्तं.

दस्सनाय । अथ पन .... पे० .... दस्सनाय , इमिना पे'तं .... पे० .... अन्तरं पसादेतु । (व) सिया खो पन .... पे० .... वत्ता,—राजा .... पे० .... यजति, **नो च खो अड्ढो महद्धनो** .... पे० .... परिपुण्ण—कोस—कोट्ठागारो । अथ च पन .... पे० .... परिपुण्ण—कोस—कोट्ठागारो, । इमिना पे'तं भवं राजा जानातु .... पे० .... अन्तरं पसादेतु । (तो) सिया खो पन भोतो.... पे० ....वत्ता,—राजा .... पे० यजति, **नो च खो बलवा** चतुरङ्गिनिया सेनाय समन्नागतो....पे० .... यससा । अथ च पन.... पे० ....यससा , इमिना पे'तं भवं राजा जानातु.... पे० .... अन्तरं पसादेतु । (अ) सिया खो पन....पे० .... वत्ता,—राजा....पे० ....यजति, **नो च खो सद्धो** दायको ....पे० .... पुञ्ञानि करोति । अथ च पन ....पे० .... पुञ्ञानि करोति , इमिना पे'तं भवं राजा जानातु .... पे० .... अन्तरं पसादेतु (र) सिया खो पन....पे० ....वत्ता,—राजा ...पे० ....यजति, **नो च खो बहुस्सुतो तस्स तस्से'व सुतजातस्स** । अथ च पन.... पे० ....सुतजातस्स, इमिना पे'तं भवं राजा जानातु .... पे० .... अन्तरं पसादेतु । (ह) सिया खो पन ....पे० .... वत्ता,—राजा .... पे० .... यजति, **नो च खो तस्स तस्से'व खो पन भासितस्स अत्थं जानाति**....पे० .... इमस्स भासितस्स अत्थो'ति । अथ च पन.... पे० ....इमस्स भासितस्स अत्थो'ति , इमिना पे'तं भवं राजा जानातु .... पे० .... अन्तरं पसादेतु । (तो) सिया खो पन .... पे० ....वत्ता,—राजा .... पे० ....यजति, **नो च खो पण्डितो वियत्तो** .... पे० ....पच्चुप्पन्ने अत्थे चिन्तेतुं । अथ च पन.... पे० ....अत्थे चिन्तेतुं , इमिना पे'तं भवं राजा जानातु.... पे० .... अन्तरं पसादेतु ।

(स) सिया खो पन ....पे०.... वत्ता,–राजा ....पे०....यजति, **नो च खो तस्स पुरोहितो ब्राह्मणो उभतो सुजातो** ....पे०.... अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन । अथ च पन ....पे०.... अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन । इमिना पे'तं भवं राजा जानातु.... पे०....अन्तरं पसादेतु । (म्मा) सिया खो पन .... पे०.... वत्ता,–राजा.... पे०.... यजति, **नो च ख्व'स्स पुरोहितो ब्राह्मणो अज्झायको** .... पे०.... महापुरिसलक्खणेसु अनवयो । अथ च पन.... पे०....महापुरिसलक्खणेसु अनवयो । इमिना पे'तं भवं राजा जानातु....पे०.... अन्तरं पसादेतु । (सं) सिया खो पन ....पे० ....वत्ता,–राजा .... पे०.... यजति, **नो च ख्व'स्स पुरोहितो ब्राह्मणो सीलवा**.... पे०....समन्नागतो । अथ च पन .... पे०.... समन्नागतो , इमिना पे'तं भवं राजा जानातु ....पे०.... अन्तरं पसादेतु । (बु) सिया खो पन ....पे० .... वत्ता,–राजा ....पे० .... यजति, **नो च ख्व'स्स पुरोहितो ब्राह्मणो पण्डितो वियत्तो** .... पे०.... सुजं पग्गण्हन्तानं । अथ च पन.... पे०....सुजं पग्गण्हन्तानं । इमिना पे'तं भवं राजा जानातु ....पे०.... अन्तरं पसादेतू'ति । ....

"इमेहि खो ब्राह्मण, पुरोहितो ब्राह्मणो रञ्ञो महाविजितस्स महा–यञ्ञं यजमानस्स **सोळसेहि आकारेहि चित्तं सन्दस्सेसि** समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । (17)

....

२० "तस्मिं खो ब्राह्मण, यञ्ञे ने'व गावो हञ्ञिंसु, न अजेळका हञ्ञिंसु, न कुक्कुट–सूकरा हञ्ञिंसु, न विविधा पाणा सङ्घातं आपज्जिंसु, न रुक्खा छिज्जिंसु यूपत्थाय, न दब्भा लूयिंसु बरिहि-

सत्थार्य, ये पि'स्स अहेसुं दासा'ति वा पेस्सा'ति वा कम्मकरा'ति वा ते पि न दण्डतज्जिता न भय-तज्जिता, न अस्सु-मुखा रुदमाना परिकम्मानि अकंसु । अथ खो ये **इच्छिसु ते अकंसु, ये न इच्छिसु ते न अकंसु, यं इच्छिसु तं अकंसु, यं न इच्छिसु, न तं अकंसु । सप्पि-तेल-नवनीत-दधि-मधु-फाणितेन चे'व सो यञ्ञो निट्ठानम'गमासि** । (18)

२१ " अथ खो ब्राह्मण, खत्तिया अनुयुत्ता नेगमा चे'व जानपदा च, अमच्चा पारिसज्जा नेगमा चे'व जानपदा च, ब्राह्मण-महासाला नेगमा चे'व जानपदा च, गहपति-नेचयिका नेगमा चे'व जानपदा च, पहूतं सापतेय्यं आदाय राजानं महा-विजितं उपसङ्कमित्वा एवमा'हंसु-इदं, देव, पहूतं सापतेय्यं देवं येव उद्दिस्स आभतं, तं देवो पटिगण्हातू'ति ।

' अलं भो, मम पि इदं पहूतं सापतेय्यं धम्मिकेन [बलिना] अभिसङ्खित्तं[2] । तञ्च वो होतु, इतो च भीयो* हरथा'ति । ते रञ्ञा पटिक्खित्ता एकम'न्तं अपक्कम्म एवं सम्मन्तेसुं[3]-न खो एतं अम्हाकं पटिरूपं, मयं इमानि सापतेय्यानि पुनदे'व सकानि घरानि पटिहरेय्याम । राजा खो महा-विजितो महा-यञ्ञं यजति, **हन्द'स्स मयं अनुयागिनो** होमा'ति । (19)

२२ " अथ खो ब्राह्मण, **पुरत्थिमेन** यञ्ञा'वाटस्स खत्तिया अनुयुत्ता नेगमा चे'व जानपदा च दानानि पट्ठपेसुं, **दक्खिणेन** यञ्ञा'वाटस्स अमच्चा पारिसज्जा नेगमा चे'व जानपदा च दानानि पट्ठपेसुं,

---

१ पर-हिंसत्थाय २ अभिसङ्खतं ३ समचिन्तेसुं * भिय्यो

पच्छिमेन यञ्ञा'वाटस्स ब्राह्मण–महासाळा नेगमा चे'व जानपदा च दानानि पट्ठपेसुं, **उत्तरेन** यञ्ञा'वाटस्स गहपति–नेचयिका नेगमा चे'व जानपदा च दानानि पट्ठपेसुं। **तेसु पि ब्राह्मणा** यञ्ञेसु ने'व गावो हञ्ञिसु, ... पे० .... (§ २०) यं न इच्छिंसु न तं अकंसु। सप्पि–तेल–नवनीत–दधि–मधु–फाणितेन चे'व ते यञ्ञा निट्ठानमा'गमंसु।

" इति चत्तारो च **अनुमतिपक्खा**, राजा महा–विजितो **अट्ठङ्गेहि** समन्नागतो, पुरोहितो ब्राह्मणो **चतुह'ङ्गेहि** समन्नागतो, **तिस्सो** च विधा। **अयं वुच्चति ब्राह्मण, तिविधा यञ्ञ–सम्पदा सोळस–परिक्खारा'ति** "। (20)

२३ एवं वुत्ते ते ब्राह्मणा उन्नादिनो उच्चा–सद्दा महा–सद्दा अहेसुं–**अहो यञ्ञो, अहो यञ्ञ–सम्पदा'ति**। कूटदन्तो पन ब्राह्मणो **तुण्ही–भूतो'** व निसिन्नो होति। अथ खो ते ब्राह्मणा कूटदन्तं ब्राह्मणं एतद'वोचुं—

' कस्मा पन भवं कूटदन्तो समणस्स गोतमस्स सुभासितं सुभासिततो ना'ब्भनुमोदती'ति ' ?।

' ना'हं भो, समणस्स गोतमस्स सुभासितं सुभासिततो ना'ब्भनुमोदामि, मुद्धा पि तस्स विपतेय्य[1], यो समणस्स गोतमस्स सुभासितं सुभासिततो ना'ब्भनुमोदेय्य। अपि च मे भो, एवं होति–समणो गोतमो न एवमा'ह–एवं मे सुतं'ति'वा, एवं अरहति भवितुं'ति'वा, अपि च समणो गोतमो–एवं तदा आसि, इत्थं तदा आसि, त्वे'व

[1] विप्पतेय्य, विप्फालेय्य, विपातेय्य.

अभासि। तस्स मय्हं भो, एवं होति—अद्धा समणो गोतमो तेन समयेन राजा वा अहोसि महा—विजितो यञ्ञ—सामि, पुरोहितो वा ब्राह्मणो तस्स यञ्ञस्स याजेता'ति। अभिजानाति पन भवं गोतमो एवरूपं यञ्ञं यजित्वा वा याजेत्वा वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उप्पज्जिता'ति ?'।

"अभिजानाम'हं ब्राह्मण, एवरूपं यञ्ञं यजित्वा वा याजेत्वा वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उप्पज्जिता। **अहं तेन समयेन पुरोहितो ब्राह्मणो अहोसि, तस्स यञ्ञस्स याजेता'ति**"। (21)

२४ 'अत्थि पन भो गोतम, अञ्ञो यञ्ञो इमाय ति—विधाय यञ्ञ—सम्पदाय सोळस—परिक्खाराय अप्पट्ठतरो च अप्प—समारब्भे-तरो[1] च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति ?'।

"अत्थि खो ब्राह्मण, अञ्ञो यञ्ञो इमाय ति—विधाय यञ्ञ-सम्पदाय .... पे० .... महा'निसंसतरो चा'ति।"

'कतमो पन सो भो गोतम, यञ्ञो इमाय ति—विधाय यञ्ञ—सम्पदाय .... पे० .... महा'निसंसतरो चा'ति ?।'

"यानि खो तानि ब्राह्मण, **निच्च—दानानि** अनुकूल—यञ्ञानि सीलवन्ते पब्बजिते उद्दिस्स दीयन्ति, अयं खो ब्राह्मण, यञ्ञो इमाय ति—विधाय यञ्ञ—सम्पदाय....पे०....महा'निसंसतरो चा'ति।" (22)

२५ 'को नु खो भो गोतम, हेतु को पच्चयो येन तं निच्च—दानं अनुकूल—यञ्ञं इमाय ति—विधाय यञ्ञ—सम्पदाय ... पे० .... महा'निसंसतरञ्चा'ति ?।'

---

१ अप्पसमारम्भतरो. (throughout this context)

" न खो ब्राह्मण, एवरूपं यञ्ञं उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहन्त-मग्गं वा समापन्ना । तं किस्स हेतु ? दिस्सन्ति हे'त्थ ब्राह्मण, दण्डप्पहारा पि गलग्गहा पि । तस्मा एवरूपं यञ्ञं न उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहन्त-मग्गं वा समापन्ना । यानि खो पन तानि निच्च-दानानि अनुकूल-यञ्ञानि सीलवन्ते पब्बजिते उद्दिस्स दीयन्ति, एवरूपं खो ब्राह्मण, यञ्ञं उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहन्त-मग्गं वा समापन्ना । तं किस्स हेतु ? न हे'त्थ ब्राह्मण, दिस्सन्ति दण्डप्पहारा पि गलग्गहा पि । तस्मा एवरूपं यञ्ञं उपसङ्कमन्ति अरहन्तो वा अरहन्त-मग्गं वा समापन्ना । अयं खो ब्राह्मण, हेतु अयं पच्चयो येने'तं निच्च-दानं अनुकूल-यञ्ञं इमाय ति-विधाय यञ्ञ-सम्पदाय .... पे० .... महा'निसंसतरञ्चा'ति " । (23)

२६ ' अत्थि पन भो गोतम, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च ति-विधाय यञ्ञ-सम्पदाय सोळस-परिक्खाराय इमिना च निच्च-दानेन अनुकूल-यञ्ञेन अप्पट्ठतरो च अप्प-सामरम्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति ? ।

" अत्थि खो ब्राह्मण, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च ति-विधाय यञ्ञ-सम्पदाय सोळस-परिक्खाराय इमिना च निच्च-दानेन अनुकूल-यञ्ञेन अप्पट्ठतरो च अप्प-समारम्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति " ।

' कतमो पन सो भो गोतम, यञ्ञो इमाय च तिविधाय यञ्ञ-सम्पदाय सोळस-परिक्खाराय इमिना च निच्च-दानेन अनुकूल-यञ्ञेन अप्पट्ठतरो च अप्प-समारम्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति ? ' ।

"यो खो ब्राह्मण, **चातुद्दिसं सङ्घं उद्दिस्स विहारं करोति, अयं** खो ब्राह्मण, यञ्ञो इमाय च ति–विधाय यञ्ञ–सम्पदाय सोळस–परिक्खाराय इमिना च निच्च–दानेन अनुकूल–यञ्ञेन अप्प-ट्ठतरो च अप्प–समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति"। (24)

२७ 'अत्थि पन भो गोतम, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च ति–**विधाय** यञ्ञ–**सम्पदाय सोळस–परिक्खाराय,** इमिना च **निच्च–दानेन अनुकूल–यञ्ञेन,** इमिना च **विहार–दानेन** अप्पट्ठतरो च अप्प–समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति?'।

"अत्थि खो ब्राह्मण, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च ति–विधाय यञ्ञ–सम्पदाय सोळस–परिक्खाराय इमिना च निच्च–दानेन अनुकूल–यञ्ञेन इमिना च विहार–दानेन अप्पट्ठतरो च अप्प–समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति"।

'कतमो पन सो भो गोतम, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च ति–विधाय यञ्ञ–सम्पदाय सोळस–परिक्खाराय इमिना च निच्च–दानेन अनु-कूल–यञ्ञेन इमिना च विहार–दानेन अप्पट्ठतरो च अप्प–समारब्भ-तरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति?'।

"यो खो ब्राह्मण, पसन्न–चित्तो **बुद्धं सरणं गच्छति, धम्मं सरणं गच्छति, सङ्घं सरणं गच्छति,** अयं ब्राह्मण, यञ्ञो इमाय च ति–विधाय यञ्ञ–सम्पदाय सोळस–परिक्खाराय इमिना च निच्च–दानेन अनुकूल–यञ्ञेन इमिना च विहार–दानेन अप्पट्ठतरो च अप्प–समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति"। (25)

२८ ' अत्थि पन भो गोतम, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च **ति-विधाय यञ्ञ-सम्पदाय सोळस-परिक्खाराय,** इमिना च निच्च-दानेन **अनुकूल-यञ्ञेन,** इमिना च **विहार-दानेन,** इमेहि च **सरणा'-गमनेहि** अप्पट्ठतरो च अप्प-समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'-निसंसतरो चा'ति ? '।

" अत्थि खो, ब्राह्मण, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च ति-विधाय यञ्ञ-सम्पदाय सोळस-परिक्खाराय इमिना च निच्च-दानेन अनुकूल-यञ्ञेन, इमिना च विहार-दानेन, इमेहि च सरणा'गमनेहि अप्पट्ठतरो च अप्प-समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति " ।

' कतमो पन सो भो गोतम, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च ति-विधाय यञ्ञ-सम्पदाय सोळस-परिक्खाराय इमिना च निच्च-दानेन अनुकूल-यञ्ञेन, इमिना च विहार-दानेन, इमेहि च सरणा'गमनेहि अप्पट्ठतरो च अप्प-समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति ? ' ।

" यो खो ब्राह्मण, पसन्न-चित्तो **सिक्खा-पदानि** समादियति, —पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसु मिच्छा'चारा वेरमणी, मुसा-वादा वेरमणी, सुरा-मेरय-मज्ज-पमादट्ठाना वेरमणी-अयं खो ब्राह्मण, यञ्ञो इमाय च ति-विधाय यञ्ञ-सम्पदाय सोळस-परिक्खाराय इमिना च निच्च-दानेन अनुकूल-यञ्ञेन, इमिना च विहार-दानेन, इमेहि च सरणागमनेहि अप्पट्ठतरो च अप्प-समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति । " (26)

२९ ' अत्थि पन भो गोतम, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च **ति-विधाय यञ्ञ-सम्पदाय सोळस-परिक्खाराय,** इमिना च

निच्चदानेन अनुकूल–यञ्ञेन, इमिना च विहार–दानेन, इमेहि च सरणा'गमनेहि, इमेहि च सिक्खा–पदेहि अप्पट्ठतरो च अप्प–समारम्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति ? ' ।

"अत्थि खो ब्राह्मण, अञ्ञो यञ्ञो इमाय च ति–विधाय यञ्ञ–सम्पदाय सोळस–परिक्खाराय इमिना च निच्च–दानेन अनुकूल–यञ्ञेन, इमिना च विहार–दानेन, इमेहि च सरणा'गमनेहि इमेहि च सिक्खा–पदेहि अप्पट्ठतरो च अप्प–समारम्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति "। ....

'कतमो सो भो गोतम, यञ्ञो इमाय च ति–विधाय यञ्ञ–सम्पदाय सोळस–परिक्खाराय इमिना च निच्च–दानेन अनुकूल–यञ्ञेन, इमिना च विहार–दानेन, इमेहि च सरणागमनेहि, इमेहि च सिक्खा–पदेहि अप्पट्ठतरो च अप्प–समारम्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो चा'ति ?' ।

३० "इध ब्राह्मण, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७–७९ · § ४२–४७, *both inclusive.* Substitute ब्राह्मण for महाराज and bring out relevant changes] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति । एवं खो ब्राह्मण, भिक्खु सील–सम्पन्नो होति[1] ।

३१ "कथञ्च ब्राह्मण, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ? । इध ब्राह्मण, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा.... पे०.... [Expand as

---

१. P. T. S. Edition covers Pages 62 to 70; and Paragraphs from 40 to 63 (both inclusive).

is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९–८६ § ४८–६५, *both inclusive*. Substitute ब्राह्मण for महाराज and bring out relevant changes] तस्स इमे पञ्च नीवरणे पहीने.... पे० .... सुखिनो चित्तं समाधियति। सो विविच्चे'व कामेहि .... पे० .... **पठम–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति। अयं खो ब्राह्मण, यञ्ञो पुरिमेहि यञ्ञेहि अप्पट्ठतरो च अप्प–समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'-निसंसतरो च। .... पे० .... **दुतिय–ज्झानं** .... पे० .... **ततिय-ज्झानं–** .... पे० .... **चतुत्थ–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति[१]। अयं हि खो ब्राह्मण, यञ्ञो पुरिमेहि .... पे० .... महा'निसंसतरो च।

३२ "पुन च परं ब्राह्मण, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **ञाणदस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभि-निन्नामेति। सो एवं पजानाति—.... पे० .... [Expand as is given in सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ८७–९५, § ६७–८१ *both inclusive*. Substitute ब्राह्मण for महाराज and bring out relevant changes] खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना' परं इत्थत्ताया'ति पजानाति[२]।

"अयं खो ब्राह्मण, यञ्ञो पुरिमेहि यञ्ञेहि अप्पट्ठतरो च अप्प–समारब्भतरो च महप्फलतरो च महा'निसंसतरो च। **इमाय च ब्राह्मण, यञ्ञ–सम्पदाय अञ्ञा यञ्ञ–सम्पदा उत्तरितरा वा पणीततरा वा न'त्थी'ति।**" (27)

---

१. P. T. S. Edition covers Pages 70 to 75, and Paragraphs 64 to 81 (both inclusive).

२. P. T. S. Edition covers Pages 76 to 84, and Paragraphs from 83 to 97 (both inclusive)

३३ एवं वुत्ते कूटदन्तो ब्राह्मणो भगवन्तं एतद'वोच— अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम। सेय्यथा पि भो गोतम, निक्कुजितं वा उक्कुज्जेय्य....पे०....[सोणदण्ड–सुत्तं § २५ पिट्ठङ्को १४६] धम्मो पकासितो । एसा'हं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि ....पे०.... अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं। एसा'हं भो गोतम, सत्त च उसभ–सतानि सत्त च वच्छतर–सतानि सत्त च वच्छतरी–सतानि सत्त च अज–सतानि सत्त च उरब्भ–सतानि **मुञ्चापेमि, जीवितं देमि, हरितानि चे'व तिणानि खादन्तु, सीतानि च पानियानि पिवन्तु, सीतो च नेसं वातो उपवायतं**' ति[1] ।' (28)

३४ अथ खो भगवा कूटदन्तस्स ब्राह्मणस्स अनुपुब्बिकथं कथेसि— सेय्यथीदं, दान–कथं सील–कथं ....पे० .... [अम्बट्ठ–सुत्तं, § २३ पिट्ठङ्को १२५ Substitute कूटदन्तो ब्राह्मणो for ब्राह्मणो पोक्खरसाति and bring out relevant changes.] धम्म–चक्खुं उदपादि– 'यं किञ्चि समुदय–धम्मं सब्बं तं निरोध–धम्मं'ति। (29)

३५ अथ खो कूटदन्तो ब्राह्मणो दिट्ठ–धम्मो पत्त–धम्मो विदित–धम्मो परियोगाळ्ह–धम्मो तिण्ण–विचिकिच्छो विगत–कथंकथो वेसा-रज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थु सासने भगवन्तं एतद'वोच–अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु–सङ्घेना'ति।

अधिवासेसि भगवा तुण्ही–भावेन। अथ खो कूटदन्तो ब्राह्मणो भगवतो अधिवासनं विदित्वा, उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पद-क्खिणं कत्वा पक्कामि। अथ खो कूटदन्तो ब्राह्मणो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके यञ्ञा'वाटे पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि– 'कालो भो गोतम, निट्ठितं भत्तं'ति।'

---

१ उपवायन्तु'ति

३६ अथ खो भगवा पुब्बण्ह—समयं निवासेत्वा पत्त—चीवरं आदाय सद्धिं भिक्खु—सङ्घेन येन कूटदन्तस्स ब्राह्मणस्स यञ्ञा'वाटो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो कूटदन्तो ब्राह्मणो बुद्ध—पमुखं भिक्खु—सङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि। अथ खो कूटदन्तो ब्राह्मणो भगवन्तं भुत्ताविं ओनीत—पत्त—पाणिं अञ्ञतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्तं निसिन्नं खो कूटदन्तं ब्राह्मणं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठाया'सना पक्कामी'ति।(30)

कूटदन्त—सुत्तं निट्ठितं (पञ्चमं)

[६ महालि—सुत्तं]

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा **वेसालियं** विहरति **महावने कूटागार—सालायं**। तेन खो पन समयेन सम्बहुला **कोसलका च ब्राह्मण—दूता मागधका च ब्राह्मण—दूता** वेसालियं पटिवसन्ति केनचिदे'व करणीयेन। अस्सोसुं खो ते कोसलका च ब्राह्मण—दूता मागधका च ब्राह्मण—दूता,—समणो खलु भो, गोतमो सक्य—पुत्तो सक्य—कुला पब्बजितो वेसालियं विहरति महावने कूटागार—सालायं। तं खो पन भगवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो—इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो....पे०.... [सामञ्ञ—फल—सुत्तं, पिट्ठङ्को ७७ § ४२] केवल—परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्म—चरियं पकासेति। साधु खो पन तथा—रूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति। (1)

२. अथ खो ते कोसलका च ब्राह्मण–दूता मागधका च ब्राह्मण–दूता येन महावनं कूटागार–साला तेनु'पसङ्कमिंसु। तेन खो पन समयेन **आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको** होति। अथ खो ते कोसलका च ब्राह्मण–दूता मागधका च ब्राह्मण–दूता येना'यस्मा नागितो तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं नागितं एतद'वोचुं–कहं नु खो भो नागित, एतरहि सो भवं गोतमो विहरति?। दस्सन–कामा हि मयं तं (भगवन्तं) गोतमं'ति।

'**अकालो** खो **आवुसो, भगवन्तं दस्सनाय–पटिसल्लीनो भगवा**'ति। अथ खो ते कोसलका च ब्राह्मण–दूता मागधका च ब्राह्मण–दूता तत्थे'व एकम'न्तं निसीदिंसु–दिस्वा' व मयं तं भगवन्तं गोतमं गमिस्सामा'ति। (2)

३. **ओट्ठद्धो** पि लिच्छवि महतिया लिच्छवि–परिसाय सद्धिं येन महावनं कूटागार–साला, येना'यस्मा नागितो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं नागितं अभिवादेत्वा एकम'न्तं अट्ठासि। एकम'न्तं ठितो खो ओट्ठद्धो लिच्छवि आयस्मन्तं नागितं एतद'वोच–कहं नु खो भन्ते नागित, एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मा–सम्बुद्धो?। दस्सन–कामा हि मयं तं भगवन्तम'रहन्तं सम्मा–सम्बुद्धं'ति। 'अकालो खो महालि, भगवन्तं दस्सनाय–पटिसल्लीनो भगवा'ति। ओट्ठद्धो पि लिच्छवि तत्थे'व एकम'न्तं निसीदि–दिस्वा' व अहं तं भगवन्तं गमिस्सामि अरहन्तं सम्मा–सम्बुद्धं'ति। (3)

४. अथ खो **सीहो समणुद्देसो**[1] येना'यस्मा नागितो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं नागितं अभिवादेत्वा एकम'न्तं अट्ठासि।

---

१ सिहो (throughout)

एकम'न्तं ठितो खो सीहो समणुद्देसो आयस्मन्तं नागितं एतद'वोच—एते भन्ते कस्सप, सम्बहुला कोसलका च ब्राह्मण—दूता मागधका च ब्राह्मण—दूता इधू'पसङ्कन्ता भगवन्तं दस्सनाय । ओट्ठद्धो'पि लिच्छवि महतिया लिच्छवि—परिसाय सद्धिं इधू'पसङ्कतो भगवन्तं दस्सनाय । साधु भन्ते कस्सप, लभतं एसा जनता भगवन्तं दस्सनाया'ति' ।

' तेन हि सीह, त्वं येव भगवतो आरोचेही'ति ' ।

' एवं भन्ते ' ति खो सीहो समणुद्देसो आयस्मतो नागितस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकम'न्तं अट्ठासि । एकम'न्तं ठितो खो सीहो समणुद्देसो भगवन्तं एतद'वोच—एते भन्ते, सम्बहुला कोसलका च ब्राह्मण—दूता मागधका च ब्राह्मण—दूता इधू'पसङ्कन्ता भगवन्तं दस्सनाय । ओट्ठद्धो पि लिच्छवि महतिया लिच्छवि—परिसाय सद्धिं इधू'पसङ्कन्तो भगवन्तं दस्सनाय । साधु भन्ते, लभतं एसा जनता[1] भगवन्तं दस्सनाया'ति' ।

' तेन हि सीह, विहार—पच्छायायं[2] आसनं पञ्ञापेही'ति' ।

' एवं भन्ते ' ति खो सीहो समणुद्देसो भगवतो पटिस्सुत्वा विहार—पच्छायाय आसनं पञ्ञापेसि । अथ खो भगवा विहारा निक्खम्म[3] विहार—पच्छायायं[2] पञ्ञत्ते आसने निसीदि । (4)

५ अथ खो ते कोसलका च ब्राह्मण—दूता मागधका च ब्राह्मण—दूता येन भगवा तेनु' पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिंसु ।

१ परिसा for जनता. २ विहार—पच्छायायं. ३ Omit विहारा निक्खम्म.

ओट्ठद्धो पि लिच्छवि महतिया लिच्छवि-परिसाय सद्धिं येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवोदत्वा एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्तं निसिन्नो खो ओट्ठद्धो लिच्छवि भगवन्तं एतद'वोच—

'पुरिमानि भन्ते, दिवसानि पुरिमतरानि **सुनक्खत्तो लिच्छवि-पुत्तो** येना'हं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मं एतद'वोच—यदग्गे अहं महालि, भगवन्तं उपनिस्साय विहरिस्सामि न चिरं तीणि वस्सानि, **दिब्बानि** हि खो **रूपानि पस्सामि पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, नो च खो दिब्बानि सद्दानि सुणामि पिय-रूपानि** कामूपसंहितानि रजनीयानी'ति। सन्ताने'व नु खो भन्ते, सुनक्खत्तो लिच्छवि-पुत्तो दिब्बानि सद्दानि ना'स्सोसि पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, नो उदाहु असन्तानी'ति'।

"सन्ताने'व खो महालि, सुनक्खत्तो लिच्छवि-पुत्तो दिब्बानि सद्दानि ना'स्सोसि पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, नो असन्तानी'ति"। (5)

६ '**को** नु खो भन्ते, **हेतु, को पच्चयो,** येन सन्ताने'व सुनक्खत्तो लिच्छवि-पुत्तो दिब्बानि सद्दानि ना'स्सोसि पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि नो असन्तानी'ति?'।

७ "इध महालि, भिक्खुनो **पुरत्थिमाय** दिसाय **एकंस-भावितो** समाधि होति-**दिब्बानं रूपानं दस्सनाय** पियरूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, **नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय** पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं। सो **पुरत्थिमाय दिसाय** एकंस-भाविते समाधिम्हि दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं

रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, **पुरत्थिमाय दिसाय** दिब्बानि रूपानि पस्सति पिय–रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, नो च खो दिब्बानि सद्दानि सुणाति पिय–रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि । तं किस्स हेतु ?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **पुरत्थिमाय दिसाय** एकंस–भाविते समाधिम्हि दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं । (6)

८ " पुन च परं महालि, भिक्खुनो **दक्खिणाय दिसाय**....पे० .... **नो च खो दिब्बानं सद्दानं** सवनाय.... पे०....रजनीयानं । सो **दक्खिणाय दिसाय** एकंस–भाविते .... पे०....**दक्खिणाय दिसाय**.... पे०....रजनीयानि । तं किस्स हेतु ?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **दक्खिणाय दिसाय** एकंस–भाविते.... पे०....नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय.... पे०....रजनीयानं ।

९ " पुन च परं महालि, भिक्खुनो **पच्छिमाय दिसाय**.... पे० ....नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय.... पे०....रजनीयानं । सो **पच्छिमाय दिसाय** एकंस–भाविते.... पे०.... **पच्छिमाय दिसाय** .... पे०....रजनीयानि । तं किस्स हेतु ?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **पच्छिमाय दिसाय** एकंस–भाविते.... पे०....नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय.... पे०....रजनीयानं ।

१० " पुन च परं महालि, भिक्खुनो **उत्तराय दिसाय** .... पे० ....नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय.... पे० ....रजनीयानं । सो

उत्तराय दिसाय एकंस–भाविते .... पे०....**उत्तराय दिसाय** .... पे०....रजनीयानि । तं किस्स हेतु? । एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **उत्तराय दिसाय** एकंस–भाविते.... पे०....नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय .... पे०....रजनीयानं।

११ "पुन च परं महालि, भिक्खुनो **उद्धमधो तिरियं** एकंस–भावितोसमाधि होति–दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितान रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं। सो **उद्धम'धो तिरियं** एकंस–भाविते समाधिम्हि दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं,... **उद्धमधो तिरियं** दिब्बानि रूपानि पस्सति पिय–रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, नो च खो दिब्बानि सद्दानि सुणाति पिय–रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि । तं किस्स हेतु ?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **उद्धमधो तिरियं** एकंस–भाविते समाधिम्हि दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय–रूपान कामूपसंहितानं रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं । (7)

१२ "इध महालि, भिक्खुनो **पुरत्थिमाय दिसाय एकंस–भावितो** समाधि होति–**दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय** पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं । **सो पुरत्थिमाय दिसाय** एकंस–भाविते समाधिम्हि दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं

रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय–रूपानं कामूप-संहितानं रजनीयानं, **पुरत्थिमाय दिसाय दिब्बानि सद्दानि सुणाति** पिय–रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, **नो च खो दिब्बानि रूपानि पस्सति** पिय–रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि। तं किस्स हेतु ?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **पुरत्थिमाय दिसाय** एकंस–भाविते समाधिम्हि दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पियरूपानं कामूपसं-हितानं रजनीयानं। (४)

१३ " पुन च परं महालि, भिक्खुनो **दक्खिणाय दिसाय** .... पे० .... **नो खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय** .... पे० .... रजनी-यानं। सो **दक्खिणाय दिसाय** एकंस–भाविते .... पे० .... **दक्खिणाय दिसाय दिब्बानि सद्दानि सुणाति** ....पे०....रजनी-यानि। तं किस्स हेतु ?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **दक्खि-णाय दिसाय** एकंस–भाविते .... पे० .... नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय .... पे० .... रजनीयानं।

१४ "पुन च परं महालि, भिक्खुनो **पच्छिमाय दिसाय**....पे० .... नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय .... पे० .... रजनीयानं। सो **पच्छिमाय दिसाय** एकंस–भाविते .... पे० .... **पच्छिमाय दिसाय** दिब्बानि सद्दानि सुणाति .... पे० .... रजनीयानि। तं किस्स हेतु ?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **पच्छिमाय दिसाय** एकंस–भाविते .... पे० .... नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय .... पे० .... रजनीयानं।

१५ "पुन च परं महालि, भिक्खुनो **उत्तराय दिसाय** .... पे० .... नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय .... पे० .... रजनीयानं। सो **उत्तराय दिसाय** एकंस-भाविते .... पे० .... **उत्तराय दिसाय** दिब्बानि सद्दानि सुणाति .... पे० .... रजनीयानि। तं किस्स हेतु?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **उत्तराय दिसाय** एकंस-भाविते .... पे० .... नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय .... पे० .... रजनीयानं।

१६ "पुन च परं महालि, भिक्खुनो **उद्धमधो तिरियं** एकंस-भावितो समाधि होति-**दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय** पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं। सो **उद्धमधो तिरियं** एकंस-भाविते समाधिम्हि दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, **उद्धमधो तिरियं** दिब्बानि **सद्दानि सुणाति** पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, **नो च खो दिब्बानि रूपानि पस्सति** पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि। तं किस्स हेतु?। एवं हे' तं महालि, होति भिक्खुनो **उद्धमधो तिरियं** एकंस-भाविते समाधिम्हि दिब्बानं सद्दानं सवनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, नो च खो दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितान रजनीयानं। (७)

१७ "इध महालि, भिक्खुनो **पुरत्थिमाय दिसाय उभयंस-भावितो समाधि होति-दिब्बानञ्च रूपानं दस्सनाय** पिय-

रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, **दिब्बानं सद्दानं सवनाय** पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं । सो **पुरत्थिमाय दिसाय** उभयं-स-भाविते समाधिम्हि दिब्बानं रूपानं दस्सनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, दिब्बानञ्च सद्दानं सवनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, **पुरत्थिमाय दिसाय दिब्बानि च रूपानि पस्सति** पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, **दिब्बानि सद्दानि सुणाति** पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि । तं किस्स हेतु ? । एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **पुरत्थिमाय दिसाय** उभयंस-भाविते समाधिम्हि दिब्बानं सद्दानं दस्सनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, दिब्बानञ्च सद्दानं सवनाय पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं । (10)

१८ " पुन च परं महालि, भिक्खुनो **दक्खिणाय दिसाय उभयंस-भावितो समाधि** होति—**दिब्बानञ्च रूपानं दस्सनाय** ....पे०....रजनीयानं, **दिब्बानं सद्दानं सवनाय**....पे....रजनीयानं । सो **दक्खिणाय दिसाय** उभयंस-भाविते....पे० ....रजनीयानं, **दक्खिणाय दिसाय दिब्बानि च रूपानि**....पे०....रजनीयानि, **दिब्बानि सद्दानि**....पे०....रजनीयानि । तं किस्स हेतु ? । एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **दक्खिणाय दिसाय** उभयंस-भाविते.... पे०.... **दिब्बानञ्च सद्दानं** सवनाय पियरूपानं कामूपसंहितानं रजनीयान ।

१९ " पुन च परं महालि, भिक्खुनो **पच्छिमाय दिसाय** उभयं-स-भावितो....पे०....दिब्बानं सद्दानं सवनाय....पे०....रजनीयानं ।

सो **पच्छिमाय दिसाय** उभयंस-भावितेे....पे०....रजनीयानं, **पच्छिमाय दिसाय दिब्बानि च रूपानि**....पे०.... **दिब्बानि सद्दानि** .... पे० .... रजनीयानि। तं किस्स हेतु?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **पच्छिमाय दिसाय उभयंस-भावित** .... पे० .... **दिब्बानञ्च सद्दानं** सवनाय पियरूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं।

२० "पुन च परं महालि, भिक्खुनो **उत्तराय दिसाय** उभयं-स-भावितो ...पे०.... **दिब्बानं सद्दानं** सवनाय ....पे०.... रजनीयानं। सो **उत्तराय दिसाय** उभयंस-भावित ....पे०.... रजनीयानं, **उत्तराय दिसाय दिब्बानि च रूपानि** ....पे०.... **दिब्बानि सद्दानि** ....पे०.... रजनीयानि। तं किस्स हेतु?। एवं हे'तं महालि, होति भिक्खुनो **उत्तराय दिसाय** उभयंस-भावित.... पे०.... **दिब्बानञ्च सद्दानं** सवनाय पियरूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं।

२१ "पुन च परं महालि, भिक्खुनो **उद्धमधो तिरियं** उभयंस-भावितो समाधि होति-**दिब्बानञ्च रूपानं दस्सनाय** पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, **दिब्बानञ्च सद्दानं सवनाय** पिय-रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं। सो **उद्धमधो तिरियं** उभयंस-भावित समाधिम्हिं दिब्बानञ्च रूपानं दस्सनाय पिय-रूपानं कामूप-संहितानं रजनीयान, दिब्बानञ्च सद्दानं सवनाय पिय-रूपानं कामूप-संहितानं रजनीयानं, **उद्धमधो तिरियं** दिब्बानि रूपानि पस्सति पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, दिब्बानि च सद्दानि सुणाति पिय-रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि। तं किस्स हेतु?। एवं हे'तं

महालि, होति भिक्खुनो **उद्धमधो तिरियं** उभयंस–भाविते समाधिम्हि दिब्बानञ्च रूपानं दस्सनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं, दिब्बानञ्च सद्दानं सवनाय पिय–रूपानं कामूपसंहितानं रजनीयानं। ....

"अयं खो महालि हेतु, अयं पच्चयो, येन सन्ताने'व सुनक्खत्तो लिच्छवि–पुत्तो दिब्बानि सद्दानि ना'स्सोसि पिय–रूपानि कामूपसंहितानि रजनीयानि, नो असन्तानी'ति"। (11)

.... २२. '**एतासं** नून भन्ते, **समाधि–भावनानं सच्छिकिरियाहेतु** भिक्खू **भगवति ब्रह्मचरियं चरन्ती'ति** ?'।

"न खो महालि, एतासं समाधि–भावनानं सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति । **अत्थि** खो महालि, **अञ्ञे च धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च** येसं सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ती'ति"। (12)

२३ 'कतमे पन ते भन्ते, धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च येसं सच्छिकिरिया–हेतु भिक्खू भगवति ब्रह्मचरियं चरन्ति ?'।

"इध महालि, भिक्खु **तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति** अविनिपात–धम्मो नियतो सम्बोधि–परायणो । अयं पि खो महालि, धम्मो उत्तरितरो च पणीततरो च यस्स सच्छिकिरिया–हेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति ।

"पुन च परं महालि, भिक्खु **तिण्णं संयोजनानं** परिक्खया राग–दोस–मोहानं तनुत्ता **सकदागामी**[१] होति, सकिदे'व इमं लोक

१– गामि.

आगन्त्वा दुक्खस्स'न्तं करोति। अयं पि खो महालि, धम्मो उत्तरितरो च पणीततरो च यस्स सच्छिकिरिया–हेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति।

"पुन च परं महालि, भिक्खु **पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको** होति तत्थ–परिनिब्बायि अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका। अयं पि खो महालि, धम्मो उत्तरितरो च पणीततरो च यस्स सच्छिकिरिया–हेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति।

"पुन च परं महालि, भिक्खु **आसवानं खया अनासवं चेतो–विमुत्तिं पञ्ञा–विमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति**। अय पि खो महालि, धम्मो उत्तरितरो च पणीततरो च यस्स सच्छिकिरिया–हेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति।

"इमे खो महालि, धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च येसं सच्छिकिरिया–हेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ती'ति"। (13)

२४ '**अत्थि** पन भन्ते, **मग्गो, अत्थि पटिपदा,** एतेसं **धम्मानं सच्छिकिरियाया'ति**?'।

"अत्थि खो महालि, मग्गो अत्थि पटिपदा, एतेसं धम्मानं सच्छिकिरियाया'ति"।

'कतमो पन भन्ते, मग्गो, कतमा पटिपदा, एतेसं धम्मानं सच्छिकिरियाया'ति?'। ... .

" अयं एव **अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो**—सेय्यथीदं, सम्मा—दिट्ठि, सम्मा—सङ्कप्पो, सम्मा—वाचा, सम्मा—कम्मन्तो, सम्मा—आजीवो, सम्मा—वायामो, सम्मा—सति, सम्मा—समाधि । **अयं** खो महालि, **मग्गो, अयं पटिपदा** एतेसं धम्मानं सच्छिकिरियाय । (14)

२५ "एकमिदा'हं महालि, समयं **कोसम्बियं** विहरामि **घोसिता-रामे** । अथ खो द्वे पब्बजिता **मण्डिस्सो** च परिब्बाजको **जालियो** च **दारुपत्तिक'न्तेवासी** येना'हं तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा मम सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं अट्ठंसु । एकम'न्तं ठिता खो द्वे पब्बजिता मं एतद'वोचुं—

' किन्नु खो आवुसो, भो गोतम, तं **जीवं** तं **सरीरं**, उदाहु **अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं**'ति ? ' ।

" तेन हा'वुसो, सुणाथ, साधुकं मनसिकरोथ, भासिस्सामी'ति " ।

' एवं आवुसो'ति खो ते द्वे पब्बजिता मम पच्चस्सोसुं । अथ खो चा'हं एतद'वोचं— (15)

२६ " इधा'वुसो, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ—फल—सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७—७९ § ४२—४७ *both inclusive*. Substitute आवुसो for महाराज and bring out relevant changes] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति । एवं खो आवुसो, भिक्खु, सील-सम्पन्नो होति ।

२७ " कथञ्च आवुसो, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ? । इध आवुसो, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा .... पे० .... [Expand as

is given in the सामञ्ञ-फल-सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९-८४ § ४८-५९, *both inclusive*. Substitute आवुसो for महाराज, and bring out relevant changes.]. तस्स इमे पञ्च नीवरणे पहीने ... पे० .... सुखिनो चित्तं समाधियति । सो विविच्चे'व कामेहि ... पे० .... पठम-ज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । यो नु खो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं नु खो तस्से'तं वचनाय-तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा'ति ? ।

"यो सो आवुसो भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं तस्से'तं वचनाय-तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा'ति ।

"अहं खो पने'तं आवुसो, एवं जानामि, एवं पस्सामि । अथ च पना'हं न वदामि-तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा । (16)

२८ "पुन च परं आवुसो, भिक्खु वितक्क-विचारानं वूपसमा .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ-फल-सुत्तं, पिट्ठङ्का ८४-८६, § ६१-६५, *both inclusive*. Substitute आवुसो for महाराजं and bring out relevant changes.] दुतियज्झानं ...पे०.... ततिय-ज्झानं ....पे०.... चतुत्थ-ज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । यो नु खो आवुसो, एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं नु खो ....पे० .... (§ २७) अहं खो पने'तं आवुसो, ... पे० .... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा । (17)

२९ " पुन च परं आवुसो, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **ञाणदस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति । सो एवं पजानाति .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ८७–९४, § ६७–८० *both inclusive.* Substitute आवुसो for महाराज and bring out relevant changes] इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त–मानुसकेन सत्ते पस्सति .... पे० .... सुगते दुग्गते यथा–कम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

३० " यो नु खो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं नु खो तस्से'तं वचनाय– तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा' ति ? ।

" यो सो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं तस्से'तं वचनाय–तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति ' वा' ति ।

" अहं खो पने'तं आवुसो, एवं जानामि, एवं पस्सामि । अथ च पना'हं न वदामि–तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं ति ' वा । (18) ....

३१ " पुन च परं आवुसो, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते .... पे० .... आनेञ्जप्पत्ते आसवानं खय–ञाणाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति । सो–इदं दुक्खं'ति, यथाभूतं पजानाति .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का९४–९५, § ८१ and bring out relevant changes] ना'परं इत्थत्ता-या'ति पजानाति । ....

३२ "यो नु खो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं नु खो तस्से'तं वचनाय—तं जीवं त सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं' ति वा'ति।

"यो सो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, न[1] कल्लं तस्से'तं वचनाय—तं जीवं तं सरीरं'ति, वा अञ्जं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा'ति ?।

"अहं खो पने'तं आवुसो, एवं जानामि, एवं पस्सामि, अथ च पना'हं न वदामि—तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा'ति"।

३३ इदम'वोच भगवा। अत्तमनो ओट्ठद्धो लिच्छवि भगवतो भासितं अभिनन्दी'ति। (19)

महालि-सुत्तं निट्ठितं (छट्ठं)

[७ जालिय-सुत्तं.]

१ एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा **कोसम्बियं** विहरति **घोसितारामे**। अथ[2] खो द्वे पब्बजिता **मण्डिस्सो** च परिब्बाजको **जालियो** च दारुपत्तिक'न्तेवासी येन भगवा तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीति-सारेत्वा एकम'न्तं अट्ठंसु। एकम'न्तं ठिता खो ते द्वे पब्बजिता भगवन्तं एतद'वोचुं—किन्नु खो आवुसो गोतम, '**तं जीवं तं सरीरं**, उदाहु **अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं**'ति ?।

---

१ omit न २ तेन खो पन समयेन for अथ खो.

"तेन हा'वुसो, सुणाथ, साधुकं मनसिकरोथ, भासिस्सामी'ति"। 'एवमा'वुसो' ति खो ते द्वे पब्बजिता भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतद'वोच— (1)

२ "इधा'वुसो, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो ....पे०....[Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७–७९ § ४२-४७, *both inclusive*. Substitute आवुसो for महाराज and bring out relevant changes] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति। एवं खो आवुसो, भिक्खु सील–सम्पन्नो होति।

३. "कथञ्च आवुसो, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ?। इध आवुसो, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा.... पे०.... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९–८४, §४८–५९, both inclusive. Substitute आवुसो for महाराज and bring out relevant changes] तस्स इमे पञ्च नीवरणे पहीने .... पे०....सुखिनो चित्तं समाधियति। सो विविच्चे'व कामेहि .... पे०....**पठम–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति। यो नु खो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं नु खो तस्से'तं वचनाय–तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा'ति ?।

"यो सो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं तस्से'तं वचनाय–तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा'ति।

" अहं खो पने'तं आवुसो, एवं जानामि, एवं पस्सामि । अथ च पना'हं न वदामि–तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'-ति'वा । .... (2)

४ "पुन च परं आवुसो, भिक्खु वितक्क–विचारानं वूपसमा .... पे०....**दुतिय–ज्झानं**....पे०....**ततिय–ज्झानं**....पे०.... **चतुत्थ-ज्झानं** [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ८४–८६, § ६१–६५, *both inclusive*. Substitute आवुसो for महाराज and bring out relevant changes] उपसम्पज्ज विहरति । यो नु खो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं नु खो .... पे०.... अहं खो पने'तं आवुसो, ...पे०.... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा । (3)

५ " पुन च परं आवुसो, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते....पे० ....आनेञ्जप्पत्ते **ञाणदस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्ना-मेति । सो एवं पजानाति....पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ८७–९४§६७–८०, *both inclusive*. Substitute आवुसो for महाराज and bring out relevant changes] इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन ....पे0.... (§ ८०) यथाकम्मू'पगे सत्ते पजानाति ।

" यो नु खो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति, एवं पस्सति, कल्लं नु खो....पे०....'अहं खो पने'तं आवुसो, ... पे ०....अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति'वा । (4)

६ " पुन च परं आवुसो, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते.... पे० ....आसवानं खञ-ञाणाय चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो-इदं दुक्खं'ति....पे०....[Expand as is given in the सामञ्ञ-फल-सुत्तं, पिट्ठङ्का ९४-९५, § ८१ and bring out relevant changes] ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति।

" यो नु खो आवुसो, भिक्खु एवं जानाति एवं पस्सति, कल्लं नु खो .... पे०.... अहं खो पने'तं आवुसो .... पे०.... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति वा'ति "।

७ इदं अवोच भगवा। अत्तमना ते द्वे पब्बजिता भगवतो भासितं अभिनन्दुं'ति। (5)

जालिय-सुत्तं निट्ठितं (सत्तमं)

[८ कस्सप-सीहनाद-सुत्तं]

(महा-सीहनाद-सुत्तं)

१ एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा **उरुञ्ञायं**[1] विहरति **कण्णकत्थले**[2] **मिग-दाये**। अथ खो **अचेलो कस्सपो** येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं अट्ठासि। एकम'न्तं ठितो खो अचेलो कस्सपो भगवन्तं एतद'वोच— (1)

२ ' सुतं मे'तं भो गोतम,—**समणो गोतमो सब्बं तपं गरहति, सब्बं तपस्सिं लूखाजीविं एकंसेन उपक्कोसति उपवदती'ति**। ये

---

१ उज्जुकाया; उज्जुंञायं; उजञायं; उज्जुञायं. २ कन्नकत्थले

ते भो गोतम, एवमा'हंसु—समणो गोतमो ....पे०.... एकंसेन उपक्कोसति उपवदती'ति, कच्चि ते [1]भोतो गोतमस्स वुत्त-वादिनो, **न च भगवन्तं गोतमं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति** धम्मस्स चा'नुधम्मं ब्याकरोन्ति, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो गारय्हं ठानं आगच्छति ? । **अनब्भक्खातुकामा हि मयं भवन्तं गोतमं'ति'** । (2)

३. "ये ते कस्सप, एवमा'हंसु—समणो गोतमो सब्बं तपं गरहति ....पे०.... उपवदती'ति, न मे ते वुत्त-वादिनो, अब्भाचिक्खन्ति च पन मं ते असता अभूतेन । इधा'हं कस्सप, एकच्चं तपस्सिं लूखा'जीविं पस्सामि, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-मा[2]नुस्सकेन [3]कायस्स भेदा परं मरणा **अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपप[4]न्नं** । इध पना'हं कस्सप, एकच्चं तपस्सिं लूखा'जीविं पस्सामि, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-मानु[2]स्सकेन [3]कायस्स भेदा परं मरणा **सुगतिं सग्गं लोकं उपप[4]न्नं** । इधा'हं कस्सप, एकच्चं तपस्सिं **अप्प-दुक्ख-विहारिं** पस्सामि, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-मानुस्सके[2]न [3]कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपप[4]न्नं । इध पना'हं कस्सप, एकच्चं तपस्सिं अप्प-दुक्ख-विहारिं पस्सामि, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-मानु[2]स्सकेन कायस्[3]स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपप[4]न्नं । यो'हं कस्सप, इमेसं तपस्सीनं एवं आगतिञ्च गतिञ्च उपपत्तिञ्[5]च चुतिञ्च यथाभूतं पजानामि, **सो'हं किं सब्बं तपं गरहिस्सामि,** स[6]ब्बं तपस्सिं लूखा'जीविं एकंसेन उपक्कोसिस्सामि उपवदिस्सामि ? । (3)

---

१ भो for भोतो २-मानुसकेन ३ P. T. S. Edition puts in ... पे०... before कायस्स भेदा. ४ उप्पन्नं. ५ उप्पात्तिञ्च ६ सब्बं वा

४ " सन्ति कस्सप, एके समण—ब्राह्मणा पण्डिता निपुणा कत—पर—प्पवादा वाल—वेधिरूपा वोभिन्दन्ता[१] मञ्ञे चरन्ति पञ्ञा—गतेन दिट्ठि—गतानि । ते हि पि **मे सद्धिं एकच्चेसु ठानेसु समेति, एकच्चेसु ठानेसु न समेति । यं ते एकच्चं वदेन्ति**—' साधू 'ति मयं पि तं एकच्चं वदेम—' साधू'ति । यं ते एकच्चं वदेन्ति—' न साधू'ति । मयं पि तं एकच्चं वदेम—' न साधू'ति । यं ते एकच्चं वदेन्ति—' साधू'ति, मयं तं एकच्चं वदेम—न ' साधू'ति । यंते एकच्चं वदेन्ति— ' न साधू'ति, मयं तं एकच्चं वदेम—' साधू'ति । **यं मयं एकच्चं वदेम**—' साधू'ति, परे पि तं एकच्चं वदेन्ति ' साधू'-ति । यं मयं एकच्चं वदेम— ' न साधू'ति, परे पि तं एकच्चं वदेन्ति—' न साधू'ति ।* यं मयं एकच्चं वदेम—' साधू'ति परे पि तं एकच्चं वदेन्ति—' न साधू'ति । यं मयं एकच्चं वदेम—' न साधू'ति, परे पि तं एकच्चं वदेन्ति—' साधू'ति । (4)

५ " त्या'हं उपङ्कमित्वा एवं वदामि—**येसु नो आवुसो, ठानेसु न समेति, तिट्ठन्तु तानि ठानानि** । येसु ठानेसु समेति, तत्थ विञ्ञू समनुयुञ्जन्तं समनुगाहन्तं समनुभासन्तं सत्थारा वा सत्थारं सङ्घेन वा सङ्घं—ये इमेसं भवतं धम्मा अकुसला अकुसल—सङ्खाता, सावज्जा सावज्ज—सङ्खाता, असेवितब्बा असेवितब्ब—सङ्खाता, नालम'रिया ना'लमरिय—सङ्खाता, किण्हा किण्ह—सङ्खाता, को इमे धम्मे अनवसेसं पहाय वत्तति—**समणो वा गोतमो** वा परे वा पन भोन्तो गणा'चरिया'ति ? । (5)

---

१ ते भिन्दन्ता   * Burmese Edition inverts these clauses.

६ "ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति—यं विञ्ञू समनुयुञ्जन्ता समनुगाहन्ता समनुभासन्ता एवं वदेय्युं—ये इमेसं भवतं धम्मा अकुसला अकुसल—सङ्खाता, ... पे०....किण्हा किण्ह—सङ्खाता, समणो गोतमो इमे धम्मे अनवेससं पहाय वत्तति, यं वा पन भोन्तो परे गणा'चरिया' ति। इति ह कस्सप, विञ्ञू समनुयुञ्जन्ता समनुगाहन्ता समनुभासन्ता **अम्हे'व तत्थ येभुय्येन पसंसेय्युं** (6)

७ "अपरं पि नो कस्सप, विञ्ञू समनुयुञ्जन्तं समनुगाहन्तं समनुभासन्तं सत्थारा वा सत्थारं, सङ्घेन वा सङ्घं—ये इमेसं भवतं धम्मा कुसला कुसल—सङ्खाता, अनवज्जा अनवज्ज—सङ्खाता, सेवितब्बा सेवितब्ब—सङ्खाता, अलम'रिया अलम'रिय—सङ्खाता, सुक्का सुक्क—सङ्खाता, को इमे धम्मे अनवसेसं समादाय वत्तति—**समणो वा गोतमो** वा, परे वा पन भोन्तो गणा'चरिया' ति ?। (7)

८ "ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति—यं विञ्ञू समनुयुञ्जन्ता समनुगाहन्ता समनुभासन्ता एवं वदेय्युं—ये इमेसं भवतं धम्मा कुसला कुसल—सङ्खाता....पे०....सुक्का सुक्क—सङ्खाता, समणो गोतमो इमे धम्मे अनवसेसं समादाय वत्तति, यं वा पन भोन्तो परे गणा'चरिया' ति। इति ह कस्सप, विञ्ञू समनुयुञ्जन्ता समनुगाहन्ता समनुभासन्ता **अम्हे[1]' व तत्थ येभुय्येन पसंसेय्युं** । (8)

९ "अपरं पि नो कस्सप, विञ्ञू समनुयुञ्जन्तं समनुगाहन्तं समनुभासन्तं सत्थारा वा सत्थारं सङ्घेन वा सङ्घं—ये इमेसं भवतं धम्मा अकुसला अकुसल—सङ्खाता.... पे०....किण्हा किण्ह—सङ्खाता, को

१ अहमे'व

इमे धम्मा अनवसेसं पहाय वत्तति, **गोतम-सावक-सङ्घो** वा, परे[1] वा पन भोन्तो गणा'चरिय-सावक-सङ्घा'ति ?। (9)

१० *" ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति-यं विञ्ञू समनुयुञ्जन्ता समनुगाहन्ता समनुभासन्ता एवं वदेय्युं-ये इमेसं भवतं धम्मा अकुसला अकुसल-सङ्खाता.... पे०....किण्हा किण्ह-सङ्खाता, **गोतम-सावक-सङ्घो** इमे धम्मे अनवसेसं पहाय वत्तति, यं वा पन भोन्तो परे गणा'-चरिय-सावक-सङ्घा'ति । इति ह कस्सप, विञ्ञू समनुयुञ्जन्ता समनु-गाहन्ता समनुभासन्ता, **अम्हे ' व तत्थ येभुय्येन पसंसेय्युं** । (10)

११ " अपरं पि नो कस्सप, विञ्ञू समनुयुञ्जन्तं समनुगाहन्तं समनुभासन्तं सत्थारा वा सत्थारं सङ्घेन वा सङ्घं-ये इमेसं भवतं धम्मा कुसला कुसल-सङ्खाता .... पे० .... सुक्का सुक्क-सङ्खाता, को इमे धम्मे अनवसेसं समादाय वत्तति, **गोतम-सावक-सङ्घो**, वा परे वा पन भोन्तो गणा'चरिय-सावक-सङ्घा'ति ? । (11)

१२ " ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं विञ्ञू समनुयुञ्जन्ता समनुगाहन्ता समनुभासन्ता एवं वदेय्युं-ये इमेसं भवतं धम्मा कुसला कुसल-सङ्खाता.... पे० ....सुक्का सुक्क-सङ्खाता, **गोतम-सावक-सङ्घो** इमे धम्मे अनवसेसं समादाय वत्तति, यं वा पन भोन्तो परे वा गणा-

---

१ अपरे *P. T. S. remarks "*all insert here*" and quotes this passage:—ठानं खो पने 'तं कस्सप, विज्जति यं विञ्ञू समनु-युञ्जन्ता समनुगाहन्ता समनुभासन्ता **अम्हे**' व तत्थ एवं वदेय्युं " ये इमेसं भवतं धम्मा अकुसला अकुसल-संखाता सावज्जा सावज्ज-संखाता असेवितब्बा असेवितब्ब-संखाता ना' लमरिया ना' लमरिय-संखाता किण्हा किण्ह-संखाता, को इमे धम्मे अनवसेसं पहाय वत्तति गोतम-सावक-संघो वा परे वा पन भोन्तो गणा'चरिय-सावक-संघा' ति। "

चरिय–सावक–सङ्घा'ति । इति ह कस्सप, विञ्ञू समनुयुञ्जन्ता समनुगाहन्ता समनुभासन्ता, **अम्हे'व तत्थ येभुय्येन पसंसेय्युं**। (12)

१३ " अत्थि कस्सप, **मग्गो,** अत्थि **पटिपदा** यथा–पटिपन्नो सामं येव ञस्सति सामं दक्खीति[1]–समणो गोतमो काल–वादी भूत–वादी अत्थ–वादी **धम्म–वादी विनय–वादी**'ति। कतमो च कस्सप, मग्गो, कतमा पटिपदा, यथा–पटिपन्नो सामं येव ञस्सति सामं दक्खीति–समणो ' व गोतमो काल–वादी भूत–वादी अत्थ–वादी धम्म–वादी विनय–वादी' ति ? । अयमे'व **अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो**–सेय्यथीदं, सम्मा–दिट्ठि सम्मा–सङ्कप्पो सम्मा–वाचा सम्मा–कम्मन्तो सम्मा–आजीवो सम्मा–वायामो सम्मा–सति सम्मा–समाधि। अयं खो कस्सप, मग्गो, अयं पटिपदा, यथा–पटिपन्नो सामं येव ञस्सति सामं दक्खीति–समणो' व गोतमो काल–वादी भूत–वादी अत्थ–वादी धम्म–वादी विनय–वादी'ति" । (13)

१४ एवं वुत्ते अचेलो कस्सपो भगवन्तं एतद'वोच–इमे खो आवुसो गोतम, तपोपक्कमा एकेसं समण–ब्राह्मणानं **सामञ्ञ–सङ्खाता च ब्राह्मञ्ञ–सङ्खाता** च—

(अ) ' **अचेलको** होति मुत्ता'चारो, हत्था'पलेखनो, न एहि–भदन्तिको, न तिट्ठ–भदन्तिको, ना'भिहटं न उद्दिस्सकटं न निमन्तनं सादियति। सो न कुम्भि–मुखा पटिग्गण्हाति, न कळोपि–मुखा पटिग्गण्हाति, न एळकमन्तरं, न दण्डमन्तरं, न मुसलमन्तरं, न द्विन्नं भुञ्जमानानं, न गब्भिनिया, न पायमानाय, न पुरिसन्तर–गताय, न संकि-

---

[1] दक्खिति; दक्खति.

त्तीसु, न यत्थ सा उपट्ठितो होति, न यत्थ मक्खिका सण्ड-सण्ड-चारिनी, न मच्छं, न मंसं, न सुरं, न मेरयं, न थुसोदकं पिवति। सो एकागारिको वा होति, एका' लोपिको, द्वागारिको वा होति द्वा'-लोपिको, सत्तागारिको वा होति सत्ता' लोपिको। एकिस्सा पि दत्तिया यापेति, द्वीहि पि दत्तीहि यापेति, सत्तहि पि दत्तीहि यापेति। एका'-हिकं पि आहारं आहारेति, द्वीहिकं पि आहारं आहारेति, सत्ताहिकं पि आहारं आहारेति, इति एवरूपं **अद्ध-मासिकं** पि **परियाय-भत्त-भोजना'नुयोगम'नुयुत्तो** विहरति।

(ब) ' इमे हि खो आवुसो गोतम, तपोपक्कमा एकेसं समण-ब्राह्मणानं सामञ्ञ-सङ्खाता च ब्राह्मञ्ञ-सङ्खाता च। **साक-भक्खो** वा होति, सामाक-भक्खो वा होति, नीवार-भक्खो वा होति, दद्दुल-भक्खो वा होति, हट-भक्खो वा होति, कण-भक्खो वा होति, आचाम-भक्खो वा होति, पिञ्ञाक-भक्खो वा होति, तिण-भक्खो वा होति, गोमय-भक्खो वा होति, **वन-मूल-फला'हारो** यापेति **पवत्त-फल-भोजी**।

(क) ' इमे हि खो आवुसो गोतम, तपोपक्कमा एकेसं समण-ब्राह्मणानं **सामञ्ञ-सङ्खाता** च **ब्राह्मञ्ञ-सङ्खाता** च। साणानि पि धारेति, मसाणानि पि धारेति, छव-दुस्सानि पि धारेति, पंसु-कूलानि पि धारेपि, तिरिटानि पि धारेति, अजिनानि पि धारेति, अजिनक्खिपं पि धारेति, कुस-चीरं पि धारेति, वाका-चीरं पि धारेति, फलक-चीरं पि धारेति, केस-कम्बलं पि धारेति, वाल-कम्बलं पि धारेति, उलूक-पक्खं पि धारेति। केस-मस्सु-लोचको पि होति, **केस-मस्सु-**

लोचना'नुयोगम'नुयुत्तो, उब्भट्ठको पि होति आसन-पटिक्खित्तो, उक्कुटिको पि होति, **उक्कुटिकप्पधानम'नुयुत्तो**, कण्टका-पस्सयिको पि होति कण्टकापस्सये सेय्यं कप्पेति, फलक-सेय्यं पि कप्पेति, थण्डिल-सेय्यं पि कप्पेति, एकपस्सयिको पि होति रजोजल्लधरो, अब्भो-कासिको पि होति यथासन्थतिको, वेकटिको पि होति **विकट-भोजना'नुयोगम'नुयुत्तो**, आपानको पि होति आपानकत्त-म'नुयुत्तो, साय-ततियकं पि **उदको-रोहना'नयोगम'नुयुत्तो** विहरती'ति'। (14)

१५ "**अचेलको** चे पि कस्सप, होति मुत्ताचारो हत्थापलेखनो .... पे० .... इति एवरूपं अद्ध-मासिकं पि परियाय-भत्त-भोजना'-नुयोगम'नुयुत्तो विहरति, तस्स चा'यं सील-सम्पदा चित्त-सम्पदा पञ्ञा-सम्पदा **अभाविता** होति **असच्छिकता**, अथ खो सो **आरका'** व **सामञ्ञा, आरका'** व **ब्रह्मञ्ञा**। यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं अब्यापज्झं मेत्त-चित्तं भावेति, आसवानञ्च खया अनासवं चेतो-विमुत्तिं पञ्ञा-विमुत्तिं दिट्ठे' व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि **ब्राह्मणो** इति पि।

१६ "**साक-भक्खो** चे पि कस्सप, होति, सामाक-भक्खो चे पि कस्सप, होति, नीवार-भक्खो .... पे० .... वन-मूल-फला'हारो यापेति, **पवत्त-फल-भोजी**, तस्स चा'यं सील-सम्पदा चित्त-सम्पदा पञ्ञा-सम्पदा **अभाविता होति असच्छिकता**, अथ खो सो आरका' व सामञ्ञा आरका' व ब्रह्मञ्ञा। यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं

अब्यापज्झं मेत्त–चित्त भावेति आसवानञ्च खया अनासवं चेतो–विमुत्तिं पञ्ञा–विमुत्तिं दिट्ठे' व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि **ब्राह्मणो** इति पि ।

१७ " साणानि चे पि कस्सप, धारेति, मसाणानि पि धारेति.... पे०....साय–ततियकं पि **उदको'रोहना'नुयोगम'नुयुत्तो** विहरति, तस्स चा'यं सील–सम्पदा चित्त–सम्पदा पञ्ञा–सम्पदा **अभाविता होति असच्छिकता,** अथ खो सो आरका'व सामञ्ञा आरका' व ब्रह्मञ्ञा । यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं अब्यापज्झं मेत्त–चित्तं भावेति, आसवानञ्च खया अनासवं चेतो–विमुत्तिं पञ्ञा–विमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि **ब्राह्मणो** इति पी'ति "

(15)

१८ एवं वुत्ते अचेलो कस्सपो भगवन्तं एतद'वोच—दुक्करं भो गोतम, सामञ्ञं, दुक्करं ब्रह्मञ्ञं'ति ।

" पकति[१] खो **एसा कस्सप, लोकस्मिं**—दुक्करं सामञ्ञं, दुक्करं ब्रह्मञ्ञं'ति । (अ) **अचेलको** चे पि कस्सप, होति, **मुत्ताचारो हत्था'पलेखनो** .... पे० .... इति एवरूपं अड्ढ–मासिकं पि **परियाय–भत्त–भोजना'नुयोगम'नुयुत्तो** विहरति, इमाय च कस्सप, मत्ताय इमिना च तपो–पक्कमेन सामञ्ञं वा अभविस्स ब्रह्मञ्ञं वा दुक्करं सुदुक्करं, ने'तं अभविस्स कल्लं वचनाय—दुक्करं सामञ्ञं,

१ पकतिका.

दुक्करं ब्रह्मञ्ञं'ति। सक्का च पने'तं अभविस्स कातु गहपतिना वा गहपति-पुत्तेन वा अन्तमसो कुम्भदासिया पि-हन्दा'हं अचेलको होमि, मुत्ताचारो हत्थापलेखनो .... पे०....इति एवरूपं अद्ध-मासिकं पि परियाय-भत्त-भोजना'नुयोगम'नुयुत्तो विहरामी'ति। यस्मा च खो कस्सप, अञ्ञत्रे'व इमाय मत्ताय अञ्ञत्र इमिना तपो-पक्कमेन सामञ्ञं वा होति ब्रह्मञ्ञं वा दुक्करं सुदुक्करं, तस्मा एतं कल्लं वचनाय—दुक्करं सामञ्ञं, दुक्करं ब्रह्मञ्ञं'ति। यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं अब्यापज्झं मेत्त-चित्तं भावेति, आसवानञ्च खया अनासवं चेतो-विमुत्तिं पञ्ञा-विमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि **ब्राह्मणो** इति पि। (ब) **साक-भक्खो** चे पि कस्सप, होति, **सामाक-भक्खो**.... पे०...**वन-मूलफला'हारो** यापेति **पवत्त-फल-भोजी**, इमाय च कस्सप, मत्ताय इमिना च तपो-पक्कमेन सामञ्ञं वा अभविस्स ब्रह्मञ्ञं वा दुक्करं सुदुक्करं, ने'तं अभविस्स कल्लं वचनाय—दुक्करं सामञ्ञं, दुक्करं ब्रह्मञ्ञं'ति। सक्का च पने'तं अभविस्स कातुं गहपतिना वा गहपति-पुत्तेन वा अन्तमसो कुम्भ-दासिया पि—हन्दा'हं साक-भक्खो वा होमि, सामाक-भक्खो .... पे०....वन-मूल-फलाहारो यापेमि, पवत्त-फल-भोजी'ति। यस्मा च खो कस्सप, अञ्ञत्रे'व इमाय मत्ताय अञ्ञत्र इमिना तपो-पक्कमेन सामञ्ञं वा होति ब्रह्मञ्ञं वा दुक्करं सुदुक्करं, तस्मा एतं कल्लं वचनाय—दुक्करं सामञ्ञं, दुक्करं ब्रह्मञ्ञं'ति। यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं अब्यापज्झं मेत्त-चित्तं भावेति, आसवानञ्च खया अना-सवं चेतो-विमुत्तिं पञ्ञा-विमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा

सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि **ब्राह्मणो** इति पि। (क) **साणानि** चे पि कस्सप, धारेति, **मसाणानि** पि धारेति .... पे० .... साय–ततियकं पि उदको'रोहना'नु-योगम'नुयुत्तो विहरति, इमाय च कस्सप, मत्ताय इमिना तपो–पक्कमेन सामञ्ञं वा अभविस्स ब्रह्मञ्ञं वा दुक्करं सुदुक्करं, ने'तं अभविस्स कल्लं वचनाय—दुक्करं सामञ्ञं दुक्करं ब्रह्मञ्ञं'ति। सक्का च पने'तं अभविस्स कातुं गहपतिना वा गहपति–पुत्तेन वा अन्तमसो कुम्भ–दासिया पि—हन्दा'हं साणानि पि धारेमि, मसाणानि पि धारेमि .... पे० ....सायं–ततियकं पि उदको'रोहना'नुयोगम'नुयोगो विहरामी'ति। यस्मा च खो कस्सप, अञ्ञत्रे'व इमाय मत्ताय अञ्ञत्र इमिना तपो-पक्कमेन सामञ्ञं वा होति ब्रह्मञ्ञं वा दुक्करं सुदुक्करं, तस्मा एतं कल्लं वचनाय—दुक्करं सामञ्ञं, दुक्करं ब्रह्मञ्ञं'ति। यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं अब्यापज्झं मेत्त–चित्तं भावेति, आसवानञ्च खया अनासवं चेतो–विमुत्तिं पञ्ञा–विमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि **ब्राह्मणो** इति पी'ति। (16)

१९ एवं वुत्ते अचेलो कस्सपो भगवन्तं एतद'वोच—**दुज्जानो भो गोतम, समणो, दुज्जानो ब्राह्मणो'ति**।

" पकति खो एसा कस्सप, लोकस्मिं—दुज्जानो समणो, दुज्जानो ब्राह्मणो'ति। (अ) **अचेलको चे पि** कस्सप, होति, **मुत्ता'चारो हत्था'प-लेखनो**.... पे० ....इति एवरूपं अद्धमासिकं पि परियाय-भत्त-भोजना'-नुयोगम'नुयुत्तो विहरति, इमाय च कस्सप, मत्ताय इमिना तपो–पक्कमेन

समणो वा अभविस्स ब्राह्मणो वा दुज्जानो सुदुज्जानो, ने'तं अभविस्स कल्लं वचनाय—दुज्जानो समणो, दुज्जानो ब्राह्मणो'ति। सक्का च पने'सो अभविस्स ञातुं[1] गहपतिना वा गहपति-पुत्तेन वा अन्तमसो कुम्भ—दासिया पि—अयं अचेलको मुत्ता'चारो हत्था'पलेखनो....पे०....इति एवरूपं अद्ध-मासिकं पि परियाय-भत्त-भोजना'नुयोगम'नुयुत्तो विहरती' ति। यस्मा च खो कस्सप, अञ्ञत्रे'व इमाय मत्ताय अञ्ञत्र इमिना तपो-पक्कमेन समणो वा होति ब्राह्मणो वा दुज्जानो सुदुज्जानो, तस्मा एतं कल्लं वचनाय—दुज्जानो समणो, दुज्जानो ब्राह्मणो'ति। यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं अब्यापज्झं मेत्त-चित्तं भावेति, आसवानञ्च खया अनासवं चेतो-विमुत्तिं पञ्ञा-विमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि, **ब्राह्मणो** इति पि। (ब) **साक—भक्खो** चे पि कस्सप, होति, **सामाक—भक्खो**....पे०...वन-मूल-फलाहारो यापेति पवत्त-फल-भोजी, इमाय च कस्सप, मत्ताय इमिना तपो—पक्कमेन समणो वा अभविस्स वा दुज्जानो सदुज्जानो, ने'तं अभविस्स कल्लं वचनाय—दुज्जानो समणो, दुज्जानो ब्राह्मणो'ति। सक्का च पने'सो अभविस्स ञातं गहपतिना वा गहपति-पुत्तेन वा अन्तमसो कुम्भ-दासिया पि—अयं साक-भक्खो सामाक-भक्खो...पे०...वन-मूल-फलाहारो यापेति पवत्त-फल-भोजी'ति। यस्मा च खो कस्सप, अञ्ञत्रे'व इमाय मत्ताय अञ्ञत्र इमिना तपो-पक्कमेन समणो वा होति ब्राह्मणो वा दुज्जानो सुदुज्जानो, तस्मा एतं कल्लं वचनाय—दुज्जानो समणो, दुज्जानो ब्राह्मणो'ति। यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं अब्यापज्झं मेत्त—चित्तं भावेति,

१ कातुं २ Add: होति.

आसवानञ्च खया अनासवं चेतो-विमुत्तिं पञ्ञा-विमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि **ब्राह्मणो** इति पि । (क) **साणानि** चे पि कस्सप, धारेति, **मसाणानि** पि धारेति...पे०...साय–ततियकं पि उदको'रोहना'नुयोगम'नुयुत्तो विहरति, इमाय च कस्सप, मत्ताय इमिना तपो–पक्कमेन समणो वा ब्राह्मणो वा अभविस्स दुज्जानो सुदुज्जानो, ने'तं अभविस्स कल्लं वचनाय–दुज्जानो समणो, दुज्जानो ब्राह्मणो'ति । सक्का च पने'सो अभविस्स[1] ञातुं गहपतिना वा गहपतिपुत्तेन वा अन्तमसो कुम्भ-दासिया पि–अयं साणानि पि धारेति मसाणानि पि धारेति...पे०... साय–ततियकं पि उदको'रोहना'नुयोगम'-नुयुत्तो विहरती'ति । यस्मा च खो कस्सप, अञ्ञत्रे'व इमाय मत्ताय अञ्ञत्र इमिना तपो–पक्कमेन समणो वा होति ब्राह्मणो वा दुज्जानो सुदुज्जानो, तस्मा एतं कल्लं वचनाय—दुज्जानो समणो, दुज्जानो ब्राह्मणो'ति । यतो खो कस्सप, भिक्खु अवेरं अब्यापज्झं मेत्त-चित्तं भावेति, आसवानञ्च खया अनासवं चेतो–विमुत्तिं पञ्ञा-विमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयं वुच्चति कस्सप, भिक्खु **समणो** इति पि, **ब्राह्मणो** इति पी'ति" । (17)

२०. एवं वुत्ते अचेलो कस्सपो भगवन्तं एतद'वोच—कतमा पन सा भो गोतम, **सील–सम्पदा**, कतमा **चित्त–सम्पदा**, कतमा **पञ्ञा–सम्पदा**' ति ? ।

---

१ समणो वा अभविस्स ब्राह्मणो वा.

२१. " इध कस्सप, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मा-सम्बुद्धो ...पे० ... [सामञ्ञ-फल-सुत्तं § ४२-४४, पिट्ठङ्का ७७-७८. *Both inclusive*] सति-सम्पजञ्ञेन समन्नागतो सन्तुट्ठो ।

२२. " कथञ्च कस्सप, भिक्खु **सील-सम्पन्नो** होति? । इध कस्सप, भिक्खु पाणातिपातं पहाय पाणा'तिपाता पटिविरतो होति, निहित-दण्डो, निहित-सत्थो लज्जी दया 'पन्नो सब्बपाणभूत-हिता'नुकम्पी विहरति । **इदं पि'स्स होति सील-सम्पदाय ।** [*Repeat* Paragraphs from ८ (ति) to ८ (प), *both inclusive.* पिट्ठङ्का ४-१३ of the ब्रह्मजालसुत्तं. Begin each Para as इध, कस्सप, भिक्खु, then *repeat the whole.* The concluding sentence of *each* Para should be **इदं पि अस्स होति सीलसम्पदाय** instead of **इति वा हि भिक्खवे, ... पे० ....वदेय्य** ।]

२३ " यथा वा पने'के भोन्तो समण-ब्राह्मणा सद्धा-देय्यानि भोजनानि भुञ्जित्वा, ते एव-रूपाय तिरच्छान-विज्जाय मिच्छा-जीवेन जीविकं कप्पेन्ति—सेय्यथीदं, सन्ति-कम्मं पणिधि-कम्मं .... पे० ....[सामञ्ञ-फल-सुत्तं §४६, पिट्ठङ्का ७८-७९, both inclusive] एवरूपाय तिरच्छान-विज्जाय मिच्छा-जीवा पटिविरतो होति । **इदम'स्स होति सील-सम्पदाय ।**

२४. "स खो सो कस्सप, भिक्खु एवं सील-सम्पन्नो न कुतोचि भयं समनुपस्सति.... पे० ....[सामञ्ञ-फल-सुत्तं § ४७, पिट्ठङ्को ७९, Substitute कस्सप for महाराज] सो इमिना अरियेन सील-

क्खन्धेन समन्नागतो अज्झत्तं अनवज्जसुखं पटिसंवेदेति । एवं खो कस्सप, भिक्खु सील-सम्पन्नो होति । **अयं खो सा कस्सप सील-सम्पदा** । (18)

२५ " कथञ्च कस्सप, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्त-द्वारो होति ? । इध कस्सप, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा.... पे०....[Expand as is given in the सामञ्ञ-फल-सुत्तं, § ४८-६६, पिट्ठङ्का ७९-८६, *both inclusive*. Substitute कस्सप for महाराज. Bring out all relevant changes] **पठमज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । सो.... पे०....विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति । **इदं पि'स्स होति चित्त-सम्पदाय** । पुन च परं .... पे० ..... **दुतियज्झानं**.... पे० .... **ततियज्झानं**.... पे० .... **चतुत्थज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । इदं पि'स्स होति **चित्त-सम्पदाय** । **अयं खो सा कस्सप, चित्त-सम्पदा** । (19)

२६ " पुन च परं कस्सप, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू'पक्किलेसे मुदु-भूते कम्मनिये ठिते आनेज्ज-प्पत्ते **ञाण-दस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति । इदं अस्स होति **पञ्ञा-सम्पदाय** । सो एवं पजानाति—अयं.... पे०.... [Expand as is given in the सामञ्ञ-फल-सुत्तं, § ६७-८२, पिट्ठङ्का ८७-९५, *both inclusive*. Substitute **कस्सप** for **महाराज**. Bring out all relevant changes] .... खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति । इदं पि'स्स होति **पञ्ञा-सम्पदाय** । **अयं खो सा कस्सप, पञ्ञा-सम्पदा** ।

" इमाय च कस्सप, सील-सम्पदाय, चित्त-सम्पदाय, पञ्ञा-सम्पदाय, अञ्ञा सील-सम्पदा, चित्त-सम्पदा, पञ्ञा-सम्पदा उत्तरितरा वा पणीततरा वा न'त्थि । (20)

२७ " सन्ति कस्सप, एके समण-ब्राह्मणा **सील-वादा** । ते अनेक-परियायेन **सीलस्स वण्णं भासन्ति** । यावता कस्सप, अरियं परमं सीलं, ना'हं तत्थ अत्तनो सम-समं समनुपस्सामि कुतो भिय्यो[1] । अथ खो अहमे'व तत्थ भिय्यो, यदि'दं **अधिसीलं** ।

" सन्ति कस्सप, एके समण-ब्राह्मणा **तपो-जिगुच्छा-वादा** । ते अनेक-परियायेन **तपो-जिगुच्छाय वण्णं भासन्ति** । यावता कस्सप, अरिया परमा तपो-जिगुच्छा, ना'हं तत्थ अत्तनो सम-समं समनुपस्सामि कुतो भिय्यो । अथ खो अहमे'व तत्थ भिय्यो, यदि'दं **अधिजेगुच्छं** ।

....

" सन्ति कस्सप, एके समण-ब्राह्मणा **पञ्ञा-वादा** । ते अनेक-परियायेन **पञ्ञाय वण्णं भासन्ति** । यावता कस्सप, अरिया परमा पञ्ञा, ना'हं तत्थ अत्तनो सम-समं समनुपस्सामि कुतो भिय्यो । अथ खो अहमे'व तत्थ भिय्यो, यदि'दं **अधिपञ्ञा**[2] ।

" सन्ति कस्सप, एके समण-ब्राह्मणा **विमुत्ति-वादा** । ते अनेक-परियायेन **विमुत्तिया वण्णं भासन्ति** । यावता कस्सप, अरिया परमा विमुत्ति, ना'हं तत्थ अत्तनो सम-समं समनुपस्सामि कुतो भिय्यो । अथ खो अहमे'व तत्थ भिय्यो, यदि'दं **अधिमुत्ति** । (21)

....

---

१. P. T. S. accepts भीय्यो throughout this context. २ पञ्ञाय, पञ्ञं.

२८ " ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं **अञ्ञ-तित्थिया परिब्बाजका** एवं वदेय्युं-**सीह-नादं** खो **समणो गोतमो नदति,** तञ्च खो **सुञ्ञा'गारे नदति, नो परिसासू'ति** । ते-मा हे'वं'ति अस्सु वचनीया । सीह-नादञ्च **समणो गोतमो नदति, परिसासु च नदती'ति, एवम'स्सु कस्सप, वचनीया** ।

"ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं अञ्ञ-तित्थिया परिब्बाजका एवं वेदय्युं-सीह-नादञ्च समणो गोतमो नदति, परिसासु च नदति, **न च खो विसारदो नदति** । ते-मा हे' वं ' ति अस्सु वचनीया। सीहनादञ्च समणो गोतमो नदति.... पे०....परिसासु च नदति, **विसारदो च** नदति ।

" ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं.... पे०....वदेय्युं-सीहनादञ्च समणो गोतमो .... पे०....विसारदो च नदति, **न च खो नं पञ्हं पुच्छन्ति** । ते-मा'हेवं'ति अस्सु वचनीया . . . पे० . . .**पञ्हञ्च नं पुच्छन्ति** ।

" ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं.... पे० ....वदेय्युं-सीहनादञ्च समणो गोतमो .... पे०....पञ्हञ्च नं पुच्छन्ति, **न च खो पने'तं पञ्हं पुट्ठो ब्याकरोति** । ते-मा हे'वं'ति.... पे०....**पञ्हञ्च नेसं पुट्ठो ब्याकरोति** ।

" ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं....पे०....वदेय्युं—सीहनादञ्च.... पे०....पञ्हञ्च नेसं पुट्ठो ब्याकरोति, **न च खो पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेति** । ते-मा हे'वं.... पे०....**पञ्हस्स च वेय्याकरणेन चित्तं आराधेति** ।

" ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं.... पे० .... वदेय्युं—सीहनादञ्च .... पे०....पञ्हस्स च वेय्याकरणेन चित्तं आराधेति, **न च खो सोतब्बं अस्स मञ्ञन्ति** । ते—मा हे'वं.... पे०... **सोतब्बञ्च'स्स मञ्ञन्ति** ।

"ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं ... पे० ... वदेय्युं—सीहनादञ्च ... पे० ... सोतब्बञ्च'स्स मञ्ञन्ति, **न च खो सुत्वा पसीदन्ति** । ते—मा हे'वं ... पे० ... **सुत्वा च'स्स पसीदन्ति** ।

" ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं ... पे० ... वदेय्युं—सीहनादञ्च ... पे० ... सुत्वा च'स्स पसीदन्ति, **न च खो पसन्ना पसन्नाकारं करोन्ति** । ते—मा हे'वं ... पे० ... **पसन्ना पसन्नाकारञ्च करोन्ति** ।

" ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं ... पे० ... वदेय्युं—सीहनादञ्च ... पे० ... पसन्ना पसन्नाकारञ्च करोन्ति, **न च खो तथत्ताय पटिपज्जन्ति** । ते मा हे'वं ... पे० ... **तथत्ताय च पटिपज्जन्ति** ।

" ठानं खो पने'तं कस्सप, विज्जति यं ... पे० ... वदेय्युं—सीहनादञ्च ... पे० ... तथत्ताय च पटिपज्जन्ति, **न च खो पटिपन्ना आराधेन्ति** । ते—मा हे'वं'ति अस्सु वचनीया । सीह—नादञ्च समणो गोतमो नदति, परिसासु च नदति, विसारदो च नदति, पञ्हञ्च नं पुच्छन्ति, पञ्हञ्च नेसं पुट्ठो ब्याकरोति, पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेति, सोतब्बञ्च'स्स मञ्ञन्ति, सुत्वा च पसीदन्ति, पसन्ना च

पसन्नाकारं करोन्ति, तथत्ताय च पटिपज्जन्ति, पटिपन्ना च आराधेन्ती'ति—एवम'स्सु कस्सप, वचनीया । (22)

२९ " एक'मिदा'हं कस्सप, समयं **राजगहे** विहरामि **गिज्झकूटे पब्बते** । तत्र मं अञ्ञतरो तपस्स—ब्रह्मचारी **निग्रोधो** नाम **अधिजेगुच्छे पञ्हं पुच्छिं**[1] । तस्सा'हं अधिजेगुच्छे पञ्हं पुट्ठो ब्याकासिं। ब्याकते च पन मे अत्तमनो अहोसि, परं विय मत्ताया'ति " ।

३० '**को हि भन्ते, भगवतो धम्मं सुत्वा न अत्तमनो अस्स, परं विय मत्ताय**?। अहं पि भन्ते, भगवतो धम्मं सुत्वा अत्तमनो परं विय मत्ताय । अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते । सेय्यथा पि भन्ते, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेल—पज्जोतं धारेय्य—चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्ती'ति, एवमे'वं भगवता अनेक—परियायेन धम्मो पकासितो । एसा'हं भन्ते, भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खु—सङ्घञ्च । लभेय्या'हं भन्ते, भगवतो, सन्तिके, **पब्बज्जं**, लभेय्यं **उपसम्पदं**'ति । ' (23)

३१ " यो खो कस्सप, अञ्ञ—तित्थिय—पुब्बो इमस्मिं **धम्म—विनये** आकङ्खति पब्बज्जं, आकङ्खति उपसम्पदं सो चत्तारो मासे **परिवसति**, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्ध—चित्ता भिक्खु पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खु—भावाय । अपि च मे'त्थ पुग्गल—वेमत्तता विदिता'ति " । ' सचे भन्ते, अञ्ञ—तित्थिय—पुब्बा इमस्मिं धम्म—विनये आकङ्खन्ता पब्बज्जं आकङ्खन्ता उपसम्पदं चत्तारो मासे परि-

१ अपुच्छि.

वसन्ति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्ध-चित्ता भिक्खु पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खु-भावाय, **अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि**, चतुन्नं वस्सानं अच्चयेन आरद्ध-चित्ता भिक्खु पब्बाजेन्तु उपसम्पादेन्तु भिक्खु-भावाया'ति '।

३२ अलत्थ खो अचेलो कस्सपो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थू'पसम्पदं । अचिरू'पसम्पन्नो खो पना'यस्मा कस्सपो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो, न चिरस्से'व-यस्स'-त्थाय कुलपुत्ता सम्मदे'व अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तद'-नुत्तरं **ब्रह्म-चरिय-परियोसानं** दिट्ठे' व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि-खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति अब्भञ्ञासि । अञ्ञतरो च खो पना'यस्मा कस्सपो अरहतं अहोसी'ति । (24)

कस्सप-सीहनादं[1]- सुत्तं निट्ठितं (अट्ठमं)

[९ पोट्ठपाद-सुत्तं]

१ एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा **सावत्थियं** विहरति **जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे** । तेन खो पन समयेन **पोट्ठपादो परिब्बाजको** समयप्पवादके तिण्डुकाचीरे[2] एकसालके **मल्लिकाय आरामे** पटिवसति महतिया परिब्बाजक-परिसाय सद्धिं तिंसमत्तेहि[3] परिब्बाजक-सतेहि । (1)

---

१ Burmese Edition names the entire Sutta as महासीहनादसुत्तं. We have retained the title कस्सपसीहनादसुत्तं because कस्सप is the principal figure in this Sutta. २ तिन्दुकाचीरे ; तिण्डुका-तीरे. ३ तिमत्तेहि for तिंस-मत्तेहि.

२ अथ खो भगवा पुब्बण्ह—समयं निवासेत्वा, पत्तचीवरं आदाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसि। अथ खो भगवतो एतद'होसि—अति-प्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं, यन्नू'ना'हं येन समयप्प-वादको तिण्डुका'चीरो एक—सालको मल्लिकाय आरामो येन पोट्ठपादो परिब्बाजको तेनु'पसङ्कमेय्यं'ति। अथ खो भगवा येन समयप्पवादको तिण्डुका'चीरो एक—सालको मल्लिकाय आरामो तेनु'पसङ्कमि। (2)

३ तेन खो पन समयेन पोट्ठपादो परिब्बाजको महतिया परिब्बाजक-परिसाय सद्धिं **निसिन्नो होति** उन्नादिनिया उच्चासद्द—महासद्दाय अनेक—विहितं **तिरच्छानकथं कथेन्तिया**—सेय्यथी'दं, राज—कथं, चोर—कथं .... पे० .... [ब्रह्मजाल—सुत्तं, पिट्ठङ्को ९ § ८ (सं)] इति वा इति[1]। (3)

४ अद्दसा खो पोट्ठपादो परिब्बाजको भगवन्तं दूरतो' व आगच्छन्तं, दिस्वान[2] सकं परिसं सण्ठपेसि[3]—अप्पसद्दा भोन्तो, होन्तु, मा भोन्तो सद्दम'कत्थ। अयं समणो गोतमो आगच्छति, **अप्पसद्द—कामो** खो पन सो आयस्मा **अप्पसद्दस्स वण्ण—वादी,** अप्पेव नाम, अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्कमितब्बं मञ्ञेय्या'ति। एवं वुत्ते ते परिब्बाजका तुण्ही अहेसुं। (4)

५ अथ खो भगवा येन पोट्ठपादो परिब्बाजको तेनु'पसङ्कमि। अथ खो पोट्ठपादो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोच—एतु खो भन्ते, भगवा, सागतं[4] भन्ते, भगवतो। चिरस्सं खो भन्ते, भगवा इमं परियाय-

---

१ Burmese Edition omits this इति. २ P. T. S. दिस्वा ३ सण्ठापेसि.
४ स्वागतं.

म'कासि, यदिदं इधा'गमनाय। निसीदतु भन्ते, भगवा, इदमा'सनं पञ्ञत्तं'ति। निसीदि भगवा पञ्ञत्ते आसने। पोट्ठपादो पि खो परिब्बाजको अञ्ञतरं नीचं आसनं गहेत्वा, एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्तं निसिन्नं खो पोट्ठपादं परिब्बाजकं भगवा एतद'वोच—काय नु'त्थ पोट्ठपाद, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, का च पन वो अन्तरा कथा विप्पकता'ति?। (5)

६ एवं वुत्ते पोट्ठपादो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोच—तिट्ठते'सा भन्ते, कथा याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, **ने'सा भन्ते, कथा भगवतो दुल्लभा भविस्सति पच्छा पि सवनाय।**

'पुरिमानि भन्ते, दिवसानि पुरिमतरानि नाना-तित्थियानं समण-ब्राह्मणानं कुतूहल[1]-सालाय सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं **अभिसञ्ञा[2]-निरोधे कथा उदपादि**—कथं नु खो भो, अभिसञ्ञा-निरोधो[3] होती'ति?। तत्रे'कच्चे एवमा'हंसु—(अ) अहेतु-अपच्चया पुरिसस्स सञ्ञा उप्पज्जन्ति पि निरुज्झन्ति पि। यस्मिं समये **उप्पज्जन्ति सञ्ञी** तस्मिं समये होति, यस्मिं समये **निरुज्झन्ति, असञ्ञी** तस्मिं समये होती'ति। इत्थे'के अभिसञ्ञा-निरोधं पञ्ञापेन्ति।

(ब) 'तम'ञ्ञो एवमा'ह—न खो नामे'तं भो, एवं भविस्सति[4]। **सञ्ञा हि भो, पुरिसस्स अत्ता।** सा च खो उपेति पि अपेति पि। यस्मिं समये **उपेति सञ्ञी** तस्मिं समये होति, यास्म समये **अपेति**

---

१ कोतुहलसालाय. २ Burmese Edition reads: अभिञ्ञा-निरोध-कथा. ३ Burmese Edition reads: अभिञ्ञा-निरोधो. ४ Burmese Edition reads this sentence thus—न खो पन मे एवं तं भो, भविस्सति

असञ्ञी तस्मिं समये होती'ति । इत्थे'के अभिसञ्ञा-निरोधं पञ्ञापेन्ति ।

(क) 'तम'ञ्ञो एवमा'ह—न खो नामे'तं भो, एवं भविस्सति*। सन्ति हि भो, समण-ब्राह्मणा महिद्धिका महा'नुभावा । **ते इमस्स पुरिसस्स सञ्ञं उपकड्ढन्ति पि अपकड्ढन्ति पि** । यस्मिं समये **उपकड्ढन्ति सञ्ञी** तस्मिं समये होति, यस्मिं समये **अपकड्ढन्ति असञ्ञी** तस्मिं समये होती'ति । इत्थे'के अभिसञ्ञा-निरोधं पञ्ञापेन्ति ।

(ङ) ' तम'ञ्ञो एवमा'ह—न खो नामे'तं भो, एवं भविस्सति*। **सन्ति** हि भो, **देवता महिद्धिका महा'नुभावा । ता इमस्स पुरिसस्स सञ्ञं उपकड्ढन्ति पि अपकड्ढन्ति पि** । यस्मिं समये **उपकड्ढन्ति सञ्ञी** तस्मिं समये होति, यस्मिं समये **अपकड्ढन्ति असञ्ञी** तस्मिं समये होती'ति । इत्थे'के अभिसञ्ञा-निरोधं पञ्ञापेन्ति ।

' तस्स मय्हं भन्ते, भगवन्तं येव आरब्भ सति उदपादि—अहो नून भगवा, अहो नून सुगतो, यो इमेसं धम्मानं सुकुसलो'ति । भगवा भन्ते, कुसलो, **भगवा पकतञ्ञू अभिसञ्ञा-निरोधस्स** । कथं नु खो भन्ते, अभिसञ्ञा-निरोधो होती'ति ? ।' (6)

७ " तत्र पोट्ठपाद, ये ते समण-ब्राह्मणा एवमा'हंसु—अहेतु-अप्पच्चया पुरिसस्स सञ्ञा उप्पज्जन्ति पि निरुज्झन्ति पी'ति, **आदितो'[1] व तेसं अपरद्धं** । तं किस्स हेतु ? । सहेतू हि पोट्ठपाद,

१ P. T. S. accepts आदिसो'व. * Vide; Note No. 4 on P. 209.

सप्पच्चया पुरिसस्स सञ्ञा उप्पज्जन्ति पि निरुज्झन्ति पि। **सिक्खा** एका सञ्ञा उप्पज्जन्ति[1], सिक्खा एका सञ्ञा निरुज्झन्ति[2] "।

'का च सिक्खा' ति ?'। भगवा अवोच—

८ " इध पोट्ठपाद, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मा–सम्बुद्धो....पे०....[Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७–७९, § ४२–४७, *both inclusive*. Substitute पोट्ठपाद for महाराज. Bring out all relevant changes] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति । एवं खो पोट्ठपाद, भिक्खु सील–सम्पन्नो होति । (7–8)

९ " कथञ्च पोट्ठपाद, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ?। इध पोट्ठपाद, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा.... पे०.... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९–८४,§ ४८–५९, *both inclusive*. Substitute पोट्ठपाद for महाराज. Bring out all relevant changes] **पठमज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । तस्स या पुरिमा **काम–सञ्ञा** सा निरुज्झति । **विवेकज–पीति–सुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञा** तस्मिं समये होति, विवेकज–पीतिसुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञी येव तस्मिं समये होति। एवं पि **सिक्खा एका सञ्ञा उप्पज्जन्ति, सिक्खा एका सञ्ञा निरुज्झन्ति**। अयं सिक्खा'ति, भगवा अवोच । (9–10)

१० " पुन च परं पोट्ठपाद, भिक्खु वितक्क–विचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं

---

१ उप्पज्जति २ निरुज्झति.

पीति–सुखं **दुतिय–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । तस्स या पुरिमा विवेकजं पीति–सुखं सुखुम–सच्च–सञ्ञा सा निरुज्झति। **समाधि-ज–पीतिसुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञा** तस्मिं समये होति, समाधिज–पीतिसुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञी येव तस्मिं समये होति । एवं पि सिक्खा एका सञ्ञा उप्पज्जन्ति, सिक्खा एका सञ्ञा निरुज्झन्ति । अयं सिक्खा'ति, भगवा अवोच । (11)

११ "पुन च परं पोट्ठपाद, भिक्खु पीतिया च विरागा च उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो, सुखञ्च कायेन पटिसंवेदेति यं तं अरिया आचिक्खन्ति–उपेक्खको सतिमा सुख–विहारी'ति, **ततियज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । तस्स या पुरिमा समाधिजं पीति–सुखं सुखुम–सच्च–सञ्ञा सा निरुज्झति । **उपेक्खा–सुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञा** तस्मिं समये होति, उपेक्खा–सुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञी येव तस्मिं समये होति । एवं पि सिक्खा एका सञ्ञा उप्पज्जन्ति, सिक्खा एका सञ्ञा निरुज्झन्ति । अयं सिक्खा'ति, भगवा अवोच । (12)

१२ "पुन च परं पोट्ठपाद, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बे'व सोमनस्स–दोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खम'सुखं उपेक्खा–सति–पारिसुद्धिं **चतुत्थज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । तस्स या पुरिमा उपेक्खा–सुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञा सा निरुज्झति । **अदुक्खम'सुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञा** तस्मिं समये होति, अदुक्खम'सुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञी येव तस्मिं समये होति । एवं पि सिक्खा एका सञ्ञा उप्पज्जति, सिक्खा एका सञ्ञा निरुज्झति । अयं सिक्खा'ति, भगवा अवोच । (13)

१३ "पुन च परं पोट्ठपाद, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघ–सञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्त–सञ्ञानं अमनसि–कारा–अनन्तो आकासो'ति **आकासानञ्चायतनं** उपसम्पज्ज विहरति । तस्स या **पुरिमा रूप–सञ्ञा** सा निरुज्झति । **आकासानञ्चायतन–सुख–सुखुम–सच्च–सञ्ञा** तस्मिं समये होति, आकासानञ्चायतन–सुखुम सच्च–सञ्ञी येव तस्मिं समये होति । एवं पि सिक्खा एका सञ्ञा उप्पज्जन्ति, सिक्खा एका सञ्ञा निरुज्झन्ति । अयं सिक्खा'ति, भगवा अवोच । (14)

१४. "पुन च परं पोट्ठपाद, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म–अनन्तं विञ्ञाणं'ति **विञ्ञाणञ्चायतनं** उपसम्पज्ज विहरति । तस्स या पुरिमा आकासानञ्चायतन-सुखुम-सच्च-सञ्ञा, सा निरुज्झति । **विञ्ञाणञ्चायतन-सुखुम-सच्च-सञ्ञा** तस्मिं समये होति, विञ्ञाणञ्चायतन-सुखुम-सच्च-सञ्ञी येव तस्मिं समये होति । एवं पि सिक्खा एका सञ्ञा उप्पज्जन्ति, सिक्खा एका सञ्ञा निरुज्झन्ति । अयं सिक्खा'ति, भगवा अवोच । (15)

१५ "पुन च परं पोट्ठपाद, भिक्खु सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म–न'त्थि किञ्ची'ति **आकिञ्चञ्ञायतनं** उपसम्पज्ज विहरति । तस्स या पुरिमा विञ्ञाणञ्चायतन–सुखुम–सच्च–सञ्ञा, सा निरुज्झति । **आकिञ्चञ्ञायतन–सुखुम–सच्च–सञ्ञा** तस्मिं समये होति, आकिञ्चञ्ञायतन–सुखुम–सच्च–सञ्ञी येव तस्मिं समये होति । एवं पि सिक्खा एका सञ्ञा उपज्जन्ति, सिक्खा एका सञ्ञा निरुज्झन्ति । अयं सिक्खा'ति, भगवा अवोच । (16)

१६ " यतो खो पोट्ठपाद, भिक्खु इध **सक-सञ्ञी** होति, सो ततो अमुत्र ततो अमुत्र अनुपुब्बेन **सञ्ञग्गं** फुसति । तस्स सञ्ञग्गे ठितस्स एवं होति– **चेतयमानस्स मे पापियो, अचेतयमानस्स मे सेय्यो** । अहञ्चे'व खो पन चेतेय्यं अभिसङ्खरेय्यं, इमा च मे सञ्ञा निरुज्झेय्युं, अञ्ञा च ओळारिका सञ्ञा उप्पज्जेय्युं । **यन्नूना'हं न चेतेय्यं न अभिसङ्खरेय्यं'ति** । सो न चे'व चेतेति न अभिसङ्खरोति । तस्स अचेतयतो अनभिसङ्खरोतो ता चे'व सञ्ञा निरुज्झन्ति, अञ्ञा च ओळारिका सञ्ञा न उप्पज्जन्ति । **सो निरोधं फुसति** । एवं खो पोट्ठपाद, अनुपुब्बा'भिसञ्ञा–निरोध–सम्पजान–समापत्ति होति ।

(17)

१७ " तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, अपि नु ते इतो पुब्बे एवरूपा अनुपुब्बा'भिसञ्ञा–निरोध–सम्पजान[1]–समापत्ति सुत–पुब्बा'ति ? " ।

' नो हे' तं भन्ते । एवं खो अहं भन्ते, **भगवतो भासितं** आजानामि–

'यतो खो पोट्ठपाद, भिक्खु इध **सक–सञ्ञी** होति, सो ततो अमुत्र ततो अमुत्र अनुपुब्बेन सञ्ञग्गं फुसति । तस्स सञ्ञग्गे ठितस्स एवं होति–चेतयमानस्स मे पापियो, अचेतयमानस्स मे सेय्यो । अहञ्चे'व खो पन चेतेय्यं अभिसङ्खरेय्यं, इमा च मे सञ्ञा निरुज्झेय्युं, अञ्ञा च ओळारिका सञ्ञा उप्पज्जेय्युं । यन्नूना'हं न चेतेय्यं न अभिसङ्खरेय्यं'ति । सो न चे'व चेतेति, न अभिसङ्खरोति । तस्स अचेतयतो अनभिसङ्खरोतो ता चे'व सञ्ञा निरुज्झन्ति, अञ्ञा च ओळारिका

१ सम्पादन for सम्पजान

सञ्ञा न उप्पज्जन्ति । सो निरोधं फुसति । एवं खो पोट्ठपाद, अनु-पुब्बा'भिसञ्ञा–निरोध–सम्पदान[1]–समापत्ति होती'ति' । "एवं खो पोट्ठपादा'ति ।" (18)

१८ 'एकं येव नु खो भन्ते, भगवा सञ्ञग्गं पञ्ञापेति, उदाहु पुथू पि सञ्ञग्गे पञ्ञापेती'ति ?' ।

"एकं पि खो अहं पोट्ठपाद, सञ्ञग्गं पञ्ञापेमि, पुथू पि सञ्ञग्गे पञ्ञापेमी'ति ।"

'यथा–कथं पन भन्ते, भगवा एकं पि सञ्ञग्गं पञ्ञापेति, पुथू पि सञ्ञग्गे पञ्ञापेती'ति ?' ।

"यथा यथा खो पोट्ठपाद, निरोधं फुसति, तथा तथा 'हं सञ्ञग्गं पञ्ञापेमि । एवं खो अहं पोट्ठपाद, एकं पि (v. l. एकस्मिं) सञ्ञग्गं पञ्ञापेमि, पुथू पि सञ्ञग्गे पञ्ञापेमी'ति ।" (19)

१९ **'सञ्ञा नु खो भन्ते, पठमं उप्पज्जति, पच्छा ञाणं, उदाहु पठमं ञाणं उप्पज्जति, पच्छा सञ्ञा, उदाहु सञ्ञा च ञाणञ्च अपुब्बं अचरिमं उप्पज्जन्ती'ति ?'** ।

"सञ्ञा खो पोट्ठपाद, **पठमं उप्पज्जति, पच्छा ञाणं,** सञ्ञु'प्पादा च पन ञाणु'प्पादो होति । सो एवं पजानाति–इदप्पच्चया किर मे ञाणं उदपादी'ति । इमिना पे'तं पोट्ठपाद, परियायेन वेदितब्बं–यथा सञ्ञा पठमं उप्पज्जति, पच्छा ञाणं, सञ्ञु'प्पादा च पन ञाणु'प्पादो होती'ति ।" (20)

२० **'सञ्ञा नु खो भन्ते, पुरिसस्स अत्ता, उदाहु अञ्ञा सञ्ञा, अञ्ञो अत्ता'ति ?'** ।

---

१ सम्पजान for सम्पदान

" किं पन त्वं पोट्ठपाद, अत्तानं पच्चेसी'ति ? " ।

' ओळारिकं खो अहं भन्ते, अत्तानं पच्चेमि—रूपिं चातुम्महाभूतिकं कवळिंकारा'हार—भक्खं'ति । '

" ओळारिको[1] च हि ते पोट्ठपाद, अत्ता अभविस्स—रूपी चातुम्महाभूतिको कवळिंकारा'हार—भक्खो, एवं सन्तं खो ते पोट्ठपाद, अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति, अञ्ञो अत्ता । तदि'मिना पे'तं पोट्ठपाद, परियायेन वेदितब्बं—यथा अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति अञ्ञो अत्ता । तिट्ठते'वा'यं पोट्ठपाद, ओळारिको अत्ता रूपी चातुम्महाभूतिको कवळिंकारा'हार—भक्खो, अथ इमस्स पुरिसस्स अञ्ञा'व सञ्ञा उप्पज्जन्ति, अञ्ञा'व सञ्ञा निरुज्झन्ति । इमिना पि खो एतं पोट्ठपाद, परियायेन वेदितब्बं—**यथा अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति, अञ्ञो अत्ता'ति** । "

(21)

२१ ' **मनोमयं** खो अहं भन्ते, **अत्तानं पच्चेमि सब्बङ्ग—पच्चङ्गिं अहीनिन्द्रियं[3]'ति** । '

" मनोमयो च हि ते पोट्ठपाद, अत्ता अभविस्स, सब्बङ्ग—पच्चङ्गी अहीनिन्द्रियो, एवं सन्तं पि खो ते पोट्ठपाद, अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति अञ्ञो अत्ता । तदि'मिना पे'तं पोट्ठपाद, परियायेन वेदितब्बं—यथा अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति अञ्ञो अत्ता । तिट्ठते'वा'यं पोट्ठपाद, मनोमयो अत्ता सब्बङ्ग—पच्चङ्गी अहीनिन्द्रियो, अथ इमस्स पुरिसस्स अञ्ञा'व सञ्ञा उप्पज्जन्ति, अञ्ञा'व सञ्ञा निरुज्झन्ति । इमिना पि

---

१. ओळारिको होति वेगि; ओळारिको'व हि; ओळारिको हि चे हि; ओळारिकोहि चे हि
२. चातुम्महाराजिको for चातुम्महाभूतिको ३. अभिनिन्द्रियं.

खो एतं पोट्ठपाद, परियायेन वेदितब्बं—यथा अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति, अञ्ञो अत्ता'ति।" (22)

२२ 'अरूपिं खो अहं भन्ते, **अत्तानं पच्चेमि सञ्ञामयं'ति।'**

"**अरूपी च हि ते पोट्ठपाद, अत्ता अभविस्स सञ्ञामयो,** एवं सन्तं पि खो ते पोट्ठपाद, अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति अञ्ञो अत्ता। तदि'मिना पे'तं पोट्ठपाद, परियायेन वेदितब्बं—यथा अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति अञ्ञो अत्ता। तिट्ठते'वा'यं पोट्ठपाद, अरूपी अत्ता सञ्ञामयो, अथ इमस्स पुरिसस्स अञ्ञा'व सञ्ञा उप्पज्जन्ति, अञ्ञा'व सञ्ञा निरुज्झन्ति। इमिना पि खो एतं पोट्ठपाद, परियायेन वेदितब्बं—यथा अञ्ञा'व सञ्ञा भविस्सति, अञ्ञो अत्ता'ति।" (23)

२३ 'सक्का पने'तं भन्ते, मया ञातुं—सञ्ञा पुरिसस्स अत्ता'ति वा, 'अञ्ञा सञ्ञा अञ्ञो अत्ता' ति वा?'।

"**दुज्जानं खो एतं पोट्ठपाद, तया अञ्ञ—दिट्ठिकेन अञ्ञ—खन्तिकेन अञ्ञ—रुचिकेन अञ्ञत्रा'योगेन[1] अञ्ञथा'चरियकेन**—सञ्ञा पुरिसस्स अत्ता'ति वा, 'अञ्ञा सञ्ञा अञ्ञो अत्ता' ति वा।" (24)

२४ 'सचे'तं भन्ते, मया दुज्जानं अञ्ञ—दिट्ठिकेन अञ्ञ—खन्तिकेन अञ्ञ—रुचिकेन अञ्ञत्रा'योगेन[1] अञ्ञथा'चरियकेन—सञ्ञा पुरिसस्स अत्ता'ति वा, 'अञ्ञा सञ्ञा अञ्ञो अत्ता'ति वा, किं पन भन्ते—**सस्सतो लोको? इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं 'ति'**।

---

१ अञ्ञत्र-पयोगेन.

" **अब्याकतं खो पोट्ठपाद, मया**—सस्सतो लोको, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति । "

' किं पन भन्ते, **असस्सतो लोको** ? इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं' ति ? ' ।

" एतं पि खो पोट्ठपाद, **अब्याकतं मया**—असस्सतो लोको, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति " ।

' किं पन भन्ते, **अन्तवा लोको** ? इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति ? ।'

" अब्याकतं खो एतं पोट्ठपाद, मया—अन्तवा लोको, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं' ति । "

' किं पन, भन्ते, **अनन्तवा लोको** ? इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति ।? '

" एतं पि खो पोट्ठपाद, मया अब्याकतं—अनन्तवा लोको, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति " (25)

२५ ' किं पन भन्ते, **तं जीवं तं सरीरं ?** इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति ? ' ।

" अब्याकतं खो एतं पोट्ठपाद, मया—तं जीवं तं सरीरं, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति " ।

' किं पन भन्ते, **अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति ?** इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति '? ।

" एतं पि खो पोट्ठपाद, मया अब्याकतं—अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति " । (26)

२६ ' किं पन भन्ते, होति **तथागतो परं मरणा** ? इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति ' ?।

" अब्याकतं खो एतं पोट्ठपाद मया—होति तथागतो परं मरणा, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति "।

' किं पन भन्ते, **न होति तथा परं मरणा** ? इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति ? । '

" एतं पि खो पोट्ठपाद, मया अब्याकतं—न होति तथागतो परं मरणा, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति "।

' किं पन भन्ते, **होति च न च होति तथागतो परं मरणा** ? इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति ? '।

" अब्याकतं खो एतं पोट्ठपाद, मया—होति च न च होति तथागतो परं मरणा, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति "।

' किं पन भन्ते, **ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा** ? इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति ? ' ।

" एतं पि खो पोट्ठपाद, मया अब्याकतं—ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमे'व सच्चं मोघं अञ्ञं'ति । " (27)

२७ ' **कस्मा** पने'तं भन्ते, भगवता **अब्याकतं**'ति ? '।

" न हे'तं पोट्ठपाद, अत्थ-संहितं न धम्म-संहितं न आदि-ब्रह्मचरियकं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्ञाय न सम्बोधाय न निब्बाणाय संवत्तति । **तस्मा तं मया अब्याकतं**'ति । " (28)

२८ 'किं पन भन्ते, भगवता ब्याकतं'ति ?'।

"इदं दुक्खं'ति पोट्ठपाद, मया ब्याकतं। अयं दुक्ख-समुदयो'ति खो पोट्ठपाद, मया ब्याकतं। अयं दुक्ख-निरोधो'ति खो पोट्ठपाद, मया ब्याकतं। अयं दुक्ख-निरोध-गामिनी पटिपदा'ति खो पोट्ठपाद, मया ब्याकतं'ति"। (29)

२९ 'कस्मा पने'तं भन्ते, भगवता ब्याकतं'ति ?'।

"एतं हि खो पोट्ठपाद, अत्थ-संहितं एतं धम्म-संहितं एतं आदिब्रह्मचरियकं, एतं निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बाणाय संवत्तति। **तस्मा तं मया ब्याकतं'ति**"।

'एवमे'तं भगवा, एवमे'तं सुगत। यस्स दानि भन्ते, भगवा कालं मञ्ञती'ति।'

अथ खो भगवा उट्ठाया'सना पक्कामि। (30)

३० अथ खो ते परिब्बाजका अचिर-पक्कन्तस्स भगवतो पोट्ठपादं परिब्बाजकं समन्ततो वाचाय सन्नितोदकेन **सञ्झब्भरिंयं**[1] अकंसु—एवमे'व पना'यं पोट्ठपादो यं यदे'व समणो गोतमो भासति तं तदेव'स्स अब्भनुमोदति—एवमे'तं भगवा, एवमे'तं सुगता'ति। न खो पन मयं किञ्चि समणस्स गोतमस्स एकंसिकं धम्मं देसितं आजानाम—सस्सतो लोको'ति वा, असस्सतो लोको'ति वा, अन्तवा लोको'ति वा, अनन्तवा लोको'ति वा, तं जीवं तं सरीरं'ति वा, अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति'वा, होति तथागतो परं मरणा'ति वा, न होति तथागतो परं मरणा'ति वा,

१ सञ्झब्भरियं.

होति च न च होति तथागतो परं मरणा'ति वा, ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा'ति वा'ति। '

३१ एवं वुत्ते पोट्ठपादो परिब्बाजको ते परिब्बाजके एतद'वोच—अहं पि खो भो, न किञ्चि समणस्स गोतमस्स एकंसिकं धम्मं देसितं आजानामि—सस्सतो लोको'ति वा, असस्सतो लोको'ति वा .... पे० .... ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा'ति वा। **अपि च समणो गोतमो भूतं तच्छं तथं पटिपदं पञ्ञापेति धम्मट्ठितं धम्म-नियामकं**। भूतं खो पन तच्छं तथं पटिपदं पञ्ञापेन्तस्स धम्मट्ठितं धम्म-नियामकं **कथं हि नाम मादिसो विञ्ञू समणस्स गोतमस्स सुभासितं सुभासिततो ना'ब्भनुमोदेय्या'ति ?'**। (31)

३२ अथ खो द्वीह-तीहस्स अच्चयेन **चित्तो** च **हत्थिसारि-पुत्तो पोट्ठपादो** च **परिब्बाजको** येन भगवा तेनु'पसङ्कमिंसु। उपसङ्कमित्वा चित्तो हत्थिसारि-पुत्तो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकम'न्तं निसीदि, पोट्ठपादो पन परिब्बाजको भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं कथं वितिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्तं निसिन्नो खो पोट्ठपादो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोच—तदा मं भन्ते, परिब्बाजका अचिर-पक्कन्तस्स भगवतो समन्ततो वाचाय सन्नितोदकेन सञ्जम्भरियं अकंसु—एवमे'व पना'यं पोट्ठपादो यं यदे'व समणो गोतमो भासति, तं तदे'व'स्स अब्भनुमोदति—एवमे'तं भगवा .... पे० .... ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा'ति वा'ति।

'एवं वुत्ता'हं भन्ते, ते परिब्बाजके एतद'वोचं—अहं पि खो भो, न किञ्चि समणस्स गोतमस्स एकंसिकं धम्मं देसित अजानामि ....पे०....

कथं हि नाम मादिसो विञ्ञू समणस्स, गोतमस्स सुभासितं सुभासिततो ना'ऽभनुमोदेय्या'ति ?' । (32)

३३. " **सब्बे'** व खो एते पोट्ठपाद, **परिब्बाजका अन्धा अचक्खुका, त्वं येव नेसं एको चक्खुमा । एकंसिका** पि हि पोट्ठपाद, मया धम्मा देसिता, पञ्ञत्ता, **अनेकंसिका** पि हि खो पोट्ठपाद, मया धम्मा देसिता पञ्ञत्ता । **कतमे च** ते **पोट्ठपाद,** मया **अनेकंसिका** धम्मा देसिता पञ्ञत्ता ?। सस्सतो लोको'ति वा पोट्ठपाद, मया अनेकंसिको धम्मो देसितो पञ्ञत्तो, असस्सतो लोको'ति खो पोट्ठपाद, मया अनेकंसिको धम्मो देसितो पञ्ञत्तो अन्तवा लोको'ति खो पोट्ठपाद, मया.... पे०.... अनन्तवा लोको'ति खो पोट्ठपाद, ... पे० .... तं जीवं तं सरीरं'ति खो पोट्ठपाद, ... पे० .... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं'ति खो पोट्ठपाद, ... पे० .... होति तथागतो परं मरणा'ति खो पोट्ठपाद, ... पे० .... न होति तथागतो परं मरणा'ति खो पोट्ठपाद, ... पे० .... होति च न होति तथागतो परं मरणा'ति खो, पोट्ठपाद, ... पे० .... ने'व होति न न होति तथागतो परं मरणा'ति खो पोट्ठपाद, मया अनेकंसिको धम्मो देसितो पञ्ञत्तो ।

" कस्मा च ते पोट्ठपाद, मया अनेकंसिका धम्मा देसिता पञ्ञत्ता ?। न हे'ते पोट्ठपाद, अत्थ-संहिता,....पे०....न निब्बाणाय संवत्तन्ति । तस्मा ते मया अनेकंसिका धम्मा देसिता पञ्ञत्ता ।

" **कतमे** च ते पोट्ठपाद, मया **एकंसिका धम्मा देसिता** पञ्ञत्ता ? । इदं दुक्खं'ति खो पोट्ठपाद, मया एकंसिको धम्मो देसितो पञ्ञत्तो ।. अयं दुक्ख-समुदयो'ति खो पोट्ठपाद, मया एकंसिको धम्मो

देसितो पञ्ञत्तो। अयं दुक्ख-निरोधो' ति खो पोट्ठपाद, मया एकंसिको धम्मो देसितो पञ्ञत्तो। अयं दुक्ख-निरोध-गामिनी पटिपदा'ति खो पोट्ठपाद, मया एकंसिको धम्मो देसितो पञ्ञत्तो। कस्मा च ते पोट्ठपाद, मया एकंसिका धम्मा देसिता पञ्ञत्ता?। एते पोट्ठपाद, अत्थ-संहिता एते धम्म-संहिता.... पे०.... निब्बाणाय संवत्तन्ति। तस्मा ते मया एकंसिका धम्मा देसिता पञ्ञत्ता। (33)

३४ "सन्ति पोट्ठपाद, एके समण-ब्राह्मणा **एवं-वादिनो एवं-दिट्ठिनो—एकन्त-सुखी अत्ता होति** अरोगो परं मरणा'ति। त्या'हं उपसङ्कमित्वा एवं वदामि—सच्चं किर तुम्हे आयस्मन्तो एवं-वादिनो एवं-दिट्ठिनो—एकन्त-सुखी अत्ता होति अरोगो परं मरणा'ति?। ते चे मे एवं पुट्ठा 'आमो' ति पटिजानन्ति। त्या'हं एवं वदामि—अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एकन्त-सुखं लोकं जानं पस्सं विहरथा'ति?। इति पुट्ठा 'नो'ति वदन्ति। त्या'हं एवं वदामि—अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एकं वा रत्तिं एकं वा दिवसं उपड्ढं वा रत्तिं उपड्ढं वा दिवसं एकन्त-सुखिं अत्तानं सञ्जानाथा'ति?। इति पुट्ठा 'नो' ति वदन्ति। त्या'हं एवं वदामि—अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो जानाथ—अयं मग्गो अयं पटिपदा एकन्त-सुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया'ति?। इति पुट्ठा 'नो' ति वदन्ति। त्या'हं एवं वदामि—अपि पन तुम्हे, आयस्मन्तो या ता देवता एकन्त-सुखं लोकं उपपन्ना (v. l. उप्पन्ना) तासं भासमानानं सद्दं सुणाथ—**सुप्पटिपन्न'त्थ** मारिसा, **उजुपटिपन्न'त्थ** मारिसा, **एकन्त-सुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाय**। मयं पि हि एवं पि पटिपन्ना एकन्त-सुखं लोक उपपन्ना'ति?। इति पुट्ठा 'नो'

ति वदन्ति । तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, ननु एवं सन्ते तेसं समण-ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ?। (34)

३५. " सेय्यथा पि पुरिसो एवं वदेय्य—अहं या इमस्मिं जनपदे **जनपद—कल्याणी** तं इच्छामि तं कामेमी'ति । तमे'नं एवं वदेय्युं—अम्भो पुरिस, यं त्वं जनपद—कल्याणिं इच्छसि कामेसि, जानासि तं जनपद—कल्याणिं **खत्ती** वा **ब्राह्मणी** वा **वेस्सी** वा **सुद्दी** वा'ति ?। इति पुट्ठो 'नो' ति वदेय्य। तमे'नं एवं वदेय्युं—अम्भो पुरिस, यं त्वं जनपद—कल्याणिं इच्छसि कामेसि, जानासि तं जनपद—कल्याणिं **एवं—नामा एवं—गोत्ता**' ति वा **दीघा वा रस्सा वा मज्झिमा'ति** वा **काळी वा सामा वा मङ्गुरच्छवी** वा'ति, **अमुकस्मिं गामे वा निगमे** वा **नगरे वा'ति ?**। इति पुट्ठो 'नो' ति वदेय्य। तमे'नं एवं वदेय्युं—अम्भो पुरिस, **यं त्वं न जानासि न पस्ससि, तं त्वं इच्छसि कामेसी'ति** ?। इति पुट्ठो 'आमो' ति वदेय्य। तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटीहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ? "।

'अद्धा खो भन्ते, एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति। ' (35)

३६. " एवमे'व खो पोट्ठपाद, ये ते समण—ब्राह्मणा एवं—वादिनो एवं—दिट्ठिनो——एकन्त—सुखी अत्ता होति अरोगो परं मरणा'ति,—त्या'हं उपसङ्कमित्वा एवं वदामि——सच्चं किर तुम्हे आयस्मन्तो एवं—वादिनो एवं—दिट्ठिनो—एकन्त—सुखी अत्ता होति अरोगो परं मरणा—ति ?। ते च मे एवं पुट्ठा 'आमो' ति पटिजानन्ति । त्या'हं एवं

वदामि—अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एकन्त–सुखं लोकं जानं पस्सं विहरथा'ति ?। इति पुट्ठा 'नो' ति वदन्ति। त्या'हं एवं वदामि—अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एकं वा रत्तिं एकं वा दिवसं, उपड्ढं वा रत्तिं उपड्ढं वा दिवसं, एकन्त–सुखिं अत्तानं सञ्जानाथा'ति ?। इति पुट्ठा 'नो'ति वदन्ति। त्या'हं एवं वदामि—अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो जानाथ— अयं मग्गो अयं पटिपदा एकन्त–सुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया'ति ?। इति पुट्ठा 'नो 'ति वदन्ति। त्या'हं एवं वदामि—अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो या ता देवता एकन्त–सुखं लोकं उपपन्ना (v. l. उप्पन्ना) तासं भासमानानं सद्दं सुणाथ–सुपटिपन्न'त्थ मारिसा, उजुपटिपन्न'त्थ मारिसा, एकन्त–सुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाय, मयं पि हि मारिसा, एवं–पटिपन्ना एकन्त–सुखं लोकं उपपन्ना'ति ?। इति पुट्ठा 'नो' ति वदन्ति। तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, ननु एवं सन्ते तेसं समण–ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ?"।

'अद्धा खो भन्ते, एवं सन्ते तेसं समण–ब्राह्मणानं अप्पाटिहीर–कतं भासितं सम्पज्जती'ति।' (36)

३७ "सेय्यथा पि पोट्ठपाद, पुरिसो चातुम्महापथे निस्सेणिं करेय्य पासादस्स आरोहणाय। तमे'नं एवं वदेय्युं–अम्भो पुरिस, यस्स त्वं पासादस्स आरोहणाय निस्सेणिं करोसि, **जानासि तं पासादं** पुरत्थिमाय वा दिसाय, पच्छिमाय वा दिसाय, उत्तराय वा दिसाय, दक्खिणाय वा दिसाय, उच्चो वा नीचो वा मज्झिमो वा'ति ?। इति पुट्ठो' व 'नो' ति वदेय्य। तमे'नं एवं वदेय्युं— अम्भो पुरिस, यं त्वं

न जानासि न पस्ससि, तस्स त्वं पासादस्स आरोहणाय निस्सेणिं करोसी'ति ? । इति पुट्ठो ' आमो ' ति वदेय्य । तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ? । "

' अद्धा खो भन्ते, एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति' । (37)

३८. " एवमे'व खो पोट्ठपाद, ये ते समण–ब्राह्मणा एवं–वादिनो, एवं–दिट्ठिनो– एकन्त–सुखी अत्ता होति अरोगो परं मरणा'ति, त्या'हं उपसङ्कमित्वा एवं वदामि–सच्चं किर तुम्हे आयस्मन्तो एवं-वादिनो एवं-दिट्ठिनो–एकन्तसुखी अत्ता होति अरोगो परं मरणा'ति ? । ते चे मे एवं पुट्ठा ' आमो ' ति पटिजानन्ति । त्या'हं एवं वदामि–अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एकन्त-सुखं लोकं जानं पस्सं विहरथा'ति ? । इति पुट्ठा ' नो ' ति वदन्ति । त्या'हं एवं वदामि–अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एकं वा रत्तिं एक वा दिवसं, उपड्ढं वा रत्तिं उपड्ढं वा दिवसं, एकन्त-सुखिं अत्तानं सञ्जानाथा'ति ? । इति पुट्ठा ' नो ' ति वदन्ति । त्या'हं एवं वदामि–अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो जानाथ–अयं मग्गो, अयं पटिपदा एकन्त–सुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया'ति ? । इति पुट्ठा ' नो ' ति वदन्ति । त्या'हं एवं वदामि–अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो या ता देवता एकन्त-सुखं लोकं उपपन्ना (v. l. उप्पन्ना) तासं भासमानानं सद्दं सुणाथ–सुपटिपन्न'त्थ मारिसा, उजु–पटिपन्न'त्थ मारिसा, एकन्त–सुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाय, मयं पि हि मारिसा, एवं–पटिपन्ना एकन्त–सुखं लोकं उपपन्ना'ति ? । इति पुट्ठा ' नो ' ति

वदन्ति। तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, ननु एवं सन्ते तेसं समण-ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ? "।

'अद्धा खो भन्ते, एवं सन्ते तेसं समण—ब्राह्मणानं अप्पाटिही—रकतं भासितं सम्पज्जती'ति'। (38)

३९ "**तयो** खो 'मे पोट्ठपाद, **अत्त—पटिलाभा**[1]— **ओळारिको** अत्त—पटिलाभो, **मनोमयो** अत्त—पटिलाभो, **अरूपो** अत्त—पटिलाभो। कतमो च पोट्ठपाद, **ओळारिको अत्त—पटिलाभो ?**। रूपी चातु—म्महाभूतिको कबळिंकारा'हार—भक्खो, अयं ओळारिको अत्त—पटिलाभो। कतमो **मनोमयो** अत्त—पटिलाभो ?। रूपी मनोमयो सब्बङ्ग—पच्चङ्गी अहीनिन्द्रियो[2], अयं मनोमयो अत्त—पटिलाभो। कतमो च **अरूपो** अत्त—पटिलाभो ?। अरूपी सञ्ञामयो, अयं अरूपो अत्त—पटिलाभो। (39)

४० "**ओळारिकस्स**[3] खो अहं पोट्ठपाद, **अत्त—पटिलाभस्स पहानाय धम्मं देसेमि,** यथा—पटिपन्नानं वो संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिस्सन्ति, पञ्ञा—पारिपूरिं वेपु-ल्लतञ्च दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरि-स्सथा'ति। सिया खो पन ते पोट्ठपाद, एवम'स्स—संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिस्सन्ति, पञ्ञा—पारिपूरिं वेपुल्लतञ्च दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विह-रिस्सति[4], **दुक्खो च खो विहारो'ति**। न खो पने'तं पोट्ठपाद, एवं

---

१ पटिलाभाय for पटिलाभा २ अभिनिन्द्रियो; अभीनिन्द्रियो. ३ add पि. ४ विहरिस्सन्ति

दट्ठब्बं । संकिलेसिका चे'व धम्मा पहीयिस्सन्ती, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिस्सन्ति, पञ्ञा–पारिपूरिं वेपुल्लतञ्च दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सति, **पामुज्जं चे'व भविस्सति पीति च पस्सद्धि च सति च सम्पजञ्ञञ्च, सुखो च विहारो ।** (40)

४१ " **मनोमयस्स** पि खो अहं पोट्ठपाद, **अत्त–पटिलाभस्स पहानाय धम्मं देसेमि,** यथा–पटिपन्नानं वो[१] संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिस्सन्ति, पञ्ञा–पारिपूरिं वेपुल्लतञ्च दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सथा'ति । सिया खो पन ते पोट्ठपाद, एवम'स्स—संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिस्सन्ति, पञ्ञा–पारिपूरिं वेपुल्लतञ्च दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सति, **दुक्खो च खो विहारो चा'ति ।** न खो पने'तं पोट्ठपाद, एवं दट्ठब्बं । संकिलेसिका चे'व धम्मा पहीयिस्सन्ति, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिस्सन्ति, पञ्ञा–पारिपूरिं वेपुल्लतञ्च दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सति, **पामुज्जं चे'व भविस्सति पीति च पस्सद्धि च सति च सम्पजञ्ञञ्च, सुखो च विहारो ।** (41)

४२ " **अरूपस्स** पि खो अहं पोट्ठपाद, **अत्त–पटिलाभस्स पहानाय धम्मं देसेमि,** यथा–पटिपन्नानं वो संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिसन्ति, पञ्ञा–पारिपूरिं वेपुल्लतञ्च

१ खो for वो

दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सथा'ति।
सिया खो पन ते पोट्ठपाद, एवम'स्स—संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिस्सन्ति, पञ्ञा—पारिपूरिं वेपुल्लतञ्च दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सति, **दुक्खो च खो विहारो'ति**। न खो पने'तं पोट्ठपाद, एवं दट्ठब्बं। संकिलेसिका चे'व धम्मा पहीयिस्सन्ति, वोदानिया धम्मा अभिवड्ढिस्सन्ति, पञ्ञा—पारिपूरिं वेपुल्लतञ्च दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सति, **पामुज्जं चे'व भविस्सति पीति च पस्सद्धि च सति च सम्पजञ्ञञ्च, सुखो च विहारो**। (42)

४३ "परे चे पोट्ठपाद, अम्हे एवं पुच्छेय्युं—**कतमो पन सो आवुसो, ओळारिको अत्त—पटिलाभो** यस्स तुम्हे पहानाय धम्मं देसेथ यथा—पटिपन्नानं वो ....पे०.... विहरिस्सथा'ति ?। **तेसं मयं एवं पुट्ठा एवं ब्याकरेय्याम**—अयं वा सो आवुसो, ओळारिको अत्त—पटिलाभो यस्स मयं पहानाय धम्मं देसेम[1] यथा—पटिपन्नानं वो संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति .... पे० .... विहरिस्सथा'ति। (43)

४४ "परे चे पोट्ठपाद, अम्हे एवं पुच्छेय्युं—**कतमो पन सो आवुसो, मनोमयो अत्त—पटिलाभो** यस्स तुम्हे पहानाय धम्मं देसेथ यथा—पटिपन्नानं वो संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति ... पे० ... विहरिस्सथा'ति ?। तेसं मयं एवं पुट्ठा एवं ब्याकरेय्याम—अयं वा सो आवुसो, मनोमयो अत्त—पटिलाभो यस्स मयं पहानाय धम्मं देसेम[1]

---

१ देसेय्याम

यथा-पटिपन्नानं वो संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति ...पे०... विहरिस्सथाति ।' (44)

४५ "परे चे पोट्ठपाद, अम्हे एवं पुच्छेय्युं-**कतमो पन सो आवुसो, अरूपो अत्त-पटिलाभो** यस्स तुम्हे पहानाय धम्मं देसेथ यथा-पटिपन्नानं वो संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति ....पे०.... विहरिस्सथा'ति' ? । तेसं मयं एवं पुट्ठा एवं ब्याकरेय्याम-अयं वा सो आवुसो, अरूपो अत्त-पटिलाभो यस्स मयं पहानाय धम्मं देसेम, यथा-पटिपन्नानं वो संकिलेसिका धम्मा पहीयिस्सन्ति ....पे०.... विहरिस्सथा'ति । तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, ननु एवं सन्ते सप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ?"।

'अद्धा खो भन्ते, एवं सन्ते सप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ।' (45)

४६ "सेय्यथा पि पोट्ठपाद, पुरिसो निस्सेणिं करेय्य पासादस्स आरोहणाय, **तस्से'व पासादस्स हेट्ठा** । तमे'नं एवं वदेय्युं-अम्भो पुरिस, यस्स त्वं पासादस्स आरोहणाय निस्सेणिं करोसि, जानासि तं पासादं पुरत्थिमाय वा दिसाय, दक्खिणाय वा दिसाय, पच्छिमाय वा दिसाय, उत्तराय वा दिसाय, उच्चो वा नीचो वा मज्झो वा' ति ?। सो चे एवं वदेय्य-अयं वा सो आवुसो, पासादो यस्सा'हं आरोहणाय निस्सेणिं करोमि, तस्से'व पासादस्स हेट्ठा'ति । तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स सप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ?"।

---

१ सप्पाटिहीरकथं.

'अद्धा खो भन्ते, एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स सप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति।' (46)

४७ " एवमे'व खो पोट्ठपाद, परे चे अम्हे एवं पुच्छेय्युं—कतमो पन सो आवुसो, **ओळारिको अत्त-पटिलाभो** यस्स तुम्हे पहानाय .... पे०.... विहरिस्सथा'ति ?। तेसं मयं एवं पुट्ठा एवं ब्याकरेय्याम—अयं वा सो आवुसो, **ओळारिको अत्त-पटिलाभो** यस्स मयं पहानाय धम्मं देसेम, यथा—पटिपन्नानं.... पे०....उपसम्पज्ज विहरिस्सथा'ति।

४८ " एवमे'व खो पोट्ठपाद, परे चे अम्हे एवं पुच्छेय्युं—कतमो पन सो आवुसो, **मनोमयो अत्त-पटिलाभो** यस्स तुम्हे पहानाय.... पे०....विहरिस्सथा'ति ?। तेसं मयं एवं पुट्ठा एवं ब्याकरेय्याम—अयं वा सो आवुसो, **मनोमयो अत्त-पटिलाभो** यस्स मयं पहानाय धम्मं देसेम, यथा—पटिपन्नानं .... पे०....उपसम्पज्ज विहरिस्सथा'ति।

४९ " एवमे'व खो पोट्ठपाद, परे चे अम्हे एवं पुच्छेय्युं—कतमो पन सो आवुसो, **अरूपो अत्ति-पटिलाभो** यस्स तुम्हे पहानाय .... पे०....विहरिस्सथा'ति। तेसं मयं एवं पुट्ठा एवं ब्याकरेय्याम—अयं वा सो आवुसो, **अरूपो अत्त-पटिलाभो** यस्स मयं पहानाय धम्मं देसेम, यथा—पटिपन्नानं.... पे०....उपसम्पज्ज विहरिस्सथा'ति।

" तं किं मञ्ञसि पोट्ठपाद, ननु एवं सन्ते सप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ? "।

' अद्धा खो भन्ते, एवं सन्ते सप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति।' (47)

५० एवं वुत्ते चित्तो हत्थिसारि–पुत्तो भगवन्तं एत'दवोच–यस्मिं भन्ते, समये ओळारिको अत्त–पटिलाभो होति, मोघ'स्स तस्मिं समये मनोमयो अत्त–पटिलाभो होति, मोघो अरूपो अत्त–पटिलाभो होति। **ओळारिको'व'स्स अत्त–पटिलाभो तस्मिं समये सच्चो होति।** यस्मिं भन्ते, समये मनोमयो अत्त–पटिलाभो होति, मोघ'स्स तस्मिं समये ओळारिको अत्त–पटिलाभो होति, मोघो अरूपो अत्त–पटिलाभो होति। **मनोमयो'व'स्स अत्त–पटिलाभो तस्मिं समये सच्चो होति।** यस्मिं भन्ते, समये अरूपो अत्त–पटिलाभो होति, मोघ'स्स तस्मिं समये ओळारिको अत्त–पटिलाभो होति, मोघो मनोमयो अत्त–पटिलाभो होति। **अरूपो' व'स्स अत्त–पटिलाभो तस्मिं समये सच्चो होती'ति।** (48)

५१ "यस्मिं चित्त, समये ओळारिको अत्त–पटिलाभो होति, ने'व तस्मिं समये मनोमयो अत्त–पटिलाभो'ति सङ्खं गच्छति, न अरूपो अत्त–पटिलाभो' ति सङ्खं गच्छति, **ओळारिको अत्त–पटिलाभो त्वे'व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति।** यस्मिं चित्त, समये मनोमयो अत्त–पटिलाभो होति, ने'व तस्मिं समये ओळारिको अत्त–पटिलाभो'ति सङ्खं गच्छति, न अरूपो अत्त–पटिलाभो'ति सङ्खं गच्छति, **मनोमयो अत्त–पटिलाभो त्वे'व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति।** यस्मिं चित्त, समये अरूपो अत्त–पटिलाभो होति, ने'व तस्मिं समये ओळारिको अत्त–पटिलाभो 'ति सङ्खं गच्छति, न मनोमयो अत्त–पटिलाभो'ति सङ्खं गच्छति, **अरूपो अत्त–पटिलाभो त्वे'व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति।** सचे तं चित्त, एवं पुच्छेय्युं–अहोसि त्वं

अतीतम'द्धानं, न त्वं न अहोसि, भविस्ससि त्वम'नागतम'द्धानं, न त्वं न भविस्ससि, अत्थि त्वं एतरहि, न त्वं न'त्थी'ति ?– एवं पुट्ठो त्वं चित्त, किं'ति ब्याकरेय्यासी'ति ?"।

'सचे मं भन्ते, एवं पुच्छेय्युं–अहोसि त्वं अतीतम'द्धानं, न त्वं न अहोसि, भविस्ससि त्वं अनागतम'द्धानं, न त्वं न भविस्ससि, अत्थि त्वं एतरहि, न त्वं न'त्थी'ति ?–एवं पुट्ठो अहं भन्ते, एवं ब्याकरेय्यं– अहोस'हं अतीतम'द्धानं ना'हं ना'होसिं, भविस्साम'हं अनागतम'द्धानं ना'हं न भविस्सामि, अत्था'हं एतरहि ना'हं न'त्थी'ति। एवं पुट्ठो अहं भन्ते, एवं ब्याकरेय्यं'ति ।' (49)

५२ "सचे पन तं चित्त, एवं पुच्छेय्युं–यो ते **अहोसि अतीतो अत्त–पटिलाभो,** सो च ते अत्त–पटिलाभो सच्चो, मोघो अनागतो, मोघो पच्चुप्पन्नो ?। यो ते **भविस्सति** अनागतो अत्त–पटिलाभो, सो'व ते अत्त–पटिलाभो सच्चो, मोघो अतीतो, मोघो पच्चुप्पन्नो ?। यो ते **एतरहि पच्चुप्पन्नो** अत्त–पटिलाभो, सो च ते अत्त–पटिलाभो सच्चो, मोघो अतीतो, मोघो अनागतो'ति ?। एवं पुट्ठो त्वं चित्त, किं'ति ब्याकरेय्यासी'ति ?"।

'सचे पन मं भन्ते, एवं पुच्छेय्युं–यो ते अहोसि अतीतो अत्त-पटिलाभो, सो च ते अत्त-पटिलाभो सच्चो, मोघो अनागतो, मोघो पच्चुप्पन्नो ? ....पे०....मोघो अतीतो, मोघो अनागतो'ति ?–एवं पुट्ठो अहं भन्ते, एवं ब्याकरेय्यं–यो मे **अहोसि** अतीतो अत्तपटिलाभो, सो च मे अत्त–पटिलाभो **तस्मिं समये सच्चो अहोसि,** मोघो अनागतो, मोघो पच्चुप्पन्नो। यो मे **भविस्सति** अनागतो अत्त–पटिलाभो, सो च मे

अत्त–पटिलाभो **तस्मिं समये सच्चो भविस्सति,** मोघो अतीतो भविस्सति, मोघो पच्चुप्पन्नो । यो मे **एतरहि पच्चुप्पन्नो** अत्तपटिलाभो, **सो च मे अत्तपटिलाभो सच्चो,** मोघो अतीतो, मोघो अनागतो'ति । एवं पुट्ठो अहं भन्ते, ब्याकरेय्यं'ति । (50)

५३. " **एवमे'व खो चित्त,** यस्मिं समये ओळारिको अत्तपटिलाभो होति, ने'व तस्मिं समये मनोमयो अत्त–पटिलाभो'ति सङ्खं गच्छति, न अरूपो अत्त–पटिलाभो'ति सङ्खं गच्छति, **ओळारिको अत्त–पटिलाभो** त्वे'व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति । यस्मिं चित्त, समये मनोमयो अत्त–पटिलाभो होति....पे० § ५१ (make relevant changes) .... **मनोमयो अत्तलाभो** त्वे'व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति । यस्मिं चित्त, समये अरूपो अत्त-पटिलाभो होति, ने'व तस्मिं समये ओळारिको अत्त–पटिलाभो'ति सङ्खं गच्छति, न मनोमयो अत्त–पटिलाभो'ति सङ्खं गच्छति, **अरूपो अत्त–पटिलाभो** त्वे'व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति । (51)

५४. " सेय्यथा पि चित्त, गवा खीरं, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीतं, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो । (अ) यस्मिं समये **खीरं** होति, **ने'व** तस्मिं समये **दधी'ति** सङ्खं गच्छति, **न नवनीतं'**ति सङ्खं गच्छति, **न सप्पी'**ति सङ्खं गच्छति, **न सप्पिमण्डो'**ति सङ्खं गच्छति, **खीरं त्वे'व** तस्मिं समये सङ्खं गच्छति ।

(आ) ' यस्मिं समये **दधि** होति, ने'व तस्मिं समये खीरं'ति सङ्खं गच्छति, न **नवनीतं** .... पे० .... (make relevant changes), **दधि** त्वे' व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति ।

(इ) ‘ यस्मिं समये **नवनीतं** होति, ने’व तस्मिं समये खीरं’ति सङ्खं गच्छति, न दधी’ति सङ्खं गच्छति .... पे० .... (make relevant changes), **नवनीतं** त्वे’व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति ।

(उ) ‘ यस्मिं समये **सप्पि** होति, ने’व तस्मिं समये खीरं’ति सङ्खं गच्छति, न दधी’ति सङ्खं गच्छति, न नवनीतं’ति सङ्खं गच्छति, न सप्पिमण्डो’ति सङ्खं गच्छति, **सप्पि** त्वे’व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति ।

(ए) यस्मिं समये **सप्पिमण्डो** होति, **ने’व** तस्मिं समये **खीरं’**ति सङ्खं गच्छति, **न दधी’**ति सङ्खं गच्छति, **न नवनीतं’**ति सङ्खं गच्छति, **न सप्पी’**ति सङ्खं गच्छति, **सप्पिमण्डो** त्वे’व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति । (52)

५५ “ एवमे’व खो चित्त, यस्मिं समये ओळारिको अत्त-पटिलाभो होति .... पे० .... (पिट्ठङ्को २३२ § ५१) अरूपो अत्त-पटिलाभो त्वे’व तस्मिं समये सङ्खं गच्छति । **इति इमा खो चित्त, लोक-समञ्ञा लोक-निरुत्तियो लोक-वोहारा लोक-पञ्ञत्तियो याहि तथागतो वोहरति अपरामसं’ति** ” । (53)

५६ एवं वुत्ते पोट्ठपादो परिब्बाजको भगवन्तं एतद’वोच—अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते, । सेय्यथा पि भन्ते, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य .... पे० .... [कूटदन्तसुत्तं-पिट्ठङ्को १६९ § ३२], एवमे’वं भगवता अनेक परियायेन धम्मो पकासितो । एसा’हं भन्ते, भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं’ति । (54)

५७ चित्तो पन हत्थिसारि–पुत्तो भगवन्तं एतद'वोच–अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते । सेय्यथा पि भन्ते, निक्कुजितं वा उक्कुज्जेय्य, ... पे०.... पकासितो । एसा'हं भन्ते, भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खु–सङ्घञ्च । **लभेय्या'हं** भन्ते, भगवतो सन्तिके **पब्बज्जं** लभेय्यं **उपसम्पदं'**ति । (55)

५८ अलत्थ खो चित्तो हत्थिसारि–पुत्तो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसम्पदं । अचिरू'पसम्पन्नो खो पना'यस्मा चित्तो हत्थिसारि–पुत्तो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो, न चिरस्से'व यस्स'त्थाय कुल–पुत्ता सम्मदे'व अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तद'नुत्तरं ब्रह्मचरियं परियोसानं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि—खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं : करणीयं, ना'परमि'त्थत्ताया'ति अब्भञ्ञासि । अञ्ञतरो खो पना'यस्मा चित्तो हत्थिसारि–पुत्तो अरहतं अहोसी'ति । (56)

पोट्ठपाद–सुत्तं–निट्ठितं (नवमं)

[१० सुभ–सुत्तं]

(१)

१ एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा **आनन्दो सावत्थियं** विहरति, **जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे, अचिर–परिनिब्बुते भगवति** । तेन खो पन समयेन **सुभो माणवो तोदेय्य–पुत्तो** सावत्थियं पटिवसति, केनचिदे'व करणीयेन । (1)

२ अथ खो सुभो माणवो तोदेय्य–पुत्तो अञ्ञतरं माणवकं[1] आमन्तेसि—एहि त्वं माणवक, येन समणो आनन्दो तेनु'पसङ्कम,[2] उपसङ्कमित्वा मम वचनेन समणं आनन्दं अप्पा'बाधं अप्पा'तङ्कं लहु-ट्ठानं बलं फासु–विहारं पुच्छ–सुभो माणवो तोदेय्य–पुत्तो भवन्तं आनन्दं अप्पा'बाधं अप्पा'तङ्कं लहुट्ठानं बलं फासु–विहारं पुच्छती'ति। एवञ्च वदेहि—साधु किर भवं आनन्दो येन सुभस्स माणवस्स तोदेय्य–पुत्तस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया'ति। (2)

३ 'एवं भो'ति खो सो माणवको सुभस्स माणवस्स तोदेय्य–पुत्तस्स पटिस्सुत्वा येना'यस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्तं निसिन्नो खो सो माणवको आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोच—सुभो माणवो तोदेय्य–पुत्तो भवन्तं आनन्दं अप्पा'बाधं अप्पा'तङ्कं लहुट्ठानं बलं फासु–विहारं पुच्छति, एवञ्च वदेति—साधु किर भवं आनन्दो येन सुभस्स माणवस्स तोदेय्य–पुत्तस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया'ति। (3)

४ एवं वुत्ते आयस्मा आनन्दो तं माणवकमे'तद'वोच–अकालो खो माणवक, अत्थि मे अज्ज भेसज्ज–मत्ता पीता। अप्पे'व नाम स्वे पि उपसङ्कमेय्याम, कालञ्च समयञ्च उपादाया'ति। '[3]एवं भो'ति खो सो माणवको आयस्मतो आनन्दस्स पटिस्सुत्वा[3] उट्ठाया'-सना येन सुभो माणवो तोदेय्य–पुत्तो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्क-

१ माणवं २ उपसङ्कमि. ३–३ P. T. S. reads अथ खो सो माणवको for this whole clause.

मित्वा सुभं माणवं तोदेय्य–पुत्तं एतद'वोच–अवोचुम्ह खो मयं भोतो वचनेन तं भवन्तं आनन्दं–सुभो माणवो तोदेय्य–पुत्तो भवन्तं आनन्दं अप्पा'बाधं अप्पा'तङ्कं लहुट्ठानं बलं फासु–विहारं पुच्छति, एवञ्च वदेति–साधु किर भवं आनन्दो येन सुभस्स माणवस्स तोदेय्य–पुत्तस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया'ति। एवं वुत्ते भो, समणो आनन्दो मं एतद'वोच–अकालो खो माणवक, अत्थि मे अज्ज भेसज्ज–मत्ता पीता, अप्पे'व नाम स्वे पि उपसङ्कमेय्याम कालञ्च समयञ्च उपादाया'ति। एत्तावता पि खो भो, कतमे'व एतं यतो खो सो भवं आनन्दो ओकासम'कासि स्वातनाय पि उपसङ्कमनाया'ति (4)

५. अथ खो आयस्मा आनन्दो तस्सा रत्तिया अच्चयेन पुब्बण्ह–समयं निवासेत्वा पत्त–चीवरं आदाय **चेतकेन भिक्खुना पच्छा–समणेन** येन सुभस्स माणवस्स तोदेय्यपुत्तस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो सुभो माणवो तोदेय्य–पुत्तो येना'यस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आय-स्मता आनन्देन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसा-रेत्वा एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्तं निसिन्नो खो सुभो माणवो तोदेय्य–पुत्तो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोच—

'**भवं हि आनन्दो तस्स भोतो गोतमस्स दीघ–रत्तं उप-ट्ठाको सन्तिका'वचरो समीप–चारी**। भवं एतं आनन्दो जानेय्य–येसं सो भवं गोतमो धम्मानं वण्ण–वादी अहोसि, यत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसि। **कतमेसानं खो भो**

आनन्द, धम्मानं सो भवं गोतमो वण्ण–वादी अहोसि, कत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसी'ति ? । (5)

६. ' **तिण्णं** खो माणव, **खन्धानं** सो भगवा **वण्ण-वादी** अहोसि, एत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसि । कतमेसं तिण्णं ? **अरियस्स सीलक्खन्धस्स, अरियस्स समाधिक्खन्धस्स, अरियस्स पञ्ञक्खन्धस्स** । इमेसं खो माणव, तिण्णं खन्धानं सो भगवा वण्ण-वादी अहोसि, एत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसी'ति । '

' **कतमो पन सो भो** आनन्द, **अरियो सीलक्खन्धो** यस्स सो भवं गोतमो वण्ण-वादी अहोसि, यत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसी'ति ? । (6)

७. ' इध माणव, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ-फल-सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७-७९, § ४२-४७, *Both inclusive.* Substitute माणव for महाराज and bring out relevant changes] अज्झत्तं अन-वज्ज-सुखेन पटिसंवेदेति । एवं खो माणव, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति । (7–29)

८ ' अयं खो सो माणव, **अरियो सीलक्खन्धो** यस्स सो भगवा वण्ण-वादी अहोसि, एत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसि । **अत्थि चे'वे'त्थ उत्तरिं करणीयं'ति** । '

' **अच्छरियं** भो आनन्द, **अब्भुतं** भो आनन्द । सो चा'यं भो आनन्द, अरियो सीलक्खन्धो परिपुण्णो नो अपरिपुण्णो, एवं परिपुण्णं

वा'हं भो आनन्द, अरियं सीलक्खन्धं इतो बहिद्धा अञ्ञेसु समण-ब्राह्मणेसु न समनुपस्सामि । एवं परिपुण्णञ्च भो आनन्द, अरियं सीलक्खन्धं इतो बहिद्धा अञ्ञे समण-ब्राह्मणा अत्तनि समनुपस्सेय्युं, ते तावतकेने'व अत्तमना अस्सु—**अलमे'त्तावता कतमे'त्तावत्ता अनुप्पत्तो नो सामञ्ञत्थो, न'त्थि नो किञ्चि उत्तरिं करणीयं'ति ।** अथ च पन भवं आनन्दो एवमा'ह—अत्थि चे'वे'त्थं उत्तरिं करणीयं'ति । (30)

सुभ-सुत्तम्हि पठमक-भाणवारं

(२)

१. '**कतमो** पन सो भो आनन्द, **अरियो समाधिक्खन्धो** यस्स सो भवं गोतमो वण्ण-वादी अहोसि, यत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसी'ति ?' ।

....

'कथञ्च माणव, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्त-द्वारो होति ? । '

' इध, माणव, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा.... पे०.... [Expand as is given in the सामञ्ञ-फल-सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९-८६ § ४८-६६, *both inclusive*. Substitute माणव for महाराज and bring out relevant changes. At the end of *each* Jhāna, *add*—इदं पि'स्स होति समाधिस्मिं ।] **पठम-ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । सो इममे'व कायं .... पे०.... पीतिसुखेन अप्फुटं होति । **इदं पि'स्स होति समाधिस्मिं ।** .... पे०... **दुतिय-ज्झानं** .... पे०.... **ततिय-ज्झानं** .... पे०.... **चतुत्थ**-ज्झानं उपसम्पज्ज विहरति ।

.... पे०.... चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति। **इदं पि'स्स होति समाधिस्मिं।** (1-18)

२. 'अयं खो सो माणव, अरियो **समाधिक्खन्धो** यस्स सो भगवा वण्ण—वादी अहोसि, एत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसि। **अत्थि चे'वे'त्थ उत्तरिं करणीयं'ति'**।

'अच्छरियं भो आनन्द, अब्भुतं भो आनन्द। सो चा'यं भो आनन्द, अरियो समाधिक्खन्धो परिपुण्णो नो अपरिपुण्णो। एवं परिपुण्णं चा'हं भो आनन्द, अरियं समाधिक्खन्धं इतो बहिद्धा अञ्ञेसु समण—ब्राह्मणेसु न समनुपस्सामि। एवं परिपुण्णं....पे०.... [§ ८ पिट्ठङ्को २४०] अथ च पन भवं आनन्दो एवमा'ह—अत्थि चे'वे'त्थ उत्तरिं करणीयं'ति।' (19)

३. '**कतमो** पन सो भो आनन्द, **अरियो पञ्ञाक्खन्धो** यस्स सो भवं गोतमो वण्ण-वादी अहोसि, यत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसी'ति?'।

४. 'पुन च परं माणव, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते.... पे०....आनेञ्जप्पत्ते **ञाणदस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति। सो एवं पजानाति.... पे०....[Expand as is given in the सामञ्ञ-फल-सुत्तं, पिट्ठङ्का ८७-९५ § ६७-८२ *both inclusive.* Substitute माणव for महाराज, and bring out *all* relevant changes. Insert **इदं'पि'स्स होति पञ्ञाय** at the end of § ६८, ७०] खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना' परं इत्थत्ताया'ति पजानाति। **इदं पि'स्स होति पञ्ञाय।** (20-36)

५. **अयं** खो सो माणव, **अरियो पञ्ञाक्खन्धो** यस्स सो भगवा वण्ण–वादी अहोसि, एत्थ च इमं जनतं समादपेसि निवेसेसि पतिट्ठापेसि । न'त्थि चे'वे'त्थ उत्तरिं करणीयं'ति' ।

६. ' अच्छरियं भो आनन्द, अब्भुतं भो आनन्द । सो चा'यं भो आनन्द, अरियो पञ्ञाक्खन्धो परिपुण्णो नो अपरिपुण्णो । एवं परिपुण्णं चा'हं भो आनन्द, अरियं पञ्ञाक्खन्धं इतो बहिद्धा अञ्ञेसु समण–ब्राह्मणेसु न समनुपस्सामि । न'त्थि चे'वे'त्थ उत्तरिं करणीयं' ति। अभिक्कन्तं भो आनन्द, अभिक्कन्तं भो आनन्द । सेय्यथा पि भो आनन्द, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेल–पज्जोतं धारेय्य--चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्ती'ति–एवमे'व भोता आनन्देन अनेक–परियायेन धम्मो पकासितो । एसा'हं भो आनन्द, भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खु–सङ्घञ्च । उपासकं मं भवं आनन्दो धारेतु, अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं'ति । (37)

सुभ–सुत्तं निट्ठितं (दसमं)

[११ केवट्ट–सुत्तं*]

१ एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा **नाळन्दायं** विहरति **पावारिक'म्बवने** । अथ खो **केवट्टो** गहपति–पुत्तो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकम'न्तं निसीदि । एकम'न्तं निसिन्नो खो केवट्टो गहपति--पुत्तो भगवन्तं एतद'वोच—

* P. T. S. accepts केवद्ध–सुत्त others केवड्डसुत्त. १. P. T. S. accepts केवद्धो (throughout); this edition accepts केवट्ट (throughout)

११ केवट्ट-सुत्तं

अयं भन्ते, नाळन्दा इद्धा चे'व फीता[1] च बहुजना आकिण्ण–मनुस्सा भगवति अभिप्पसन्ना। साधु भन्ते, भगवा एकं भिक्खुं समादिसतु–**यो उत्तरि–मनुस्स–धम्मा इद्धि–पाटिहारियं करिस्सति।** एवा'यं नाळन्दा भिय्यो–सोमत्ताय भगवति अभिप्पसीदिस्सती'ति'।

एवं वुत्ते भगवा केवट्टं गहपति–पुत्तं एतद'वोच– **न** खो अहं केवट्ट, **भिक्खूनं एवं धम्मं देसेमि**– एथ तुम्हे भिक्खवे, गिहीनं ओदात-वसनानं उत्तरि–मनुस्स–धम्मा इद्धि–पाटिहारियं करोथा' ति। (1)

२. दुतियं पि खो केवट्टो गहपति–पुत्तो भगवन्तं एतद'वोच–ना 'हं भन्ते, भगवन्तं धंसेमि[2]। अपि च एवं वदामि– अयं भन्ते, नाळन्दा इद्धा चे'व फीता च.... पे०....भिय्यो सोमत्ताय भगवति अभिप्पसीदिस्सती'ति। दुतियं पि खो भगवा, केवट्टं गहपति–पुत्तं एतद'वोच– न खो अहं केवट्ट, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेमि–एथ तुम्हे भिक्खवे, गिहीनं ओदात-वसनानं उत्तरि–मनुस्स–धम्मा इद्धि–पाटिहारियं करोथा'ति। (2)

३. ततियं पि खो केवट्टो गहपति–पुत्तो भगवन्तं एतद'वोच–ना'हं भन्ते, भगवन्तं धंसेमि। अपि च एवं वदामि–अयं भन्ते, नाळन्दा इद्धा चे'व फीता च .... पे०....भिय्यो सोमत्ताय भगवति अभिप्पसीदिस्सती'ति।

४. "**तीणि** खो इमानि केवट्ट, **पाटिहारियानि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि**। कतमानि ताणि? **इद्धि**–

१ पीता २. धम्मं देसेमि.

पाटिहारियं, आदेसना-पाटिहारियं, अनुसासनी-पाटि-हारियं। (3)

५. "कतमञ्च केवट्ट, **इद्धि-पाटिहारियं**? इध केवट्ट, भिक्खु अनेक-विहितं इद्धि-विधं पच्चनुभोति-एको पि हुत्वा बहुधा होति, ...पे०....[सामञ्ञ-फलसुत्तं, पिट्ठङ्का ८८-८९ § ७१] याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेति। तमेनं अञ्ञतरो सद्धो पसन्नो पस्सति तं भिक्खुं अनेक-विहितं इद्धि-विधं पच्चनुभोन्तं-एको पि हुत्वा बहुधा होन्तं, बहुधा पि हुत्वा एको होन्तं[1], आविभावं तिरो-भावं तिरो-कुड्डं तिरो-पाकारं तिरो-पब्बतं असज्जमानं गच्छन्तं, सेय्यथा पि आकासे, पठविया पि उम्मुज्ज-निमुज्जं करोन्तं, सेय्यथा पि उदके, उदके पि अभिज्जमानं गच्छन्तं, सेय्यथा पि पठवियं, आकासे पि पल्लङ्केन कमन्तं, सेय्यथा पि पक्खी सकुणो। इमे पि चन्दिम-सुरिये एवं महिद्धिके एवं महानुभावे पाणिना परिमसन्तं परिमज्जन्तं, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तन्तं[3]। (4)

६. "तमे'नं सो सद्धो पसन्नो अञ्ञतरस्स अस्सद्धस्स अप्पसन्नस्स आरोचेति[2]— अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, **समणस्स महिद्धिकता महा'नुभावता**। अमा'हं भिक्खुं अद्दसं अनेक-विहितं इद्धि-विधं पच्चनुभोन्तं-एको पि हुत्वा बहुधा होन्तं....पे०....याव ब्रह्म-लोका पि कायेन वसं वत्तन्तं[3]। तमे'नं सो अस्सद्धो अप्पसद्धो तं सद्धं पसन्नं एवं वदेय्य— **अत्थि खो भो, गन्धारी नाम विज्जा**। ताय सो भिक्खु अनेक-विहितं इद्धि-विधं पच्चनुभोति। एको पि

१. भोन्तं. २. आरोचेसि ३. कायेन संवत्तेन्तं.

हुत्वा बहुधा होति.... पे०....याव ब्रह्म-लोका पि कायेन वसं वत्तेती'ति ।

"तं किं मञ्ञसि केवट्ट ? अपि नु सो अस्सद्धो अप्पसन्नो तं सद्धं पसन्नं एवं वदेय्या'ति ?" ।

'वदेय्य भन्ते'ति' ।

"इमं खो अहं केवट्ट, इद्धि-पाटिहारिये आदीनवं सम्पस्समानो इद्धि-पाटिहारियेन अट्टियामि[1] हरायामि जिगुच्छामि । (5)

७. "कतमञ्च केवट्ट, **आदेसना-पाटिहारियं** ? इध केवट्ट, भिक्खु परसत्तानं परपुग्गलानं चित्तं पि आदिसति चेतसिकं पि आदिसति वितक्कितं पि आदिसति विचारितं पि आदिसति- एवं पि तं मनो, इत्थं पि ते मनो, इति पि ते चित्तं'ति । तमे'नं अञ्ञतरो सद्धो पसन्नो पस्सति तं भिक्खुं परसत्तानं परपुग्गलानं चित्तं पि आदिसन्तं चेतसिकं पि आदिसन्तं वितक्कितं पि आदिसन्तं विचारितं पि आदिसन्तं- एवं पि ते मनो, इत्थं पि ते मनो, इति पि ते चित्तं'ति । (6)

८. "तमे'नं सो सद्धो पसन्नो अञ्ञतरस्स अस्सद्धस्स अप्पसन्नस्स आरोचेति-अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, समणस्स महिद्धिकता महानुभावता । अमा'हं भिक्खुं अद्दसं परसत्तानं परपुग्गलानं.... पे०.... इति पि ते चित्तं'ति । तमे'नं सो अस्सद्धो अप्पसन्नो तं सद्धं पसन्नं एवं वदेय्य-**अत्थि खो भो, मणिका नाम विज्जा**। ताय सो भिक्खु परसत्तानं परपुग्गलानं चित्तं पि आदिसति चेतसिकं पि आदिसति

१. अड्डियामि

....पे०....एवं'पि ते मनो, इत्थं'पि ते मनो, इति पि ते चित्तं'ति'। तं किं मञ्ञसि केवट्ट? अपि नु सो अस्सद्धो अप्पसन्नो तं सद्धं पसन्नं एवं वदेय्या'ति? "।

'वदेय्य भन्ते'ति।'

"इमं खो अहं केवट्ट, आदेसना–पाटिहारिये आदीनवं सम्पस्समानो आदेसना–पाटिहारियेन अट्टियामि हरायामि जिगुच्छामि। (7)

९ "कतमञ्च केवट्ट, **अनुसासनी–पाटिहारियं?** इध केवट्ट, भिक्खु एवं अनुसासति–एवं वितक्केथ, मा एवं वितक्कयित्थ, एवं मनसिकरोथ, मा एवं मनसाकत्थ, इदं पजहथ, इदं उपसम्पज्ज विहरथा'ति। इदं पि वुच्चति केवट्ट, अनुसासनी–पाटिहारियं। (8)

१० "पुन च परं केवट्ट, इध तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो....पे०....[Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७–७९, § ४२–४७, *both inclusive.* Substitute केवट्ट for महाराज and bring out relevant changes] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति। एवं खो केवट्ट, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति।

११ "कथञ्च केवट्ट, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति?। इध केवट्ट, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा....पे०....[Expand as is given in the सामञ्ञ–फलं–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९–८६§४८–६५, *both inclusive.* Substitute केवट्ट for महाराज, and bring out relevant changes] तस्स इमे पञ्च नीवरणे पहीने.... पे०.... सुखिनो चित्तं समाधियति। सो विविच्चे'व कामेहि.... पे०....**पठम–**

ज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं पि वुच्चति केवट्ट, **अनुसासनी–पाटिहारियं** । ....पे०....**दुतिय–ज्झानं**.... पे०....**ततिय–ज्झानं** .... पे०...**चतुत्थ–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । इदं पि वुच्चति केवट्ट, **अनुसासनी–पाटिहारियं** । (9–51)

१२ " पुन च परं केवट्ट, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते....पे० .... आनेञ्जप्पत्ते **ञाणदस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति । (इदं पि वुच्चति केवट्ट, **अनुसासनी–पाटिहारियं** ।) सो एवं पजानाति.... पे० ....[Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ८७–९५ § ६७–८२, *both inclusive*. Substitute केवट्ट for महाराज, and bring out relevant changes] खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति । इदं पि वुच्चति केवट्ट, **अनुसासनी–पाटिहारियं** । (52–66)

१३ " इमानि खो केवट्ट, **तीणि पाटिहारियानि** मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि । भूतपुब्बं केवट्ट, इमस्मिं येव भिक्खु–सङ्घे अञ्ञतरस्स भिक्खुनो एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि– **कत्थ नु** खो इमे **चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति**, सेय्यथीदं, **पठवी**–धातु **आपो**–धातु **तेजो**–धातु **वायो**–धातू'ति ? । अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु तथा–रूपं समाधिं समापज्जि, यथा–समाहिते चित्ते **देवयानियो मग्गो** पातुर'होसि । (67)

१४ " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन **चातुम्महाराजिका देवा** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा चातुम्महाराजिके देवे एतद'वोच—कत्थ

नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु आपो-धातु तेजो-धातु वायो-धातू'ति ? ।

" एवं वुत्ते केवट्ट, चातुम्महाराजिका देवा तं भिक्खुं एतद'वोचुं-मयं पि खो भिक्खु, न जानाम-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु आपो-धातु तेजो-धातु, वायो-धातू'ति । अत्थि खो भिक्खु **चत्तारो महाराजा अम्हेहि अभिक्कन्ततरा च पणीततरा च** । ते खो एवं जानेय्युं-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता .... पे० .... वायो-धातू'ति । (68)

१५ " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन **चत्तारो महाराजा** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा चत्तारो महाराजे एतद'वोच-कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु, आपो-धातु, तेजो-धातु वायो-धातू'ति ? । '

" एवं वुत्ते केवट्ट, चत्तारो महाराजा तं भिक्खुं एतद'वोचुं-मयं पि खो भिक्खु, न जानाम .... पे० .... वायो-धातु । अत्थि खो भिक्खु **तावतिंसा नाम देवा अम्हेहि अभिक्कन्ततरा च पणीततरा च** । ते खो एवं जानेय्युं-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता .... पे० .... वायो-धातू'ति । (69)

१६ " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन **तावतिंसा देवा** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तावतिंसे देवे एतद'वोच-कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु .... पे० ... वायो-धातू'ति ? ।

" एवं वुत्ते केवट्ट, तावतिंसा देवा तं भिक्खुं एतद'–वोचुं–मयं पि खो भिक्खु, न जानाम .... पे० .... वायो–धातु। **अत्थि खो भिक्खु सक्को नाम देवानमि'न्दो अम्हेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च** । सो खो एतं जानेय्य–यत्थि'मे चत्तारो महाभूता .... पे० .... वायो–धातू'ति । (70)

१७. "अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन **सक्को देवान'मिन्दो** तेनु' पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सक्कं देवान'मिन्दं एतद'वोच– कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु ....पे०.... वायो–धातू'ति ? ।

" एवं वुत्ते केवट्ट, सक्को देवानमि'न्दो तं भिक्खुं एतद'वोच–अहं पि खो भिक्खु, न जानामि....पे०....वायो–धातु । अत्थि खो भिक्खु **यामा नाम देवा अम्हेहि अभिक्कन्ततरा च पणीततरा च** । ते खो एतं जानेय्युं–यत्थि'मे चत्तारो महाभूता .... पे० .... वायो–धातू'ति । (71)

१८. " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन **यामा देवा** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा यामे देवे एतद'वोच–कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु.... पे०.... वायो–धातू'ति ? ।

" एवं वुत्ते केवट्ट, यामा देवा तं भिक्खुं एतद'वोचुं–मयं पि खो भिक्खु, न जानाम–यत्थि'मे चत्तारो महाभूता.... पे०.... वायो–धातु । अत्थि खो **भिक्खु सुयामो नाम देव–पुत्तो अम्हेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च** । सो खो एतं जानेय्य–यत्थि'मे चत्तारो महाभूता .... पे०....वायो–धातू'ति । (72)

१९. " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु **येन सुयामो देवपुत्तो** तेनु'-पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सुयामं देव-पुत्तं एतद'वोच-कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु.... पे०....वायो-धातू'ति ?।

" एवं-वुत्ते केवट्ट, सुयामो देव-पुत्तो तं भिक्खुं एतद'वोच-अहं पि खो भिक्खु, न जानामि... पे०....वायो-धातु। अत्थि खो भिक्खु **तुसिता नाम देवा अम्हेहि अभिक्कन्ततरा च पणीततरा च**। ते खो एतं जानेय्युं-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्य-थीदं, पठवी-धातु.... पे०....वायो-धातू'ति। (73)

२० " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु **येन तुसिता देवा** तेनु'पस-ङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तुसिते देवे एतद'वोच-कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु.... पे०.... वायो-धातू'ति ?।

" एवं वुत्ते केवट्ट, तुसिता देवा तं भिक्खुं एतद'वोचुं—मयं पि खो भिक्खु, न जानाम, यत्थि'मे चत्तारो महाभूता.... पे०....वायो-धातु। **अत्थि खो भिक्खु सन्तुसितो नाम देव-पुत्तो अम्हेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च**। सो खो एतं जानेय्य-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु... पे०... वायो-धातू'ति। (74)

२१ " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु **येन सन्तुसितो देवपुत्तो** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सन्तुसितं देव-पुत्तं एतद'वोच—कत्थ

१ तुस्सिता. २ सन्तुस्सितो.

नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु....पे०... वायो–धातू'ति ? ।

" एवं वुत्ते केवट्ट **सन्तुसितो देव–पुत्तो** तं भिक्खुं एतद'वोच– अहं पि खो भिक्खु, न जानामि यत्थि'मे चत्तारो महाभूता ...पे०... वायो–धातु । अत्थि खो भिक्खु **निम्मानरती नाम देवा अम्हेहि अभिक्कन्ततरा च पणीततरा** च । ते खो एतं जानेय्युं–यत्थि'मे चत्तारो महाभूता.... पे०....वायो–धातू'ति । (75)

२२ " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु **येन निम्मानरती देवा** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा निम्मानरती देवे एतद'वोच–कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु....पे०....वायो धातू'ति ? ।

" एवं वुत्ते केवट्ट, निम्मानरती देवा तं भिक्खुं एतद'वोचुं–मयं पि खो भिक्खु, न जानाम—यत्थि'मे चत्तारो महाभूता.... पे०....वायो–धातु । अत्थि खो **सुनिम्मितो नाम देवपुत्तो अम्हेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च** । सो खो एतं जानेय्य—यत्थि'मे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु .... पे०.... वायो–धातू'ति । (76)

२३ " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन **सुनिम्मितो देव–पुत्तो** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सुनिमित्तं देव-पुत्तं एतद'वोच—कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु.... पे०....वायो–धातू'ति ? ।

१ एवं (here only)

" एवं वुत्ते केवट्ट, सुनिम्मितो देव-पुत्तो तं भिक्खुं एतद'वोच- अहं पि खो भिक्खु, न जानामि-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता.... पे०.... वायो-धातु । अत्थि खो **भिक्खु परनिम्मित-वसवत्ती नाम देवा अम्हेहि अभिक्कन्ततरा च पणीततरा च** । ते खो एतं जानेय्युं—यत्थि'मे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु.... पे०....वायो-धातू'ति । (77)

२४ " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन **परनिम्मित-वसवत्ती देवा** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा परनिम्मितवसवत्ती देवे एतद'वोच- कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी-धातु .... पे०....वायो-धातू'ति ? ।

" एवं वुत्ते केवट्ट, परनिम्मित-वसवत्ती देवा तं भिक्खुं एतद'वोचुं- मयं पि खो भिक्खु, न जानाम-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता .... पे०.... वायो-धातु । अत्थि खो भिक्खु **वसवत्ती नाम देव-पुत्तो अम्हे-हि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च** । सो खो एतं जानेय्य-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता.... पे०....वायो-धातू'ति । (78)

२५ " अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन **वसवत्ती देव-पुत्तो** तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा वसवत्तिं देव-पुत्तं एतद'वोच-कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता .... पे० .... वायो-धातू'ति ? ।

" एवं वुत्ते केवट्ट, वसवत्ती देव-पुत्तो तं भिक्खुं एतद'वोच- " अहं पि खो भिक्खु, न जानामि-यत्थि'मे चत्तारो महाभूता .... पे० .... वायो-धातु । अत्थि खो भिक्खु **ब्रह्म-कायिका नाम देवा अम्हेहि अभिक्कन्ततरा च पणीततरा च** । ते खो एतं जानेय्युं-

यत्थि'मे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु .... पे० .... वायो–धातू'ति। (79)

२६ "अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु तथा–रूपं समाधिं समापज्जि, यथा समाहिते चित्ते **ब्रह्म–यानियो मग्गो पातुर'होसि**। अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन ब्रह्म–कायिका देवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ब्रह्म–कायिके देवे एतद'वोच–कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु .... पे० .... वायो–धातू'ति ?।

"एवं वुत्ते केवट्ट, ब्रह्म–कायिका देवा तं भिक्खुं एतद'वोचुं–मयंपि खो भिक्खु, न जानाम–यत्थि'मे चत्तारो महाभूता....पे०....वायो–धातु। **अत्थि खो भिक्खु ब्रह्मा महा–ब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो** अञ्ञदत्थु–दसो वस्सवत्ती **इस्सरो कत्ता निम्माता** सेट्ठो सज्जिता वसी **पिता भूत–भव्यानं अम्हेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च**। सो खो एतं जानेय्य–यत्थि'मे चत्तारो महाभूता .... पे० .... वायो–धातू'ति।

'कहं पना'वुसो, एतरहि सो महा–ब्रह्मा'ति ?'।

'मयं पि खो भिक्खु न जानाम–**यत्थ** वा ब्रह्मा **येन** वा ब्रह्मा **यहिं** वा ब्रह्मा। अपि च भिक्खु यथा निमित्ता दिस्सन्ति आलोको सञ्जायति ओभासो पातु भवति ब्रह्मा पातु भविस्सति। ब्रह्मुनो एतं पुब्बे निमित्तं पातुभावाय, यदि'दं आलोको सञ्जायति ओभासो पातु भवती'ति।' (80)

२७. " अथ खो सो केवट्ट, महा—ब्रह्मा न चिरस्से'व पातुर'होसि। अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु येन सो[1] महा—ब्रह्मा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ब्रह्माणं एतद'वोच—कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी—धातु.... पे.... वायो—धातू'ति ?। एवं वुत्ते केवट्ट, सो महा—ब्रह्मा तं भिक्खुं एतद'वोच—" अहम'स्मि भिक्खु, ब्रह्मा महा—ब्रह्मा.... पे०....पिता भूत— भव्यानं'ति। (81)

२८. " दुतियं पि खो केवट्ट, सो भिक्खु तं ब्रह्माणं एतद'वोच—न खो अहं तं आवुसो, एवं पुच्छामि—त्वम'सि ब्रह्मा.... पे०.... पिता भूत—भव्यानं'ति ?। एवञ्च खो अहं तं आवुसो, पुच्छामि—कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी—धातु .... पे० .... वायो—धातू'ति। दुतियं पि खो केवट्ट, सो महा—ब्रह्मा तं भिक्खुं एतद'वोच— अहम'स्मि भिक्खु, ब्रह्मा महा—ब्रह्मा .... पे०....वसी पिता भूत—भव्यानं' ति। (82)

२९. " ततियं पि खो केवट्ट, सो भिक्खु तं महा—ब्रह्मानं एतद'वोच—न खो अहं तं आवुसो, एवं पुच्छामि—त्वम'सि ब्रह्मा....पे०.... पिता भूत—भव्यानं'ति ?। एवञ्च खो अहं तं आवुसो, पुच्छामि—कत्थ नु खो आवुसो, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी—धातु.... पे०....वायो—धातू'ति ?।

" अथ खो सो केवट्ट, महा—ब्रह्मा तं भिक्खुं बाहायं गहेत्वा[3] एकम'न्तं अपनेत्वा तं भिक्खुं एतद'वोच—ईमे[4] खो मं भिक्खु,

---

१ Omit सो २. अहं पि ३ बाहत्वा for बाहायं गहेत्वा. ४ P. T. S. reads इध भिक्खु ब्रह्मकायिका...

ब्रह्म—कायिका देवा एवं जानन्ति— न'[1]त्थि किञ्चि ब्रह्मुनो **अञ्ञातं**, न'त्थि किञ्चि ब्रह्मुनो **अदिट्ठं**, न'त्थि किञ्चि ब्रह्मुनो **अविदितं**, न'त्थि किञ्चि ब्रह्मुनो **असच्छिकतं**'ति। तस्मा अहं तेसं सम्मुखा न ब्याकासिं। **अहं पि खो भिक्खु, न जानामि**—यत्थि'मे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी—धातु.... पे०....वायो—धातु। तस्माति'ह भिक्खु, तुम्हे'वे'तं दुक्कटं[2], तुम्हे,वे'तं **अपरद्धं**, यं त्वं तं भगवन्तं **अतिधावित्वा**[3], **बहिद्धा परियेट्ठिं**[4] **आपज्जसि इमस्स पञ्हस्स वेय्याकरणाय**। गच्छ त्वं भिक्खु, तमे'व भगवन्तं उपसङ्कमित्वा इमं पञ्हं पुच्छ, **यथा च ते भगवा ब्याकरोति तथा नं धारेय्यासी**'ति। (83)

३०. "अथ खो सो केवट्ट, भिक्खु सेय्यथा पि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमे'व ब्रह्म—लोके अन्तरहितो मम पुरतो पातुर'होसि। अथ खो केवट्ट, भिक्खु मं अभिवादेत्वा एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्तं निसिन्नो खो केवट्ट, सो भिक्खु मं एतद'वोच—कत्थ नु खो भन्ते, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी—धातु आपो—धातु तेजो—धातु वायो—धातू'ति ?। (84)

३१. "एवं वुत्ते अहं केवट्ट, तं भिक्खुं एतद'वोच—**भूतपुब्बं** भिक्खु, **सामुद्दिका वाणिजा तीर—दस्सिं सकुणं गहेत्वा नावाय समुद्दं अज्झोगाहन्ति**। ते अतीर—दक्खिणिया नावाय **तीर—दस्सिं सकुणं** मुञ्चन्ति। सो गच्छते'व पुरत्थिमं दिसं, गच्छति दक्खिणं दिसं,

---

१ P. T. S. omits न'त्थि किञ्चि ब्रह्मुणो अञ्ञातं. २ दुक्कतं. ३ अतिसित्वा. ४ परियिट्ठिं.

गच्छति पच्छिमं दिसं, गच्छति उत्तरं दिसं, गच्छति उद्धं, गच्छति अनुदिसं। सचे सो समन्ता तीरं पस्सति, तथा गतको' व होति। **सचे पन सो समन्ता तीरं न पस्सति, तमे'व नावं पच्चा–गच्छति।** एवमे'व खो त्वं भिक्खु, याव यतो याव ब्रह्म–लोका परियेसमानो इमस्स पञ्हस्स वेय्याकरणं ना'ज्झगा, अथ मं[1] येव सन्तिके पच्चागतो। न खो एसो भिक्खु, पञ्हो एवं पुच्छितब्बो–कत्थ नु खो भन्ते, इमे चत्तारो महाभूता अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सेय्यथीदं, पठवी–धातु आपो–धातु तेजो–धातु वायो–धातू'ति ?। एवञ्च खो एसो भिक्खु, पञ्हो पुच्छितब्बो––

> कत्थ आपो च पठवी[2] तेजो वायो न गाधति ?।
> कत्थ दीघञ्च रस्सञ्च अणुं थूलं सुभा'सुभं ?।
> कत्थ नामञ्च रूपञ्च असेसं उपरुज्झती'ति ?॥

तत्र **वेय्याकरणं** भवति––

> विञ्ञाणं अनिदस्सनं अनन्तं सब्बतो पभं।
> एत्थ आपो च पठवी तेजो वायो न गाधति॥
>
> एत्थ दीघञ्च रस्सञ्च अणुं थूलं सुभा'सुभं।
> एत्थ नामञ्च रूपञ्च असेसं उपरुज्झति।
> विञ्ञाणस्स निरोधेन एत्थे'तं उपरुज्झती'ति "॥

३२ इदम'वोच भगवा। अत्तमनो केवट्टो गहपति–पुत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दी'ति। (85)

केवट्ट–सुत्तं निट्ठितं (एकादसमं)

---

१ ममं for मं. २ add च.

[१२ लोहिच्च-सुत्तं]

१ एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा **कोसलेसु** चारिकं चरमानो महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं पञ्च-मत्तेहि भिक्खु सत्तेहि येन **सालवतिका** तद'वसरि। तेन खो पन समयेन **लोहिच्चो ब्राह्मणो** सालवतिकं अज्झावसति, सत्तुस्सदं सतिणकट्ठोदकं सधञ्ञं राज-भोग्गं रञ्ञा पसेनदिना कोसलेन दिन्नं राज-दायं ब्रह्म-देय्यं। (1)

२ तेन खो पन समयेन **लोहिच्चस्स ब्राह्मणस्स** एवरूपं **पापकं दिट्ठि-गतं उप्पन्नं** होति-इध समणो वा ब्राह्मणो वा कुसलं धम्मं अधिगच्छेय्य, **कुसलं धम्मं अधिगन्त्वा न परस्स आरोचेय्य, किं हि परो परस्स करिस्सति?**। सेय्यथा पि नाम पुराणं बन्धनं छिन्दित्वा अञ्ञं नवं बन्धनं करेय्य, एवं सम्पदमि'दं पापकं **लोभ-धम्मं** वदामि। किं हि परो परस्स करिस्सती'ति। (2)

३ अस्सोसि खो लोहिच्चो ब्राह्मणो-समणो खलु भो गोतमो सक्य-पुत्तो सक्य-कुला पब्बजितो कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-सङ्घेन सद्धिं पञ्च-मत्तेहि भिक्खु-सतेहि सालवतिकं अनुप्पत्तो। तं खो पन भगवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्ति-सद्दो अब्भुग्गतो-इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो .... पे० .... [सामञ्ञ-फल-सुत्तं, पिट्ठङ्को ७७ § ४२] परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति। साधु खो पन तथा-रूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति। (3)

४ अथ खो लोहिच्चो ब्राह्मणो **भेसिकं नहापितं**[1] आमन्तेसि-एहि त्वं सम्म भेसिके[2], येन समणो गोतमो तेनु'पसङ्कम, उपसङ्क-

---

१ रोसिकं न्हापितं (Throughout) २ भेसिक; रोसिके

मित्वा मम वचनेन समणं गोतमं अप्पा'बाधं अप्पा'तङ्कं लहुट्ठानं बलं फासु-विहारं पुच्छ——लोहिच्चो भो गोतम, ब्राह्मणो भगवन्तं[1] गोतमं अप्पा'बाधं अप्पा'तङ्कं लहुट्ठानं बलं फासु-विहारं पुच्छती'ति। एवञ्च वदेहि——अधिवासेतु किर भवं गोतमो लोहिच्चस्स ब्राह्मणस्स स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु-सङ्घेना'ति। (4)

५ 'एवं भन्ते'ति खो भेसिको नहापितो लोहिच्चस्स ब्राह्मणस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकम'न्तं निसीदि। एकम'न्तं निसिन्नो खो भेसिको नहापितो भगवन्तं एतद'वोच——लोहिच्चो भन्ते, ब्राह्मणो भगवन्तं अप्पा'बाधं अप्पा'तङ्कं लहुट्ठानं बलं फासु-विहारं पुच्छति, एवञ्च वदेति-अधिवासेतु किर भन्ते, भगवा लोहिच्चस्स ब्राह्मणस्स स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु-सङ्घेना'ति।

अधिवासेसि भगवा तुण्ही-भावेन। (5)

६ अथ खो भेसिको नहापितो भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन लोहिच्चो ब्राह्मणो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा लोहिच्चं ब्राह्मणं एतद'वोच——अवोचुम्ह[2] भो मयं भन्ते, तव वचनेन तं भगवन्तं-लोहिच्चो भन्ते, ब्राह्मणो भगवन्तं अप्पा'बाधं .... पे० ....(§५) सद्धिं भिक्खु-सङ्घेना'ति। अधिवत्थञ्च पन तेन भगवता'ति। (6)

७ अथ खो लोहिच्चो ब्राह्मणो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भेसिकं नहापितं आम-

१ भवन्तं २ अवोचुम्हा मयं.

न्तसि—एहि त्वं सम्म भेसिके, येन समणो गोतमो तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा समणस्स गोतमस्स कालं आरोचेहि—कालो भो गोतम, निट्ठितं भत्तं'ति। ....

'एवं भन्ते'ति खो भेसिको नहापितो लोहिच्चस्स ब्राह्मणस्स पटिस्सुत्वा, येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकम'न्तं अट्ठासि। एकम'न्तं ठितो खो भेसिको नहापितो भगवतो कालं आरोचेसि—कालो भन्ते, निट्ठितं भत्तं'ति।

८ अथ खो भगवा पुब्बण्ह—समयं निवासेत्वा पत्त—चीवरं आदाय सद्धिं भिक्खु—सङ्घेन येन साळवतिका तेनु'पसङ्कमि। तेन खो पन समयेन भेसिको नहापितो भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबद्धो होति। अथ खो भेसिको नहापितो भगवन्तं एतद'वोच—लोहिच्चस्स भन्ते, ब्राह्मणस्स एवरूपं पापकं दिट्ठिगतं उप्पन्नं—इध समणो वा ब्राह्मणो वा कुसलं धम्मं अधिगच्छेय्य.... पे०....(§ २) लोभ—धम्मं वदामि। किं हि परो परस्स करिस्सति?। साधु भन्ते, भगवा लोहिच्चं ब्राह्मणं एतस्मा पापका दिट्ठिगता विवेचेतू'ति।

"अप्पे'व नाम सिया भेसिके, अप्पे'व नाम सिया भेसिके'ति।"

(7–8)

९ अथ खो भगवा येन लोहिच्चस्स ब्राह्मणस्स निवेसनं तेनु'-पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो लोहिच्चो ब्राह्मणो बुद्ध—पमुखं भिक्खु—सङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि। अथ खो लेहिच्चो ब्राह्मणो भगवन्तं भुत्ताविं ओनीत—पत्त—पाणिं अञ्ञतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकम'न्तं

निसीदि, एकम'न्तं निसिन्नं खो लोहिच्चं ब्राह्मणं भगवा एतद'वोच—सच्चं किर ते एवरूपं पापकं दिट्ठि-गतं उप्पन्नं—इध समणो वा ब्राह्मणो वा कुसलं धम्मं अधिगच्छेय्य, ... पे०....(§ २) लोभ-धम्मं वदामि। किं हि परो परस्स करिस्सती'ति ?।

'एवं भो गोतम,।' (९)

१० "तं किं मञ्ञसि लोहिच्च, ननु त्वं सालवतिकं अज्झावसी'ति ?"।

'एवं भो गोतम,।'

"यो नु खो लोहिच्च, एवं वदेय्य—लोहिच्चो ब्राह्मणो सालवतिकं अज्झावसति, या साल[1]वतिकाय समुदय-सञ्जाति, लोहिच्चो'व तं ब्राह्मणो **एकको परिभुञ्जेय्य, न अञ्ञेसं ददेय्या'ति**। एवं-वादी सो, ये तं उपजीवन्ति तेसं अन्तराय-करो वा होति, नो वा'ति ?।"

'अन्तराय-करो भो गोतम,।'

"**अन्तराय-करो** समणो लोहिच्च, **हिता'नुकम्पी वा** तेसं होति, **अहिता'नुकम्पी** वा' ति ?"।

'अहिता'नुकम्पी भो गोतम,।'

"**अहितानुकम्पिस्स** मेत्तं वा तेसु **चित्तं पच्चुपट्ठितं** होति, **सपत्तकं वा'ति ?।**"

'सपत्तकं भो गोतम,।'

---

१ सालवति.

"**सपत्तके चित्ते पच्चुपट्ठिते मिच्छा–दिट्ठी वा** होति, **सम्मा-दिट्ठी** वा' ति?"

' मिच्छा–दिट्ठी भो गोतम, ।

' मिच्छा–दिट्ठिस्स खो अहं लोहिच्च, द्विन्नं गतीनं अञ्ञतरं गतिं वदामि–निरयं वा तिरच्छान–योनिं वा ।" (10)

११ "तं किं मञ्ञसि लोहिच्च, ननु राजा पसेनदि–कोसलो कासि–कोसलं अज्झावसती'ति ?"।

' एवं भो गोतम, '।

"यो नु खो लोहिच्च, एवं वदेय्य–राजा पसेनदि कोसलो कासि–कोसलं अज्झावसति, या कासि–कोसले समुदय–सञ्जाति राजा' व तं पसेनदि–कोसलो एकको परिभुञ्जेय्य, न अञ्ञेसं ददेय्या'ति । एवं–वादी सो ये राजानं पसेनदि–कोसलं उपजीवन्ति, तुम्हे चे' व अञ्ञे च, तेसं अन्तराय–करो वा होति, नो वा'ति ?"।

' अन्तराय–करो भो गोतम, ।' .... पे० ....

' मिच्छा–दिट्ठी भो गोतम, ।'

" मिच्छा–दिट्ठिस्स खो अहं लोहिच्च द्विन्नं गतीनं अञ्ञतरं गतिं वदामि–निरयं वा तिरच्छान–योनिं वा। " (11)

१२ "इति किर लोहिच्च, यो एवं वदेय्य–लोहिच्चो ब्राह्मणो सालवतिकं अज्झावसति, या सालवतिकाय समुदय–सञ्जाति लोहिच्चो' व तं ब्राह्मणो एकको परिभुञ्जेय्य, न अञ्ञेसं ददेय्या'ति । एवं–वादी सो ये तं उपजीवन्ति, तेसं अन्तराय–करो होति, अन्तराय–करो

समानो अहिता'नुकम्पी होति, अहिता'नुकम्पिस्स सपत्तकं चित्तं पच्चुपट्ठितं होति, सपत्तके चित्ते पच्चुपट्ठिते मिच्छा–दिट्ठी होति। (12)

१३ "एवमे'व खो लोहिच्च, यो एवं वदेय्य–इध समणो वा ब्राह्मणो वा कुसलं धम्मं अधिगच्छेय्य, ...पे०(§२) .... लोभ–धम्मं वदामि। किं हि परो परस्स करिस्सती'ति ? । एवं–वादी सो ये ते कुल–पुत्ता **तथागतप्पवेदितं धम्म–विनयं** आगम्म एवरूपं **उळारं विसेसं** अधिगच्छन्ति–सोतापत्तिफलं पि सच्छिकरोन्ति, सकदागामि–फलं पि सच्छिकरोन्ति, अनागामि–फलं पि सच्छिकरोन्ति, अरहत्तं पि सच्छिकरोन्ति–ये केचि ' मे दिब्बा गब्भा परिपाचेन्ति दिब्बानं भवानं अभिनिब्बत्तिया, तेसं अन्तरायकरो होति, अन्तराय–करो समानो अहितानुकम्पी होति, अहिता'नुकम्पिस्स सपत्तकं चित्तं पच्चुपट्ठितं होति, सपत्तके चित्ते पच्चुपट्ठिते मिच्छा–दिट्ठी होति। मिच्छा–दिट्ठिस्स खो अहं लोहिच्च, द्विन्न गतीनं अञ्ञतरं गतिं वदामि–निरयं वा तिरच्छान–योनिं वा। (13)

१४ " इति किर लोहिच्च, यो एवं वदेय्य–राजा पसेनदि कोसलो कासि–कोसलं अज्झावसति। या कासि–कोसले समुदय–सञ्जाति राजा ' व तं पसेनदि–कोसलो एकको परिभुञ्जेय्य, न अञ्ञेसं ददेय्या'ति। एवं–वादी सो ये राजानं पसेनदि कोसलं उपजीवन्ति, तुम्हे चे'व अञ्ञे च, तेसं अन्तराय–करो होति, अन्तराय–करो समानो अहिता'नुकम्पी होति, अहिता'नुकम्पिस्स सपत्तकं चित्तं पच्चुपट्ठितं होति, सपत्तके चित्ते पच्चुपट्ठिते मिच्छा–दिट्ठी होति।(14)

१५ " एवमे'व खो लोहिच्च, यो एवं वदेय्य—इध समणो वा ब्राह्मणो वा कुसलं धम्मं अधिगच्छेय्य, ... पे० .... लोभधम्मं

वदामि। किं हि परो परस्स करिस्सती'ति ?। एवं—वादी सो ये ते कुल—पुत्ता तथागतप्पवेदितं धम्म—विनयं आगम्म .... पे० (§ १३) मिच्छा—दिट्ठी। मिच्छा—दिट्ठिस्स खो अहं लोहिच्च, द्विन्नं गतीनं अञ्ञतरं गतिं वदामि—निरयं वा तिरच्छान—योनिं वा। (15)

१६. " **तयो खो' मे लोहिच्च, सत्थारो ये लोके चोदनारहा,** यो च पने'वरूपे सत्थारो चोदेति, सा चोदना भूता तच्छा धम्मिका अनवज्जा। कतमे तयो ? इध लोहिच्च, **एकच्चो सत्था** यस्स'त्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति स्वा'स्स **सामञ्ञत्थो अननुप्पत्तो होति**। सो तं सामञ्ञत्थं अननुपापुणित्वा सावकानं धम्मं देसेति—इदं वो हिताय, इदं वो सुखाया'ति। **तस्स ते सावका न सुस्सूसन्ति**, न सोतं ओदहन्ति, न अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेन्ति, वोक्कम्म च सत्थु सासना वत्तन्ति। सो एवम'स्स चोदेतब्बो—आयस्मा खो यस्स'त्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो ते सामञ्ञत्थो ना'नुप्पत्तो[1], तं त्वं सामञ्ञत्थं अननुपापुणित्वा सावकानं धम्मं देसेसि—इदं वो हिताय, इदं वो सुखाया'ति। तस्स ते सावका न सुस्सूसन्ति, न सोतं ओदहन्ति, न अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेन्ति, वोक्कम्म च सत्थु सासना वत्तन्ति। सेय्यथा पि नाम ओस्सक्कन्तिया वा उस्सुक्केय्य, परं—मुखिं[2] वा आलिङ्गेय्य, एवं सम्पदमि'दं पापकं लोभ धम्मं वदामि। किं हि परो परस्स करिस्सती'ति ?।

" [3]अयं लोहिच्च, **पठमो सत्था** यो लोके चोदना'रहो, यो च पने'वरूपं सत्थारं चोदेति, सा चोदना भूता तच्छा धम्मिका अनवज्जा। (16)

---

१ अननुप्पत्तो २ परम्मुखी. ३ add. खो

१७ "पुन च परं लोहिच्च, इधे'कच्चो सत्था यस्स'त्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति स्वा'स्स **सामञ्ञत्थो अननुप्पत्तो होति**। सो तं सामञ्ञत्थं अननुपापुणित्वा सावकानं धम्मं देसेति—इदं वो हिताय, इदं वो सुखाया'ति । **तस्स ते सावका सुस्सूसन्ति**, सोतं ओदहन्ति, अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेन्ति, न च वोक्कम्म[1] सत्थु सासना वत्तन्ति । सो एवम'स्स चोदेतब्बो—आयस्मा खो यस्स'त्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो ते सामञ्ञत्थो अननुप्पत्तो, तं त्वं सामञ्ञत्थं अननुपापुणित्वा सावकानं धम्मं देसेसि—इदं वो हिताय, इदं वो सुखाया'ति । तस्स ते सावका सुस्सूसन्ति .... पे० ....न च वोक्कम्म सत्थु सासना वत्तन्ति । सेय्यथा पि नाम सकं खेत्तं ओहाय परं खेत्तं निद्दायितब्बं मञ्ञेय्य, एवं सम्पदमि'दं पापकं लोभ—धम्मं वदामि, किं हि परो परस्स करिस्सती'ति ? ।

"अयं खो लोहिच्च, **दुतियो सत्था** यो लोके चोदना'रहो, यो च पने'वरूपं सत्थारं चोदेति, सा चोदना भूता तच्छा धम्मिका अनवज्जा । (17)

१८ "पुन च परं लोहिच्च, इधे'कच्चो सत्था यस्स'त्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति स्वा'स्स **सामञ्ञत्थो अनुप्पत्तो होति**। सो तं सामञ्ञत्थं अनुपापुणित्वा सावकानं धम्मं देसेति —इदं वो हिताय, इदं वो सुखाया'ति। **तस्सं ते सावका न सुस्सूसन्ति**, न सोतं ओदहन्ति, न अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेन्ति, **न च वोक्कम्म सत्थु सासना वत्तन्ति** । सो एवम'स्स चोदेतब्बो—आयस्मा

१ ओक्कम्म.

खो यस्स'त्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो ते सामञ्ञत्थो अनुप्पत्तो, तं त्वं सामञ्ञत्थं अनुपापुणित्वा सावकानं धम्मं देसेसि— इदं वो हिताय, इदं वो सुखाया'ति। तस्स ते सावका न सुस्सूसन्ति, न सोतं ओदहन्ति, न अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेन्ति, **वोक्कम्म च सत्थु सासना वत्तन्ति**। सेय्यथा पि नाम पुराणं बन्धनं छिन्दित्वा अञ्ञं नवं बन्धनं करेय्य, एवं सम्पदमि'दं पापकं लोभ—धम्मं वदामि, किं हि परो परस्स करिस्सती'ति?।

" अयं खो लोहिच्च, **ततियो सत्था** यो लोके चोदना'रहो, यो च पने'वरूपं सत्थारं चोदेति, सा चोदना भूता तच्छा धम्मिका अनवज्जा।

" इमे खो लोहिच्च, तयो सत्थारो ये लोके चोदना'रहा, यो च पने'वरूपे सत्थारो चोदेति, सा चोदना भूता तच्छा धम्मिका अनवज्जा'ति।" (18)

१९ एवं वुत्ते लोहिच्चो ब्राह्मणो भगवन्तं एतद'वोच—अत्थि पन भो गोतम, कोचि सत्था **यो लोके न चोदना'रहो**'ति?।

" अत्थि खो लोहिच्च, सत्था यो लोके न चोदना'रहो'ति"।

' कतमो पन सो भो गोतम, सत्था यो लोके न चोदना' रहो'ति?'।

२० " इध लोहिच्च, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मा—सम्बुद्धो .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ—फल—सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७—७९, § ४२—४७, *both inclusive.* Substitute लोहिच्च for महाराज, and bring out relevant

changes] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति । एवं खो लोहिच्च, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति ।

२१ "कथञ्च लोहिच्च, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ? । इध लोहिच्च, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा .... पे० .... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९–८६ § ४८–६५ *both inclusive*. Substitute लोहिच्च for महाराज and bring out relevant changes] तस्स इमे पञ्च नीवरणे पहीने ....पे०....सुखिनो चित्तं समाधियति । सो विविच्चे'व कामेहि....पे०.... **पठम–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । यस्मिं खो लोहिच्च, सत्थरि सावको एवरूपं उळारं विसेसं अधिगच्छति, अयं खो लोहिच्च, सत्था, **यो लोके न चोदनारहो** । यो च पन एवरूपं सत्थारं चोदेति सा चोदना अभूता अतच्छा अधम्मिका सावज्जा । .... पे०.... **दुतिय–ज्झानं**....पे०....**ततिय–ज्झानं**.... पे०....**चतुत्थ–ज्झानं** उपसम्पज्ज विहरति । यस्मि लोहिच्च, सत्थरि सावको एवरूपं उळारं .... पे०....अधम्मिका सावज्जा ।

२२. "पुन च परं लोहिच्च, भिक्खु सो एवं समाहिते चित्ते .... पे०.... आनेञ्जप्पत्ते **ञाणदस्सनाय** चित्तं अभिनीहरति अभिनिन्नामेति (यस्मिं खो लोहिच्च, सत्थरि सावको एवरूपं उळारं .... पे०.... अधम्मिका सावज्जा ।) सो एवं, पजानाति .... पे०....[Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ८७–९५ § ६७–८२, *both inclusive*. Substitute लोहिच्च for महाराज and bring out relevant changes]

खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति । यस्मिं खो लोहिच्च, सत्थरि सावको एवरूपं उळारं ....पे०....अधम्मिका सावज्जा'ति" (19-76*)

२३ एवं वुत्ते लोहिच्चो ब्राह्मणो भगवन्तं एतद'वोच—सेय्यथा पि भो गोतम, **पुरिसो पुरिसं नरक—पपातं पपतन्तं केसेसु गहेत्वा उद्धरित्वा थले पतिट्ठपेय्य,** एवं'हं भोता गोतमेन नरक—पपातं पपतन्तो उद्धरित्वा थले पतिट्ठापितो। अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम । सेय्यथा पि भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेल-पज्जोतं धारेय्य—चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्ती'ति, एवमे'वं भोता गोतमेन अनेक—परियायेन धम्मो पकासितो । एसा'हं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि, धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं'ति । (78)

लोहिच्च—सुत्तं निट्ठितं (द्वादसमं)

[१३ तेविज्ज—सुत्तं]

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा **कोसलेसु** चारिकं चरमानो महता भिक्खु—सङ्घेन सद्धिं पञ्च—मत्तेहि भिक्खु—सतेहि येन **मन-साकटं** नाम **कोसलानं ब्राह्मण—गामो** तद'वसरि । तत्र सुदं भगवा मनसाकटे विहरति उत्तरेन मनसाकटस्स **अचिरवतिया नदिया तीरे अम्ब—वने ।** (1)

---

* P. T. S. Edition (1890) omits § 77 and begins with § 78

१ एवमे'वं

२. तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्ञाता **अभिञ्ञाता ब्राह्मण-महासाला** मनसाकटे पटिवसन्ति-सेय्यथी'दं, चंङ्की[1] ब्राह्मणो, तारुक्खो ब्राह्मणो, पोक्खरसाति ब्राह्मणो, जानुस्सोणि[2] ब्राह्मणो, तोदेय्यो ब्राह्मणो, अञ्ञे च अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता ब्राह्मण-महासाला (2)

३. अथ खो **वासेट्ठ-भारद्वाजानं** माणवानं[3] जङ्घा-विहारं अनुचङ्कमन्तानं अनुविचरन्तानं मग्गा'मग्गे **कथा उदपादि । वासेट्ठो माणवो** एवमा'ह-अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स **ब्रह्म-सहब्यताय** स्वा'[4]यं अक्खातो ब्राह्मणेन पोक्खरसातिना'ति ।

भारद्वाजो माणवो एवमा'ह-अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स **ब्रह्म-सहब्यताय** स्वा'यं अक्खातो ब्राह्मणेन तारुक्खेना'ति । ने'व खो असक्खि वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं सञ्ञापेतुं, न पन असक्खि भारद्वाजो माणवो वासेट्ठं माणवं सञ्ञापेतुं । (3-6)

४. अथ खो वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं आमन्तेसि-अयं खो भारद्वाज, समणो गोतमो सक्य-पुत्तो सक्य-कुला पब्बजितो मनसाकटे विहरति उत्तरेन मनसाकटस्स अचिरवतिया नदिया तीरे अम्बवने । तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्ति-सद्दो अब्भुग्गतो-इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो.... पे०....(सामञ्ञ-फल-सुत्तं, पिट्ठङ्को ७७ § ४२) भगवा'ति । आयाम भो भारद्वाज, येन

---

१. चङ्कि. २. जानुस्सोनि; जाणुस्साणि; जाणुसोनि; जाणुयोनि. ३. omit माणवानं
४. स्वायं for स्वा'यं.

समणो गोतमो तेनु'पसङ्कमिस्साम, उपसङ्कमित्वा एतम'त्थं समणं गोतमं पुच्छिस्साम। यथा नो समणो गोतमो ब्याकरिस्सति, तथा नं धारेस्सामा'ति।

'एवं भो'ति खो भारद्वाजो माणवो वासेट्ठस्स माणवस्स पच्चस्सोसि। (7)

५. अथ खो वासेट्ठ-भारद्वाजा माणवा येन भगवा तेनु'पसङ्कमिंसु। उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदिंसु। एकम'न्तं निसिन्नो खो वासेट्ठो माणवो भगवन्तं एतद'वोच—

'इध भो गोतम, अम्हाकं जङ्घा-विहारं अनुचङ्कमन्तानं अनुविचरन्तानं मग्गा'मग्गे कथा उदपादि। अहं एवं वदामि—अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसा'यनो.... पे०.... (§ ३) पोक्खरसातिना'ति। भारद्वाजो माणवो एवमा'ह—अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसा'यनो .... पे०.... (§ ३) तारुक्खेना'ति। एत्थ भो गोतम, अत्थे'व **विग्गहो**, अत्थि **विवादो**, अत्थि **नाना-वादो**'ति'। (8)

६. "इति किर वासेट्ठ, त्वं एवं वदेसि—अयमे'व उजु-मग्गो .... पे०....पोक्खरसातिना'ति। भारद्वाजो माणवो एवमा'ह— अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्म-सहब्यताय, स्वा'यं अक्खातो: ब्राह्मणेन तारुक्खेना'ति। अथ किस्मिं पन वो वासेट्ठ, विग्गहो, किस्मिं विवादो, किस्मिं नानावादो'ति?"। (9)

७. 'मग्गा'मग्गे भो गोतम। किञ्चा'पि भो गोतम, ब्राह्मणा नाना-मग्गे पञ्ञापेन्ति—**अद्धरिया** ब्राह्मणा, **तित्तिरिया** ब्राह्मणा, **छन्दोका**

ब्राह्मणा, **छन्दावा**[1] ब्राह्मणा, **ब्रह्म-चारिया**[2] ब्राह्मणा। अथ खो **सब्बानि तानि** निय्यानिकानि निय्यन्ति तक्करस्स ब्रह्म-सहब्यताय?। सेय्यथा पि भो गोतम, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे बहूनि चे पि नाना-मग्गानि भवन्ति, अथ खो सब्बानि तानि गाम-समोसरणानि भवन्ति। एवमे'व खो भो गोतम, किञ्चा'पि ब्राह्मणा नाना-मग्गे पञ्ञपेन्ति-**अद्धरिया** ब्राह्मणा.... पे०.... ब्रह्मचरिया ब्राह्मणा। अथ खो सब्बानि तानि निय्यानिकानि निय्यन्ति तक्करस्स ब्रह्म-सहब्यताया'ति। (10)

८. "निय्यन्ती'ति[3] वासेट्ठ, वदसि?"।
'निय्यन्ती'ति भो गोतम, वदामि।'
"निय्यन्ती'ति वासेट्ठ, वदेसि?"।
'निय्यन्ती'ति भो गोतम, वदामि।'
"निय्यन्ती'ति वासेट्ठ, वदेसि?"।
'निय्यन्ती'ति भो गोतम, वदामि।' (11)

९. "किं पन वासेट्ठ, अत्थि कोचि तविज्जानं ब्राह्मणानं **एक-ब्राह्मणो'पि** येन ब्रह्मा **सक्खि-दिट्ठो**'ति?"।

---

1 Burmese edition omits छन्दावा ब्राम्हणा and mentions चव्हारिज्झा ब्राम्हणा. २ भव्यारिज्झा, बव्हदिज, चव्हदिजा. ३ For this Section Burmese edition reads thus:—

"निय्यन्ती'ति वासेट्ठ, वदेसि?।"
'भो गोतम, वदामि निय्यन्ती'ति'।
"वासेट्ठ, वदेसि, निय्यन्ती'ति?"।
'भो गोतम, वदामि निय्यन्ती'ति'।
"वासेट्ठ, वदेसि निय्यन्ती'ति?"।
'भो गोतम, वदामि निय्यन्ती'ति'।

‘ नो हि’दं भो गोतम, । ”

“ किं पन वासेट्ठ, अत्थि कोचि तेविज्जानं ब्राह्मणानं **एका’चरियो पि** येन **ब्रह्मा सक्खि–दिट्ठो**’ति ? ” ।

‘ नो हि’दं भो गोतम, । ’

“ किं पन वासेट्ठ, अत्थि कोचि तेविज्जानं ब्राह्मणानं **एका’चरिय–पाचरियो पि** येन ब्रह्मा **सक्खि–दिट्ठो**’ति ? ” ।

‘ नो हि’दं भो गोतम, । ’

“ किं पन वासेट्ठ, अत्थि कोचि तेविज्जानं ब्राह्मणानं **याव सत्तमा आचरिय–महायुगा** येन **ब्रह्मा सक्खि–दिट्ठो**’ ति? ” ।

‘ नो हि’दं भो गोतम, । ’ (12)

१० “ किं पन वासेट्ठ, ये पि तेविज्जानं **ब्राह्मणानं पुब्बका इसयो, मन्तानं कत्तारो**.... पे०....(अम्बट्ठ–सुत्तं, पिट्ठङ्को ११८, §११) कस्सपो भगु—ते पि एवमा’हंसु–मयं एतं जानाम, मयं एतं पस्साम, यत्थ वा ब्रह्मा येन वा ब्रह्मा यहिं वा ब्रह्मा’ति ? ” ।

‘ नो हि’दं भो गोतम, । ’ (13)

११ “ इति किर वासेट्ठ, न’त्थि कोचि तेविज्जानं ब्राह्मणानं एक–ब्राह्मणो पि येन ब्रह्मा सक्खि–दिट्ठो, न’त्थि कोचि तेविज्जानं ब्राह्मणानं एका’चरियो पि, येन ब्रह्मा सक्खि–दिट्ठो, न’त्थि कोचि तेविज्जानं ब्राह्मणानं एका’चरिय–पाचरियो पि येन ब्रह्मा सक्खि–दिट्ठो, न’त्थि कोचि तेविज्जानं ब्राह्मणानं याव सत्तमा आचरिय–महायुगा येन ब्रह्मा सक्खि–दिट्ठो, ये पि किर तेविज्जानं ब्राह्मणानं

पुब्बका इसयो, मन्तानं कत्तारो .... पे० .... कस्सपो भगु ते पि न एवमा'हंसु—मयं एतं जानाम मयं एतं पस्साम, यत्थ वा ब्रह्मा येन वा ब्रह्मा, यहिं वा ब्रह्मा'ति । ते वत तेविज्जा ब्राह्मणा एवमा'हंसु— यं न जानाम, यं न पस्साम, तस्स सहब्यताय मग्गं देसेम—अयमे'व उजु–मग्गो अयं अञ्जसा'यनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्म–सहब्यताया'ति ।

" तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, ननु एवं सन्ते तेविज्जानं ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ? " ।

' अद्धा खो भो गोतम, एवं सन्ते तेविज्जानं ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ' । (14)

१२ " ते वत वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा—यं न जानन्ति यं न पस्सन्ति तस्स सहब्यताय मग्गं देसेस्सन्ति—अयमे'व उजु–मग्गो अयं अञ्जसा'यनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्म–सहब्यताया'ति **ने'तं ठानं विज्जति** । सेय्यथापि वासेट्ठ, **अन्ध–वेणि परम्परा** संसत्ता[1] **पुरिमो** पि न पस्सति, **मज्झिमो** पि न पस्सति, **पच्छिमो** पि न पस्सति—एवमे'व खो वासेट्ठ, **अन्ध–वेणू'पमं** येव तेविज्जानं ब्राह्मणानं भासितं, पुरिमो पि न पस्सति, मज्झिमो पि न पस्सति, पच्छिमो पि न पस्सति । तेसं इदं **तेविज्जानं ब्राह्मणानं भासितं हस्सकं येव सम्पज्जति, नामकं येव सम्पज्जति, रित्तकं येव सम्पज्जति, तुच्छकं येव सम्पज्जति** । (15)

१३ " तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, पस्सन्ति तेविज्जा ब्राह्मणा चन्दिम–सुरिये, अञ्ञे[2] चा'पि बहुजना, यतो च चन्दिम–सुरिया

१ परम्परायं सत्ता; परम्परसंसत्ता; परम्परं संसत्ता. २ अञ्ञो वा'पि बहुजनो.

उग्गच्छन्ति यत्थ च ओगच्छन्ति[1], आयाचन्ति थोमयन्ति पञ्जलिका नमस्समाना अनुपरिवत्तन्ती'ति ? "।

'एवं भो गोतम, पस्सन्ति तेविज्जा ब्राह्मणा चन्दिम-सुरिये .... पे०....अनुपरिवत्तन्ती'ति।' (16)

१४ "तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, यं पस्सन्ति तेविज्जा ब्राह्मणा चन्दिम-सुरिये, अञ्ञे चा'पि बहुजना, यतो चन्दिम-सुरिया उग्गच्छन्ति, यत्थ च ओग्गच्छन्ति आयाचन्ति थोमयन्ति पञ्जलिका नमस्समाना अनुपरिवत्तन्ति—पहोन्ति तेविज्जा ब्राह्मणा चन्दिम-सुरियानं सहब्यताय मग्गं देसेतुं—अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स चन्दिम-सुरियानं सहब्यतायाति ? "।

'नो हि'दं भो गोतम,।' (17)

१५ "इति किर वासेट्ठ, यं पस्सन्ति तेविज्जा ब्राह्मणा चन्दिम-सुरिये, अञ्ञे चा'पि बहुजना, यतो च चन्दिम-सुरिया उग्गच्छन्ति, यत्थ च ओग्गच्छन्ति आयाचन्ति थोमयन्ति पञ्जलिका नमस्समाना अनुपरिवत्तन्ति—तेसं पि नप्पहोन्ति चन्दिम-सुरियानं सहब्यताय मग्गं देसेतुं—अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स चन्दिम-सुरियानं सहब्यतायाति। किं पन न किर तेविज्जेहि ब्राह्मणेहि ब्रह्मा सक्खि-दिट्ठो, न पि किर तेविज्जानं ब्राह्मणानं आचरियेहि ब्रह्मा सक्खि-दिट्ठो, न पि किर तेविज्जानं ब्राह्मणानं आचरिय-पाचरियेहि ब्रह्मा सक्खि-दिट्ठो, न पि किर

---

१ ओगच्छन्ति.

तेविज्जानं ब्राह्मणान याव सत्तमा'चरिय-महायुगेहि ब्रह्मा सक्खि-दिट्ठो। ये पि किर तेविज्जानं ब्राह्मणानं पुब्बका इसयो मन्तानं कत्तारो.... पे० ....(§ १०) कस्सपो भगु——ते पि न एवमा'हंसु——मयमे'तं जानाम, मयमे'तं पस्साम यत्थ वा ब्रह्मा, येन वा ब्रह्मा, यहिं वा ब्रह्मा'ति। ते वत तेविज्जा ब्राह्मणा एवमा'हंसु——यं न जानाम, यं न पस्साम, तस्स सहब्यताय मग्गं देसेम——अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्मसहब्यताया'ति। तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, ननु एवं सन्ते तेविज्जानं ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ? "।

'अद्धा भो गोतम, एवं सन्ते तेविज्जानं ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति'।

" साधु वासेट्ठ, ते वत वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा—यं न जानन्ति—यं न पस्सन्ति तस्स सहब्यताय मग्गं देसेस्सन्ति—अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो, निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्म-सहब्यताया'ति—**ने'तं ठानं विज्जति**। (18)

१६ " सेय्यथा पि वासेट्ठ, पुरिसो एवं वदेय्य——अहं या इमस्मिं जनपदे **जनपद-कल्याणी** तं इच्छामि **तं कामेमी'ति**। तमे'नं एवं वदेय्यु .... पे० .... (पोट्ठपाद-सुत्तं, पिट्ठङ्को २२४, § ३५ For खत्ती read खत्तियी) इति पुट्ठो 'आमो' ति वदेय्य। तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ? "।

'अद्धा खो भो गोतम, एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति '। (19)

१७ "एवमे'व खो वासेट्ठ, न किर तेविज्जेहि ब्राह्मणेहि ब्रह्मा सक्खि-दिट्ठो, न पि किर तेविज्जानं ब्राह्मणानं आचरियेहि ब्रह्मा सक्खि-दिट्ठो....पे०....(पिट्ठङ्को २७४ § १५) अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्म-सहब्यताया'ति। तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, ननु एवं सन्ते तेविज्जानं ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ?"।

'अद्धा खो भो गोतम, एवं सन्ते तेविज्जानं ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति।'

"साधु वासेट्ठ, ते वत वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा यं न जानन्ति, यं न पस्सन्ति, तस्स सहब्यताय मग्गं देसेस्सन्ति—अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्म-सहब्यताया'ति—ने'तं ठानं विज्जति। (20)

१८ "सेय्यथा पि वासेट्ठ, पुरिसो चातुम्महापथे निस्सेणिं करेय्य पासादस्स आरोहणाय। तमे'नं, एवं वदेय्युं—अम्भो पुरिस,.... पे० ....(पोट्ठपादसुत्तं—पिट्ठङ्का २२५-२२६ § ३७) यं त्वं न जानासि न पस्ससि, तस्स त्वं पासादस्स आरोहणाय निस्सेणिं करोसी'ति ?। इति पुट्ठो 'आमो'ति वदेय्य। तं किं मञ्ञसि, वासेट्ठ, ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ?"।

'अद्धा खो भो गोतम, एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति।' (21)

१९ " एवमे'व खो वासेट्ठ, न किर तेविज्जेहि ब्राम्हणेहि ब्रह्मा सक्खि-दिट्ठो, न पि किर तेविज्जानं ब्राह्मणानं आचरियेहि ब्रह्मा सक्खि-दिट्ठो .... पे० .... (Supra § १७) ते वत तेविज्जा ब्राह्मणा एवमा'हंसु-अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्म सहव्यताया'ति । तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, ननु एवं सन्ते तेविज्जानं ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति ? "।

' अद्धा खो भो गोतम, एवं सन्ते तेविज्जानं ब्राह्मणानं अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती'ति । ' (22)

" साधु वासेट्ठ, ते वत वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा यं न जानन्ति, यं न पस्सन्ति, तस्स सहव्यताय मग्गं देसेस्सन्ति —अयमे'व उजु-मग्गो, अयं अञ्जसायनो निय्यानिको निय्याति तक्करस्स ब्रह्म-सहव्यताया'ति—ने'तं ठानं विज्जति । (23)

२० " सेय्यथा पि वासेट्ठ, अयं अचिरवती नदी पूरा उदकस्स समतित्थिका[1] काकपेय्या । अथ पुरिसो आगच्छेय्य पारत्थिको पार-गामी पार-गवेसी पारं तुरितु-कामो । सो ओरिमे तीरे ठितो पारिमं तीरं अव्हेय्य—एहि पारा पारं, एहि पारा पारं'ति । तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, अपि नु तस्स पुरिसस्स अव्हायन-हेतु[2] वा आयाचन-हेतु वा पत्थन-हेतु वा अभिनन्दन-हेतु वा अचिरवतिया नदिया पारिमं तीरं ओरिमं तीरं आगच्छेय्या'ति ? । "

' नो हि'दं भो गोतम, । ' (24)

---

१ समतित्तिका (Throughout this context) २ अव्हान-हेतु.

२१ "एवमे'व खो वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा ये धम्मा ब्राह्मण-कारका[1]—ते धम्मे पहाय वत्तमाना, ये धम्मा अब्राह्मणकारका ते धम्मे समादाय वत्तमाना, एवमा'हंसु—इन्दम'व्हयाम, सोमम'व्हयाम, वरुणम'व्हयाम, इसानम'व्हयाम, पजापतिम'व्हयाम, ब्रह्मम'व्हयाम, महिद्धिं अव्हयाम, यमम'व्हयामा'ति। ते वत वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा ये धम्मा ब्राह्मण—कारका ते धम्मे पहाय वत्तमाना, ये धम्मा अब्राह्मणकारका ते धम्मे समादाय वत्तमाना, अव्हायन—हेतु वा आयाचन—हेतु वा पत्थन—हेतु वा अभिनन्दन—हेतु वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मानं सहव्यूपगा भविस्सन्ती'ति—ने'तं ठानं विज्जति। (25)

२२ "सेय्यथा पि वासेट्ठ, अयम'चिरवती नदी पूरा उदकस्स समतित्थिका काकपेय्या। अथ पुरिसो आगच्छेय्य पारत्थिको पार—गामी पार—गवेसी पारं तरितु—कामो। सो ओरिम—तीरे दळ्हाय अन्दुया पच्छा—बाहं गाळ्ह—बन्धनं बद्धो। तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, अपि नु सो पुरिसो अचिरवतिया नदिया ओरिमा तीरा पारिमं तीरं गच्छेय्या'ति?"।

'नो हि'दं भो गोतम,।' (26)

२३ "एवमे'व खो वासेट्ठ, पञ्चि'मे काम—गुणा अरियस्स विनये अन्दू'ति पि वुच्चन्ति, बन्धनं'ति पि वुच्चन्ति। कतमे पञ्च? चक्खु—विञ्ञेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पिय—रूपा कामूपसंहिता रजनीया। सोत—विञ्ञेय्या सद्दा .... पे० .... रजनीया। घाण—विञ्ञेय्या गन्धा.... पे०....रजनीया। जिव्हा—विञ्ञेय्या रसा .... पे० .... रजनीया। काय—विञ्ञेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता

[1] ब्राह्मणकरणा.

.... पे० ....रजनीया। इमे खो वासेट्ठ, पञ्च काम-गुणा अरियस्स विनये अन्दू'ति पि वुच्चन्ति, बन्धनं'ति पि वुच्चन्ति। इमे खो वासेट्ठ, पञ्च काम-गुणे तेविज्जा ब्राह्मणा गथिता मुच्छिता अज्झापन्ना अनादीनव-दस्साविनो अनिस्सरण-पञ्ञा परिभुञ्जन्ति। (27)

२४ "ते वत वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा ये धम्मा ब्राह्मण-कारका ते धम्मा पहाय वत्तमाना, ये धम्मा अब्राह्मणकारका ते धम्मे समादाय वत्तमाना, पञ्च काम-गुणे गथिता मुच्छिता अज्झापन्ना अनादीनव-दस्साविनो अनिस्सरण-पञ्ञा परिभुञ्जन्ता कामन्दु-बन्धन-बद्धा[1] कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मानं सहब्यू'पगा भविस्सन्ती'ति-ने'तं ठानं विज्जति। (28)

२५ "सेय्यथा पि वासेट्ठ, अयं अचिरवती नदी पूरा उदकस्स समतित्थिका काकपेय्या। अथ पुरिसो आगच्छेय्य पारत्थिको पार-गवेसी पार-गामी पारं[2] तरितु-कामो। सो ओरिमे तीरे ससीसं पारु-पित्वा निप्पज्जेय्य[3]। तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, अपि नु सो पुरिसो अचिरवतिया नदिया ओरिमा तीरा पारिमं तीरं गच्छेय्या'ति?"।

'नो हि'दं भो गोतम,।' (29)

२६ "एवमे'व खो वासेट्ठ, पञ्चि'मे **नीवरणा** अरियस्स विनये आवरणा'ति पि वुच्चन्ति, नीवरणा'ति पि वुच्चन्ति, ओनाहना[4]'ति पि वुच्चन्ति, परियोनाहना[5]' ति पि वुच्चन्ति। कतमे पञ्च?। **कामच्छन्द**-नीवरणं **ब्यापाद**-नीवरणं **थीन-मिद्ध**-नीवरणं **उद्धच्च-कुक्कुच्च**-नीवरणं **विचिकिच्छा**-नीवरणं। इमे खो वासेट्ठ, पञ्च नीवरणा

---

१ P. T. S. काम-अनुबन्धन-बद्धा. २ पारिमं for पारं. ३ निपज्जेय्य. ४ ओनहा. ५ परियोनहा.

अरियस्स विनये आवरणा'ति पि वुच्चन्ति, ... पे० .... परियोनाहना'-ति पि वुच्चन्ति। इमेहि खो वासेट्ठ, पञ्चहि नीवरणेहि तेविज्जा ब्राम्हणा आवटा निवुटा ओफुटा परियोनद्धा। ते वत वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा ये धम्मा ब्राह्मण-कारका ते धम्मे पहाय वत्तमाना, ये धम्मा अब्राह्मणकारका ते धम्मे समादाय वत्तमाना, पञ्चहि नीवरणेहि आवटा निवुटा[1] ओफुता परियोनद्धा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मानं सहब्यू'पगा भविस्सन्ती'ति—**ने'तं ठानं विज्जति।** (30)

२७ "तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, किं'ति ते सुतं ब्राह्मणानं वुद्धानं महल्लकानं आचरिय-पाचरियान भासमानानं—**सपरिग्गहो** वा **ब्रह्मा अपरिग्गहो** वा'ति?"।

'**अपरिग्गहो** भो गोतम,'।

"सवेर-चित्तो वा अवेर-चित्तो वा'ति?"।

'**अवेर-चित्तो** भो गोतम,।'

"सब्यापज्झ-चित्तो वा अब्यापज्झ-चित्तो वा'ति?"।

'**अब्यापज्झ-चित्तो** भो गोतम,।'

"संकिलिट्ठ-चित्तो वा असंकिलिट्ठ-चित्तो वा'ति?"।

'**असंकिलिट्ठ-चित्तो** भो गोतम,।'

"वसवत्ती वा अवसवत्ती वा'ति?"।

'**वसवत्ती** भो गोतम,।' (31)

२८ "तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, **सपरिग्गहा वा तेविज्जा ब्राह्मणा अपरिग्गहा** वा'ति?"।

---

[1] निवुता ओफुता.

'**सपरिग्गहा** भो गोतम',।

"सवेर–चित्ता वा अवेर–चित्ता वा'ति ?"।

'**सवेर–चित्ता** भो गोतम,।'

"सब्यापज्झ–चित्ता वा अब्यापज्झ–चित्ता वा'ति ?"।

'**सब्यापज्झ–चित्ता** भो गोतम,।'

"संकिलिट्ठ–चित्ता वा असंकिलिट्ठ–चित्ता वा'ति ?"।

'**संकिलिट्ठ–चित्ता** भो गोतम,।'

"वसवत्ती वा अवसवत्ती वा'ति ?"।

'**अवसवत्ती** भो गोतम,।' (32)

२९ "इति किर वासेट्ठ, **सपरिग्गहा तेविज्जा ब्राह्मणा, अपरिग्गहो ब्रह्मा**। अपि नु खो सपरिग्गहानं तेविज्जानं ब्राह्मणानं अपरिग्गहेन ब्रह्मुना सद्धिं संसन्दति समेती'ति ?"।

'नो हि'दं भो गोतम।' (33)

"साधु वासेट्ठ। ते वत वासेट्ठ, सपरिग्गहा तेविज्जा ब्राम्हणा कायस्स भेदा परं मरणा अपरिग्गहस्स ब्रह्मुनो सहब्यूपगा भविस्सन्ती'ति-**ने'तं ठानं विज्जती'ति**। (34)

३० "इति किर वासेट्ठ, सवेर–चित्ता तेविज्जा–ब्राह्मणा, अवेर–चित्तो ब्रह्मा .... पे० .... सब्यापज्झ–चित्ता तेविज्जा ब्राह्मणा, अब्यापज्झ–चित्तो ब्रह्मा .... पे० .... संकलिट्ठ–चित्ता तेविज्जा ब्राह्मणा, असंकलिट्ठ–चित्तो ब्रह्मा .... पे० .... अवसवत्ती तेविज्जा

---

१ किञ्चि-

ब्राह्मणा, वसवत्ती ब्रह्मा । अपि नु खो अवसवत्तीनं तेविज्जानं ब्राह्मणानं वसवत्तिना ब्रह्मुना सद्धिं संसन्दति समेती'ति ?" ।

'नो हि'दं भो गोतम ।' (35)

"साधु वासेट्ठ । ते वत वासेट्ठ, अवसवत्ती तेविज्जा ब्राह्मणा कायस्स भेदा परं मरणा वसवत्तिस्स ब्रह्मुनो सहव्यू'पगा भविस्सन्ती'ति-ने'तं **ठानं विज्जति** । इध खो पन वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा आदि[1]-सिल्वा संसीदन्ति संसीदित्वा विसारं[2] वा पापुणन्ति सुक्खतरणं[3] मञ्ञे तरन्ति । तस्मा इदं तेविज्जानं ब्राह्मणानं **तेविज्जा-ईरिणं**'ति पि वुच्चति, **तेविज्जा-विपिनं**'ति पि वुच्चति, **तेविज्जा-व्यसनं**'ति पि वुच्चती'ति ।" (36)

३१ एवं वुत्ते वासेट्ठो माणवो भगवन्तमे'तद'वोच—सुतं मे'तं भो गोतम—**समणो गोतमो ब्रह्मानं सहव्यताय मग्गं जानाती'ति**।'

"तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, आसन्ने इतो मनसाकटं, न इतो दूरे मनसाकटं'ति ?' ।

'एवं भो गोतम, आसन्ने इतो मनसाकटं, न इतो दूरे मनसाकटं'ति ।'

"तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, इध'स्स पुरिसो मनसाकटे जातो[4] वड्ढो । तमे'नं मनसाकटतो तावदे'व अवस्संटं[5] मनसाकटस्स मग्गं पुच्छेय्युं[6] । सिया नु खो वासेट्ठ, तस्स पुरिसस्स मनसाकटे जातसंवड्ढस्स[7] मनसाकटस्स मग्गं पुट्ठस्स दन्धायितत्तं वा वित्थायितत्तं वा'ति ?" ।

१ आसीदित्वा. २ विसादं वा पापुणन्ति; विसतं वा पापुणन्ति. ३ सुक्खन्तरं मञ्ञे ४ जात-संवद्धो. ५ अवस्सं. ६ पुच्छेय्य, पुच्छेय्या. ७ जात-वद्धस्स

' नो हि'दं भो गोतम, ' ।

" तं किस्स हेतु ? " । ' असु हि भो गोतम, पुरिसो मनसाकटे जातसंवद्धो[1], तस्स सब्बमे'व मनसाकटस्स मग्गानि सुविदितानि ' । (37)

३२ " सिया खो वासेट्ठ, तस्स पुरिसस्स मनसाकटे जात–संवद्धस्स मनसाकटस्स मग्गं पुट्ठस्स दन्धायितत्तं वा वित्थायितत्तं वा । न त्वे'व तथागतस्स ब्रह्म–लोके वा ब्रह्मलोकगामिनिया वा पटिपदाय पुट्ठस्स दन्धायितत्तं वा वित्थायितत्तं वा । **ब्रह्मानञ्चा**'हं वासेट्ठ, पजानामि, **ब्रह्मलोकञ्च**, ब्रह्म–**लोकगामिनिञ्च** पटिपदं, यथा–पटिपन्नो च ब्रह्मलोकं उपपन्नो[2], तञ्च पजानामी'ति " । (38)

३३ एवं वुत्ते वासेट्ठो माणवो भगवन्तं एतद'वोच–सुतं मे'तं भो गोतम––समणो गोतमो ब्रह्मानं सहब्यताय मग्गं देसेती'ति । साधु नो भवं गोतमो ब्रह्मानं सहब्यताय मग्गं देसेतु, उल्लुम्पतु भवं गोतमो ब्राह्मणिं पजं'ति ।

३४ " तेन हि वासेट्ठ, सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सा–मी'ति " ।

' एवं भो 'ति खो वासेट्ठो माणवो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद'वोच–– (39)

३५ " इध वासेट्ठ, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मा–सम्बुद्धो.... पे०.... [*Expand* as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७७–७९ § ४२–४७, *both inclusive.* Even

---

[1] जातो वद्धो [2] उप्पन्नो.

the note on § ४५. Substitute वासेट्ठ for महाराज, and bring out all relevant changes] अज्झत्तं अनवज्जसुखेन पटिसंवेदेति। एवं खो वासेट्ठ, भिक्खु सीलसम्पन्नो होति।

३६ "कथञ्च वासेट्ठ, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ?। इध वासेट्ठ, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा.... पे०.... [Expand as is given in the सामञ्ञ–फल–सुत्तं, पिट्ठङ्का ७९–८३ §४८–५९ (*in part*), *both inclusive*. Substitute वासेट्ठ for महाराज, and bring out all relevant changes.] पस्सद्ध–कायो सुखं वेदेति, सुखिनो चित्तं समाधियति* (40–75)

३७ "सो मेत्ता–सहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुत्थं। इति उद्धमधो तिरियं

*P. T. S. adds... पे०... (and in the footnote says thus: D. ii 43–75; 75-98 and says. SS. must mean D. II. 65–98.) But Burmese edition stops at समाधियति and begins with सो मेत्तासहगतेन चेतसा. The question is whether ...पे०... is necessery here. On former occasions, the succeeding paragraphs till ना'परं इत्थत्ताया'ति were repeated. Here, however, it is not necessary to do so. Here the ideal of ब्रह्मसहब्यता, as understood by Gotama, is to be explained to the Brahmin वासेट्ठ who wants to know how the ideal of ब्रह्मसहब्यता is understood by Gotama. Here, therefore, the ideal of the अर्हत् is not *meant to be taught*. On former occasions, the ideal of Arhatship was to be explained and the necessity of repeating the succeeding Paragraphs and also the propriety of ...पे०... Here, therefore, we have to stop at सुखिनो चित्तं समाधियति, since on this development the meditation of the ब्रह्मविहारs viz. मेत्ता, करुणा, मुदिता and उपेक्खा is to be carried. The acquisition of these ब्रह्मविहारs, according to Gotama, entitles one to attain to the Brahmanical ideal of ब्राह्मण्य.

सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्ता—सहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्जेन फरित्वा विहरति। (76)

३८ " सेय्यथा पि वासेट्ठ, बलवा सङ्ख—धमो अप्पकसिरेने'व चतुद्दिसा विञ्ञापेय्य, एवमे'व खो वासेट्ठ, एवं—भाविताय **मेत्ताय चेत्तो—विमुत्तिया यं पमाण—कतं कम्मं न तं** तत्रा'वसिस्सति **न तं तत्रा'वतिट्ठति । अयं पि खो वासेट्ठ, ब्रह्मानं सहब्यताय मग्गो ।**

३९ " पुन च परं वासेट्ठ, भिक्खु **करुणा-सहगतेन चेतसा** एकं दिसं फरित्वा विहरति .... पे० .... चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं **करुणासहगतेन** चेतसा .... पे० .... फरित्वा विहरति ।

४० " सेय्यथा पि वासेट्ठ, बलवा सङ्ख—धमो.... पे० .... एवं भाविताय **करुणाय** चेतोविमुत्तिया .... पे० .... तत्रा'वतिट्ठति । **अयं पि खो वासेट्ठ, ब्रह्मानं सहब्यताय मग्गो ।**

४१ " पन च परं वासेट्ठ, भिक्खु **मुदिता—सहगतेन चेतसा** एकं दिसं फरित्वा .... पे० .... चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं .... पे० .... मुदिता-सहगतेन चेतसा.... पे० .... फरित्वा विहरति ।

४२ " सेय्यथा पि वासेट्ठ, बलवा सङ्खधमो .... पे० .... एवं भाविताय **मुदिताय** चेतो विमुत्तिया .... पे० .... तत्रा'वतिट्ठति । **अयं पि खो वासेट्ठ, ब्रह्मानं सहब्यताय मग्गो ।**

४३ " पुन च परं वासेट्ठ, भिक्खु **उपेक्खा—सहगतेन** चेतसा एकं दिसं फरित्वा .... पे० .... चतुत्थं । इति उद्धमेधो तिरिय

.... पे० .... उपेक्खा-सहगतेन चेतसा .... पे० .... फरित्वा विहरति ।

४४ "सेय्यथा पि वासेट्ठ, बलवा सङ्खधमो[1] .... पे० .... एवं भाविताय **उपेक्खाय** चेतो विमुत्तिया .... पे० .... तत्रा'वतिट्ठति । **अयं पि खो वासेट्ठ, ब्रह्मानं सहब्यताय मग्गो** । (77-79)

४५ "तं किं मञ्ञसि वासेट्ठ, **एवं-विहारी भिक्खु** सपरिग्गहो वा अपरिग्गहो वा'ति ? ।" ....

'**अपरिग्गहो** भो गोतम, ।' ....

"सवेर-चित्तो वा अवेर-चित्तो वा'ति ?" ।

'**अवेर-चित्तो** भो गोतम, ।'

"सब्यापज्ज-चित्तो वा अब्यापज्ज-चित्तो वा'ति ?" ।

'**अब्यापज्ज-चित्तो** भो गोतम, ।'

"संकलिट्ठ-चित्तो वा असंकलिट्ठ-चित्तो वा'ति ?" ।

'**असंकिलिट्ठ-चित्तो** भो गोतम, ।'

'वसवत्ती वा अवसवत्ती वा'ति ?" ।

'**वसवत्ती** भो गोतम, ।' (80)

४६ "इति किर वासेट्ठ, **अपरिग्गहो भिक्खु अपरिग्गहो ब्रह्मा** । अपि नु खो **अपरिग्गहस्स भिक्खुनो अपरिग्गहेन ब्रह्मुना सद्धिं संसन्दति समेती'ति ?**" ।

'एवं भो गोतम ।'

१—धम्मो (Throughout this context)

" साधु वासेट्ठ । सो वत वासेट्ठ, अपरिग्गहो भिक्खु, कायस्स भेदा परं मरणा अपरिग्गहस्स ब्रह्मुनो सहब्यूपगो भविस्सती'ति— ठानमे'तं विज्जति ।

४७ " इति किर वासेट्ठ, **अवेर-चित्तो भिक्खु, अवेर-चित्तो ब्रह्मा** .... पे० .... समेती'ति । अब्यापज्ज-चित्तो भिक्खु, अब्यापज्ज-चित्तो ब्रह्मा .... पे० .... समेती'ति । असंकिलिट्ठ-चित्तो भिक्खु, असंकिलिट्ठ-चित्तो ब्रह्मा .... पे० .... समेती'ति । वसवत्ती भिक्खु, वसवत्ती ब्रह्मा .... पे० .... अपि नु खो वसवत्तिस्स भिक्खुनो वसवत्तिना ब्रह्मुना सद्धिं संसन्दति समेती'ति ? " ।

' एवं भो गोतम, । '

" साधु वासेट्ठ । सो वत वासेट्ठ, वसवत्ती भिक्खु कायस्स भेदा परं मरणा वसवत्तिस्स ब्रह्मुनो सहब्यूपगो भविस्सती'ति — **ठानं एतं विज्जती'ति** । " (81)

४८ एवं वुत्ते वासेट्ठ-भारद्वाजा माणवा भगवन्तं एतद'वोचुं— अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम । सेय्यथा पि भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्ध-कारे वा तेल-पज्जोतं धारेय्य-चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्ती'ति, एवमे'व भोता गोतमेन अनेक-परियायेन धम्मो पकासितो । एते मयं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम, धम्मञ्च, भिक्खु-सङ्घञ्च । उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गते'ति । (82)

तेविज्ज-सुत्तं निट्ठितं (तेरसमं)

सीलक्खन्ध–वग्गो निट्ठितो

(इति उद्दानं)

*ब्रह्मजालञ्च सामञ्ञं अम्बट्ठं सोणदण्डकं ।
कूटदन्तञ्च महालि जालियं सीहनादकं ।
पोट्ठपादो तथा सुभमाणवो केवट्टो पि च ।
लोहिच्चो तेविज्जो चे'ति इध सुत्तानि तेरसा'ति ॥

---

*P. T. S. quotes this verse :—
ब्रह्म-सामञ्ञ-अम्बट्ठ-सोण-कूट-महा-जाला (v. l. महाली) ।
सीह-पोट्ठ-सुभ-केवद्ध (v. l. केवट्ट) लोहिच्च-तेविज्ज-तेरसा'ति ॥

परिसिट्ठानि (INDEXES.)

(अ) विसेस–नामानि (Proper Names)

पिट्ठङ्को दट्ठब्बो ।

ग–घ

च–छ

ज

त

द

न

प

ब–भ

म

य–ल

व

स

ह

(ब)–विसयमुख–निरुत्ति–

गण्ठिपद–विसेस–भावनीयानि ठानानि.

पिट्ठङ्को दट्ठब्बो

च

ज

झ

ञ

त

ह

Bombay University Publications

(Rare Texts)

Devanāgarī-Pāli Texts Series

General Editor: PROF. N. K. BHAGWAT

Uniform with this are the following Texts already out :—

	Pages	Rs. as. p.
(1) निदान-कथा	126	1—0—0
(2) महावंसो	226	2—8—0
(3) दीघ-निकायो (दुतियो परिच्छेदो)	260	2—8—0
(4) मज्झिम-निकायो (मज्झिम-पण्णासकं)	435	2—8—0
(5) थेरी-गाथा	80	1—0—0
(6) थेर-गाथा	139	1—8—0
(7) मिलिन्द-पञ्हो	440	[illegible]—0—0

Please enquire with the University of Bombay, Fort, Bombay.